

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ESKİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

GALATİA'NIN TARİHİ COĞRAFYASI

Deniz YILDIZTURAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Mustafa ARSLAN

Konya-2020

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Deniz YILDIZTURAN
	Numarası	174202012001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih/Eskiçağ Tarihi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Galatia'nın Tarihi Coğrafyası

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

D. Yıldızturun

ÖNSÖZ

Ülkemizin başkenti Ankara ve çevresinin tarihinde önemli bir yere sahip olan Galatlar ve onların tarihi, uzun zamandır kişisel olarak ilgimi çeken konuların başında gelmiştir. Farklı coğrafyalardan gelerek yeni yurtlar edinen, geldikleri bölgenin tarihi ve kültürüne katkı yapan halklar, belki de üzerinde araştırma ve inceleme yapmaya en layık toplumlardır. Uzun zamandır yoğun ilgi duyduğum iki bilim dalı olan Eskiçağ Tarihi ve Coğrafya'nın adeta iç içe geçtiği bir disiplin olan "Tarihi Coğrafya" çalışmalarına küçük bir katkı yapmak benim için oldukça büyük bir adım, sonraki çalışmalarım için önemli bir dayanak noktası ve gurur kaynağıdır. Bu süreçte bana her konuda yardım eden, ders sürecinde önemli bilgiler edinmemi sağlayan danışman hocam Doç. Dr. Mustafa ARSLAN'a, öğrencileri olmaktan gurur duyduğum, bilgi ve görgülerinden faydalandığım hocalarım Prof. Dr. Hasan BAHAR ve Prof. Dr. Özdemir KOÇAK'a ve Yüksek Lisans derslerinde bilgisinden yoğun bir şekilde istifade ettiğim hocam Dr. Öğr. Üyesi Hatice Gül KÜÇÜKBEZCİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Deniz YILDIZTURAN

Konya, 2020

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Deniz YILDIZTURAN
	Numarası	174202012001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih/Eskiçağ Tarihi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mustafa ARSLAN
	Tezin Adı	Galatia'nın Tarihi Coğrafyası

ÖZET

Galatia'nın Tarihi Coğrafyasının ve sınırlarındaki değişimlerin incelendiği bu çalışmada Antik ve Geç Antik Dönem'de Anadolu Tarihi açısından oldukça önemli olan Galatlar ve onlardan adını alan Galatia Bölgesi ele alınmıştır. Galatia kronolojik sıralama içinde bir bölge, krallık ve eyalet adı olarak varlığını uzun bir süre devam ettirmiştir. Bölge, Anadolu'da merkezi bir konumda yer alan, önemli ticari ve askeri yolların kesiştiği bir bölgedir. Bu sebeple, hem Galatlar öncesinde hem de Galat Dönemi'nde Helenistik Krallıklar ve Roma İmparatorluğu'nun her zaman ilgisini çeken bir bölge olmuştur. "Asıl Galatia" olarak ele alınan bölgenin yanında Galatia Bölgesi, özellikle Roma İmparatorluğu Dönemi'nde eyalet statüsü kazanmasıyla oldukça büyük bir yüzölçümüne sahip olmuştur. Güneyde Akdeniz'den kuzeyde Karadeniz'e kadar uzanan oldukça farklı coğrafi özelliklere sahip bölgeler, Galatia valileri tarafından yönetilmiştir. Paphlagonia, Pontos Galaticus, Pontos Polemoniachus, Armenia Minor, Pisidia, Pamphylia, Lykaonia, Phrygia gibi birçok Antik Dönem Anadolu Bölgesi, zamanla Galatia içinde yer almıştır. Helenistik Dönem'den Geç Antik Dönem'e kadar varlığını koruyan Galatia, sınırları oldukça değişen bir bölge olmuştur.

Galatia'ya adını veren Galatlar, Avrupa'daki ana yurtlarından çeşitli sebeplerle göçler gerçekleştirmiştir. Anadolu'ya gelen ve bölgede uzun bir süre etki gösteren Galatlar, Avrupa'dan getirdikleri sosyo-kültürel özelliklerine Anadolu'daki halkların özelliklerini de ekleyerek yüzyıllar boyunca bölgede etkili olmuşlardır.

Öğrencinin	Adı Soyadı	Deniz YILDIZTURAN
	Numarası	174202012001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Tarih/Eskiçağ Tarihi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mustafa ARSLAN
	Tezin İngilizce Adı	Historical Geography of Galatia

SUMMARY

In this study, which examines the historical geography of Galatia and the changes in its borders, Galatia, which is very important in terms of Anatolian history in Ancient and Late Antiquity, and the Galatia Region named after them are discussed. In terms of chronological order, Galatia has continued its existence for a long period of time as a region, kingdom and state name. The area is located in central Anatolia, where important commercial and military routes intersect. For that reason, It had been an important region for Hellenistic Kingdoms and Roman Empire both before the Galatians and during the Galatian Period. In addition to area called “Original Galatia”, Galatia Region expanded to a very large area, especially with the status of province during the Roman Empire Period. Regions having different geographical characteristics from the Mediterranean in the south to the Black Sea in the north are ruled by Galatian governors. Lots of ancient period Anatolian regions like Paphlagonia, Pontos Galaticus, Pontos Polemoniacus, Armenia Minor, Pisidia, Pamphylia, Lykaonia, Phrygia are included in Galatia over time. Galatia which protected its existence from the Hellenistic Period to the Late Antiquity Period had been a region whose border changes frequently.

Galats who named Galatia, emigrated from their homeland in Europe for various reasons. Galatians, who came to Anatolia and had an impact in the region for a long time, have been influential in the region for centuries by adding the characteristics of the peoples of Anatolia to their socio-cultural characteristics they brought from the Europe.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
SUMMARY	III
KISALTMALAR.....	VI
HARİTALAR LİSTESİ	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİZİKİ COĞRAFYA

1. Galatia'nın Fiziki Coğrafyası.....	4
---------------------------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

HELENİSTİK DÖNEM'DE GALATİA

2.1. Galatların Anadolu'ya Gelişi ve Galatia Krallığı'nın Kuruluşuna Kadar Geçen Dönemde Galatia Bölgesi	14
2.2. Galatia Krallığı Dönemi	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ'NDE GALATİA

3.1. Galatia Eyaleti'nin Kurulması ve MS 1. Yüzyıldaki Durumu	38
3.2. MS İkinci Yüzyılda Galatia Eyaleti'ndeki Gelişmeler	56
3.3. MS Üçüncü Yüzyılda Galatia Eyaleti'ndeki Gelişmeler	63
3.4. MS Dördüncü Yüzyılda Galatia Eyaleti'ndeki Gelişmeler	68

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GALATİA'NIN TARİHİ COĞRAFYASI

4.1. Galat Boyları ve Toprakları.....	76
4.2. Üç Galat Boyunun Merkezi Kentleri	87
4.2.1. Ankyra	87
4.2.2. Pessinous.....	90
4.2.3. Tavion	92
4.3. Galatların Sosyo-Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri.....	93

4.3.1. Galatların Dili.....	95
4.3.2. Galat Göçleri	96
4.3.3. Galatların Fiziki ve Kültürel Özellikleri.....	99
4.3.4. Galatların Günlük Yaşam Özellikleri ve Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	100
4.3.5. Galatların Dini Yapısı.....	101
4.3.6. Galatlarda Helenizasyon-Romanizasyon Süreci ve Galatia'nın Yerleşim Yapısı.....	104
SONUÇ	108
KAYNAKÇA	112
ANTİK KAYNAKLAR	112
MODERN KAYNAKLAR	115
İNTERNET KAYNAKLARI	125
EKLER	126
HARİTALAR	126

KISALTMALAR

AE: L'Année épigraphique

EA: Epigraphica Anatolica

BCH: Bulletin de Correspondance Hellenique

CIG: Corpus Inscriptionum Graecarum

CIL: Corpus Inscriptionum Latinarum

CRAI: Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres

CSEL: Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum

Cth: Codex Theodosianus

Ephesos: Forschungen in Ephesos veröffentlicht vom Österreichischen
Archaeologischen Institute I-V (Vienna 1906-1944)

FGrH: Die Fragmente der griechischen Historiker

IGR: Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes

ILS: Inscriptiones Latinae Selectae

JHS: Journal of Hellenic Studies

JOAI: Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Instituts

JRS: Journal of Roman Studies

JTS: Journal of Theological Studies

MAMA: Monumenta Asiae Minoris Antiqua

OGIS: Orientis Graeci Inscriptiones Selectae

PIR: Prosopographia Imperii Romani

RC: Royal Correspondence in the Hellenistic Period

RE: Real Encyclopädie

RECAM: Regional Epigraphic Catalogues of Asia Minor

RP: Richard Phare Duncan-Jones

SEG: Supplementum Epigraphicum Graecum

SIG: Sylloge Inscriptionum Graecarumschrift for Papyrologie und Epigraphik

ZPE: Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik

HARİTALAR LİSTESİ

Harita-1: Anadolu Fiziki Haritası.

Harita-2: Galatlar'ın Yunanistan ve Anadolu'yu İstilaları.

Harita-3: Üç Galat Boyunun Batı Anadolu'daki Yağma Bölgeleri.

Harita-4a: Batı Anadolu'daki Galat Saldırıları ve Galatlar'a Ait Buluntu Yerleri.

Harita-4b: Orta Anadolu'daki Galat Saldırıları ve Galatlar'a Ait Buluntu Yerleri.

Harita-5: MÖ 1. Yüzyılda Anadolu'daki Krallıklar ve Roma Eyaletleri.

Harita-6: MÖ 1. Yüzyılda Anadolu Krallıkları, Roma Eyaletleri ve Yollar.

Harita-7: Tolistobogi, Tektosag ve Trokmi Galatlar'ının Asıl Galatia (Kuzey Galatia) Bölgesindeki Dağılımları.

Harita-8: Kuzey Galatia Kale ve Kent Yerleşimleri.

Harita-9: Deiotaros Philorhomaïos Dönemi Toprakları.

Harita-10: MS 1. Yüzyıl Ortalarında Anadolu.

Harita-11: Vespasianus Dönemi Anadolu.

Harita-12: MS 100 Civarında Asia Eyaleti ve Galatia'nın Batı Bölgeleri.

Harita-13: Hadrianus Dönemi Anadolu.

Harita-14: MÖ 25'ten MS 235'e kadar Eyaletlerin Sınırlarındaki Değişim.

Harita-15: Augustus'tan Gallienus'a Galatia Eyaleti'nin Değişimi.

Harita-16: Augustus'tan Hadrianus'a Orta Anadolu'nun Şehirleri.

Harita-17: Thrakia ve Anadolu'da Sikke Basan Kentler.

Harita-18: MS 211'de Anadolu.

Harita-19: Diokletianus Dönemi Anadolu.

Harita-20: Asıl Galatia ve Anadolu'daki Diğer Eyalet ve Bölgeler.

Harita-21: Geç Antik Dönem'de Eyalet Sınırları.

Harita-22: Erken Bizans Eyaletleri ile Geç Bizans Dönemi Themaları.

Harita-23: Güney Lykaonia Bölgesi.

Harita-24: Kuzey Lykaonia ve Roma Yolları.

Harita-25: Lykaonia, Isauria ve Kilikia Trakheia'daki Roma Yolları.

Harita-26a: Septimius Severus Dönemi Batı Galatia Sınır ve Yolları.

Harita-26b: Septimius Severus Dönemi Doğu Galatia Sınır ve Yolları.

Harita-27: Itinerarium Antonini ve Itinerarium Burdigalense'ye (Pilgrim's Road) Göre Roma Dönemi Anadolu Yolları.

Harita-28: Tabula Peutingeriana'ya Göre Roma Dönemi Anadolu Yolları.

Harita-29: MS 117 yılında birleşik Galatia ve Kappadokia Eyaleti.

Harita-30: Mithridates Savaşları.

Harita-31: Pompeius'un Doğu'daki Düzenlemeleri.

Harita-32: MÖ2-MS6. Yüzyıllar Arasında Anadolu'daki Roma Eyaletleri.

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu

Bu yüksek lisans tez çalışmasında, Galatlar'ın (Keltler) Erken Helenistik Dönem'de Anadolu'ya girdikleri tarih olan MÖ 278/277 ile Geç Roma Dönemi'nde İmparatorluğun ikiye ayrıldığı MS 395 tarihleri arasında Galatia olarak adlandırılan bölgenin/eyaletin tarihi coğrafyası ele alınmıştır. Helenistik Dönem'de Anadolu'ya gelen Galatların boy ve kabileler halinde yerleştikleri bölgenin coğrafi sınırlarının tespit edilmesi, Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki Galatia eyaletininkine oranla çok daha zordur. Bu zorluk, antik kaynakların azlığı ve yeterli bilgiyi vermemelerinin yanı sıra Roma Dönemi'ne kıyasla Helenistik Dönem'de düzenli bir devlet yapısının bulunmamasıdır. Bu durum Helenistik Dönem'de, Roma İmparatorluk Dönemi'ne kıyasla özellikle tarihi coğrafya çalışmalarında önemli unsurlardan olan yollar, mil taşları ve sınır taşlarının eksikliğini beraberinde getirmektedir.

Eyalet olan Galatia'nın sınırları ise İmparatorluk Dönemi'ndeki devlet düzeni ve hiyerarşisi içinde çok daha kapsamlı bilgiler edinmemizi sağlayan veri kaynakları ile doludur. Sayıca çok daha fazla olan yazıt, mil taşı ve antik kaynakların verdiği bilgilerdeki artış sebebiyle sınırları belirlemek, önceki döneme göre daha kolaylaşmıştır. Helenistik Dönem'deki Galatia Bölgesi ve krallığı ile Roma Dönemi'ndeki Galatia eyaletinin sınırları çok sık değişmiştir. Dönem içerisinde oldukça geniş bir alana yayılan eyalet topraklarının coğrafyası, çalışmamızın sınırlarını oldukça aşacağından dolayı temelde "Asıl Galatia" olarak adlandırılan ve üç Galat boyu tarafından yerleşilen çekirdek bölge (Ankara, Eskişehir'in doğu ve güneydoğusu, Kırıkkale, Yozgat'ın batısı, Çorum'un güneybatısı) ele alınarak incelenmiştir. Bununla birlikte hem Helenistik hem de Roma Dönemi'nde Galatia'nın coğrafi sınırlarındaki değişim açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada süreç içinde Galatia'ya eklenen bölgelerin tarihi coğrafyaları da verilmiştir. Galatlar'ın Anadolu'ya gelişleri ve bölgede kalıcı olmak adına verdikleri mücadeleden bahsedilmiştir. Galatia bir bölge ve eyalet adı olarak Bizans Dönemi'nde de varlığını korusa da eyaletin ilk kuruluş ve zamanla geçirdiği köklü değişimlerin

İmparatorluğun ilk dört yüzyılı içinde oldukça fazla olmasından dolayı çalışmanın bitiş tarihi olarak MS 395 tarihinin belirlenmesi kabul edilmiştir.

Önce kabile ve boylar şeklinde daha sonra ise krallık ve eyalet şeklinde kronolojik bir sıralama izleyen Anadolu'daki Galat tarihi ana hatlarıyla gösterilmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümde Galatların Anadolu'ya yerleşmeden önceki durakları olan Thrakia Bölgesi ve çevresindeki durum aktarıldıktan sonra Anadolu'ya geçiş ve sonrasındaki tarihi süreç aktarılmaya çalışılmıştır. Helenistik krallıkların Anadolu'daki mücadeleleri ve Galatların bu mücadele içerisindeki konumları, güç dengelerinin değişmesi ile Galatların almış oldukları pozisyonlar gösterilmektedir. Bu süreçte hem Galat boyları hem de Galat Krallığı ele alınmaktadır. Galatia'nın eyalet olma süreciyle krallık dönemindeki bütün toprakları eyalete devredilirken zaman içinde birçok başka bölge de eyalete eklenmiştir. Bu bölümde Galatia eyaletine eklenen ve eyaletten çıkarılan bölgeler verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde Roma İmparatorluk Dönemi Galatia Bölgesi kendi içinde dört alt başlıkta incelenmiştir. Bunlar, eyaletin kurulduğu MÖ 25'ten MS 1. yüzyıl boyunca yaşanan gelişmelerin aktarıldığı birinci kısım ve sırasıyla MS 2., 3. ve 4. yüzyıllarda Galatia Bölgesi'ndeki gelişmelerdir.

Üçüncü bölümde Galatia'nın tarihi coğrafyası, Galat boyları ve yerleştikleri bölgeler ile Galatlar'ın sosyo-kültürel özellikleri kapsamında aktarılmaktadır. Dördüncü ve son bölümde ise Galatia Bölgesi'nin fiziki coğrafya özellikleri verilmektedir.

2. Amaç

Çalışmada Galatlar ve adları ile anılan Galatia Bölgesi, Helenistik Dönem'den başlayıp Geç Roma İmparatorluğu boyunca devam eden yaklaşık yedi yüzyıllık bir süreç içinde araştırılmıştır. Belirtilen bu zaman dilimi içinde Galatların Anadolu'ya girişleri ve bölgede yapmış oldukları faaliyetleri açıklanmaya çalışılmıştır. Oldukça farklı jeomorfolojik yapıya sahip olan ve zaman içinde sınırları sık sık değişen Galatia Bölgesi'nin antik kaynaklar ışığı altında tarihi coğrafyası fiziki yapısı ile birlikte aktarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın asıl amacı özellikle sıklıkla sınırları değişen Galatia Bölgesi'ne zaman içinde eklenen ve çıkarılan şehir ve bölgeleri kronolojik olarak vermektir. Çalışmanın bir diğer amacı da Galatlar ve Galatia ile

ilgili olabildiğince antik ve modern kaynağın araştırılıp derlenmesi ve sonraki çalışmalar için bir kaynakça oluşturulmasıdır.

3. Araştırma Yöntemi

Çalışmanın ilk bölümünü teşkil eden ve Galatların tarihsel süreç içinde Anadolu'ya gelip yerleşmelerinin anlatıldığı bölümde özellikle antik kaynaklara oldukça fazla başvurulmuştur. Konu ile ilgili günümüz kaynakları da dahil son iki yüz yıllık tarihi ve tarihi coğrafya çalışmalarına ve Anadolu'yu gezen seyyah ve araştırmacıların çalışmalarına başvurulmuştur. Hem antik kaynaklar hem de yukarıda belirtilen çalışmalar, sadece tarihi süreci anlamamız için değil ayrıca çalışmanın zamansal kapsamına giren dönemlerde Galatia Bölgesi'nin coğrafi özelliklerini öğrenebilmek için de temel kaynaklarımız olmuştur.

Tarihi Coğrafya çalışmalarında özellikle fiziki coğrafya açısından veri almamızı sağlayan basılı haritalar ile internet üzerinden hem uydu görüntüleri hem de topoğrafya haritaları ile çalışılmıştır. Coğrafya çalışmalarında olduğu gibi tarihi coğrafya çalışmalarında da en büyük bilgi kaynaklarımızdan olan haritalar çalışmamızda fazlaca yer almaktadır. Tez çalışmasının kronolojik kapsamının fazla olması ve Galatia Bölgesinin/Eyaletinin sınırlarının sıklıkla değişmesinden dolayı hemen her dönem ve değişim haritalarla gösterilmeye çalışılmıştır. Antik Dönem'deki sınırları ve yolları gösteren internet siteleri ile yerleşim yerleri ve konumları hakkında bilgi veren siteler de çalışmada ayrıca kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİZİKİ COĞRAFYA

1. Galatia'nın Fiziki Coğrafyası

Anadolu¹ birbirinden oldukça farklı jeomorfolojik, iklimsel ve bitki örtüsü yapılarına sahip bir coğrafyadır.² Bir yandan Asya stepleri ve Akdeniz kıyıları bir yandan da Orta Avrupa orman bölgesinin özelliklerini göstermektedir. Galatların MÖ 3. yüzyılda isteyerek ya da istekleri dışında yaptıkları göç hareketi onlardan önce ve sonra da birçok topluluk ve halk tarafından da gerçekleştirilmiştir. Coğrafi konumu gereği Balkan Yarımadası'yla olan bağlantı sebebiyle Anadolu'ya geçiş ya da tersi göçler olmuştur.³

Galatların, MÖ 3. yüzyılda Anadolu'ya girip belirli bir süre yağma ve talan faaliyetleri yapmalarının ardından yerleştikleri ve kendi adlarıyla anılan "Galatia" Bölgesi⁴, zamanla genişleyip Helenistik Dönem'deki "Asıl Galatia"nın oldukça dışına taşmıştır.⁵ Asıl Galatia olarak adlandırılan ve Galat boylarının ilk yerleştikleri bölge yaklaşık olarak 31°-36° doğu boylamları ile 39°-40.5° kuzey enlemleri arasında yer almaktadır. Bu alan, Eskişehir ilinin güneydoğusu ve doğusu, Ankara ve Kırıkkale illerinin tamamı, Çankırı'nın güneyi, Yozgat'ın batısı ve Çorum'un güneybatısını kapsamaktadır.⁶

En büyük üç Galat boyunun yerleştiği topraklara bakıldığında bu bölgenin, Orta Anadolu'nun kuzey kesimleri olduğu görülmektedir. Bu bölge, plato ve ovalarla çevrili, yükseltisi ve eğimi fazla olmayan dağlarla bölünmüş bir jeomorfolojik görünüm arz etmektedir. Yukarı Sakarya Havzası, Polatlı Ovası, Cihanbeyli Platosu'nun kuzey kesimleri, Haymana Platosu, Mürted ve Çubuk Ovaları ve Bozok Platosu'nun batı kesimleri yukarıda bahsedilen plato ve ovalardır. Buraların ortalama

¹ Anadolu Fiziki Haritası için bkz. Harita 1.

² Anadolu'nun Paleocoğrafyası hakkında detaylı bilgi için bkz. Avcı, 2014:50-75.

³ Georgacas, 1971:25-6.

⁴ Plinius, Dünya'nın paralellere ve eşit uzunluk ölçülerine göre bölünmesi adlı VI.39'da Galatia'nın 4. paralel içinde yer aldığını belirtir.

⁵ Galatia Bölgesi'nin renklendirilmiş ve günümüz yerleşimleriyle birlikte gösterildiği haritalar için bkz. French, 2016a:7-18.

⁶ Belke ve Restle, 1984:43.

yükseltisi 1000 m. civarındadır.⁷ Orta Anadolu'nun dolayısıyla da Galatia Bölgesi'nin de içinde yer aldığı merkezi plato, batıda Murat Dağı'ndan doğuda Kızılırmak'ın yukarı havzasına, kuzeyde Karadeniz Dağları'nın güney yamaçlarından güneyde Toros Dağları'na kadar olan kesimdir.⁸ Bu alan üç bölüme ayrılır. 1- Orta Batı Dağları⁹ 2- Lykaonia Stepleri¹⁰ (merkezi çöküntü alanı) 3- Kappadokia ve Galatia¹¹ yüksek arazileri.¹²

Galatia'nın içinde yer aldığı Orta Anadolu'da 3 tip toprak bulunmaktadır. Bu topraklar içinde en verimli kırmızı renkli topraktır. Dağ yamaçlarında özellikle Orta Anadolu'nun batı kesimlerinde görülmektedir. Phrygia Paroreios'un güneyinde yer alan Sultan Dağları bu toprak tipinin görüldüğü yerlere örnek olarak gösterilebilir. Siyah humuslu toprak, aşağı vadilerde ve havzalarda bulunmaktadır. Üçüncü ve en yaygın tip ise gri ya da grimsi kahverengi topraktır.¹³

Bölgede batıdan doğuya doğru Yukarı Sakarya Havzası ve Polatlı Ovası'nı bölen Sivrihisar Dağları bulunur. Bu dağların batı tarafında Galatlar için önemli olan ve Tolistobogi¹⁴ boyunun başkenti Pessinous¹⁵ kenti yer almaktadır. Sündiken Dağları'nın kuzeyinden geçen Sakarya Nehri'nin¹⁶ güneye doğru kıvrılarak Tolistobogi Galatlarının topraklarına girdiği bilinmektedir. Pessinous'un kuzeybatı sınırı Dindymos Dağı ile sınırlanmıştır. Sakarya Nehri kenti Bithynia'dan¹⁷ ayırmaktadır. Kentin batı sınırının ise Tembris (Porsuk) Çayı ile belirlendiği ifade

⁷ RE VII.1, 532-3.

⁸ Mitchell, 1993:145.

⁹ Bölge için bkz. Great Britain Admiralty, 1919:92-8.

¹⁰ Great Britain Admiralty, 1919:98-102.

¹¹ Kappadokia-Galatia yüksek arazisi merkezi alanın kuzey ve doğusunu oluşturmaktadır. Merkezi plato olarak adlandırılan alan Asıl Galatia'nın yanı sıra Galatia Eyaleti'ne sonradan eklenen bazı yerleri de içermektedir. Bu bölge için bkz. Great Britain Admiralty, 1919:102-15.

¹² Great Britain Admiralty, 1919:92.

¹³ Mitchell, 1993:144.

¹⁴ En güçlü Galat kabilelerinden birisi olan Tolistobogilerin Germania, İtalya ve İllirya'da yerleştiği belirtilmektedir. Bu kabilenin kökeni olan Boienlerin (Boieus), Lyon ve Akitanya'da (Fransa'nın güneybatısında bölge) yaşadıkları ifade edilmektedir. Texier, 2002:410.

¹⁵ Pessinous'un taşıdığı önemin büyük ölçüde Helenistik Dönem'deki Pergamon desteğine ve Pergamonluların bölgeyi kontrolleri altında tutan Galatlarla mücadele etme zorunluluğuna borçlu olduğu düşünülmektedir. Strabon'un kentteki rahiplerin eskisi kadar etkili olmadığını belirttiği kent (XII.5.3), MS 1-2. yüzyıllarda önemli bir ticaret merkezi olmaya devam etmiştir. Roller, 2004:326.

¹⁶ Sakarya Nehri için bkz. Great Britain Admiralty, 1919:91-2.

¹⁷ Bithynia hakkında detaylı bilgi için bkz. Cramer, 1832: 167-215.

edilmektedir. Tembris Çayı'nın kuzeye doğru olan kesiminin Germa (Gümüşkonak) Kolonisi'ne ait olduğu belirtilmektedir.¹⁸

Sakarya Nehri'nin antik yazarlarca da bahsedilen en önemli kolu İnegöl Deresi'dir. Dere, antik dönemde Gallus¹⁹ adıyla anılmıştır. Kybele kutsal alanındaki rahiplerin "Galles" adını almalarının Gallus'tan kaynaklandığı belirtilmektedir.²⁰

Polatlı Ovası boyunca güneye ilerleyen ırmak, Sivrihisar Dağları'nın güneydoğu ucundan batıya doğru dönerek ilerler ve daha sonra kuzeybatı istikametinde akarak Yukarı Sakarya Havzası'nı oluşturur. Bu havza hem Helenistik Dönem'de Galatlar ile Asia Eyaleti'ni hem de Roma Dönemi'nde Galatia²¹ ile Asia Eyaletleri arasındaki sınırı oluşturmuştur. Bu bölgede hakim bitki örtüsü steptir. Bölgeyi kuzey tarafından Sakarya Nehri'nin kolu olan Porsuk Çayı ve Sündiken Dağları çevirmektedir. Sündiken Dağları, yaklaşık olarak 1300 metrelerden itibaren ormanlarla kaplı ve doğu-batı uzantılı sıradağlardır.²² Özellikle Nallıhan'dan güneye doğru çizilecek bir hat boyunca hattın sağ yani doğu tarafı Galat Bölgesi içinde kalmaktadır.²³

Güneyde, Cihanbeyli ve Haymana Platoları birbirine benzer coğrafi özellikler göstermektedir. Bu benzerlik hem jeomorfolojik yapı hem de flora özellikleri yönünden oldukça fazladır. Bu platolar üzerinde yer yer 1400-1700 metre arasında yükseltiler bulunsa da genel görünümleri hafif dalgalı bir arazi yapısı sergilemektedir. Asıl Galatia içinde Tektosag Galatlarının topraklarının, güney yönünde Tuz Gölü'ne (905 m.) kadar uzandığı bilinmektedir. Kuzeyde Polatlı ile Ankara arasında 1440 m. yüksekliği ile Çile Dağı, 1610 m. yüksekliği ile Abdüsselam Dağı yer almaktadır. Abdüsselam Dağı'nın kuzeyinde ise Balaban Dağları (yaklaşık 1400 m.) bulunmaktadır.²⁴ Çile Dağı ve Balaban Dağları üzerinde yer yer meşe ağaçları kümeler oluşturmaktadır. Balaban Dağları'nın kuzeyinden

¹⁸ Taşdöner, 2017:170.

¹⁹ Gallus-Gallos kelimesinin Kybele rahiplerinin adı olması ve ayrıca Galatos sözcüğünün kısaltması olabileceğine dair görüşler için bkz. Roller, 2004:225-7.

²⁰ Texier, 2002:434.

²¹ Birinci yüzyılda eyaletin yaygın adının Provincia Galatica olduğu belirtilmektedir. Öte yandan eyaletin adı Septimius Severus ve Severus Alexander gibi imparatorlar döneminde Provincia Galatia olarak geçmektedir. CIL VI 1409, CIL VIII 18270.

²² Çetik, 1985:16-7.

²³ Belke ve Restle, 1984:93-6.

²⁴ Texier, 2002:430.

Kirmir Çayı geçmektedir. Bu çay, Asıl Galatia²⁵ olarak adlandırılan bölgenin kuzey sınırlarını belirlemek için kullanılan önemli coğrafi unsurlardan birisidir. Kızılcahamam ve Çamlıdere'nin kuzeyinden doğan çay, güneye, daha sonra ise güneybatıya yönelerek Sakarya Nehri'ne bağlanmaktadır. Köroğlu Dağları'ndan²⁶ doğarak güneye doğru akan Aladağ Çayı da Sakarya Nehri'ne dökülen bir diğer akarsudur. Aladağ Çayı, antik dönemde Galat boylarının sınırlarının belirlenmesinde önemli rol oynayan coğrafi elemanlardan birisidir.²⁷

Kirmir Çayı'nın kuzeyindeki dağlık bölge (Beypazarı, Güdül ve Çamlıdere ilçeleri) Orta Anadolu hakim bitki örtüsünün tersine yoğun ormanlarla kaplıdır.²⁸ Aynı şekilde Kızılcahamam ve Çubuk ilçelerinin kuzey kesimlerindeki dağlık alanlarda da ormanlar geniş yer kaplar.²⁹ Ankara ve Çankırı illerinin kuzeyi ile Bolu'nun güneyinden geçen ve yoğun orman örtüsüyle kaplı Köroğlu Dağları³⁰ (2400 m.) Asıl Galatia'nın Bithynia³¹ sınırını (kuzey sınırını) oluşturmaktadır. Paphlagonia³² ve Pontos³³ Bölgelerine giren Köroğlu Dağları, Olympus Dağları olarak adlandırılmaktadır. Balaban Dağları'nın doğusundaki Mürted Ovası, Mire Dağı (1635 m.) ile Çubuk Ovası'ndan ayrılmaktadır. Ankara'nın kuzeyinde yer alan bu iki ova, bölgedeki önemli düzlüklerdir. Ankara, hem Tektosag Galatlarının merkezi hem de Roma Dönemi'nde uzun bir süre Galatia Eyaleti'nin başkenti olmuştur.³⁴

Ankara'nın 850 metrelik ortalama yükseltisi, doğu ve güneydoğu yönünde iki dağ tarafından çarpıcı bir şekilde değiştirilir. Bu dağlar; doğu yönünde İdris Dağı (1992 m.) ve güneydoğuda ise Elmadağ'dır (1862 m.). Asıl Galatia Bölgesi'nin Ankara'ya kadar tek düze olan görünümü doğuya doğru değişmeye başlar. İdris

²⁵ Galatia Bölgesi için bkz. Cramer, Cilt.2.1832:79-104

²⁶ Asıl Galatia adıyla bilinen bölgenin Olympus Dağ sırasının (muhtemelen Köroğlu Dağları) güneyinde uzandığı belirtilmektedir. Smith, 1854:931.

²⁷ Çetik, 1985:35-8.

²⁸ Çoban, 2017:117-132.

²⁹ Çetik, 1985:16-21.

³⁰ Paphlagonia'nın kuzeyde Euxine (Karadeniz) ile sınırlanmış güneyde ise bir tarafında Bithynia'daki Olympus Dağları diğer tarafta da Kappadokia ve Pontos'taki sırtlarla bağlı yüce bir dağ zinciri ile Galatia'dan ayrıldığı belirtilmektedir. Belirtilen bu dağların Köroğlu ve Ilgaz Dağları olması gerekmektedir. Cramer, 1832:221.

³¹ Plinius V.43'te Bithynia'yı Galatia'dan ayıran bazı ırmakların adını söylemektedir. Ayrıca bölgenin nehirleri olarak Sangarios (Sakarya) ve Gallos'tan (Mudurnu Çayı) bahseder.

³² Detaylı bilgi için bkz. Cramer, 1832:216-241.

³³ Detaylı bilgi için bkz. Cramer, 1832:242-322.

³⁴ Texier, 2002:95.

Dağı'nın doğusundan geçen Kızılırmak³⁵ ile Trokmi Galatlarının bölgesi başlamaktadır. Bu bölge batıdakinin aksine daha az plato ve ovaya sahiptir. Arazi genel olarak daha engebeli bir görünüme kavuşmaktadır.³⁶ Kırıkkale'nin kuzeyinde Karagüney Dağı, güneyinde ise Dinek Dağı uzanmaktadır. Bu dağların doğusundan Kızılırmak'ın bir kolu olan Delice Çayı geçer. Delice Çayı'nın doğu ve güneyi de engebeli ve yüksektir. Kuzeye doğru daha alçak bir arazide akan çay, Kızılırmak ile birleşmektedir. Delice Çayı'nın doğusunda Bozok Platosu yer almaktadır. Bu platonun batı kesiminde Trokmi Galatlarının merkezi olan Tavion bulunmaktadır.³⁷ Tavion'u Ankyra'dan ayıran sınırın Kızılırmak olduğu bilinmektedir. Tavion kentinin, güneyde Kappadokia Krallığı, kuzeydoğu yönünde ise sırayla Paphlagonia, Amaseia, Zela Tapınak Kenti ve Megalopolis kentiyle komşu olduğu belirtilmektedir.³⁸

Trokmi toprakları doğuda Amasya ve Zile'ye kadar genişlemiştir. Bozok Platosu'nun kuzeyinde doğu-batı yönünde yer alan dağlar ve aralarındaki dereler bu bölgenin genel görüntüsünü oluşturur. Zile'nin kuzey ve batısında Buzluk Dağı uzanır. Turhal Ovası'nı ayıran kayalık dağ sıralarının (Buzluk ve Sakarat Dağları), Galatia Pontosu ile Kappadokia Pontosu arasında sınırı oluşturduğu belirtilmektedir.³⁹ Bu dağlar, Çorum'un Ortaköy ilçesinin hemen doğusundan başlayıp kuzey doğu yönünde uzanıp Zile ve Turhal'ın kuzeyinden geçen dağlardır.⁴⁰ Yozgat'ın doğusundan doğan ve Yeşilirmak'a bağlanan Çekerek Deresi bu bölgenin en önemli akarsuyudur. Çekerek Deresi'nin doğusunda Amasya'dan geçen Yeşilirmak⁴¹ kuzeydoğu yönünde akarak Karadeniz'e dökülmektedir. Yeşilirmak vadisi Amasya'dan çıktıktan sonra genişleyerek Suluova Ovası'nı (Chiliocomon) oluşturmaktadır.⁴² Birbirlerine enlem derecesi olarak oldukça yakın olan Çankırı, Çorum ve Amasya il merkezleri, Asıl Galatia Bölgesi'nin kuzey sınırını

³⁵ Kızılırmak için bkz. Great Britain Admiralty, 1919:89-90.

³⁶ Çetik, 1985:35-8.

³⁷ Belke ve Restle, 1984:126-130.

³⁸ Taşdöner, 2017:170-1.

³⁹ Ünsal, 2006:129-144.

⁴⁰ Texier, 2002:171.

⁴¹ Yeşilirmak için bkz. Great Britain Admiralty, 1919:88-9.

⁴² Texier, 2002:180.

oluşturmuşlardır. Bu il merkezlerinin oluşturduğu hattın batısı da aynı doğrultudaki Köroğlu Dağları ile devam etmektedir.⁴³

MÖ 1. yüzyılın ortalarında Galatia Krallığı'nın ortaya çıkmasıyla Galat toprakları, özellikle Orta ve Doğu Karadeniz boyunca büyümüştür. Krallığa eklenen bu topraklar, Asıl Galatia'dan oldukça farklı coğrafi ve iklimsel özelliklere sahiptir. Kızılırmak'ın Karadeniz'e döküldüğü delta bölgesi ile Samsun arasındaki kıyı ile engebeli ve ormanlık iç bölge (Havza ve Kavak ilçelerinin kuzeyi, Vezirköprü'nün doğusu, Bafra ve çevresi, Samsun civarı) Galatia Krallığı'na eklenmiştir. Kızılırmak'ın doğusunda Canik Dağları iç bölgedeki en önemli yükseltidir. Bölgedeki en önemli akarsu Yeşilirmak'tır. Canik Dağları ile Sakarat Dağı arasında Taşova, Erbaa ve Niksar hattı boyunca uzanan verimli ovanın, antik dönemde zeytinyağı, şarap ve tahıl üretimi yapılan bir bölge olduğu belirtilmektedir. Taşovası denilen bölgenin antik dönemdeki adı Themiskyra'dır.⁴⁴ Strabon⁴⁵ ovada Phanaroria adında bir kent olduğundan bahsetmektedir.

Galatia Krallığı bu bölgelerin dışında Karadeniz kıyısında Trabzon ve çevresine kadar genişlemiş, Karadeniz'in iç bölgeleri de kral Deiotaros'a verilmiştir. Yeşilirmak'ın doğusunda Karadeniz Dağları'nın güneyinde batıya doğru akan Kelkit Çayı ile doğuya doğru akan Çoruh Nehri bulunmaktadır. Canik Dağları'nın doğusunda ve aynı yönde devam eden Giresun Dağları, Gümüşhane Dağları ve Rize Dağları ise bölgedeki Doğu Karadeniz Dağları'nı oluşturan önemli yükseltilerdir. Bu dağlardan doğan birçok küçük dere Karadeniz'e dökülmektedir. Özellikle Karadeniz'e bakan kuzey kesimleri yoğun ormanlık olan bu dağlık bölge oldukça sarptır ve ancak birkaç noktada kıyı bölgelere geçit vermektedir.⁴⁶ 3500 metre üzerinde pek çok zirve barındıran Doğu Karadeniz Dağları, Karadeniz'den gelen nemli ve yağışlı havanın iç kesimlere gitmesini engelleyerek buralarda soğuk, kurak ve bitki örtüsü açısından cılız bir bölge oluşturmaktadır.⁴⁷

MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte Galat kökenli kralların hükmettiği topraklar güneybatı ve güney yönünde genişlemeye başlamıştır. Asıl Galatia

⁴³ Çetik, 1985:13-38.

⁴⁴ Ünsal, 2006:129-144.

⁴⁵ XII.3.15.

⁴⁶ Çoban, 2017:38-62.

⁴⁷ Talbert, 1985:159.

Bölgesi'nin güneybatısına doğru olan genişleme ile Pisidia Bölgesi⁴⁸ Galat Krallığı'nın egemenliğine girmiştir. Bölge günümüzde Isparta ve Burdur illerini kapsamaktadır. Oldukça dağlık olan bölgede ovalar az yer kaplamaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan Sultan Dağları⁴⁹ ve güneybatı-kuzeydoğu yönünde uzanan Karakuş Dağları'nın kuzey sınırını çizdiği Pisidia Bölgesi; Beyşehir⁵⁰, Eğirdir⁵¹ ve Burdur Gölleriyle “Göller Yöresi” unvanını kazanmıştır.⁵² Bölgede Beyşehir Gölü'nden batıya doğru kuzey-güney doğrultusunda uzanan Dedegöl Dağları, Kuyucak Dağı, Asacak Dağı ve Katrancı Dağı yer almaktadır. Eğirdir Gölü'nün batısında Barla Dağı bulunmaktadır.⁵³ Su toplama havzası açısından büyük ırmakların olmadığı bölgede, gölleri besleyen ya da onlardan doğarak Akdeniz'e ulaşan küçük dere ve nehirler vardır.⁵⁴ Eğirdir Gölü'nden doğan Aksu Çayı ve Dedegöl Dağları'ndan doğan Köprü Irmağı bölgenin en uzun akarsularıdır.⁵⁵

Roma İmparatorluk Dönemi öncesinde Galat krallarına verilen bir diğer önemli bölge ise Lykaonia⁵⁶ Bölgesi'dir⁵⁷. Bölge Güney Galatia olarak da adlandırılabilir. Konya ve Karaman illerini kapsayan antik bölge Amyntas'dan itibaren Roma Dönemi'nde de Galatia'nın uzun süre parçası olmayı sürdürmüştür. Kuzeyde Tuz Gölü, batıda Sultan Dağları ve Beyşehir Gölü, güneyde Toroslar'ın kuzey etekleri ve doğuda ise kuzeyden güneye doğru; Aksaray Ovası, Obruk Platosu, Karacadağ, Ereğli Ovası hattı boyunca uzanan bölge, genel görünüm itibariyle düz ve hafif dalgalı yeryüzü şekillerinin görüldüğü ova ve platolardan oluşur.⁵⁸ Bitki örtüsü step

⁴⁸ Pamphylia ve Pisidia bölgeleri için bkz. Cramer, Cilt.2. 1832:273-314.

⁴⁹ Magie, 1950:454.

⁵⁰ Plinius Galatia'nın, Trogitis Gölü'nün güneybatısındaki Oroandicum (Oroanda) kenti ile Misthia (Beyşehir) ve Neapolis (Kıyakede) arasındaki Killania Ovası'na kadar uzandığını belirtmektedir. Bu ovanın, Galatia'nın sınırlarını verirken belirttiği Cyllanticum olma ihtimali bulunmaktadır. Yine Plinius'a göre Oroanda kenti Pisidia Bölgesi içinde gösterilmektedir. NH V.42.

⁵¹ Pisidianın kuzeydoğu köşesindeki bölge (Beyşehir ve Eğirdir gölleri çevresi) bazen Pisidia Phrygiası olarak adlandırılmıştır. Magie, 1950:456.

⁵² Bölge ile ilgili bilgi için bkz. Great Britain Admiralty, 1919:118-25.

⁵³ Smith, 1872:634.

⁵⁴ Çoban, 2017:82-103.

⁵⁵ Belke ve Restle, 1984:44-5.

⁵⁶ Phrygia ve Lykaonia için bkz. Cramer, Cilt.2. 1832:1-78.

⁵⁷ Bu alan batıda Orta Batı dağlık alanından, doğuda Kilikia kapılarına, güneyde Sultan ve Toros Dağları'ndan, Sakarya Nehri havzasına ve kuzeyde ise Konya-Ankara sınırına yakın konumda yer alan Paşa dağı ve Karacadağ'a kadar uzanmaktadır. Bozdağ tarafından ikiye bölünmüştür. Great Britain Admiralty, 1919:98.

⁵⁸ Çoban, 2017:38-62.

olan bölge, akarsu açısından oldukça fakirdir. Kapalı havza durumundaki bölgede denize ulaşabilen akarsu bulunmamaktadır.⁵⁹

Günümüzde ülkemizin tarım ve hayvancılığında önemli bir konuma sahip olan Konya ve Karaman illeri, antik dönemde de Galat Krallığı ve Galatia Eyaleti için önemli tarım ve hayvancılık merkezi konumunda olmuştur. Konya il merkezinin kuzeyinden başlayarak doğu ve güney istikametlerinde devam eden dağlık alan (Bozdağ, Fakra Dağı, Hodulbaba Dağı) bölgeyi kuzey ve güney olarak ikiye ayırmaktadır. Konya ile Beyşehir Gölü arasındaki bölge ile ilin güney kesimleri oldukça dağlıktır.⁶⁰ Sultan Dağları'nın doğu kesimleri ile Doğanhisar'dan Ilgın, Kadınhanı ve Sarayönü ilçelerinin güney kesimlerine devam eden hat boyunca yer yer ormanlık alanlar bulunmaktadır. Karapınar'ın doğusunda bulunan Karacadağ'ın kuzey yamaçlarında yer yer seyrek de olsa meşe ormanları vardır.⁶¹ Aynı şekilde Karaman'ın kuzeyinde yer alan Karadağ'ın⁶² kuzey yamaçlarında da seyrek bir orman örtüsü yer almaktadır. Toros Dağları bölgesinde yer alan Isauria Bölgesi de bu dönemde Galat kontrolüne giren bölgelerden birisidir. Konya ilinin güney bölümünde yer alan Isauria, özellikle Geyik Dağı'nın kuzey kesimleri ile Esenler Dağı çevresinde konumlanmaktadır.⁶³ Oldukça engebeli bir araziye sahip olan bölge, Akdeniz'e dökülen Göksu Nehri'nin de doğduğu topraklardır.⁶⁴

Antik Dönemde Kilikia Trakheia olarak bilinen ve özellikle Taşeli Platosu'na konumlandırılan bölge de Galat hakimiyetine alınan bölgelerden birisidir. Dar bir kıyı şeridinin arkasında dağlık ve derin vadilerle yarılmış bir görünüme sahip olan bölgede Göksu Irmağı en önemli akarsudur.⁶⁵ Alanya'nın doğusu, Ermenek çevresi, Anamur, Aydıncık ve Gülnar çevrelerindeki dağlık alanlar ormanlarla kaplıdır.⁶⁶

Batıya doğru Pamphylia ile Lykia⁶⁷ bölgeleri de dönem içinde Galatia Krallığı ya da eyalatine dahil olmuş ve tekrar ayrılmışlardır. Antalya ve çevresindeki ovalık bölgeyi içeren Pamphylia Bölgesi, Toroslar'dan Akdeniz'e akan birkaç ırmak

⁵⁹ Magie, 1950:454.

⁶⁰ Smith, 1872:222.

⁶¹ Çoban, 2017:117-132.

⁶² Bir zamanlar meşe ormanı ile kaplı olduğu belirtilmektedir. Great Britain Admiralty, 1919:154.

⁶³ Çoban, 2017:38-62. Isauria Bölgesi hakkında detaylı bilgi için bkz. Bahar, 1994: 219-246.

⁶⁴ Ballance, 1958:223-4.

⁶⁵ Çoban, 2017:82-103.

⁶⁶ Bardakçı, 2018:13-5; Çoban, 2017:117-132.

⁶⁷ Lykia, Pamphylia ve Kilikia bölgeleri için bkz. Great Britain Admiralty, 1919:15-36.

tarafından beslenen bir kıyı ovasıdır. Aksu Çayı, Köprü Irmağı, Manavgat Çayı, Alara Çayı bunların en önemlileridir. Pamphylia'nın batısı, kuzeyi ve doğusu Toros Dağları ile çevrilidir. Batıda Yanartaş ve Bey Dağları, kuzeyde Kuyucak ve Dedegöl Dağları doğuda ise Geyik Dağları'nın batı yamaçları bölgeyi kuşatmaktadır. Dağlık alanlar ormanlarla çevrilidir. Lykia Bölgesi⁶⁸, Teke Yarımadası'nı kapsayan, kıyıda ve iç kesimlerde akarsular boyunca ovalara sahip, genel görünümü dağlık bir bölgedir.⁶⁹ Batıdan doğuya doğru Babadağ, Akdağlar, Bey Dağları ve Yanartaş Dağları kuzey-güney doğrultusunda uzanmaktadır.⁷⁰

Roma Dönemi içerisinde Galatia Eyaleti'ne eklenen bölgelerden birisi olan Paphlagonia Bölgesi⁷¹ Bartın, Karabük, Çankırı, Kastamonu ve Sinop illerini kapsamaktadır. Bartın ve Sinop çevrelerinde yükselti oldukça alçakken iç kesimler engebelidir. Yoğun ormanlık bir alanla kaplı olan bölge Bolu Dağları'nın doğu kesimini, Küre Dağları'nı, Köroğlu Dağları'nın doğu kesimlerini ve Ilgaz Dağları'nı içermektedir.⁷² Ilgaz Dağları Galatia ve Paphlagonia sınırında bulunmaktadır.⁷³ Bölge, batıda Filyos Çayı⁷⁴ ile doğuda Kızılırmak arasında uzanmaktadır. Billoeus⁷⁵ Nehri (Filyos), başlıca iki koldan oluşmaktadır. Bunlardan birisi kaynağını Bolu'nun doğu tarafından alır ve diğeri ile birleşinceye kadar Bolu Suyu adını almaktadır. Nehrin diğer kolu ise Soğanlı'dır. Kaynağını Galatia dağlarından (Köroğlu Dağları) almaktadır. Soğanlı, Araç, Çerkeş ve Devrez Çayları bölgenin önemli akarsularıdır.⁷⁶ Ayrıca irili ufaklı birçok dere Küre Dağları'ndan doğarak Karadeniz'e dökülmektedir.⁷⁷

Orta Anadolu'nun etrafını çeviren duvar benzeri yüksek dağlar denizden gelen nemin çoğunu engellemektedir. Deniz etkisine görece daha açık olan batı tarafından

⁶⁸ Lykia için bkz. Cramer, Cilt.2. 1832:240-272.

⁶⁹ Çoban, 2017:38-62.

⁷⁰ Goodman, 1997:237.

⁷¹ Paphlagonia Bölgesi, doğuda Kızılırmak ve batıda Bartın çayı (Parthenius) ile güneyde Phrygia ve Galatia bölgeleriyle sınırlıdır. Texier, 2002:208.

⁷² Ptolemaios (V. 4.4) dağa, Ligas, Gigas, Oligas gibi adlar vermektedir.

⁷³ Smith, 1872:473.

⁷⁴ Filyos Çayı için bkz. Great Britain Admiralty, 1919:90.

⁷⁵ Billoeus (Filyos), eski Phrygia ve Galatia'nın sınırları üzerinde akan ve bazı coğrafyacılardan Bithynia ve Paphlagonia'nın sınırını oluşturduğu belirtilen önemli bir akarsudur. Bu ırmak Karabük il merkezinde Soğanlı (Karabük'e güney doğudan gelir) ve Araç (Karabük'e doğudan gelir) çayının birleşmesiyle oluşur ve Karabük il merkezinin batısına doğru devam etmektedir. İki çay ve onlara bağlanan diğer sular Köroğlu ve Ilgaz Dağları'ndan beslenmektedir. Cramer, 1832:208.

⁷⁶ Çoban, 2017:82-103.

⁷⁷ Texier, 2002:255.

nemli hava iç bölgelere ulaşabilmektedir. Doğuya doğru iklim giderek daha kuru hale gelir. Orta Anadolu'da yaz mevsimi en kurak, ilkbahar ise en yağışlı dönemdir. İlkbahar yağmurlarına ek olarak, batı ve güney bölgelerinde sonbaharda ve kuzeyde kış başlarında meydana gelen ikincil yağmur mevsimi vardır. Bölgede yükseltiye ve karasal iklime bağlı olarak gündüz ve gece arasında oldukça fazla sıcaklık farkları oluşmaktadır.⁷⁸ İlkbahar genellikle sonbahardan daha serindir, bunun nedeni ise kaybolması uzun zaman alan karın varlığıdır. Kışlar soğuk ve genellikle çok kar yağışlıdır.⁷⁹ Doğudan gelen soğuk hava Orta Anadolu'yu etkiler. Dağlık bölgelerin yamaç ve vadileri yaz ortasında çevredeki platodan daha nemli olur.⁸⁰ Genel olarak merkezi plato, karlı ve şiddetli don yaşanan soğuk kışlara, berrak gökyüzüne sahip kuru yazlara, gündüzleri yoğun ısıya ve gece serinliğine sahiptir.⁸¹

Buradaki bitki örtüsü belirgin bir karasal karaktere sahiptir. Merkezi platonun sınırında yer alan dağlık bölgelerin muhtemelen antik dönemde günümüzden daha yoğun ormanlarla kaplı olduğu düşünülmektedir. Ancak Orta Anadolu'nun merkezi kısmının uzun tarihsel süreç içinde de her zaman bozkır olduğu belirtilmektedir. Oldukça eski dönemlerden beri bölgedeki iklim koşullarının aynı kaldığı düşünüldüğünde bitki örtüsündeki değişimin insan etkisine bağlı olduğu görülmektedir. Orta Anadolu'nun dağlık alanlarında⁸² yer yer *Quercus* (Meşe), *Juniperus* (Ardıç) ve *Çam* ağaçlarıyla (*Pinus nigra*-Karaçam) ayrıca *Ilex aquifolium* (Çobanpüskülü), *Berberis crataegina* (Karamuk), *Pinus elaeagrifolia* (Ahlat), *Cotoneaster nummularia* (Dağ muşmulası) ve *Crataegus monogyna* (Alıç) gibi ağaç ve çalı formunda bitkiler yer almaktadır.⁸³

⁷⁸ Çetik, 1985:54-71.

⁷⁹ Demirsoy, 2002:248-250.

⁸⁰ Mitchell, 1993:144.

⁸¹ Belke ve Restle, 1984:46-7; Çoban, 2017:63-81.

⁸² Çetik, 1985:13-21.

⁸³ Great Britain Admiralty, 1919:143-154; Çoban, 2017:117-132.

İKİNCİ BÖLÜM

HELENİSTİK DÖNEM'DE GALATİA

2.1. Galatların Anadolu'ya Gelişi ve Galatia Krallığı'nın Kuruluşuna Kadar Geçen Dönemde Galatia Bölgesi

MÖ 279'da Aşağı Tuna Bölgesi'ndeki Galatlar, Yunan Yarımadası'nı⁸⁴ kitlesel olarak istila etmeye başlamıştır. Galatların, Makedonia ve Thrakia'nın verimli topraklarını yağmalayıp aceleyle toplanan bir Grek koalisyon gücünün çabalarına rağmen, Thermopylae'yi geçerek Yunanistan'ın merkezine ulaşmayı başardıkları bilinmektedir. Galat istilalarının Grek dünyasını bir yıldırım gibi vurduğu, Kserkses'in iki yüzyıl önceki istilasından bu yana Yunanistan'da böyle bir şeyin görülmediği ifade edilmektedir. Bu büyük Galat ordusu sonunda Delphoi'de durdurulmuştur. Ertesi yıl, ikinci bir Galat grubu, Hellespontos'u aşarak Anadolu'ya (Asia Minor)⁸⁵ geçmiştir.⁸⁶

MÖ 279 yılı aynı zamanda Thrakia Bölgesi'nde Galat istilalarına sahne olmuştur. Thrakia üzerinden Anadolu'ya giren⁸⁷ Galatlar, bölgede belirli bir süre kalıp çeşitli yağma⁸⁸ faaliyetleri yürütmüşlerdir.⁸⁹ Herakleialı Memnon, Galatların Byzantion⁹⁰ kentinin surlarını geçemediklerini ve kent çevresindeki yerleşimleri yağmaladıklarını söylemektedir. On yedi seçkin lidere sahip olan Galatların en önemli iki lideri ise Leonnorios ve Luturios olarak gösterilmektedir. Bithynia kralı I. Nikomedes, Leonnorios yönetimindeki savaşçıların⁹¹ Byzantion'un karşı kıyılarına geçmelerini sağlamıştır.⁹² Iustinus⁹³ Nikomedes'in, fetihlerine karşı Galatlara toprak

⁸⁴ Bkz. Harita 2.

⁸⁵ Asia Minor terimiyle ilk kez MS 2. yüzyılda yaşamış matematikçi ve coğrafyacı olan Ptolemaios'da karşılaşıldığı belirtilmektedir. Marek ve Frei, 2016:6.

⁸⁶ Galatların Anadolu'ya gelişi ile ilgili bkz. Jones, 1971:110-2.

⁸⁷ Galatların Anadolu'ya girişi ve tarihsel süreç hakkında detaylı bilgi için bkz. Özman, 1999.

⁸⁸ Bkz. Haritalar 3, 4a ve 4b.

⁸⁹ Sayar, 2019:54.

⁹⁰ Byzantion kentinin hinterlandında toplanan çeşitli Galat toplulukları I. Nikomedes'le yaptıkları antlaşma gereği Anadolu'ya geçmişlerdir. Bu Galat toplulukları sonraki süreçte çatışmaların kilit noktasını oluşturmuşlardır. Dowler, 2019:92.

⁹¹ Antik metinlerin Galatların sadece savaşçıları değil tüccarlar da dahil olmak üzere pek çok insandan oluştuğunu belirttiği bilinmektedir. Diodoros XXXII 9.1; Pausanias X.19.6-9 ve Iustinus XXIV.4.1-7.

⁹² Bununla birlikte Galat seferlerinin arkasında rakip Helenistik Krallıklar'dan biri tarafından kışkırtılmış olabilecekleri de belirtilmektedir. Galat savaşçıların, Doğu Akdeniz kıyı şeridi boyunca

verdiğini belirtirken, Livius⁹⁴ ve bazı antik kaynaklara göre ise erken dönemlerde bölgeye yerleşmiş olmaları mümkün değildir. Kral ve Galatlar arasında yapılan antlaşmanın maddeleri Galatların Bithynia'yı desteklemelerini garantileyecek şartlara sahiptir. Sadece Bithynia'nın değil Byzantion, Tieion (Hisarönü-Bartın), Herakleia (Ereğli-Zonguldak), Khalkedon (Kadıköy) ve Kieros (Konuralp-Düzce) sakinlerinin ve diğer bazı yöneticilerin de müttefikleri olmaları sağlanmıştır.⁹⁵ Nikomedes, Galatları kendi hizmetinde topraklarını genişletmek için kullanmıştır. Önceden küçük bir Galat grubuyla Byzantion'dan ayrılıp güneydeki Khersonesos'a (Gelibolu Yarımadası) yönelen Luturios, Hellespontos'u geçip Troas'ı yağmalamış ve Leonnorios ile buluşmuştur⁹⁶. Galatlar, Thrakia ve Thrak Khersonesosu'nda çeşitli savaşlar yapmışlar ancak bölgede kalıcı olamamışlardır. MÖ 277'de Lysimakhoslar'ın başkenti Lysimakheia'da Antigonos Gonatas tarafından yenilgiye uğratılmışlardır.⁹⁷

Galatların Anadolu'ya geçmesiyle⁹⁸ bölgenin batısındaki şehirler, on yıl süren baskı ve talana dayanmak zorunda kalmıştır. Galatların, bu yağma⁹⁹ faaliyetlerini yapacakları bölgeleri belirlerken geleneksel özellikleri dolayısıyla kura çektikleri belirtilse de aksi görüşler de vardır.¹⁰⁰ Nikeialı Parthenios¹⁰¹, MÖ 277/76'da

ve hatta daha uzak yerlerde paralı asker olarak çalıştıkları bilinse de bu durumun MÖ 278'den önce diplomatik yollarla sağlandığı iddiasının spekülatif kalacağı da ifade edilmiştir. Coşkun, 2019:148-9.

⁹³ XXV.2.

⁹⁴ XXXVIII 16.

⁹⁵ Russell, 2017:95.

⁹⁶ Memnon FGrH 434 F 11 1-7.

⁹⁷ Arslan, 2019:50.

⁹⁸ Galatların Anadolu'ya geçişi için bkz. Strobel, 2002:2-3.

⁹⁹ Galatların, Zipoetas'a karşı savaştan sonra yönlerini özellikle Batı Anadolu'daki kentlere çevirdikleri, yaptıkları yağma ve saldırılarla Anadolu'da bir hayli korku saldıkları bilinmektedir. Anadolu'nun batısı, kuzeyi, iç kesimler ve güneyinde birçok yerleşim Galat saldırılarına uğramıştır: Ilion (Hisarlıktepe), Kyzikos (Erdek), Erythrai (Ildırı), Miletos, Priene (Güllübahçe), Ephesos, muhtemelen Myrina, Thyateira (Akhisar), Laodikeia (Goncalı), Themisonion (Karahöyük), Kelainai-Apameia (Dinar), Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğlisi), Amisos (Samsun), Limyra (Turuçova), Tlos (Yakaköy). Kaya, 2000c:26-32.

¹⁰⁰ Galatların Batı Anadolu'daki yağma paylaşımının kurayla yapıldığına dair iddiaların çürütüldüğü, Aiolis ve Ionia bölgelerinin üstün boy olarak Tolistobogilere verildiği ifade edilmektedir. Ayrıca Leonnorios'un kral unvanı alması gerektiğinin makul bir fikir olacağı da belirtilmektedir. Pergamon kralı I. Attalos'un Galatları Ege kıyılarındaki Grek şehirlerinden belli bir süre uzak tutmasına karşın, onlara kendi topraklarında saldırdığına dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. MÖ 270'lerde olduğu düşünülen V. Syria Savaşında Pontos kralıyla birlikte Ptolemaioslara karşı savaşan Galatların Tolistobog ya da Trokmiler değil Tektosag Galatları olduğu ifade edilmektedir. Coşkun, sunduğu önerinin Livius'la çelişmesine rağmen 10.000 savaşçılık bir kuvvetin bu kadar geniş çaplı bir proje için yeterli olmayacağını belirtmektedir. Ayrıca Tektosag (Çatı Arayanlar) adının yeni iskan alanları aramaya çıkan tüm bir kabile için tipik olduğu da ifade edilmektedir. Coşkun, 2019:150-3.

Miletos'a saldıran Galatların kent dışında Thesmophoria kutlamaları yapan kadınları kaçırdıklarını belirtmektedir. Galatların Miletos'a saldırılarındaki asıl sebebin ise Anadolu'daki¹⁰² en zengin tapınağın Didyma kentinde olması belirtilmiştir. Plutarkhos, Ephesos'ta da benzer şekilde kadınların Galatlar tarafından kaçırıldığını belirtmektedir.¹⁰³ II. Antiokhos dönemi boyunca Galatların akınlarına karşı şehir devletlerinin korunması devam etmiştir. Bu dönemden elimize ulaşan bir metin, Erythrai¹⁰⁴ kentine tanınan vergi muafiyeti yanı sıra Galatlara karşı yapılan askeri seferlerin maliyetinden kente düşen pay hakkında bilgi vermektedir. Metne göre kentten bu pay alınmayacaktır. Bu metin, dönemin Helenistik krallarının yaptıkları harcamalara karşı kent devletlerinden para aldıklarını gösteren önemli bir belge konumundadır.¹⁰⁵ Bunun yanında Galat baskısına en fazla direnen kentin belki de Kyzikos¹⁰⁶ (Balkız) olduğu ifade edilmiştir.¹⁰⁷ Galat saldırısına uğrayan şehirler arasında Thyateira (Akhisar), Themissonion (lokalizasyonu yapılamamıştır) ve Lampsakos (Lapseki) da vardır.¹⁰⁸ MÖ 196'da Troas'daki Grek şehri Lampsakos'un¹⁰⁹, Galat kabilelerinden birisi tarafından baskına uğratıldığı düşünülmektedir.¹¹⁰

Galatların, Nikomedes'in ordusunda paralı asker¹¹¹ olarak çalışmanın yanında fethedilen topraklardan yarı oranında pay alacak bir konumda oldukları ifade edilmektedir. Daha sonra aynı Galat toplulukları Bithynia'nın güneydoğusuna yerleşmişlerdir. Galat Fibula ve gerdanlıklarının Boğazköy, Kuşsaray, Karacaköy, Ankara ve Eskişehir çevresinde bulunduğu ve MÖ 3-2. yüzyıllardan kalma olduğu belirtilmektedir. Galatların yaklaşık olarak Anadolu'ya geldikleri döneme tarihlenen

¹⁰¹ Mithographi Graeci VIII.1.

¹⁰² Anadolu'daki Roma eyaletleri ve diğer bölgelerin detaylı haritası için bkz. Magie, 1950:1688.

¹⁰³ Moralia 309.15.

¹⁰⁴ Leonnorios liderliğindeki Tolistobogiler, Erythrai'ye saldırdığında kent Galatlara direnmiş ancak 'galatika' olarak bilinen vergilerle ciddi şekilde cezalandırılmışlardır. Yörükkan, 2009:123.

¹⁰⁵ Arslan, 2019:61.

¹⁰⁶ Kyzikos, Ilion, Pitane, Erythrai ve Priene'deki Galat saldırıları için bkz. RE VIII.1, 523.

¹⁰⁷ Kaya, 2000a:82.

¹⁰⁸ Kaya, 1996:225.

¹⁰⁹ MÖ 196/195'e tarihlenen ve Lampsakos'un, vatandaşı Hegesias'ı onurlandığı bir yazıtta (SIG III 591) Galat kabilesinden bahsedilse de Tolistobogilerin Lampsakos'u tehdit ettiğini gösteren geçerli bir kanıt olmadığı ve Lampsakos'un, Tolistobogiler ile ilgisinin nedeni bilinemediği ifade edilmektedir. Sherk, 1984:6.

¹¹⁰ Price ve Thonemann, 2010:216.

¹¹¹ Savaşçı özellikleriyle tanınan Galatların paralı asker olmaları yanında koruma olarak da hizmet verdiklerine dair bilgiler bulunmaktadır. II. Antiokhos'un Galat bir koruması olduğu bilinmektedir. Polyaeus, VII.50.

fibulaların, Galatia Bölgesi'nde değil de Çanakkale, Pergamon, Priene¹¹², Mersin, Andırın, Pazarcık, Kahramanmaraş, Kayseri ve Sinop gibi paralı asker olarak buldukları ve savaştıkları bölgelerde¹¹³ ele geçirilmesinin Anadolu'ya gelir gelmez Galatia'ya yerleşmediklerini gösterdiği ifade edilmektedir.¹¹⁴ Kral Deiotaros zamanında¹¹⁵ bile ana karakolları, Ankyra¹¹⁶ ve Nikomedeia yolu üzerinde bulunan, Bloukion ve Peion yerleşimleri olarak kalmıştır. Zamanla toprakları genişleyerek Gordion'u¹¹⁷ da kapsar hale gelmiştir. Kentin içine ya da çevresine yerleştiklerine ve yerel halkla kaynaştıklarına dair görüşlere ait kaynakların çok zayıf temellere dayandığı belirtilmektedir. Bölgede yerleşen Tolistobogilerin¹¹⁸ kendi topraklarında göçebe sığır yetiştiricileri ve yaşadıkları bölgedeki diğer halklardan vergi toplayan savaşçılar oldukları bilinmektedir. Galatlar Batı Anadolu'daki Grek kentlerinden de vergi almışlardır.¹¹⁹ Bölgenin önemli kentlerinden biri olan Priene'de bulunan bir yazıt Galatlar'ın sebep oldukları yıkımı anlatmaktadır; Galatlar, esirlere kötü davranmış, tapınakları yağmalamış, çiftlikleri yakmış ve birçok insanı öldürmüştür¹²⁰. Livius, Galatların Anadolu'nun batısındaki yağma paylaşımını ve I. Attalos'un¹²¹ Galatlara karşı yaptıklarını aktarmaktadır.¹²²

Galatların bir kısmının, I. Antiokhos'a karşı savaşı sırasında Bithynia¹²³ kralı I. Nikomedes¹²⁴ tarafından Anadolu'ya getirilirken¹²⁵ bazılarının da kendi iradeleriyle

¹¹² Galatların Priene saldırıları için bkz. Yörükan, 2009:124.

¹¹³ Anadolu'daki La Tène tipi metal buluntuların haritası için bkz. Darbyshire vd., 2000:76.

¹¹⁴ Yörükan, 2009:140.

¹¹⁵ Deiotaros Philorhomaioi Dönemi Galat toprakları için bkz. Harita 9.

¹¹⁶ Ankyra'nın MÖ 1. yüzyılın son çeyreğine değin ne metropolis ne de bir Grek polisi olmadığı, bu süre içinde ticaret açısından Pessinous'un gerisinde kaldığı ve muhtemelen en azından MÖ 1. yüzyıl ortalarına doğru Gorbeus (Oğulbey) Kalesi'nin, Ankyra'dan daha önemli bir konuma gelmiş olabileceği ifade edilmektedir. Kaya, 2000c:91.

¹¹⁷ Gordion'daki Galat istilası ve yerleşiminin etkileri için bkz. Ulusoy, 2006:17-8.

¹¹⁸ Galat boyu olan Tolistobogilerin Bithynia Krallığı'ndaki taht kavgalarına karıştığı da bilinmektedir. Kral I. Nikomedes'in krallığını ikinci eşi olan Etazeta'dan olan çocuklarına bırakmasına rağmen ilk eşi Konsingis'ten olan oğlu Ziaelas, tahtı ele geçirmiştir. Bithynia halkı karşı çıksa da Sophane kralı Sames ve Tolistobogiler tarafından desteklenen Ziaelas tahtta kalmayı başarmıştır. Dowler, 2019:92.

¹¹⁹ Coşkun, 2019:150.

¹²⁰ Schuler, 2019:232-3.

¹²¹ Pergamon kralı I. Attalos on yıl süren savaş sonunda Seleukoslar ve müttefikleri Galatları yenmiştir. Schuler, 2019:18.

¹²² XXXVIII.16.11-15.

¹²³ Galatlarla ilişki kuran ilk Anadolu Helenistik Krallığı, Bythynia'dır. Yanmaz, 2016b:217.

¹²⁴ Bithynia Kralı I. Nikomedes'in, asi kardeşiyle savaşmak için Galatlardan oluşan bir orduyu kullanarak zafer elde etmesinden ve Attalos hanedanına mensup bir kral tarafından yenilgiye uğratılıncaya kadar geçen yaklaşık elli yıl boyunca Anadolu, Galatlar tarafından tahrip edilmiştir.

Hellespontos'u geçtiği belirtilmektedir. Iustinus'e¹²⁶ göre Bithynia hükümdarı Nikomedes, kardeşine karşı savaşmak için çağırdığı Galatlar ile birlikte savaşı kazanınca krallığını Galatlarla paylaşmıştır. Galatların kendilerine verilen bölgeye Gallograecia adını verdikleri ifade edilmektedir. Stephanos Byzantinos'un¹²⁷ Apollonios'a dayandırdığı bilgilere göre ise Galatlar Anadolu'ya geçer geçmez (MÖ279/278) Pontos hükümdarları I. Mithridates ve oğlu Ariobarzanes'ten Ankyra¹²⁸, Tavion¹²⁹ ve Pessinous'u¹³⁰ içeren bölgeyi ödül olarak almışlardır.¹³¹ Her iki tarihçinin de Galatların Anadolu'ya gelir gelmez yeni yurtlarına yerleşmiş olduklarına dair görüşlerinin Doğu Phrygia'nın siyasal statüsünün belirsizliğinden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Phrygia'nın, Korupedion Savaşı'nın¹³² sonunda Seleukosların bir parçası haline gelse de fiilen bu krallığın yönetimi altına girmediği belirtilmektedir. Korupedion Savaşı ile I. Seleukos'un Lysimakhos'u yendiği fakat tahtı devralmaya giderken yolda öldürüldüğü bilinmektedir. Oğlu I. Antiokhos'un Thrakia'ya yönelik isteklerinde de babasının bölgede gerçekleştirdiği başarılar etkili olmuştur. Galatların umulmadık bir şekilde bölgeye gelişleri ile Ptolemaioslarla Seleukoslar arasındaki mücadelenin, Antiokhos'un planlarını bozduğu ve Seleukosların bölgeden bir süre boyunca uzak kaldıkları belirtilmektedir.¹³³

Pergamon Krallığı, MÖ 183'te Galatia'yı ilhak etmiştir. Sonraki süreçte ise kendi adlarıyla anılacak olan bölgeye yerleşmek durumunda kalmışlardır. Nossov, 2009:9.

¹²⁵ I. Nikomedes, Galatları, kendisine karşı isyan eden kardeşi Zipoites'e karşı kullanmak istemiş ve Galatlara yerleşmeleri için bir bölge teklif edildiği belirtilmektedir. Yapılan savaşta Galatlar, Bithynia kralı Nikomedes ile zafer kazanmıştır. Galatlar, daha sonraki süreçte Miletos, Priene, Ephesos gibi Grek şehirlerini yağmalamıştır. Tekin, 2007:139.

¹²⁶ Epitome, XXV.2.11.

¹²⁷ Ethn. Αγγυρα 3-15.

¹²⁸ Ankyra'nın Galatların gelişine kadar çok az antik yazarın ilgisini çektiği belirtilmektedir. Bu antik yazarlar Arrianos (Anabasis II.4.1) ve Curtius Rufus'tur (Historia Alexandri Magni III.1.22). Sadece Pausanias'ın Galatlar öncesi Ankyra ile ilgili bilgi verdiği ifade edilmektedir. Kaya, 2000c:77.

¹²⁹ Tavion ve çevresinin coğrafi özellikleri için bkz. Turan, 2007:2-4.

¹³⁰ Galatların Anadolu'da kurdukları şehirlerin en önemlileri Ankyra, Pessinous ve Tavion'dur. Arslan, 2004:23.

¹³¹ Ankyra ve Tavion'un MÖ 260'lı yılların başlarından itibaren Galatlarca iskan edildiği belirtilmektedir. Taşdöner, 2017:169.

¹³² MÖ 281'deki Korupedion Savaşı'ndan itibaren Seleukosların toprağı haline gelen kuzeydoğu Phrygia Bölgesi'nin, II. Seleukos tarafından kızına çeyiz (kızı, Pontos kralı II. Mithridates ile evlenmiştir) olarak verildiği belirtilmektedir. Fakat doğu Phrygia'nın, hiç bir zaman Seleukos denetiminde olmadığı ifade edilmektedir. Bu kontrol eksikliğinin Galatların Gallograikia olarak adlandırılan bölgeye yerleştirilmelerinde kolaylık sağladığı, fakat Galatların Anadolu'nun batısındaki şehirlere saldırma önceliklerinin daha ağır bastığı düşünülmektedir. Yanmaz, 2016a:27.

¹³³ Arslan, 2019:140-1.

Helenistik Krallıklar'ın, Galatları belirtilen bu bölgeye yerleştirerek hem Seleukos Krallığı'nın Anadolu'nun orta kesimlerine egemen olmasını önlemeyi hem de Galatlardan gerektiğinde paralı asker olarak faydalanabilmeyi amaçladıkları ifade edilmektedir. Fakat Galatlar bu bölgeyi cazip bulmamış Anadolu'nun batısındaki kentlerin zenginlikleri ve ihtişamını duyarak o bölgeye doğru hareket etmişlerdir. Seleukos kralı I. Antiokhos'un¹³⁴ Galatların Ankyra'yı¹³⁵ da kapsayan Kızılırmak havzasına yerleşmelerini sağlayıp bir uzlaşmaya vardığı ve Galatların MÖ 270/269'da I. Antiokhos'a yenildikten sonra yerleşmiş oldukları bölgenin adının Gallograecia ya da Galatia olduğu belirtilmektedir.¹³⁶

Galatlar, MÖ 270'lerde Lydia ve Ionia'da, MÖ 268/7'de Phrygia'da, epigrafik buluntularda açıkça kanıtlanmış büyük bir tahribat yapmışlardır.¹³⁷ Aiolis Bölgesi'nin de Galatlar tarafından tahribata uğratıldığı düşünülmektedir. MÖ 280-278(?) dönemine tarihlenen bir metinde Kyme halkının silah temini hakkında bilgiler yer almaktadır. Bu silahları kime karşı kullanmak istedikleri metinden tam olarak anlaşılmasa da dönemin koşulları gereği bunları Galatlara karşı kullanmak istemiş olabilecekleri belirtilmektedir.¹³⁸ Daha sonra I. Antiokhos, Galatları konumu ve tarihi belirlenemeyen (MÖ269?) "Filler Savaşı"nda yenmiştir.¹³⁹ Galatların, I. Nikomedes'in kardeşi Zipoitias'ı yendikten sonra Toroslar'ın kuzeyindeki bütün Batı Anadolu'da başlattıkları saldırıların hızının MÖ 260'lı yılların başında azaldığı, ayrıca MÖ 270-268 yılları arasında gerçekleşen Filler Savaşı'ndan sonra saldırıların şiddetinin kırıldığı da bildirilmektedir. Galatlar hakkında söylenen uzun yağma ve talan süresinin (yaklaşık 40 yıl) bu saldırıları yaptıkları ilk on yılın şiddetinden

¹³⁴ Seleukos hükümdarı I. Antiokhos için Anadolu'daki belki de en korkutucu unsurun Galatlar oldukları belirtilmektedir. Kıta Yunanıstanı'nda ciddi boyutlarda hasara yol açan ve Greklerin deyimiyle barbar olan bu Galat toplulukları bütün Helen dünyasında büyük bir korkuya neden olmuşlardır. Kısmen kendi istekleri kısmen de Bithynia kralı Nikomedes'in Antiokhos'a karşı savaşmak üzere kışkırttığı bu toplulukların MÖ 278/277'de Anadolu'ya ayak bastığı belirtilmektedir. Antiokhos, muhtemelen MÖ 269/268'deki "Filler Savaşı"nda Galatları yenmiş ve Sotêr (Kurtarıcı) unvanını almıştır. Galatlar sonraki süreçte Orta Anadolu Bölgesi'nin içlerine yayılarak buralarda yerleştiler. Schuler, 2019:16-7. Bununla birlikte Coşkun, Livius'un "Filler Savaşı" olarak adlandırdığı savaşta I. Antiokhos'un Galatları yendiği şeklindeki söyleme inanmadığını belirterek bu savaşın yeri ve tarihinin belirlenemediğini ifade etmektedir. Ayrıca çarpışmanın somut bir etki bırakmadığı da belirtilmektedir. Coşkun, 2019:151.

¹³⁵ Helenistik Dönem'den Roma İmparatorluğu'nun bölündüğü MS 395 tarihine kadarki sürede Ankyra ve Galatlar hakkında detaylı bilgi için bkz. Sargın, 2012:22-38.

¹³⁶ Kaya, 2000b:80-2.

¹³⁷ Tekin, 2007:139.

¹³⁸ Kyme'nin meclis kararı ve Philetairos'un mektubu için bkz. Arslan, 2019:51.

¹³⁹ Ma, 1999:34.

dolayı olabileceği belirtilmektedir.¹⁴⁰ Bununla beraber bu durumun, dönemin hakim güçlerinin bir propagandası olabileceği de göz ardı edilmemelidir. MÖ 260'lı yılların başlarında Galatlar, Anadolu'nun¹⁴¹ orta kesiminde yer alan platonun kuzey kısmına yerleşmişlerdir. Anadolu topraklarındaki bu Galat topluluklarının, geleneklerini ve Avrupa'daki anavatanlarının sosyal yapısının çoğunu koruduğu¹⁴² ifade edilmektedir.¹⁴³ Anadolu'daki Galatların inanç, gelenek, töre, alışkanlık ve yaşam biçimlerini en azından Filler Savaşı'na kadar sürdürdükleri belirtilmektedir.¹⁴⁴

Bunun yanında uzun göç yolları ve süreci nedeniyle Galatlar için güçlü bir Kelt mirasına sahip olduklarını söylemenin zor olduğu da düşünülmektedir. Yerleşim yerlerinde sadece Galatlara ait olduğu iddia edilecek kesin bir mimari elemanın olmadığı belirtilmektedir. Çoğu yerleşim yerinde Galat kökenli gibi görünen fibula ve gerdanlık gibi arkeolojik buluntulara rastlanmamaktadır. Ayrıca arkeolojik malzeme eksikliği konusunda bir diğer önemli problem de seramiklerdir. Galatia Bölgesi için Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerinden kronolojik yapılanma sağlayacak gerekli malzeme yetersizdir.¹⁴⁵ Galat maddi kültürüne ait hala güvenilir göstergelerin olmadığından dolayı arkeolojinin, Galatlar ile ilgili tarihin sağladığı kanıtlara çok az şey ekleyebildiği ifade edilmektedir. Şimdiki kanıtların, eyalet olma süreci öncesindeki Galatların yaşamına dair tam bir arkeolojik yeniden inşa sürecine izin vermediği ayrıca Galatların Anadolu'ya girmeden önce kültürel kimliklerinin bulanıklaştığı ve eyalet olma süreci öncesinde kolayca tanınabilir bir kültür üretmedikleri de aktarılmaktadır.¹⁴⁶

Galatlara ait kayda değer maddi kalıntı ve buluntuların olmaması ve kendi dillerinde yazılan hiçbir belgenin günümüze ulaşmamasından dolayı bu topluluk hakkındaki bilgiler oldukça kısıtlıdır. Kendilerine atfedilebilecek yeterli mimari

¹⁴⁰ Kaya, 2000a:79-81.

¹⁴¹ Anadolu ve bölgeleri için bkz. Harita 20.

¹⁴² Galatların eski kültür ve geleneklerini devam ettirdiklerine dair antik kaynaklarca (Diodoros, Bibliotheca 31.13.1) da doğrulanan bir örnek olarak şu durum verilmektedir: MÖ 166 yılında Attaloslarla yaptıkları savaş sonucunda ele geçirdikleri esirler arasından en genç ve yakışıklı olanını savaş tanrılarına kurban ettikleri belirtilmektedir. Kaya, 2004b:38. Galatların tanrıya insan kurban etme inançlarını MÖ 160'lı yılların ortalarına kadar sürdürdüklerine dair ayrıca bkz. Kaya, 2004a:39.

¹⁴³ Price ve Thonemann, 2010:212.

¹⁴⁴ Kaya, 2004a:38.

¹⁴⁵ Darbyshire vd., 2000:81.

¹⁴⁶ Nixon, 1977:87-8.

kalıntının az olmasının yanında, Galatia olarak adlandırılan bölgedeki kale¹⁴⁷ ve korunaklı yerleşimlerin¹⁴⁸ ise onların Anadolu'ya gelmelerinden yaklaşık olarak iki yüz yıl sonra yapıldıkları belirtilmektedir. Kazılarda ortaya çıkarılan mezarların da kale yerleşimleriyle aynı döneme ait oldukları ifade edilmektedir.¹⁴⁹ Galatların Avrupa'dan beraberlerinde ne kadar farklı tipte ölü gömme adeti ve biçimi getirdikleri de belirsizliğini korumaktadır. Galatia Bölgesinde üç yerden örnek bilinmektedir; Karalar, Taşoluk-Hıdırşıklar ve Gordion. Eskişehir yakınlarındaki İğdır ve Yalacık'tan iki mezar ise muhtemelen Galatlara aittir.¹⁵⁰

Filler Savaşı'ndan sonra üç boy¹⁵¹ halinde teşkilatlı olan Galatların, Kuzey Phrygia'ya yerleşip Galatia adıyla anılmaya başlayan bu bölgede eski gelenekleri gereğince kura¹⁵² ile bölgelerini seçtikleri ifade edilmektedir.¹⁵³ Tektosagların¹⁵⁴ Leonarios ve Lutarios emri altındaki yirmi bin Galat ile birlikte ya da Delphoi bozgunundan sonra Anadolu'ya kaçan ayrı bir grup olup olmadığının belli olmadığı fakat yine de diğer iki boy ile birlikte aynı dönemde geldikleri belirtilmektedir.¹⁵⁵

Yunanistan'da Galatlara karşı şehir devletlerinin yaptığına benzer şeyleri Anadolu'da Helenistik Krallıklar yapmıştır. MÖ 3. ve 2. yüzyıllarda Galatlara karşı yürütülen mücadelenin yükü¹⁵⁶, özellikle Pergamon'u yöneten Attaloslara yüklenmiştir.¹⁵⁷ Yarımadanın tüm batı yarısının kontrol altına alınmasıyla sona erecek olan Attalos genişlemesinin büyük aşaması, MÖ 240 civarında I.

¹⁴⁷ Galatların Tektosag boyunun ve sonraki Galatia Eyaleti'nin başkenti olan Ankyra ile çevresindeki kale ve diğer yerleşimler ve arkeolojik buluntular için bkz. Ulusoy, 2006.

¹⁴⁸ Galat kale yerleşimleri için bkz. Yörükkan, 2009:144-5.

¹⁴⁹ Kaya, 2004b:36.

¹⁵⁰ Darbyshire vd., 2000:85-6.

¹⁵¹ Trokmi ve Tolistobogi boyları adlarını liderlerinden alırken, Tektosaglar Keltika'daki adlarını korumuştur. Strabon XXII.5.1;IV.1.13.

¹⁵² Paylaşımın büyük olasılıkla Batı Anadolu'daki yağma bölgelerinin belirlenmesinde uygulanan yöntem olan kura çekimi ile yapıldığı belirtilmektedir. Yanmaz, 2016a:26.

¹⁵³ Kaya, 2004b:38.

¹⁵⁴ Tektosagların adlarından da anlaşılacağı gibi sürekli bir mesken aradıkları, Anadolu'ya sadece baskın yapmak ve ganimet toplamak için değil, yerleşmek için de geldikleri ve genellikle iddia edildiği gibi göçebe olmadıkları belirtilmektedir. Yörükkan, 2009:123.

¹⁵⁵ Kaya, 2000b:81.

¹⁵⁶ İlk üç kral (Philetairos, I. Eumenes ve I. Attalos) yağmacı Galatlarla savaşmak zorunda kalmıştır. Yamauchi, 1980:33.

¹⁵⁷ Galatlara karşı birçok savaş ve strateji geliştirmek durumunda kalan Attaloslar, Maiandros Nehri'nin kaynağına yakın bir yerde bulunan Çivril yakınlarında (Işıklı) Galatia sınırını sıkı bir şekilde kontrol etmek için Eumeneia kentini kurmuşlardır. Ma, 2013:73.

Attalos'un,¹⁵⁸ Kaikos'un (Bakırçay) kaynakları civarındaki büyük bir savaşta Galatları yendiğinde başlamıştır. MÖ 230'da Pergamon'a saldırı düzenleyen Galatların, I. Attalos¹⁵⁹ tarafından yenilgiye uğratıldığı belirtilmektedir.¹⁶⁰ I. Attalos¹⁶¹, Atina Akropolü üzerinde Galat zaferine adanan anıtsal bir yapı inşa ettirmiştir.¹⁶² Parthenon'un güneyinde her biri 30 metre uzunluğunda dört kaide; devlerle savaşan tanrıların bağımsız heykel grupları (Gigantomachia), Amazonlar ile savaşan Atinalılar (Amazonomachia), Perslerle savaşan Grekler (Persianomachia) ve son olarak da Attalos askerlerine yenilen (Galatomachia) Galatları betimlediği bilinmektedir.¹⁶³ Anıtın kendisi yok olsa da birkaç heykelin Roma kopyaları günümüze ulaşmıştır.¹⁶⁴ Yine benzer bir şekilde Attalos'un Galatları yenmesinin anısına II. Eumenes, Pergamon'a Zeus Sunağı'nı yaptırmıştır.¹⁶⁵

İç siyasi olaylarla uğraşan Seleukoslarda ise II. Seleukos'un küçük kardeşi Antiokhos Hieraks¹⁶⁶, Anadolu'nun kontrolünü devraldıktan sonra Seleukos otoritesinden ayrılmış ve Galat paralı askerlerinin de yardımıyla¹⁶⁷ kendisini

¹⁵⁸ Galatların Anadolu'nun batısında yaklaşık on yıl boyunca bölgenin kentlerini yağmaladıkları ve bu yağmadan kutsal mekan ve bayram-festival gibi etkinliklerin de nasibini aldığı bildirilmektedir. Galatlar Helen polisleri yanında krallıkları da haraca bağlamışlardır. I. Attalos, bu Galat baskısına boyun eğmeyerek MÖ 240 ve 230'da Galatları iki defa yenmiştir. Ancak Galatların Anadolu'daki Helenistik krallıklarca ilk kez mağlup edilmesi MÖ 270-268'deki Filler Savaşı'nda I. Antiokhos tarafından gerçekleştirilmiştir. Kaya, 2000c:37.

¹⁵⁹ MÖ 241'de Galatları yenilgiye uğratan Attalos, bu zaferi kutlamak için heykeller ve Zeus sunağını yaptırmıştır. İsmi bu eserden alan ve Berlin Pergamon Müzesi'nde sergilenen sunak 19. yüzyıl sonunda yurt dışına kaçırılmıştır. Heykellerin ise Roma Dönemi'ne ait mermer kopyaları bulunmaktadır. Bunların içinde belki de en tanınmış düşmanın eline esir düşmemek için önce karısını sonra da kendini öldüren bir Galatın heykelidir. Arslan, 2004:23.

¹⁶⁰ Tekin, 2007: 139.

¹⁶¹ MÖ 228'de I. Attalos, Kappadokia, Bithynia ve Ptolemaioslara ait sahil bölgeleri hariç tüm Anadolu'ya hükmetmiştir. Polybios IV, 48, 7; Iustinus XXVII 3, 6.

¹⁶² I. Attalos döneminde, bu anıttan başka Galat kabileleri üzerindeki zaferini kutlamak için "Nicephorium" adlı bir zafer anıtı, Selinous/Selinus (Pergamon Çayı) vadisinde akropolün karşısındaki tepede inşa edilmiş ve bu zaferi kutlayan festivallerin de odak noktası olmuştur. Halefleri tarafından da her dört yılda bir bu festivaller kutlanmıştır. Evans, 2012:130.

¹⁶³ İntihar eden yenilmiş Galat savaşçılarının heykelleri dikilmiştir. Yamauchi, 1980:33.

¹⁶⁴ Price ve Thonemann, 2010:213.

¹⁶⁵ Yamauchi, 1980:33.

¹⁶⁶ Antiokhos Hieraks'ın kardeşine yenilmesi ile ilgili olarak bkz. Iustinus XXVII 2, 10, XLI 4, 7; Polyaeus IV 9,6; Euseb. Chron. I. 251.

¹⁶⁷ Galatlar, Helenistik Dönem'de krallar tarafından birçok savaşta paralı asker olarak kullanılmışlardır. Örneğin I. Attalos, muhtemelen Thrakia'daki Tyllis Krallığı'ndan gelen boyu Galat boyu olan Aigosagları paralı asker olarak kullanmak için Anadolu'ya geçirmiştir: bkz. Ma, 1999:58; Grainger, 2015:61. III. Antiokhos ve Ptolemaioslar arasındaki savaşta (MÖ 219 ya da 217) Ptolemaios yönetimi tarafından Yunanistan'a yerleşmiş Galatların yanı sıra Galatia'dan da asker toplanmıştır. Savaşta 6000 kadar Galat ve Thrak olduğu düşünülmektedir. III. Antiokhos, Magnesia Savaşı'nda toplam 3.000 Galat piyade ve 2.500 süvarisini toplamıştır: bkz. Grainger, 2015: 46, 195. Üçüncü

engellemeye yönelik girişimlere direnmiştir. “Kardeşler Savaşı”ndaki zaferinin bir sonucu olarak Hieraks, Anadolu’da bağımsız bir kral olarak hüküm sürerek kendi sikkesini¹⁶⁸ bastırmıştır. Hieraks'ın sikkeleri Troia, Ilion, Aleksandreia Troas, Abydos, Lampsakos ve Parion'da bulunmuştur. Sonraki süreçte Hieraks ve Galat müttefikleri felaketle sonuçlanacak bir hamle yaparak Attalos’a saldırmışlar fakat Attalos, süreç içinde birkaç kez Hieraks'ı yenmiştir. Ankyra'da yapılan Kardeşler Savaşı'nın sonucunun, II. Seleukos tarafından Galatia'nın işgal edilmesine yol açtığı şeklinde bir görüş de öne sürülmektedir.¹⁶⁹

Doğuda, Galatlar MÖ 195 ya da 194'te, Kappadokia kralı IV. Ariarathes ve Pontos kralı I. Pharnakes ile ittifak yapmışlardır. Bu iki kralın da III. Antiokhos'un kızları ile evlendikleri bilinmektedir.¹⁷⁰ Bu ittifaka rağmen Galatların, MÖ 163'teki bilinen ilk ve tek Kappadokia saldırısı, Roma'nın müdahalesi¹⁷¹ sonucunda başarılı olamamıştır. Galatlar, Seleukoslar'ın Pisidia, Lykaonia¹⁷² ve Maiandros Nehri boyunca kurmuş oldukları kolonilerden dolayı güneye inememişlerdir.¹⁷³

Magnesia Savaşı sırasında Bithynia ve Pontos'un tarafsız kalırken Galatlar¹⁷⁴ ve Kappadokia kralının ise III. Antiokhos için savaştığı bilinmektedir. Livius'a göre¹⁷⁵ Galatlar Magnesia Savaşı öncesinde I. Attalos'la ittifak yapmıştır. Savaş sırasında adları Ortiagon, Komboiomaros ve Gaulotos olan üç Galat beyi taraf değiştirip Antiokhos'un yanında savaşmışlardır. Eposognatos adındaki lider ise

Makedonia Savaşı (MÖ 172-168) sırasında Yunanistan'da II. Eumenes tarafından yardımcı kuvvet olarak da kullanıldıkları bilinmektedir: bkz. Ma, 2013:65. Philippi'deki Brutus ve Cassius'un kuvvetleri, hem batıdaki Galatları hem de Galatlıları içermektedir. Bir başka örnekte ise MÖ 73'te Lucullus'un Anadolu'daki seferleri için yiyecek taşımaları talep edilen 30.000 Galat gösterilebilir: bkz. Millar, 2002:231-2.

¹⁶⁸ Thrakia ve Anadolu'da sikke basan kentler için bkz. Harita 17.

¹⁶⁹ Ma, 1999:45.

¹⁷⁰ Ma, 1999:92.

¹⁷¹ Roma'nın dış politikasında Anadolu'nun önemli bir yer edinmesinin I. Makedonia Savaşı (MÖ 215-205) yıllarında olduğu ifade edilmektedir. Taşdöner, 2017:157.

¹⁷² Roma'nın MÖ 129'da Asia Eyaleti'ni kurmasından sonra Lykaonia, Kybistra ve Derbe'nin V. Ariarathes'in oğullarına bırakılmış olabileceği bu sebeple de Konya ve çevresinin bu dönemde Kappadokia Krallığı içinde yer aldığı belirtilmektedir. Iustinus (XXXVIII 1-3), Büyük Mithridates döneminde Lykaonia'nın Kappadokia Krallığı idaresinde olduğunu belirtmektedir. MÖ 1. yüzyılın ortalarında Lykaonia'nın batısının Kilikia Krallığı adına bir yönetici tarafından idare edilirken güney kesiminin ise Kappadokialı Antipatros'a ait olduğu ifade edilmektedir. Bahar, 2012:51.

¹⁷³ Kaya, 2004b:38.

¹⁷⁴ III. Antiokhos Galat paralı askerleri kullanmıştır. Genel olarak bu askerlerin çoğunun Anadolu'daki Galatlardan alındığı şeklinde bir kabul olsa da, Thrakia'daki Tylis'den gelen Galatların da hazır bir insan gücü kaynağı sağlayacağı varsayımı değerlendirilmektedir. Grainger, 2015:153.

¹⁷⁵ XXXVIII.16-27.

Pergamon'la ittifakını sürdürmüştür. Savaş sonrası Galatlar üzerine yapılan seferde Ortiagon liderliğindeki Tolistobogiler Gordion yakınlarında, Tektosaglar ise Ankyra yakınlarında yenilmişlerdir. Trokmilerin ise her iki tarafla da ittifak yapmış olabileceği ifade edilmektedir. Livius¹⁷⁶ ayrıca bu dört lider için reguli (küçük kral) derken Polybios¹⁷⁷ ise onlardan basileis olarak bahseder. Coşkun, bu dört liderden dolayı en az dört Galat kolunun dikkate alınması gerektiğini belirterek Pontos kralı VI. Mithradates Eupator'un MÖ 100 yılından az bir zaman önce Galat topraklarını işgal ettiği zaman söylediği tetrarkhos terimini de önermesi için bir dayanak olarak ifade etmektedir.¹⁷⁸

Savaş sonrası, II. Eumenes¹⁷⁹ ve Rodos'un aldığı bölgeler, aslında Roma tarafından kendilerine verilen bir armağan olarak görülmektedir. Çünkü bu şekilde her iki gücün de yeni düzenin garantörü olarak hareket edeceği ve her ikisinin de Roma'yı rahatsız edici herhangi bir gelişmeyi önleyeceği beklentisi tescil edilmiştir. Savaşta Anadolu topraklarına kara ordusuyla ilk kez girdiği belirtilen Romalıların savaş sonunda, Halys Nehri'nin doğusundan Toros Dağları'nın güneyine kadarki tüm topraklar üzerinde kesin bir hakimiyet kazandığı ifade edilmektedir.¹⁸⁰ Anadolu'nun güney sınırında yer alan Rodos'un kazanımları, Eumenes'inkiler kadar önemli değilse de "status quo"nun korunması adına önemli olmuştur. Eumenes'in toprakları, kalan dört büyük güçten üçüne, yani Bithynia ve Kappadokia Krallığı ile Galatia'daki Galat kabilelerine sınırlanmıştır. Eumenes, kuzeydeki Pontos Krallığı ile bir sınır paylaşmasa da, komşuları Pontos'la sınırlarını paylaşmıştır. Galatların Apameia¹⁸¹ Antlaşması'na dahil edilmedikleri bilinmektedir. Apameia Antlaşması sonucunda Romalıların, Gnaeus Manlius Vulso başkanlığında bir heyetle geldikleri ve Galatların Galatia dışına çıkmamayı kabul ettikleri ifade edilmektedir.¹⁸² Manlius'un, MÖ 188'de Propontis'e çağırdığı Galat elçilerine yapmış olduğu geleneksel

¹⁷⁶ XXXVIII.16-24.

¹⁷⁷ 21.37.

¹⁷⁸ Coşkun, 2019:154.

¹⁷⁹ Rodos ile çatışmaya da giren II. Eumenes'in, III. Antiokhos'un yenilgisinin ardından Toroslar'a kadar ödülünü aldığı ve Galatia'nın kontrolünü amaçladığı belirtilmektedir. Ma, 2013:58.

¹⁸⁰ Taşdöner, 2017:157.

¹⁸¹ Apameia kenti önemli ticari yolların üstünde yer almasından dolayı nüfus açısından her zaman etnik olarak çeşitliliği barındırmıştır. MÖ 4. yüzyılda kentte Grek nüfusu olduğu bilinmektedir. Bunun yanında MÖ 3. yüzyıl boyunca Galatlar da kent ve çevresine yerleşmeye başlamıştır. Thonemann, 2011: 91.

¹⁸² Bahar, 1994:237.

saldırılarından vazgeçmeleri ve kendi sınırları içinde kalmaları konusundaki uyarısına, Galatların sadece dört yıl uydukları belirtilmektedir.¹⁸³ Manlius'un Galatlara, Galatia dışına çıkmamayı kabul ettirmesi, Roma müttefiklerinden aldıkları toprakları geri istemesi ve Pergamon kralı ile barışa zorlamakla yetinmesinin Roma politikasının bir gereği olduğu belirtilmektedir. Böylelikle Galatlar, Roma çıkarlarına bağımlı hale getirilmiş olmaktadır. Böylece Roma, Anadolu'da kendisine sorun çıkaracak güçlü krallıklardansa belli ölçüde otonominin verildiği, güven kazanmış yerli kralların olmasını tercih ettiği bir sistem kurmuş olmaktadır.¹⁸⁴

Pergamon ile Bithynia ve Pontos arasındaki savaşlardan sonra Galatia'nın Pergamon yönetiminde olduğunun söylenemeyeceği ifade edilmektedir.¹⁸⁵ Bithynia kralı I. Prusias, Roma'nın ve Eumenes'in düşmanları arasında müttefikler bulmuştur. Bu müttefikler arasında Makedonia Kralı V. Philippos, Pontos Kralı I. Pharnakes ve belki de en önemlisi, yakın zamanda üç kabilenin kralı olan Tolistobogi kabilesinden Ortiagon¹⁸⁶ başkanlığındaki Galatlar sayılabilir.¹⁸⁷

III. Antiokhos'u destekleyen Galatlara yönelik Anadolu'nun orta ve güney kesimlerine büyük bir yağma seferi¹⁸⁸ düzenleyen Manlius'un ordusunun çok sayıda Galatı öldürdüğü bilinmektedir. Düzenlenen bu sefer sayesinde Antiokhos'la yapılan savaşın hassas siyasi yapısı gereği o ana kadar büyük ölçüde önlenen son derece büyük bir ganimetin ele geçirildiği de ifade edilmektedir.¹⁸⁹ Galatların, Roma ordusu tarafından yenilgiye uğratıldığı MÖ 189 tarihine kadar Anadolu'nun batısındaki topluluklar için bir tehdit oluşturdıkları belirtilmektedir.¹⁹⁰

Manlius'un Galat seferi sonrasında antik yazarlarca¹⁹¹ verilen esir edilmiş ve öldürülmüş Galat sayısına sadece kadın ve çocukları değil, Phryg serfleri ve Galat soylularının emrinde çalışan insanları da eklemenin gerekli olduğu belirtilmektedir.

¹⁸³ Kaya, 1996:230.

¹⁸⁴ Kurt, 2010:103.

¹⁸⁵ Chrubasik, 2013: 112.

¹⁸⁶ MÖ 184'ün sonlarında II. Eumenes, I. Prusias ve Tolistobogi kabilesinden Ortiagon liderliğindeki bir Galat konfederasyonuna karşı savaşmıştır. Thonemann, 2013:35.

¹⁸⁷ Habicht, 1989: 324-5.

¹⁸⁸ Manlius'un ordusunun Sangarios Nehri'ne ulaştığında, Pessinous rahipleri Attis ile Battakes'in ordusu karşıladıkları ve Romalılara Galatları yeneceklerini söyledikleri belirtilmektedir. Bu tarihe kadar Romalıların daha önce Pessinous'a gitmedikleri ve oradaki Meter tapınağıyla doğrudan bir temasta bulunmadıkları ifade edilmektedir. Roller, 2004:259.

¹⁸⁹ Errington, 1989:288.

¹⁹⁰ Darbyshire vd., 2000:75.

¹⁹¹ Livius, XXXVIII. 23, 27.

İzleyen yıllarda Delphoi'de serbest bırakılan Galat kölelerinin Phryg isimlerinde bu durum ortaya çıkarılmıştır.¹⁹² Ayrıca Roma'nın Manlius'un seferinden sonra Anadolu topraklarını terk etmesinin ve Aristonikos İsyanı'na¹⁹³ (MÖ 133-129) kadar çatışma ve silahlı müdahaleden uzak durmasının, Galatların Helenizasyonunun gerçekleşebilmesi için yaşadıkları coğrafyada onlara fırsat tanıyan bilinçli bir yaklaşımın sonucu olduğu belirtilmektedir. Anadolu'daki Roma egemenliğinin, herhangi bir toprak talebi olmadan kendisine müttefik olan bağımlı krallar aracılığıyla yürütülmesi politikasına dayandığı ve böylece bir denge siyaseti güdüldüğü belirtilmektedir.¹⁹⁴ Galat Helenizasyonunun son aşamasının ise, Mithridates Savaşları¹⁹⁵ sırasında Galatların en azından soylu kesiminin, düz yerlerden ziyade kale yerleşimlerini tercih etmeye başlamasıyla oluştuğu ifade edilmektedir.¹⁹⁶

Galat kabilelerinin MÖ 189'daki Manlius'un seferiyle tamamen sindirilemediği, bu sebeple de Attaloslar, Bithynia kralı I. Prusias ve Galat kabileleri arasındaki düşmanlıkların, Manlius'un seferinden iki yıl sonra MÖ 187 gibi erken bir tarihte gün yüzüne çıktığı ifade edilmektedir.¹⁹⁷

II. Eumenes, MÖ 184 sonbaharında I. Prusias ve Ortiagon ile müttefikleri karşısında büyük bir zafer kazanmıştır.¹⁹⁸ Kral, bu zafer sonucunda Phrygia Epiktetos'u yeniden ele geçirmiş ve Galatia üzerinde kontrol kurmuştur.¹⁹⁹ Galatlar, bu zamana kadar neredeyse bir asırdır Anadolu halkları üzerinde tehdit edici bir güç olmuşlardır. Bunun yanında II. Eumenes'in, Synnada kenti yakınlarında yapılan savaşta, II. Prusias'tan destek alan Galatlara karşı kazandığı zaferin, Helen kentlerinde coşku ve sevinçle karşılandığı belirtilmektedir. Bu zafer anısına II. Eumenes Soter ve kardeşi Attalos onuruna heykellerin dikilmiş olduğu ayrıca Sardeis ve Tralleis'de beş yılda bir yapılmak kaydıyla bir festival düzenlenmesi kararı

¹⁹² Grainger, 2015:114.

¹⁹³ Detaylı bilgi için bkz. Malay, 1987:13-48.

¹⁹⁴ Bahar, 2012:50.

¹⁹⁵ Mithridates Savaşları döneminde Anadolu için bkz. Harita-30.

¹⁹⁶ Kaya, 2004a:39-40.

¹⁹⁷ Evans, 2012:35.

¹⁹⁸ Eumenes ile Galat müttefiklere sahip Prusias arasında çıkan savaştan galip ayrılan Eumenes 'Soter' unvanı almıştır. Eumenes'in aldığı unvana ait yazıtta Eumenes'e karşı Phrygia Epiktetos için savaşan Galatlardan ilk defa bir kralın yanında paralı asker olarak değil, I. Prusias'ın müttefiki olarak bahsedilmiş olması önemlidir. Üreten, 2003:32.

¹⁹⁹ MÖ 183-166 arasındaki Pergamon Krallığı'na ait Galat Eyaleti için bkz. RE VII.1, 528.

alındığı ifade edilmektedir. II. Eumenes'in, savaşta Galatlardan yağmaladığı malzemeleri Pergamon'da inşa ettirmiş olduğu anıtsal bir sunak üzerinde sergilediği de belirtilmektedir.²⁰⁰ Eumenes ile Pharnakes'in anlaşmazlıklarının nedeni tam olarak bilinemese de düşmanlığın, Eumenes'in komşusu haline geldiği Galatia üzerinde kazanmış olduğu kontrolle ilgili olabileceği ifade edilmektedir. Bir süre sonra Pharnakes, Bithynia'daki Grek kenti Tieium'u ele geçirip Galatia'yı işgal etmiştir. Senato'ya durumu bildiren Roma elçileri Eumenes'i desteklemiş ve Pharnakes'e karşı düşmanlığını sona erdirmesi için uyarılmışlardır. M.Ö 181/80 kışında Galatia'yı tahrip etmeye devam eden Pontos kralı ateşkes antlaşmasını kabul etmek durumunda kalmıştır. Barış antlaşması Polybios²⁰¹ tarafından aktarılmıştır. Buna göre Pharnakes, Eumenes'in kontrolü altında kalan Galatia'daki tüm isteklerinden vazgeçmek zorunda kalmıştır.²⁰² Pontos kralı I. Pharnakes'in, kıyı kentlerine ve batıdaki komşularına seleflerinden daha yoğun bir şekilde baskı yaptığı bilinmektedir. Ancak Paphlagonia ve Galatia'daki son kazanımların kaybına boyun eğmek zorunda kaldığı da ifade edilmektedir.²⁰³ Pessinous²⁰⁴ hariç, Pergamon'un Galatia ile ilişkilerinin güçlü olmadığı belirtilmektedir.²⁰⁵ Pergamon kralları II. Eumenes ve II. Attalos'un Pessinous rahibi Attis'e²⁰⁶ yazdıkları mektuplar krallığın, Galat boylarının yaşadığı kent ile olan ilişkileri açısından oldukça önemlidir.²⁰⁷

Galatların MÖ 168-167'deki büyük ayaklanması²⁰⁸, Pergamon Krallığı'nı tehdit etmiştir. Galatlar bu isyan neticesinde Pergamon Krallığı'nın doğu bölgesini ele geçirmiştir. II. Eumenes bu duruma karşı mücadele verirken kardeşi Attalos'u Roma'nın desteğini almak için elçi olarak göndermiştir. Fakat Roma, Galatlardan yana tavır alınca yalnız kalan Eumenes, bu duruma rağmen Galatlara karşı zafer

²⁰⁰ Üreten, 2003:34.

²⁰¹ XXV.2

²⁰² Habicht, 1989:328-9.

²⁰³ Hind, 1992:131.

²⁰⁴ Pessinous'un konumu için bkz. Yanmaz, 2016b:216.

²⁰⁵ Evans, 2012:58.

²⁰⁶ Bütün rahiplerin unvanlarının "Attis" olmasının, muhtemelen bu adın Phrygia kralları tarafından kullanıldığı dönemle ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu rahiplerin Phrygialı olmasalar da Attis unvanını almayı sürdürdükleri bilinmektedir. Attis diye bir rahibin Aiorix adlı bir kardeşi bulunduğu, Aiorix'in ise bir Galat adı olduğu, bu durumun ise MÖ 2. yüzyılda kutsal alanın Galatların kontrolünde olduğunu gösterdiği ifade edilmektedir. Roller, 2004:192.

²⁰⁷ Mektuplar için bkz. Arslan, 2019:174-7.

²⁰⁸ MÖ 168 yılında Galatlar aniden Attalos Krallığı'nın doğu kısmını yani; Lykaonia'yı, Pisidia'nın güney kesimini ve Phrygia'nın çoğunu istila etmiştir. Thonemann, 2011:172.

kazanmıştır. Sonraki süreçte Roma'ya kendisi gitme kararı alan Eumenes, kente dahi sokulmamıştır. Bu gelişmelerin hem Galatları hem de Bithynia kralı II. Prusias'ı Pergamon'a karşı tekrar harekete geçmek için cesaretlendirdiği ifade edilmektedir. Pergamon'a Galatlarla yaptığı bu mücadelede Anadolu'daki bazı kentlerin destek verdiği bilinmektedir.²⁰⁹ Roma Senatosu MÖ 166'da Galatia'yı bağımsız bir ülke ilan etmiştir.²¹⁰ Galat özerkliğine, Roma'nın verdiği garantiye rağmen karışıldığı bilinmektedir. Pergamon hükümdarı ve Pessinous'un rahibi arasındaki gizli yazışma,²¹¹ Attaloslar'ın bölgeye karıştığını kanıtlamaktadır.²¹²

Pergamon Krallığı tarafından Amblada²¹³ yerleşimine yazılan mektupların Pergamon ve Galat ilişkileri açısından oldukça açıklayıcı olduğu, bölge, siyasi olaylar ve Amblada hakkında önemli bilgiler sağladığı ifade edilmektedir. Kentte bulunduğu bilinen üç mektuptan ikincisinde “*Attalus'tan şehre ve Amblada'nın yaşlılarına, selamlar. Elçileriniz Cila.....nus oğlu Oprasates, Cilarius oğlu Nalagloas ve Menneas huzurumuza geldiler ve sizin onlara tevdi ettiğiniz görev hakkında konuştular ve rehinelerinizin serbest bırakılmasını ve sizi Galatlara karşı savaşta girdiğiniz, tazmin amaçlı 9000 drahmi ve yıllık ödediğiniz 2 talent borçtan her taraftan sıkıştığınızdan ve şimdi zayıf durumda olduğunuzdan kurtarmamızı rica ettiler. Bu yüzden daha önce işlediğiniz suçlardan pişman olduğunuzu ve emirlerimi cansiperane bir biçimde yerine getirdiğinizi gördüğümden Oprasates'e ve şehre bir iyilik olarak size ihtimam gösterdim ve bize borcunuz olan 3000 drahmi vergiden ve ödemediğiniz ve bize ek olarak borcunuz olan bir diğer 9000 drahmiden muaf olmanız hususunda talimat verdim. Ve rehinelerinizi serbest bıraktım.....*”(yazıtın geri kalanı kayıptır) denilmektedir. Amblada'nın Pergamon ve Galatlar arasındaki mücadelede her iki tarafın da etkisinde kaldığı fakat bu durumdan tek başına kurtulamayıp bir tarafı seçmek zorunda kaldığı belirtilmektedir. Bu sebeple Pergamon tarafından vergiye tabi kılınarak cezalandırılmıştır. Sonunda da

²⁰⁹ Tabai kentinin II. Eumenes'e yardımı ve sonrasında Pergamon kralının kente yazdığı mektup için ayrıca yine bu süreçte Galat saldırılarından olumsuz etkilenen kentlere (Apollonios Kalesi) II. Eumenes tarafından yardım edilmesi ile ilgili bkz. Arslan, 2019: 162, 168, 170.

²¹⁰ Nossov, 2009:9-12.

²¹¹ Attalos ve rahip arasındaki bu yazışmada, muhtemelen Pessinous'un eski düşmanları olan Galatlara karşı bazı büyük askeri keşiflere karar verildiği ifade edilmektedir. OGIS 315=RC 55. Sherk, 1984:29.

²¹² Ma, 2013:54.

²¹³ Bahar, Amblada'nın Galatia ve Pergamon Krallığı arasındaki ilişkilerde önemli rol oynadığını belirtmektedir. Bahar, 2016:14.

Pergamon'a boyun eğmek durumunda kaldığı bilinmektedir.²¹⁴ Pergamon-Galat mücadelesi sonucunda MÖ 2. yüzyılın ortalarında Galatların Synnada ve Amblada'ya kadar ulaştıkları belirtilmektedir.²¹⁵

II. Eumenes Galat isyanını²¹⁶ bastırma da bu zaferin onun için çok büyük bir başarı sayılamayacağı ifade edilmektedir. Roma senatosunca da teşvik edilen ve desteklenen Galatlar özgürlüklerini kazanmışlardır. II. Attalos'un tahta geçmesi ile Roma'yla ilişkiler, senatonun kendisine karşı tavrının Eumenes'e karşı olduğu gibi olumsuz olmadığı için gelişmiştir. Buna rağmen Roma, genel Anadolu politikasında köklü bir değişime gitmemiş ve Galatia'nın özgür bir devlet olması fikrinden vazgeçmemiştir. II. Eumenes ve II. Attalos, Galatia'da gizli faaliyetlerle suçlanmışlardır. Bu suçlamaların temelsiz olmadığı kısa sürede belli olmuştur. II. Attalos²¹⁷, tahta geçişinden kısa bir süre sonra Galatia'nın kontrolünü yeniden ele geçirmek için güç kullanmayı düşünmüştür.²¹⁸ II. Prusias uzun yıllar boyunca Roma'ya, senatonun Galatia'nın özgür olacağına dair açıklamalarına rağmen II. Eumenes ve II. Attalos'un Galatia'nın kontrolünü tekrar ele geçirmeye çalışıklarına dair şikayette bulunmuştur.²¹⁹

Anadolu'daki Helenistik Dönem Krallıkları, topraklarını genişletmek ve korumak için birbirleri ile sürekli bir mücadele içinde olmuşlardır. Pontos kralı I. Pharnakes, Galatia'nın yanı sıra Kappadokia, Bithynia ve Paphlagonia'ya karşı da savaşmıştır.²²⁰ Tolistobogilerin lideri Ortiagon, Bithynia kralı Prusias'la birlikte hareket edip Eumenes'e karşı savaş açmış, halefi Kassignatos bu mücadeleyi sürdürse de Pergamon karşısında yenilgiyi kabul etmiştir. Kassignatos, MÖ 169 yılında Eumenes adına liderlik ettiği bir süvari birliği ile gemi yolculuğunda hayatını kaybedince Galatlar Eumenes'e karşı olayda ihmali olduğu gerekçesiyle isyan

²¹⁴ Arslan, 2016:40-5.

²¹⁵ Tekocak, 2016:49.

²¹⁶ Polyb. XXIX. 22, XXX. 1.2, 2.8, 3.7-9, 19.12, XXXI. 2; Dio XXXI.12-14; Polyenus, Strat. IV.8.1.

²¹⁷ MÖ 2. yüzyıl boyunca Roma'nın Anadolu politikasında Galatia ve Galatların, status quo'nun korunması için kullanılan en önemli kozlar oldukları ifade edilmektedir. Galatia Bölgesi'ndeki Pergamon etkisinin, II. Attalos dönemiyle azalmaya başladığı III. Attalos döneminde (vasiyetnamesinden sonra Pontos'un, Galatia Bölgesi'ndeki egemenliğini büyük ölçüde artırdığı düşünülmektedir) ise tamamen ortadan kalktığı belirtilmektedir. Üreten, 2003: 35-6.

²¹⁸ Habicht, 1989: 333-4.

²¹⁹ Habicht, 1989:360.

²²⁰ Pastor, 2019:106.

etmişlerdir. Galatlar bu isyanlarında da yenilmiş fakat Roma Senatosu kararınca Eumenes'in Galat topraklarını işgal etmesi engellenmiştir. Trokmilerin Kappadokia kralı ile MÖ 160'larda bir anlaşmazlıklarının olduğu ve bu olayda Romalıların kral lehine tavır aldığı bilinmektedir. Polybios bu olay hakkında kısıtlı bir şekilde bilgi aktarmaktadır.²²¹

Romalıların Galatları iki yıkıcı savaşta yendikleri o süreçten beri Galatların, Roma'nın Anadolu'daki bölgeleri ele geçirme çabalarında çok yardımcı oldukları belirtilmektedir. Galatların Roma'ya olan sadakati, özellikle VI. Mithridates'e karşı yapılan ve Roma'nın zaferiyle sonuçlanan savaştan sonra Pompeius'un²²², bölgeyi Galat yönetimi altında bir vasal krallık olarak yeniden düzenlediğinde ödüllendirilmiştir.²²³

III. Attalos ölünce kardeşi tarafından çıkarılan isyan bastırılmıştır. Aristonikos isyanı olarak bilinen bu olayda Galatların hangi tarafı tutmuş oldukları bilinmemektedir. Iustinus²²⁴ isyan ve sonuçları hakkında bilgi vermektedir. VI. Mithradates Eupator'un kaynaklarda Galatia'ı işgal ettiği belirtilen tek kral olduğu belirtilmektedir. Bu işgalden sonra muhtemelen bölgedeki yöneticilerin statüsünün kraldan tetrarkhosa indirildiği ifade edilmektedir. MÖ 2. yüzyılın sonları ile MÖ 1. yüzyılın başlarının Trokmilerin Halys Nehri'ni geçip Tavion yakınlarında yerleşmelerine izin verildiği dönem olduğu bilinmektedir. Coşkun ayrıca bu dönemde Trokmilere Pessinous başrahibini atama yetkisinin verildiğini de önermektedir.²²⁵ Roma Cumhuriyeti ile iyi ilişkileri olan kral, MÖ 103'te Paphlagonia ve Galatia topraklarını krallığına kattığına dair onay olmak için Roma'ya elçiler göndermiştir. Fakat Roma, kralın senatörlere rüşvet verme girişimlerine izin vermemiş ve bu bölgeleri geri vermesi için krala baskı yapmıştır.²²⁶

MÖ 108-107 yıllarında Pontos kralı VI. Mithridates ve Bithynia kralı III. Nikomedes, Paphlagonia'yı işgal edip bölgeyi bölüşmüşlerdir. Roma, Mithridates'ten bölgeden geri çekilmesini isterken Nikomedes ise Paphlagonia'yı yerel yöneticisine bırakmak yerine kendi oğlunu tahta geçirmiştir. Bu süreçte Roma elçileri istedikleri

²²¹ 31.8

²²² Pompeius'un Anadolu'daki düzenlemeleri için bkz. Harita-31.

²²³ Betz, 1979:2.

²²⁴ 38.5.3

²²⁵ Coşkun, 2019:154-5.

²²⁶ Pastor, 2019:109.

başarıyı elde edememişlerdir. Mithridates'in elçileri de Roma'ya gitmiş ve MÖ 107/6'dan beri kontrol ettikleri Paphlagonia ve Galatia'daki topraklarını onaylamaları ve Nikomedes'in iddialarına karşı koymaları için senatoya baskı kurmaya çalışmışlardır.²²⁷ VI. Mithridates, MÖ 103'de Galatia'yı ele geçirmiştir.²²⁸ MÖ 2. yüzyılın son çeyreği ile MÖ 1. yüzyılın²²⁹ başlarında Galatların, Pontos kralı VI. Mithridates'i Yunanistan ve Anadolu seferlerinde destekledikleri belirtilmektedir.²³⁰

Galat beyi olan Deiotarus,²³¹ MÖ 74-73 kışında Mithridates'in ordusunu mağlup etmiştir.²³² VI. Mithridates'in Pergamon'da gerçekleştirdiği Galat soylularına yönelik katliamdan²³³ kurtulan üç Galat liderinin (içlerinden en önemlisi Deiotaros'dur) Pontos kralının Galatia'daki birliklerine savaş açtığı ve onları mağlup edip Galatia'dan kovdukları bilinmektedir.²³⁴ MÖ 72 yazında Romalı general Lucullus,²³⁵ VI. Mithradates ile Armenia kralı II. Tigranes'in ittifakına karşı ana güçleriyle Paphlagonia'nın güneyindeki Galatia'dan batı Pontos'a ilerlemiş ve Kyzikos'dan sonra ikinci kez Mithridates'i yenmiştir.²³⁶

2.2. Galatia Krallığı Dönemi

Geç Helenistik Dönem'de "Asıl Galatia"²³⁷ olarak adlandırılan olan ve batıdan doğuya; Pessinous, Ankyra ile Tavion kentleri ve çevresinde Galat hakimiyeti

²²⁷ Hind, 1992:141.

²²⁸ Kaya, 2009:211.

²²⁹ MÖ 1. yüzyılda Anadolu Krallıkları, Roma Eyaletleri ve yollar için bkz. Haritalar 5 ve 6.

²³⁰ Arslan, 2002:45.

²³¹ Galat kralı I. Deiotaros Philorhomaio, MÖ 100 yılı civarında Tolistobogların beyi olarak tarih sahnesine çıkmış, MÖ 64 yılında Anadolu'daki en güçlü kral haline gelerek "rex amicus populi Romani" ünvanını almıştır. I. Mithradates Savaşı'nda (MÖ89/88-85) ortadan kaybolan Tolistobog tetrarkhosu Deiotaros, II. Mithradates Savaşı'nda (MÖ83/82) Pontos'u işgal eden Murena'nın en önemli müttefiki olmuştur. III. Mithradates Savaşı'nın başlarında (MÖ73) Deiotaros'un başarısı sayesinde Galatia işgalden kurtulmuştur. Coşkun, 2019:146-156.

²³² App. Mith. 11.75.

²³³ Galatların, Pontos ile Roma arasındaki Mithridates Savaşları'nın başında taraf tutma konusunda birlik olamadıkları ancak Mithridates'in birinci ve ikinci savaşta Roma'yı mağlup etmesinden sonra Pontos'un yanında yer aldıkları ifade edilmektedir. Ancak durumun daha sonra değiştiği ve Galatların kendisine ihanet edeceğini düşünen Mithridates'in, tüm Galat soylularını eş ve çocuklarıyla birlikte sarayında verdiği şölende katlettiği bilinmektedir. Deiotaros, bu katliamdan kurtulmayı başarıp Galatia Krallığı'nı kurmuştur. Arslan, 2004:25.

²³⁴ Kaya, 2009:213.

²³⁵ Galatların III. Mithridates Savaşı'nda Lucullus'a asker desteği sağladıkları ve MÖ 73-69 yılları arasında asker ve yardımcı birlik statüsünde Roma'nın yanında yer aldıkları belirtilmektedir. Kaya, 2009:220.

²³⁶ Sherwin-White, 1992:237.

²³⁷ Tolistobogi, Tektosag ve Trokmi Galatlarının Asıl Galatia (Kuzey Galatia) Bölgesi'ndeki dağılımları için bkz. Harita 7.

sürerken, MÖ 63'te Pompeius, sonraki süreçte Galatia'nın Roma eyaleti haline getirilmesi sonucunda eyalete eklenecek olan Pontos'un bir kısmını yerel hanedanlara vermiştir (doğudaki Trapezos ve Pharnakia,²³⁸ Deiotaros'a,²³⁹ Komana ise rahip yöneticilere bırakılmıştır).²⁴⁰ Pompeius'un düzenlemeleri kapsamında Karadeniz sahili boyunca uzanan bölge (muhtemelen aşamalı olarak) Deiotaros'a bırakılmıştır. Karanitis Bölgesi (Tokat Sulusaray çevresi), Ateporix adlı Galat soylusuna verilmiştir. Zela'da yüksek rahiplerin gücü yeniden etkin hale getirilmiştir.²⁴¹ Ayrıca kendisine Karadeniz'e kadar Armenia Minor'ün²⁴² yönetimi de bırakılmıştır.²⁴³ Fakat bu düzenlemede Nikopolis (Eskihisar) ile birlikte Armenia Minor'ün batısı Pontos eyaletine eklenirken geriye kalan kısımlar Deiotaros'a bırakılmıştır. Pompeiopolis'in (Taşköprü) Pompeius tarafından Roma topraklarına eklenmediği ancak kentin Pontos'tan Bithynia'ya giden önemli bir yolun üstünde olduğu belirtilmektedir. Kentin Mithridates'in yönetiminde olması gerektiği belirtilerek şayet bölge Roma eyaletine dahil değilse Bithynia-Pontos eyaletinin Paphlagonia'nın sadece kıyı kesimini²⁴⁴ kapsadığı belirtilmektedir.²⁴⁵ Pompeius'un, Paphlagonia'nın iç kesimlerinde bir bölgeyi Pylaimeneslere verdiği yalnız bu bölgenin nerede olduğu ve sınırlarının bilinmediği ifade edilmektedir. Olgassys civarındaki bölge ile Pompeiopolis, Gangra ve Andrapa şehirlerinin verilmiş olduğuna dair düşüncelerin olduğu belirtilmiş ve Plinius'un konuya değinse²⁴⁶ de hiçbir şehir adı vermediği ifade edilmektedir.²⁴⁷

²³⁸ Pharnakia ve Trapezos ve bu şehirlerin iç bölgelerinde yaşayan kabileler, Deiotaros'a verilmiştir. Armenia Minor, ilk olarak Pompeius tarafından yerel hanedanlıklara verilse de kısa bir süre sonra Roma senatosu kararı ile Deiotaros'un krallığına eklenmiştir. Jones, 1971:157.

²³⁹ Deiotaros'un, hem Roma ve Helenistik krallıklarla hem de şehir devletleriyle iyi geçinmeye çalıştığı bilinmektedir. Asıl rakibi olarak Trokmi Galatlarının lideri Brogitaros'u gördüğü belirtilmektedir. Brogitaros'un ölümünden sonra Deiotaros'un Galat Krallığı'nı kurma fikrini kesinleştirdiği düşünülmektedir. Tekin, 2007: 139.

²⁴⁰ Hornblower ve Spawforth, 1999:1220.

²⁴¹ Jones, 1971:167.

²⁴² Deiotaros'un Armenia Minor'de Sintion ve Sinoria (Bayburt) adlı iki kale inşa ettirmiş olduğu, Brogitaros ölünce onun bölgesini daha sonra da Pessinous'u topraklarına kattığı belirtilmektedir. Tektosagların topraklarını askeri bir biçimde kontrol etmesine ise Roma'nın izin vermediği ifade edilmektedir. Kaya, 2009:223.

²⁴³ Sherwin-White, 1992:265-9.

²⁴⁴ Ramsay, Ptolemaios'un Abonoteikhos ve Sinope dahil bütün Paphlagonia kıyısını Galatia'ya bağlı gösterirken Plinius'un ise Amisos'la Sinope'yi Bithynia-Pontus'a ait olarak gösterdiğini belirtmektedir. Ramsay, 1960:213.

²⁴⁵ Ramsay, 1960:210.

²⁴⁶ NH VI. 2.

²⁴⁷ Ramsay, 1960:211.

Hem Deiotaros'un hem de bir başka Galat beyi olan Brogitaros'un²⁴⁸ ait oldukları boyların adlarını taşıyan bir krallığı yönetmedikleri, daha doğru bir deyimle "Deiotaros'un Krallığı"²⁴⁹ ve "Brogitaros'un Krallığı"²⁵⁰ gibi ifadeleri kullanmanın daha doğru olacağı ifade edilmiştir. Deiotaros, Parthlara karşı Anadolu'yu savunmuş ve Roma'nın Syria valilerini desteklemiştir. Deiotaros'un, MÖ 48'de Pompeius'a verdiği destek Caesar'ı kızdırmıştır. Buna rağmen Caesar, Mısır dönüşü Deiotaros ve oğlunu bağışlamıştır. Tektosaglar'ın tetrarkhosu olan Kastor Tarkondarios'un²⁵¹ Deiotaros'u suçlaması sonucu olay, Caesar tarafından bir mahkeme kurularak incelenmiştir. Caesar'ın ne karar verdiği bilinemese de büyük ihtimalle beraat ettirdiği düşünülmektedir. Caesar'ın MÖ 44'te öldürülmesiyle Deiotaros tekrar Trokmi ülkesini geri almıştır.²⁵² Aynı ismi taşıyan oğlu kendisinden önce ölmüştür.²⁵³ Pompeius döneminde bir Galatia Krallığı'ndan bahsetmenin ise kesinlikle söz konusu olmadığı belirtilmektedir.²⁵⁴ Deiotaros ölünce²⁵⁵ Pontos'taki

²⁴⁸ Bir diğer Galat beyi olan Brogitaros'a kral unvanı ve Pessinous'un başrahibini atama yetkisi verilmiştir. Fakat Tolistobog kralı olan Deiotaros'la Brogitaros arasında bir sürtüşme çıktığı bilinmektedir. Brogitaros'un Tolistobog müdahalesine karşı çıkmasındaki tek makul sebebin kendisinin ya da ailesinin daha önce bu hakka sahip olma olasılığı olduğu belirtilmektedir. Kısa bir süre sonra tarihi kayıtlar Brogitaros'la ilgili susmaktadır. Coşkun, bu durumun sebebi olarak Deiotaros'un gösterilmesine karşı çıkararak antik hiçbir kaynakla desteklenmeyen bu bilgiyi kabul etmemektedir. Trokmilerin bilinen tek sikke emisyonunun Brogitaros'un krallığının altıncı yılına (MÖ 54/53) ait olmasından dolayı kendisinin çok büyük ihtimalle Karrhai Savaşı (MÖ 53) sırasında ya da hemen ardından öldüğü belirtilmektedir. Coşkun, 2019:157.

²⁴⁹ Tolistobogii lideri Deiotarus, Pompeius tarafından kendisine bahşedilen ve MÖ 59 da senato tarafından onaylanan kral unvanının göstergesi olarak ΒΑΣΙΛΕΩΣ yazan sikke bastırmıştır. Wroth, 1899:XVII.

²⁵⁰ Trokmi lideri Brogitaros, MÖ 58 de kral unvanını alıp ΒΑΣΙΛΕΩΣ yazılı sikke bastırmıştır. Wroth, 1899:XVII.

²⁵¹ Pompeius'un, VI. Mithridates'i yendikten sonra Anadolu'da gerçekleştirdiği yeni düzenlemelerde Galat yöneticilerinden birisi de Tarkondarios idi. Üç büyük Galat boyundan Tolistobog idaresi Deiotaros'a, Tektosagların idaresi Kastor Tarkondarios'a ve Trokmilerin idaresi ise Brogitaros'a verilmiştir. Bu üç Galat soylusu arasında ilk olarak MÖ 59'da Deiotaros'a kral unvanı verilmiştir. Unvanın onayından bir yıl sonra ise Brogitaros'a da kral unvanı verildiği bilinmektedir. Pompeius'un Brogitaros'a Trokmi topraklarını, burasıyla Armenia Minor arasındaki Mithridation Kalesini (Kerkenes Kale, Yozgat) ve Megapolis-Sebaste (Sivas) kenti sınır komşusu olacak şekilde Karanitis'i verdiği belirtilmektedir. Arslan, 2004:26-7.

²⁵² Coşkun, 2019:158-9.

²⁵³ RECAM II 188.

²⁵⁴ Kaya, 1998:168-170.

²⁵⁵ Deiotaros'un MÖ 40 yılında ölümü üzerine toprakları, kendi soyundan mirasçılarının yanı sıra başka yerel yöneticilere de verilmiştir. Deioratos'un oğlu Kastor, Galatia'yı ve Paphlagonia'nın iç kesimlerini alırken Pontos'un kıyı bölgesi ise Büyük Mithridates'in torunu Darius'a verilmiştir. Amyntas bu süreçte kuzey Pisidia'yı alırken ve Zeno'nun oğlu I. Polemon, Lykaonia, Ikonion ve Kilikia Trakheia'nın bazı kısımlarını almıştır. Kıbrıs ve Pedias, Kleopatra'nın ellerine geçmiştir. Kilikia Pedias'ın batısındaki Olba ise Teukridlerin rahipleri tarafından yönetildi. Doğuda Amanos Krallığı ise hükümdar Tarkondimotus'un idaresine bırakılmıştır. Antonius, Kastor'un MÖ 37 yılındaki

toprakları Darius'a verilirken, Deiotaros'un torunu Kastor, Galatia kralı olarak tanınmış ve Paphlagonia'nın iç kesimleri de ona verilmiştir.²⁵⁶

Bosporos kralı II. Pharnakes'in, Caesar'ın Mısır'da bulunduğu sırada, Roma'ya karşı bir isyan başlattığı, ilk olarak Kolkhis Bölgesi'ni, sonra da Roma'nın vasalı konumundaki Galatia Krallığı'na ait olan Armenia Minor'ü (Sivas ve Erzincan çevresi) işgal ederek Kappadokia Krallığı'na saldırdığı bilinmektedir.²⁵⁷

Deiotaros'un yerine geçen oğlu II. Deitaros Philopator'un MÖ 51 yılında Roma senatosundan kral unvanını alsa da hükümdarlık yapıp yapmadığının kesin olmadığı ifade edilmiştir. Antonius'un MÖ 40 yılında ölen II. Deiotaros'un yerine Deiotaros'un torunu Kastor'u krallığa geçirdiği bilinmektedir. İktidarı kısa süren Kastor, MÖ 37/36 yılında ölmüştür. Kastor'un Paphlagonia'nın bir bölümünü Galatia Krallığı'na dahil ettiği ifade edilmektedir.²⁵⁸

M. Antonius döneminde²⁵⁹ yeni idari düzenlemeler sürdürülmüştür. Bu sefer yeniden yapılanmanın daha kapsamlı olduğu bilinmektedir. Aslında Antonius, MÖ 39'da Pontos Krallığı'nı güçlendirdiğinde ve Amyntas²⁶⁰ ile Polemon²⁶¹ gibi yeni

ölümü üzerine Amyntas'ın idaresindeki bölgeye Galatia, Lykaonia ve Pamphylia sahilini eklemiştir. Kastor'un oğlu Deiotaros Philadelphos ise Paphlagonia'yı almıştır. Lykaonia'yı Amyntas'a, Trakheia'daki topraklarını ise Kleopatra'ya bırakmak durumunda kalan Polemon'a, Pontos'daki Iris Nehri ötesindeki topraklar verilmiştir. Levick, 1996:647; Arslan, 2004:27.

²⁵⁶ Pelling, 1996:22.

²⁵⁷ Can, 2007:196.

²⁵⁸ Arslan, 2004:27.

²⁵⁹ Antonius döneminde kendisine toprak verilen bir diğer Galat soylusu da Adiatoriks'tir. MÖ 31 yılındaki Actium Savaşı'ndan önceki bir tarihte kendisi kral yapılmıştır. Aiatoriks'e verilen bölgenin Herakleia Pontika'nın Roma kolonisi toprakları dışında kalan kesimi olduğu belirtilmektedir. Strabon'un Herakleialıların, Romalı koloni yerleşimcilerini kabul edip kent in topraklarının bir bölümünü Romalılarla paylaştıkları ifade edilmiştir. Taşdöner, 2016:310.

²⁶⁰ Pompeius tarafından Pontos Krallığı'nın ortadan kaldırıldığı MÖ 64/3 yılına değ in Galatia Krallığı ya da Galatia'da kurulmuş herhangi bir krallıktan bahsetmenin mümkün olmadığı ayrıca bütün Galatları yöneten bir Galatia kralı/Galatia Krallığı'ndan da Deiotaros öncesinde söz edilemeyeceği belirtilmektedir. Galatia Krallığı'nın Deiotaros tarafından MÖ 44 yılında Caesar'ın ölümünden sonra kurulduğu ifade edilmektedir. Galat tetrarklarının sayısının, her boydan dört tane olmak üzere toplamda on iki olduğu bilinmektedir. Bu on iki tetrarkhın temsiliyle oluşan bir de meclisleri bulunmaktaydı. 12 tetrarkhlı bu sistemin, I. Mithridates Savaşı (MÖ 89-85) sırasında, Pergamon'a çağrılan Galat soylularının aileleriyle birlikte öldürülmesinden sonra dağıldığı belirtilmektedir. Bu katliamdan kurtulmayı başaran üç Galat soylusundan birisi de Deiotaros'tur. Pompeius'un, bu katliam sonrasındaki yönetim sisteminin bozulmasından istifade edip Deiotaros'a kral unvanı vererek yönetimi tek elde toplama çabası, Roma'nın Anadolu politikasında fırsatları nasıl değerlendirebildiğini göstermesi açısından da önemlidir. Deiotaros'un üç Galat boyunu tek bir yönetim çatısı altında toplamak istemesi, Caesar ile Pompeius arasındaki iç savaş sebebiyle mümkün olmamıştır. Savaşta Pompeius'un tarafında yer almasından dolayı Caesar'ın ölümüne kadar Galatia Krallığı'nı kurma amacını gerçekleştirmediği ifade edilmektedir. M. Antonius, Deiotaros'un emri altındaki Pisidialı Amyntas'a kral unvanı vermiştir. Kendisine verilen ilk bölge Galatia'nın güneyinde bulunan Pisidia Bölgesi'dir. Amyntas, Antiokheia (Yalvaç), Apollonia (Uluborlu), Sagalassos

isimleri tercih etmeye başladığında, ne olacağına dair ipuçlarını da vermiştir. Bu politikaları çok daha ileriye götürmüş ve Doğu'yu, her biri bağımlı ve sadık bir kral tarafından yönetilen bir dizi büyük vasal krallığına dönüştürmüştür. Pontos toprakları Darius'dan sonra Polemon'a verilmiştir. Polemon'un yönettiği alanın boyutları tam olarak belli olmasa da Darius'unkiyle açıkça benzeştiği ifade edilmektedir. Galatia'daki Kastor'un da benzer şekilde yönetimi değiştirilmiştir (Darius ve Kastor'un her ikisinin de normal bir şekilde ölmüş olmasının mümkün olabileceği ancak bu duruma şüpheyle yaklaşıldığı belirtilmektedir. Her ikisinin de devreden çıkarılmasının daha olası olduğu düşünülmektedir). Kastor'un oğlu Deiotaros Philadelphos'un²⁶² Paphlagonia'yı²⁶³ miras olarak almasına izin verilmiştir, ancak Galatia, Amyntas'a²⁶⁴ geçmiş²⁶⁵ ve bölge, Pamphylia²⁶⁶ ve Polemon'un²⁶⁷ Lykaonia'daki²⁶⁸ eski topraklarını da içerecek şekilde büyük ölçüde genişletilmiştir.²⁶⁹ Pamphylia, Pisidia ve Lykaonia'nın, MÖ 36'ya kadar Roma Kilikia Eyaleti'nin bir parçası olarak kaldığı bilinmektedir.²⁷⁰

(Ağlasun) ve Termessos (Düzlerçamı) gibi şehirlerde kontrolü rahat bir şekilde sağlamıştır. Kendisi de Pisidialı olan Amyntas'ın kendi bölgesindeki denetim kurma başarısının Antonius tarafından MÖ 37 yılında yapılan yeni düzenlemelerde çok daha fazla bölgenin kontrolünün verilmesiyle ödüllendirildiği ifade edilmektedir. Taşdöner, 2016:306-8.

²⁶¹ Polemon'un krallığı MS 64/65'te ilhak edilmiştir. Erciyas, 2005:45.

²⁶² Deiotaros Philadelphos'un ne zaman öldüğü bilinemese de ölümünden sonra Galatia Eyaleti'ne eklenen Paphlagonia'nın başkenti olan Gangra'nın (Çankırı), kent statüsü kazandığı ve bölgenin diğer bir yerleşimi olan Pompeiopolis ile birlikte kent kuruluşlarını MÖ 6/5 yılından başlattıkları belirtilmektedir. Taşdöner, 2016:313.

²⁶³ Kuzeyinde Bithynia ve Pontos ile güneydeki Galatia arasında kalan Olgassys Dağları'nın güneyinde bulunan dağlık alanda, Paphlagonialıların küçük bir kalıntısının bağımsızlıklarını korumayı başardıkları belirtilmektedir. Jones, 1971:161.

²⁶⁴ Amyntas'ın Antonius ve Octavianus arasındaki mücadelede çok şanslı bir şekilde kimin yanında yer alacağına karar verdiği ve bu kararı neticesinde Octavianus (Augustus) tarafından ödüllendirildiği bilinmektedir. Bahar, 2012:52.

²⁶⁵ Deiotaros Philorhomaio'sun torunu olan Brigatos ölünce Antonius, tahta geçiş kurallarını yok sayıp Galatia'yı Amyntas'a vermiştir. Ankyra'daki Augustus ve Tanrıça Roma Tapınağı'nın sol antesine yazılan yazıtta Brigatos'un oğlu IV. Kastor ve Amyntas'ın oğlu Pylaimenes'in saygı gördükleri ve zenginleşmeye devam ettikleri anlaşılmaktadır. Deiotaros Philorhomaio'sun soyu MS 2. yüzyılda dahi tespit edilebilmektedir. C. Iulios Severus ve aynı adlı oğlu Roma'da konsüllüğe kadar gelebilmiştir. Coşkun, 2019:160.

²⁶⁶ Galatia Krallığı sınırlarının Akdeniz'e dayandığını kanıtlayan sikkeler için bkz. S. Atlan, "Side'de Basılan Amyntas Sikkeleri" Belleten, 156 (1975), s.580 vd.

²⁶⁷ MÖ 36'da Polemon'un Lykaonia ve Kilikia'daki topraklarının Amyntas'a verilmesi için bkz. Dio, XLIX. 32.3.

²⁶⁸ MÖ 63 yılında Konya'nın 14 kentten oluşan Lykaonia Birliği'nin başkenti olduğu, MÖ 39 yılında M. Antonius tarafından Kappadokia Kralı Polemon'a, MÖ 36'da ise yine Antonius tarafından Galatia kralı Amyntas'a verildiği belirtilmektedir. Bahar, 2017:38.

²⁶⁹ Pelling, 1996:28-9.

²⁷⁰ Jones, 1971:132.

Amyntas'ın²⁷¹ Galatia Krallığı'nın²⁷², kuzeydeki asıl Galatia ülkesi haricinde, Isauria²⁷³, Kilikia Pedias²⁷⁴ (Ovalık Kilikia), Kilikia Trakheia²⁷⁵ (Dağlık Kilikia), Pamphylia, Lykaonia²⁷⁶ ve Büyük Phrygia'nın bir kesimini kapsadığı belirtilerek buraların sorunlu bölgeler oldukları ifade edilmiştir. Antonius ve Octavianus'un bu bölgeleri doğrudan Roma egemenliğine almaktansa Amyntas'a bırakmalarındaki asıl nedenin bu bölgelerde yaşayan kontrolü zor bazı dağlı kabilelerin bulunması olarak değerlendirilmektedir. Isauria ve Kilikia Trakheia'nın, Amyntas'a, MÖ 31'de yapılan Actium Savaşı'nda Octavianus lehine değiştirdiği için²⁷⁷ ve savaşta yararlılıkları sebebiyle verildiği ayrıca Homonadlar başta olmak üzere isyancı dağ halklarıyla mücadele etmesinin istendiği belirtilmektedir.²⁷⁸ Amyntas'ın bölgedeki fetihlerine olasılıkla Kremna²⁷⁹ (Çamlık Köy)'dan başladığı daha sonra doğudaki Antipater ile savaştığı belirtilmektedir. Bunun sonucunda Amyntas, Laranda ve Derbe'yi ele geçirmiş, Antipater'in Derbe'deki sarayını yıkarak, kendi sarayını inşa ettirmeye başlamıştır.²⁸⁰

Plinius'un Milyas'ta yer alan Kabalia'yı Galatia içinde saydığı bilinmektedir.²⁸¹ Kabalia Bölgesi'nin tarihi²⁸² tartışmalı olsa da MÖ 82'den MÖ 42'ye kadar Lykia Birliği'ne ait oldukları daha sonra büyük ihtimalle Kilikia'ya eklendiği, sonrasında ise Amyntas'ın krallığına ve böylece Galatia'ya geçtiği

²⁷¹ Augustus'un Amyntas'ı kral olarak onaylaması için bkz. Dio, LI. 2.

²⁷² Amyntas'ın krallığının sınırlarının, MÖ 38 yılından beri giderek artan bir şekilde büyütüldüğü belirtilmektedir. Kaya, 2005:19.

²⁷³ Amyntas'ın dağ kabileleriyle mücadele ettiği Isauria'da kendisinden önceki Galat krallarından Deiotaros da operasyonlar gerçekleştirmiştir. Ergin, 2019:264.

²⁷⁴ Dio, Romaika XLIX. 22.3'de Kilikia Pedias'ın, MÖ 38 yılında Syria valisi olan Gaius Sospes'in döneminde Syria Eyaleti'nin bir parçası olduğunu belirtmektedir. Kaya, 2005:19.

²⁷⁵ Lykaonia, Isauria ve Kilikia Trakheia'daki Roma yolları için bkz. Harita 25.

²⁷⁶ Lykaonia Bölgesi'nin Roma egemenliği altındaki durumu hakkında detaylı bilgi için bkz. Breytenbach ve Zimmermann, 2018:33-59.

²⁷⁷ Plutarkhos, Ant. 63.5.

²⁷⁸ Kurt, 2018:4. Ayrıca bkz. Dio LI 2.1-2.

²⁷⁹ Kremna ile ilgili en erken bilgilerin öğrenildiği Strabon, Kremna'nın Amyntas tarafından işgal edildiği bilgisini vermektedir (XII.6.4). Amyntas'ın kenti MÖ 39'dan, MÖ 25 yılına kadar kontrol ettiği ifade edilmektedir. Ergürer, 2007:434.

²⁸⁰ Strabon, XII.6.3. Ayrıca bkz. Kurt, 2015:5.

²⁸¹ NH V.42. Plinius (5.27), Kabalia'yı Lykia'nın iç bölgelerine yerleştirerek üç şehrinin adını verir; Oinoanda (İncealiler), Boubon (İbecik) ve Balbura (Çölkayı). Ptolemaios, aynı üç şehri muhtemelen Kabalia olması gereken Karbalia'ya yerleştirmektedir (V.3). Karbalia'yı Pamphylia'da kabul eder ve Kretopolis (Buğdüz), Termessos (Güllük Dağı) ve Mylios (Asar) gibi kentleri de bölgeyle ilişkilendirmektedir (V.5).

²⁸² Kabalia, Kabalis ya da Kibyrtis olarak adlandırılan bölge hakkında antik yazarlarca bilgiler verilmektedir. Strab. XIII. 4.14; Plinius NH V.105; Ptol. Geog. V. 5-6. Konu ile ilgili detaylı bilgi için ayrıca bkz. Özudoğru, 2018:13-64.

belirtilmektedir. Olympos ve Phaselis gibi şehirlerin muhtemelen Lykia Birliği'nden ayrılmaları ya da çıkarılmaları üzerine Kilikia'ya ve Kabalia Bölgesi şehirleri ile benzer şekilde de Galatia'ya geçtiği bilinmektedir.²⁸³

Anadolu'nun çalkantılı ve hareketli coğrafyasında bağımlısı oldukları devlet ve yöneticiler arasında sıkışmış bir durumda olan yerel yöneticilerin (özellikle de Galat beyleri) toprakları, Geç Helenistik Dönem boyunca bir hayli değişiklik görmüştür. Pompeius²⁸⁴, Caesar ve M. Antonius'un, kendilerinden sonra gelen Augustus'tan farklı olarak kendi vasal yöneticilerinin topraklarını ilhak ederek Roma'ya katma düşüncesinde olmadıkları görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak Galatia da dahil olmak üzere Toros Dağları'ndaki halkların Helenizasyon sürecinden tam olarak istifade edememiş olmaları ve Galatların, hala barbar yaşantılarını devam ettirmeleri gösterilmektedir. Romalıların, bu sorunlarla, bir validen ziyade yerel bir kral yardımıyla baş edebileceklerini düşündükleri ifade edilmektedir.²⁸⁵

²⁸³ Jones, 1971:404-5.

²⁸⁴ Anadolu'daki Roma bağımlısı Galat yöneticilerinin MÖ 48'deki Pharsalos Savaşı'nda Pompeius'u desteklemeleri konusunda bkz. Caesar, B.C. III.4.

²⁸⁵ Taşdöner, 2016:313-314.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ'NDE GALATİA

3.1. Galatia Eyaleti'nin Kurulması ve MS 1. Yüzyıldaki Durumu

MÖ 3. yüzyılda Anadolu topraklarına giren Galatların, yağma faaliyetlerini bitirdikten sonra yerleştikleri ve literatürde de “Asıl Galatia” olarak geçen bölgenin Eskişehir’in doğu ve güneydoğusu, Ankara’nın neredeyse tamamı, Kırıkkale’nin tamamı, Yozgat’ın²⁸⁶ batı ve güneybatısı ile Çorum’un güneybatısını kapsadığı söylenebilir. Geç Helenistik Dönem içerisinde yer alan MÖ 1. yüzyılın ilk üç çeyreğinde, Galat kökenli yöneticilerin toprakları Asıl Galatia olarak adlandırılan bölgenin bir hayli dışına taşmıştır. Galat Krallığı’nın ilhak edilerek eyalet yapılmasından sonra Augustus tarafından, kendisinden önceki Romalı yöneticilerin yaptıkları düzenlemeler sonucu kral ya da yönetici statüsüne getirilen kişilerin toprakları birer birer yeni eyalete eklenmiştir. Galatia Eyaleti²⁸⁷ çeşitli dönemlerde; Pamphylia²⁸⁸ ovasından, Toros Dağları’na (doğuda Seleuceia’dan batıda Lykia ve Asia sınırlarına), Göller Yöresi olarak bilinen Pisidia’dan²⁸⁹ Lykaonia²⁹⁰, Doğu Phrygia²⁹¹ ve Anadolu’nun orta kesiminde²⁹² yer alan Asıl Galatia Bölgesi’ne ve

²⁸⁶ Korniaspa (Yozgat), Kappadokia sınırlarında bulunan fakat Galatia sınırına oldukça yakın bir yerleşimdir. Ramsay, 1960:291.

²⁸⁷ Eyalet ilk kurulduğunda kuzeydeki Paphlagonia dağlarından güneyde Toroslar’a kadar 250 milden (400 km) az olmayacak şekilde uzunluğa sahipken genişliğinin ise Tavion’dan Pessinous’a yaklaşık 175 mil (280 km) olduğu belirtilmektedir. Bu genişliğin Tatta Gölü’nden Phrygia’nın doğu sınırına kadar ise 100 mile (160 km) kadar düştüğü ifade edilmektedir. Magie, 1950:458.

²⁸⁸ Pamphylia’nın ovalık kesimi yanında hemen kuzeyindeki dağlık alanın da Galatia eyaleti kontrolü altında olduğuna dair Ramsay, Pednelissos kentinin (Kozan, Serik-Antalya) en azından erken Roma Dönemi’nde Galatia Eyaleti sınırlarında olması gerektiğini belirtmektedir. Ramsay, 1926a:106.

²⁸⁹ Pisidia’nın, MÖ 25’ten eyaletlerin Diokletianus tarafından yeniden düzenlenmesine kadar Galatia Eyaleti’nin bir parçası olarak kaldığı belirtilmektedir. Ramsay, 1926a:105.

²⁹⁰ Strabon, Lykaonia Ovası’nı çıplak, boş ve soğuk olarak tanımlar. Yaban eşeklerinin yaşadığı bir bölge olarak betimler, XII 6.1. Yaban eşekleri için ayrıca bkz. Cicero Att. 6. I. 25 ve JRS 51 (1961), 23 R. Syme=RP II.518. Ayrıca Vedius Pollio’nun Galat katırları pahalı olduğu için eşeklerle yaptığı seyahati için bkz. Plutarkhos, Mor. 5249 ve Philostratus VS I.43. Orta Anadolu’nun bitki örtüsünün cılızlığı için bkz. Cicero Flac. 51, Phrygia evlerinin ahşap kullanılmadan nasıl yapıldığına dair bkz. Vitruvius 2.15. Aix’li (Aachen) Albert, MS 1101’de Haçlıların Orta Anadolu’yu geçerken 15 günlük yürüyüşleri boyunca ne insan ne de başka bir canlı gördüklerini aktarmaktadır, Historiae VIII P.XI.

²⁹¹ Phrygia’nın doğu ve güney kesimleri Galatia’ya bağlanmıştır. Smith, 1854:239.

²⁹² Augustus’tan Hadrianus’a Orta Anadolu’nun şehirleri için bkz. Harita 16.

ormanlık dağlarla çevrili Paphlagonia'dan Pontos Galaticus'a²⁹³ kadar uzanan çok geniş bir coğrafyaya (Nero ve Traianus dönemleri arasında Kappadokia, eyaletin Karadeniz kıyısına ulaşmasını sağlayan Pontos Polemoniacus²⁹⁴ ve Armenia Minor bölgeleri de Galatia eyalet sınırları içine dahil olmuştur) yayılmıştır. Strabon, Paphlagonia ve Pontos'ta Roma eyaletleri oluşturulmadan önceki bölge adları hakkında bilgi vermektedir.²⁹⁵

Actium Savaşı'ndan önce hızlı bir şekilde bağlılığını değiştiren kral Amyntas'ın²⁹⁶ bu davranışının ödülünü aldığı belirtilmektedir. Birçok bölgenin yönetimi kendisine verilmiştir. Bununla beraber Roma çıkarları gereği yeni sorumlulukların da kendisine yüklendiği ifade edilmektedir. Amyntas, Toros Dağları'nda yer alan ve Galatia'nın²⁹⁷ güney kısımlarını tehdit eden dağ kabilelerine²⁹⁸ boyun eğdirmeyi üstlenmiştir. Amyntas, MÖ 39'da Pisidialıların kralı yapılmıştır.²⁹⁹ Apollonia ve Antiokheia'nın³⁰⁰ da dahil olduğu toprakları hakkında Strabon'dan bilgi almaktayız.³⁰¹ MÖ 37/6'da Galatia, Lykaonia ve Pamphylia'nın³⁰² parçaları krallığına eklenmiştir.³⁰³ Kralın Pamphylia'daki varlığı³⁰⁴ Side'de bastırıldığı sikkelerden anlaşılmaktadır.³⁰⁵ Kremna'yı yağmalayan kral³⁰⁶, Pisidia'nın geri

²⁹³ Bölgenin Galatia'ya eklenmesi ile ilgili bkz. Dio XII 63, XIII 45; Ptolemaios V. 6. 3, 9. Pontos Galaticus, Iris ve Halys Nehirleri arasında bulunmaktadır. Smith, 1872:658.

²⁹⁴ Bölge Iris'ten Pharnakia (Giresun)'ya kadar uzanmaktadır. Smith, 1872:659.

²⁹⁵ Strabon, XII. 3.40.1 (Paphlagonia), XII. 3.37 (Pontos), ayrıca bkz. Mitchell, 1993:91.

²⁹⁶ Plutarkhos, Amyntas'ı Actium Savaşı'nda Lykaonia ve Galatyalıların kralı olarak adlandırmaktadır. Ant. 61, 63.

²⁹⁷ Galatia Bölgesi, İmparatorluğun en az uygar bölgelerinden olan ve dağlık Illyricum, Trakheia ve Isauria ile birlikte sayılmaktadır. Bury, 1923:9.

²⁹⁸ Amyntas'ın ölümünden sonra da dağ kabilelerine karşı savaşlar sürmüştür. Augustus'un iktidarının başlarında dağ kabilelerine karşı yürütülen Homanad Savaşları'nın uzun süre devam ettiği bilinmektedir. Roma'nın, bu savaşlarda kullanılmak üzere MÖ 25 yılı civarında Galatia'ya iki lejyon (Legio V Macedonica ve Legio VII Claudia) gönderdiği belirtilmektedir. Legio VII Claudia'nın, Legio VII Paterna adı altında MÖ 25 yılında Galatia'daki Homanad Savaşları için gönderilmiş olabileceği düşünülmektedir. Legio VII Paterna'nın, Galatia'da Antiokheia'da konuşlandırılmış olabileceği ifade edilmektedir. Şenocak, bu lejyonun Homanad Savaşları'ndan önce geldiğini ileri sürenlerin olduğunu da belirtmektedir. Şenocak, 2014:67,91. Augustus Dönemi Homanad ve Pisidia seferleri için bkz. Öztürk, 2006:73-5.

²⁹⁹ App. Bella Civilia, 5.319.

³⁰⁰ Antiokheia, MÖ 25'te Galatia'ya bağlanmıştır. Diokletianus döneminden itibaren yeni Pisidia Eyaleti'nin metropolü olmuştur. Hornblower ve Spawforth, 1999:107.

³⁰¹ 12.6.4.

³⁰² Amyntas'ın ölümüyle birlikte Pamphylia'nın, Galatia'dan ayrıldığı ve ayrı bir eyalet olduğu; Pisidia ve Lykaonia'nın ise Galatia'ya bağlı olmaya devam ettiği ifade edilmektedir. Bury, 1893:108.

³⁰³ Dio, 49.32.

³⁰⁴ Amyntas'ın toprakları Kuzey Galatia dağlarından Akdeniz kıyılarına ulaşmıştır. Magie, 1950:434.

³⁰⁵ Mitchell, 1993:142.

³⁰⁶ Kral, Kremna'da bronz sikke bastırmıştır. Mitchell, 1993:152.

kalanına da boyun eğdirmiştir. Özgür bir şehir olan Termessos, müttefik bir kent olarak kalmıştır.³⁰⁷ Doğuda Derbeli Antipater'i yenerek Laranda'yı topraklarına katmış ve Isaura'da³⁰⁸ kendi güney başkentini yaptırmıştır.³⁰⁹ Actium Savaşı'ndan sonra, öncesinde M. Antonius tarafından Kleopatra'ya verilen Seleukeia'nın batısı, Amyntas'ın eline geçmiştir. Böylece MÖ 30'lu yılların başlarında I. Polemon'a ait olan dağlık bölge kendisine geçmiştir.³¹⁰

Actium Savaşı ve sonrasında Augustus'un, MÖ 25'te Anadolu'daki Galatlar ve Galatia³¹¹ Bölgesi'nin kaderini tayin eden yaptırımları (eyalet olma süreci), Anadolu'da Geç Helenistik Dönem'den Roma İmparatorluğu (Principatus) Dönemi'ne geçiş evresinde gerçekleşmiştir. Kral Amyntas'ın ölümünden sonra toprakları, İmparator Augustus tarafından Galatia Eyaleti³¹² olarak düzenlenmiştir.³¹³ Amyntas'ın ölümünden³¹⁴ sonra elinde bulunan Kilikia Trakheia³¹⁵, MÖ 20'de Kappadokia kralı Arkhelaus'a verilmiştir.³¹⁶ Eyalet topraklarındaki ilk küçülme işlemi olarak bu olayı vermek mümkündür. Armenia Minor topraklarını yöneten Arkhelaus'un hükmettiği alan Kilikia Trakheia'dan Karadeniz'e kadar uzanmıştır.³¹⁷ Amyntas'ın hükmettiği toprakların tamamı³¹⁸ üzerinde kurulan yeni eyalet³¹⁹, zaman içinde yeni toprak eklemeleriyle oldukça büyümüştür.³²⁰ Bununla

³⁰⁷ Strabon, 12.6.4.

³⁰⁸ Isauria'daki önemli bir merkezdir. Diodorus 17.22.

³⁰⁹ Strabon, 12.6.3.

³¹⁰ Polemon MÖ 37 ya da 36'nın sonlarında Pontos'a gittiği zaman, İkonion ve çevresi Galatia ve Lykaonia'yı Toroslar'a kadar kontrol eden Amyntas'a verilmiştir. MÖ 25 yılında Amyntas'ın ölümünden sonra, Lykaonia dahil tüm krallığı Galatia eyaletine dönüştürüldüğünde bazı Pamphylia bölgelerinin farklı bir durumla karşılaşmış olabileceği ifade edilmektedir. O zamandan itibaren, İkonion ile birlikte kuzey Lykaonia'nın, Diokletianus dönemine kadar Galatia'nın içinde kaldığı belirtilmektedir. Dmitriev, 2000:364.

³¹¹ Augustus'un "laissez-faire" (Müdahaleci politikardan vazgeçmeyi tanımlayan ve –bırakınız yapınlar- anlamında politik terim) politikasının tek istisnasının Galatia Krallığı olduğu belirtilmektedir. Goodman, 1997:238.

³¹² İlk oluşturulduğunda Galatia Eyaleti'nin sınırları belirlenirken Galatia Bölgesi'nin değil, Galatia Krallığı'nın sınırlarının dikkate alındığı belirtilmektedir Kaya, 2005:19.

³¹³ Magie, 1950:453.

³¹⁴ Amyntas'ın öldürülmesi ile ilgili bkz. Ramsay, 1917:234.

³¹⁵ Augustus döneminde Kilikia Eyaleti parçalanmış ve yeni kurulan Galatia Eyaleti arasında bölünmüştür. Hornblower ve Spawforth, 1999:330.

³¹⁶ Strabon, 14.6.6.

³¹⁷ Mitchell, 1993:93.

³¹⁸ Eyaletin ilk toprakları için bkz. Strabon XII. 6.34; Dio XXXII 3, XLIII 26.3.

³¹⁹ Augustus, Provincia Galatia'nın kurulması görevini Marcus Lollius'a vermiştir. Lollius, Galatia'nın ilk valisidir. Bahar, 2012:54.

³²⁰ Demografik açıdan zaten heterojen bir yapıya sahip olan eyaletin yeni eklemelerle çok daha fazla etnik unsura sahip olduğu belirtilmektedir. Baz, 2012:583.

beraber Roma İmparatorluk Dönemi'nin farklı evrelerinde, kendi bünyesinde barındırdığı toprakları kaybetmiştir. Galatia'nın, Anadolu'nun merkezi yerinde olmasından dolayı batısı hariç diğer bölgelerle devamlı bir toprak alıp verme durumu yaşadığı belirtilmektedir.³²¹

Strabon tarafından Amyntas'ın krallığının tamamının³²² yeni kurulan Galatia Eyaleti'ne aktarıldığını öğrenmekteyiz.³²³ Kendisi, Selge³²⁴ ve Sagalassos³²⁵ şehirlerinin özel statülü durumunu belirtmiştir. Amyntas'ın krallığı ile Augustus'un Galatia Eyaleti'nin coğrafi olarak uyuşması ile ilgili görüşü yalanlayan tek antik kanıt, Cassius Dio vermektedir.³²⁶ Dio, Augustus döneminde Pamphylia'nın³²⁷ Galatia'dan ayrıldığını belirtmektedir.³²⁸ Mitchell, Dio'nun yanlış olduğunu belirterek, Strabon'un Galatia Eyaleti'nin erken dönemlerini diğer antik yazarlara göre çok daha detaylı anlattığını, Dio'nun Strabon ile sadece Galatia ve Lykaonia bölgeleri açısından ortak fikirde olup Phrygia Paroreius ve Pisidia'yı atladığını ifade etmektedir.³²⁹ O tarihte Pamphylia'nın da Galatia'ya bağlı olduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır.³³⁰ Dio'nun³³¹ Pamphylia için belirttiği özel durumun, bazı tarihçilerin Pamphylia'nın ayrı bir eyalet yapıldığı şeklindeki fikre kapılmalarına neden olduğu belirtilerek Strabon'un Anadolu'yu iyi tanınması ve Augustus ile aynı dönemde yaşamış olmasından dolayı Dio tarafından verilen bu bilginin doğru olmadığı düşünülmektedir. Plinius'un³³² Attaleialıları (Antalya) Galatia Eyaleti toplulukları arasında saydığı bilinmektedir. Pamphylia'nın Galatia'ya ait olan kesiminin

³²¹ Baz, 2012:582.

³²² Galatia Eyaleti'nin kurulduğu dönemdeki sınırları ve MS 1. yüzyıl boyunca büyümesi ile ilgili bkz. Ramsay, 1922:151.

³²³ Strabon, 12.5.1; 12.6.5.

³²⁴ 12.7.3.

³²⁵ 12.6.5.

³²⁶ 52.26.3. Ayrıca bkz. Taşdöner, 2017:170.

³²⁷ M. Aquilius tarafından MÖ 129 ve 126 arasında inşa ettirilen yola ait Side yakınında bulunan bir miltaşı, Pamphylia'nın MÖ 133 yılından itibaren Asia Roma Eyaleti'nin bir parçası olduğunu göstermektedir. MÖ 80 civarında Kilikia'ya bağlanan bölge, MÖ 40'lı yıllarda Asia Eyaleti'ne tekrar verilmiş ve MÖ 25'te Galatia'ya bağlanmıştır. Muhtemelen MS 43'ten 4. yüzyıla kadar Lykia ile ortak bir eyalet olmuştur. Hornblower ve Spawforth, 1999:1103.

³²⁸ 54.34.6.; 60.17.3.

³²⁹ Mitchell, 1993:152.

³³⁰ Velleius, II. 112.4; SEG 6 no. 646; RP III. 878-81; Plinius'un NH 5. 146'da Galatia topluluklarını saydığı listesinde "Actalenses" olarak geçen ifadenin Pamphylia'daki Attaleia olması durumunda, Pamphylia'nın Galatia Eyaleti içinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

³³¹ LIII.26.3.

³³² NH V.147.

sınırlarının tam olarak bilinemediği fakat muhtemelen Side'den Attaleia'ya kadarki kıyı kesiminin Galatia Eyaleti'ne ait olduğu düşünülmektedir.³³³

Kuzey Lykaonia³³⁴ (Proseilemmene), Bozdağ'ın kuzey tarafında yer almaktadır. Sonradan kazanılan toprak parçası olarak Galatia'ya eklenmiştir. Tarihi oldukça belirsiz olan bu bölge hakkında Albert Forbiger (1798-1878) ve Jonh Anthony Cramer'in (1793-1848) dahi çalışmalarında söz etmedikleri ifade edilmektedir. Antik yazarlar arasında bölgenin adını veren tek isim Ptolemaios'tur. W. Ramsay'ın Proseilemmene'nin kapsamı ve adının kökeni ile ilgili çalışmaları olduğu bilinmektedir. Ona göre, Galat Trokmi boyunun yaklaşık olarak MÖ 164 civarında bölgenin sahibi olması ardından adını bu şekilde almıştır. Bölgedeki mezar yazıtlarında Galat kişi isimlerinin sıklıkla görüldüğü belirtilerek bu durumun, Galatia Eyaleti'nin kurulduğu MÖ 25'ten bölgenin yeni kurulan Lykaonia Eyaleti'ne dahil olduğu MS 372 yılına kadar devam ettiği de belirtilmektedir.³³⁵

Augustus, Galatia Bölgesi'nde üç önemli kent kurmuştur. Roma Dönemi şehirleşmesinin değerlendirilmesinde Kuzey Galatia'nın önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir.³³⁶ Bu üç kent MÖ 25'te kurulan Ankyra³³⁷ ve Kybele kültü³³⁸ için oldukça önemli olan Pessinous³³⁹ ile bunlardan birkaç yıl sonra kurulan Tavion'dur.³⁴⁰

Amyntas'ın topraklarının Asıl Galatia olarak bilinen bölgeden çok daha büyük olmasının, kralın mirasının yeniden düzenlenmesi konusunda bazı sorunlara yol açtığı ifade edilmektedir.³⁴¹ Helenistik Dönem'deki Phrygia³⁴² ve Kappadokia

³³³ Taşdöner, 2017:109-10.

³³⁴ Kuzey Lykaonia ve Roma yolları için bkz. Harita 24.

³³⁵ Ramsay, 1906:63.

³³⁶ Kuzey Galatia ve Axylon Bölgesi yerleşimleri, özellikleri, yolları ve yazıtları için bkz. Anderson, 1971:52-134; Kuzey Lykaonia için bkz. 280-310.

³³⁷ Ankyra, Galatia eyaletinin başkenti olmasına rağmen, MS 1. yüzyılda Güney Galatia'nın birçok Helen kentinin aksine sikke basmamıştır. Tektosag boyunun adını taşıyan sikkeler MS 80 civarında Ankyra'da basılmaya başlanmıştır. Bu durum kentin Helen vurgusundan ziyade hala bir Galat kabile merkezi olduğunu göstermektedir. Ramsay, 1922:157.

³³⁸ Magna Mater'in (Kybele) önemli ve yeni kült merkezi olan Pessinous'un Phrygia Ana Tanrıça kültüyle ilgili çok az malzeme vermiştir. Roller, 2004:191. Ayrıca bkz. Roller, 2013:295-320.

³³⁹ Pessinous'taki Kybele kültü, imparator Iulian'ın kutsal alanı ziyaret edip onu yeniden canlandırmaya çalıştığı MS 362 yılına kadar sürdürülmüştür. Bugüne kadar yapılan kazılar ana kutsal alanı ortaya çıkaramasa da sel sularının yakınlardaki Dindymus Dağı'nın yamaçlarında açığa çıkardığı Tiberius zamanından kalan ve şehrin Gallus Nehri boyunca uzanan caddedeki imparatorluk kültürünün bir tapınağı ortaya çıkmıştır. Hornblower ve Spawforth, 1999:1148.

³⁴⁰ Mitchell, 1993:86. Bu üç şehrin kuruluşu ile ilgili bkz. Mitchell, 1993: 86-7.

³⁴¹ Kurt, 2018:5.

bölgeleri üzerinde kurulan Galatia Eyaleti senato değil imparatorluk eyaleti olarak düzenlenmiştir.³⁴³ Dio, Augustus'un, Galatia'yı eyalet³⁴⁴ olarak düzenlerken³⁴⁵ Amyntas'ın çocuklarına geniş sınırlar ve yetkiler verilmesinin Roma'nın güvenliğini tehdit edeceğinden dolayı bölgenin, krallıktan ziyade üzerinde daha rahat kontrolün sağlanacağı eyalet³⁴⁶ olarak düzenlediğini belirtmektedir.³⁴⁷ Asia ve Galatia gibi büyük eyaletlerin ulusal birlik ve farklılıklardan bağımsız olarak Roma birliğini sağlamak adına kurulduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ulusların kasten parçalandığı ve ayrı yönetim birimlerine ayrıldığı değerlendirilmektedir.³⁴⁸

Dio, Amyntas'ın ölümünden sonra topraklarının Roma eyaleti olması ardından, Galatia ve Lykaonia'nın yeni eyaletin içinde yer aldığını ve Pamphylia'nın Amyntas'ın yönettiği bölümlerinin de yine bu yeni eyaletin içinde kaldığını belirtir. Fakat Pisidia'dan burada bahsetmez. Asia ve Galatia eyaletleri arasındaki sınırın Dorylaion'un kuzeyinden geçerek Midaeum, Amorion ve Asia Eyaleti'nin en doğudaki şehri olan Philomelion'un doğusundan geçip tekrar güneye indiği belirtilmektedir. Sınırın, Dombay-Aurokra (Afyon-Dinar) vadisine gelinceye kadar dağlar boyunca (burada kastedilen dağların Eğirdir Gölü'nün kuzeyinde yer alan ve güneybatı-kuzeydoğu yönünde uzanan Karakuş Dağları olması muhtemeldir) devam ettiği ve vadiyi Asia Eyaleti'nin içine alarak güneye döndüğü belirtilmektedir. Olbasa'yı geçen sınırın sonra güneye dönerek muhtemelen Lysis Nehri'nin³⁴⁹ yukarı kesimlerinde, Lagbe'yi (Korkuetli-Antalya, Kırkpınar köyü) Asia Eyaleti'ne alarak devam ettiği sonra da batıya döndüğü belirtilmektedir. Karalitis Gölü'nden (Söğüt

³⁴² Galatia Eyaleti eski Phrygia Bölgesi üzerinde kurulsa da eyaletin, Phrygia adını taşıyan ayrı bir bölümünün veya bölgesinin bulunduğu dair kanıtların elde edilmesinin zor olduğu ifade edilmektedir. Ramsay, 1917:255.

³⁴³ Anadolu'nun ortasında bulunan ve Helen-Roma kültürüne nispeten kapalı olan Galatia Bölgesi'ne imparatorluk eyaleti statüsü verilmesinin gayet normal görülmesi gerektiği belirtilirken, Doğu tehdidi ve isyancı bazı toplulukların bölgede yaşamasının da bu durumun sebeplerinden bazıları olduğu ifade edilmektedir. Baz, 2012:583.

³⁴⁴ Eyaletin ilk kurulduğunda yaklaşık olarak 70.000 km² lik bir alana sahip olduğu düşünülmektedir. Baz, 2012:582.

³⁴⁵ Dio, Galatia Eyaleti'nin oluşturulduğu tarihi MÖ 25 olarak vermektedir. Dio, 53.26.2.

³⁴⁶ Galatia Eyaleti'nin ilk oluşturulduğu dönemdeki kapsamı için bkz. Strabon, XII 5.1, XIV 5.6; Dio LIII 26.3.

³⁴⁷ Dio, LIII. 26.3.

³⁴⁸ Ramsay, 1905:414.

³⁴⁹ Asia ile Pamphylia'yı birbirinden ayırmış olması muhtemel olan Lysis Nehri'nin Burdur Gölü'nden çıkan Eren Çayı olması gerekmektedir. Ramsay, 1960:191.

Gözü) geçen sınırın Indos Çayı'na (Dalaman Çayı) varıncaya kadar ilerlediği ve nehrin boyunca da denize kadar indiği ifade edilmektedir.³⁵⁰

Augustus'un; MÖ 29-25'te Etyopya, 27-25'te İspanya, 19'da Afrika, 16-15'te Alpler, 12-9'da Germania ve Balkanlar ve MÖ 12 ile MS 1 arasında Anadolu'daki Galatia'da Homanadlara³⁵¹ karşı giriştiği ve daha önce benzeri görülmemiş emperyal genişleme politikasının herhangi bir genel askeri strateji peşinde olmaktan ziyade zafer için olduğu iddia edilmektedir.³⁵²

Galat beyi olan ve Herakleia Pontika'yı³⁵³ yöneten Adiatoriks'in, büyük oğlu Dyteutus'u kurtarmak için kendisiyle birlikte küçük oğlunu idama götürmesi olayının Augustus'u derinden etkilediği ve Adiatoriks'in soyundan gelenleri koruyarak onları onurlandırdığı belirtilmektedir. Herakleia Pontika, daha sonra Pontos Galaticus'a dahil edilmiştir.³⁵⁴ Dyteutus'a ise Komana Pontika'nın başrahipliği unvanı verildiği ifade edilmektedir.³⁵⁵ Antonius tarafından kral unvanı verildiği bilinen Galat beylerinden Ateporiks hakkında fazla bilginin bulunmadığı ancak Trokmi topraklarının doğusunda bulunan Karanitis'in (Sulusaray) çoğu ile Megalopolis'in (Magnopolis) bir kısmını kapsadığı belirtilmektedir.³⁵⁶ Ateporiks'in, öldüğü MÖ 3/2 yılına kadar hakim olduğu bölgede yerel bir yönetici olarak hüküm sürdüğü ve kendisinden sonra çocuklarının mirasçı olmasının engellendiği ifade edilmektedir. Augustus'un, onun topraklarını (Karanitis ve çevresi) Galatia Eyaleti'ne eklediği bilinmektedir. Bölgenin en önemli yerleşimi Karana'nın, kent yapılarak Sebastopolis adını aldığı ifade edilmiştir. Hakkında fazla bilgi sahibi olunmayan bir diğer Galat beyi de Brigatos'dur. Kendisine Antonius tarafından Amaseia kenti verilmiştir.³⁵⁷ Öldüğü tarih olan MÖ 2 yılına kadar Amaseia'yı yönetmiştir. Önceki Galat beyleri gibi Brigatos'un çocukları da miras hakkı tanınmamıştır. Augustus'un, Brigatos öldüğünde Amaseia'yı Galatia Eyaleti'ne eklediği, Amaseia'nın özgür kent statüsüne

³⁵⁰ Ramsay, 1960:186-8.

³⁵¹ Galatia valisi P. Sulpicius Quirinius'un birkaç yıl gibi kısa sürede Homanadların kalelerini birer birer ele geçirdiği belirtilmektedir. Tekin, 2007:178.

³⁵² Goodman, 1997:46.

³⁵³ Herakleia Pontika'da Caesar tarafından kurulan koloni, kenti eski refahına geri getirememiş ve koloni yerleşimcileri, M. Antonius'un desteklediği bir Galat hanedanı tarafından katledilmiştir. Hornblower ve Spawforth, 1999:684.

³⁵⁴ Strabon XII.3.35.

³⁵⁵ Mitchell, 1993: 93-4.

³⁵⁶ Strabon XII.3.37; Magie, 1950:1185.

³⁵⁷ Mitchell, 1993: 93.

yükseltiip Galatia'ya bağlı Pontos Galaticus'un metropolisi yapıldığı belirtilmektedir. Hakkında az bilgiye sahip olunan bir diğer Galat beyi ise Phrygia kenti olan Eumeneia'da hüküm süren Zimerzoriks'tir. Babasının adından dolayı (Philomides) Helenize olan bir Galat soylusunun oğlu olduğu düşünölmektedir. Augustus, diğer Galat beylerinin çocuklarına yaptığı gibi Zimerzoriks'in çocuklarını da mirasçı yapmamıştır.³⁵⁸

Augustus döneminde Galatia'da Germa³⁵⁹, Antiokheia, Komama, Olbasa, Kremna, Parlais ve Lystra koloni³⁶⁰ haline getirilirken Claudius döneminde ise Ninica ve Ikonion³⁶¹ koloni yerleşimi haline getirilmiştir.³⁶² Ikonion, Hadrianus³⁶³ döneminde³⁶⁴ tamamıyla koloni olmuştur.³⁶⁵ Oluşturulan bu yeni koloniler ile diğer bölgelerin ulaşımı için Via Sebaste adı verilen bir yol ağı yapılmıştır.³⁶⁶

Pisidia'da oluşturulan koloniler³⁶⁷ Res Gestae'de belirtilmektedir.³⁶⁸ Augustus'un gerçekleştirdiği işleri, Latin ve Grek dillerinde Ankyra'daki³⁶⁹ epigrafik ve tarihi bir hazine evi olarak tanımlanan³⁷⁰ Augustus ve Roma Tapınağı'na³⁷¹ yazdırması, Galatia'nın metropolisi olarak kentin oldukça önemli olduğunu göstermektedir. İnşa edildiği andan itibaren Augustus ve Roma Tapınağı'nın, Ankyra kentindeki büyüklüğü ve seçkin konumu göz önüne alındığında Roma'nın

³⁵⁸ Taşdöner, 2016:311, 313.

³⁵⁹ Şehrin adının Sanskrit dilinde hamam anlamına gelen Gharma'dan türetildiği ve Greklerin de aynı anlamdaki Therma kelimesini, buradan aldıkları düşünölmektedir. Texier, 2002:432. Ayrıca bkz. Niewöhner, 2017:342.

³⁶⁰ Güney Anadolu'daki Roma kolonileri için bkz. Levick, 1967.

³⁶¹ Güneydoğu Phrygia'daki önemli bir politik ve ticari merkezdir. Helenistik Dönem'de Ksenophon, Anabasis eserinde kentten bahsetmektedir, Anab. I.2.19.

³⁶² Levick, 1996:662.

³⁶³ Lykaonia, Hadrianus döneminde Galatia Eyaleti'ne bağlanmıştır. Bahar, 2012:55.

³⁶⁴ Hadrianus Dönemi Anadolu için bkz. Harita 13.

³⁶⁵ Mitchell, 1993:90.

³⁶⁶ Bu ulaşım ağının yolları için Mitchell, 1993:70 ve French, 2016a, 2016b'ye bakılabilir.

³⁶⁷ Pisidia ve burada oluşturulan koloniler için bkz. Hornblower ve Spawforth, 1999:1186.

³⁶⁸ Res Gestae 28.

³⁶⁹ Rudolf Haench'in yaptığı detaylı çalışmanın, Ankyra'nın Galatia Eyaleti'nin en önemli şehri ve "legati Augusti pro praetor" unvanlı vali ve eyalet temsilcilerinin merkezi olan önemli bir kent olduğunu teyit ettiği belirtilmektedir. Kadioğlu, vd., 2018:70. Ankyra ve kentteki arkeolojik buluntular için ayrıca bkz. Kadioğlu ve Görkay, 2007:21-153.

³⁷⁰ Vermeule, 2013:68.

³⁷¹ Ankyra'daki Augustus ve Roma Tapınağı tüm eyalet için değil Galatia'daki Galatların ortak tapınağı olarak inşa edildiği bu sebeple de tapınağın inşa masraflarının üç Galat boyunun merkezi olan kentler tarafından üstlenildiği düşünölmektedir. Fakat en azından MS 102 yılında isimleri kayıtlı rahiplerin geldikleri yerlerden dolayı tapınağın eyaletin tümüne hizmet ettiği belirtilmektedir. Taşdöner, 2017:181-2.

Galatia'daki otoritesinin güzel bir kanıtı olduğu ifade edilmektedir.³⁷² Buradaki tapınak, İmparatorluğun birçok bölgesinde de yapılan mimariye benzer şekilde yapılmıştır.³⁷³ Bu kutsal alan ve kültün ritüellerinin, Galatlar ile Roma arasındaki yeni eyalet ilişkisinin ilk ve kesinlikle en belirgin fiziksel ifadeleri arasında olduğu belirtilmektedir. “Monumentum Ancyranum” olarak da bilinen Augustus Tapınağı, Batı dünyası tarafından 1555 yılında Hollandalı Ogier Ghislain de Busbecq ve arkadaşı Hans Dernschwann tarafından bulunmuştur. Alman Tarihçi Theodor Mommsen tarafından “Yazıtlar Kraliçesi” olarak tanımlanmıştır. Tapınağın, MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısında önce Anadolu'nun ana tanrıçası Kybele daha sonra ise Friglerin Ay tanrısı Men adına yapıldığı ve sonradan yıkılmış olduğu belirtilmektedir. Bunun üzerine son Galat kralı Amyntas'ın oğlu Pylaimenes tarafından Roma imparatoru Augustus ve tanrıça Roma'ya bağlılıklarının bir göstergesi ve Galatia Eyaleti'nin Roma'ya katılmasının kutlanması amacıyla MÖ 25-20 arasında yaptırılmıştır. Fakat tapınağın yapım tarihleri hakkında farklı görüşler de bulunmaktadır. Tapınağın giriş yönü Grek tapınaklarında olduğu gibi doğuya değil batıya doğrudur. Prieneli mimar Hermogenes yapıyı Helenistik Çağ karakterinde ve İon düzeninde yapmıştır.³⁷⁴ Augustus, Ankyra'yı Anadolu'daki üç Galat kabilesi için merkezi buluşma yeri olarak ilan etmiştir. O zamanlar sadece bir kale yerleşimi olmasına rağmen, eyaleti çevreleyen ve içinden geçen yollar düşünüldüğünde stratejik bir konuma sahip olduğu görülmektedir.³⁷⁵

Galatia Eyaleti'nin Paphlagonia bölümünün³⁷⁶ etnik Paphlagonia'nın sınırlarını aştığı bilinmektedir.³⁷⁷ Batı yönünde Bithynia tarafında MS 1. yüzyılda³⁷⁸ halkın Caisareis Proseilemmenitae olarak adlandırdığı bölge Bithynia'ya aitken Augustus döneminde Galatia'ya eklenmiştir. Traianus³⁷⁹ dönemi³⁸⁰ içerisinde eyalette

³⁷² Mitchell, 1993:105.

³⁷³ Kampen, 2015:398.

³⁷⁴ Sargin, 2012:111-3.

³⁷⁵ French, 2003:51-4.

³⁷⁶ Bölgenin kapsamı için bkz. Marek, 1993:72.

³⁷⁷ İç Paphlagonia, Pontus Galaticus ve Pontus Polemoniachus bölgelerinin Galatia Eyaleti'ne katılmaları ve son ikisinin sonraki dönemlerde eyaletten ayrılmaları için bkz. Baz, 2012:578-9.

³⁷⁸ MS 1. Yüzyıl ortalarında Anadolu için bkz. Harita 10.

³⁷⁹ Traianus döneminde MS 115 yılında gerçekleşen bir depremde Pisidia'daki Antiokheia kentinin yıkıldığı, Asia Eyaleti'nden 3, Galatia'dan ise biri muhtemelen Pessinous olmak üzere 2 kentin tahrip olduğu belirtilmektedir. Texier, 2002:328.

³⁸⁰ Traianus dönemi eyaletleri listesi için bkz. Talbert, 2000:1378.

küçülmeler başlamıştır. Kappadokia³⁸¹, Armenia Minor, Pontos Polemoniacus ve Pontos Galaticus ayrı valilerce yönetilmeye başlamıştır. Hadrianus ya da Antoninus Pius³⁸² dönemlerinde eyaletin güney kesiminde geniş bir alan Tres Eparkhia³⁸³ olarak bilinen Kilikia, Lykaonia ve Isauria'dan oluşan bağımsız bir eyalet olarak ayrılmıştır.³⁸⁴ Eyalet bu durumunu en azından MS 3. yüzyılın ortaları, belki de Diokletianus dönemine kadar korumuştur. Bu haliyle eyaletin sınırları kuzey Paphlagonia'daki Neoclaudiopolis ve Pompeiopolis'ten³⁸⁵, Lykaonia³⁸⁶ ve Isauria sınırlarına, Phrygia Paroreius'tan Pisidia'nın Göller Yöresi'ne (Apollonia ve Antiokheia dahil) kadar uzanmaktaydı. MS 1. yüzyılın sonu ve 2. yüzyılın başlarında eyalet en geniş haline ulaşmış durumdaydı. Bu döneme ait Galatia valilerinin unvanlarına bakıldığında hangi bölgeleri yönettikleri görülebilmektedir.³⁸⁷

Amyntas'ın ölümünden³⁸⁸ sonra Roma'nın Galatia'yı ilhak etmesinin, bölgeyi daha güvenli hale getirmeye, inatçı dağ kabilelerini sindirmeye ve ayrıca Pontos, Paphlagonia ve Kappadokia'daki vasal yöneticilerin yanı sıra Bithynia ve Asia eyaletlerine de destek sağlamaya hizmet ettiği belirtilmektedir. Augustus'un politik bir mesele olarak eyaletleşmeye çok da bağlı olmadığı düşünülmektedir. Kilikya Trakheia Bölgesi'ni, Galatia'dan ayırmış ve Kappadokia hükümdarı Arkhelaus'a

³⁸¹ Kappadokia, Traianus döneminde Pontos'la birleşip ayrı bir eyalet olmuştur. Bu birleşik eyalet Diokletianus dönemine kadar devam etmiştir. Hornblower ve Spawforth, 1999:288.

³⁸² Galatia Eyaleti Antoninus Pius döneminde Kilikia ile üçlü eyalet oluşturmak için Lykaonia ve Isauria çıkarıldığında daha da küçülmüş oldu. İmparatorluğun daha sonraki eyalet düzenlemeleri çok daha fazla küçülme ve bölünmeyi beraberinde getirmiştir. Hornblower ve Spawforth, 1999:621.

³⁸³ Oluşturulan yeni eyalet için bkz. Dmitriev, 2000:364. Bu yeni eyalet hakkında detaylı bilgi için bkz. Ramsay, 1960:418-20.

³⁸⁴ Mitchell, 1993:151-2.

³⁸⁵ Pompeiopolis, en azından MS 2. yüzyılın sonuna kadar Galatia Eyaleti'ne aittir. Marek, 1993:73.

³⁸⁶ Ladislav Zgusta'ya atıfta bulunarak, Philomelium ve Beyşehir vadisinin Pisidia-Lykaonia sınırı üzerinde olduğu ifade edilmektedir. Galatia ve Lykaonia arasındaki sınırda Gdanmaa ve Klaneus'un Lykaonia'ya ait olduğu belirtilmektedir. Kuzeybatı yönünde Lykaonia ve Phrygia arasında belirgin bir coğrafi ayrımın olmadığı ancak Tyriaeum ve Philomelium'un Lykaonia'ya ait olduğu belirtilmektedir. Lykaonia ile Kappadokia arasındaki sınırın daha net olduğu, sınırın Koropassos ve Karacadağ'ın doğusundan geçtiği ifade edilmektedir. Laranda, doğuda en güneydeki Lykaonia şehridir, Isaura Vetus ise güneybatıdaki şehirdir. Lykaonia, batı yönünde Beyşehir Gölü'nün güney ucundaki Vasada, Amblada ve Mistea şehirleri de dahil olmak üzere batıdaki dağlara kadar Suğla Gölü'nü içermektedir. Bizans coğrafyacısı Hierocles'in MS 6. yüzyıl kanıtlarına göre, Lykaonia şehirleri arasında Ikonium, Mistea, Amblada, Umanada, Isaura Nova, Posala, Ilistra, Laranda, Derbe, Hyde, Kana, Savatra, Barata, Perta ve Gdanmaa sayılmaktadır. Breytenbach ve Zimmermann, 2018:128.

³⁸⁷ AE (1952), 232; ILS 8971; ILS 268; PIR I. 507; AE (1925), 161; ILS 1017; ILS 1038-1039.

³⁸⁸ Augustus'un, Amyntas'ın ölüm haberini aldığı anda Hispania'da olduğu ve bölgede Keltiber kabileleriyle savaştığı belirtilmektedir. İmparatorun, bu sebeple Galatia Krallığı'nı Amyntas'ın oğlu Pylaemenes'e bırakmayıp bir Roma eyaletine dönüştürdüğü ifade edilmektedir. Dio, LIII. 26; Strabon XII. 6. 3. Taşdöner, 2016:309.

vermiştir. Augustus, koşullar gerektirdiğinde düzenlemeleri değiştirmiş ve bölgeyi buna göre yeniden yapılandırmıştır. Deiotaros Philadelphos'un³⁸⁹ MÖ 6/5'de³⁹⁰ ölümü³⁹¹, krallığını Galatia Eyaleti'ne katması için Augustus'a bir fırsat vermiştir. Üç yıl sonra eyalete, Pontus Galaticus da eklenmiştir. Pontus Galaticus'un tarihi en eski kentlerinden birisi olan Pterion-Pterium'un (Boğazköy) yeri, bir Kappadokia şehri olarak Herodotos³⁹² tarafından Halys Nehri civarındaki dağlık alanda tarif edilmiştir.³⁹³

Gangra'daki³⁹⁴ bölge sakinleri, Augustus'a bağlılık yemini etmiş ve adını yemin edilen tanrı ve tanrıçalar arasına dahil etmişlerdir.³⁹⁵ MÖ 6/5'de Deiotaros'un torunu Deiotaros Philadelphos ölünce Paphlagonia toprakları Galatia'ya eklenmiştir.³⁹⁶ Bölgenin üç şehri olan Gangra-Germanicopolis, Neoclaudiopolis ve Pompeiopolis'in yazıt ve sikkelerinden MÖ 6/5'deki eklenme tarihinin hesaplanabileceği ifade edilmektedir.³⁹⁷ Ptolemaios³⁹⁸, bu üç şehri Galatia içinde göstermektedir. Neoclaudiopolis ve Pompeiopolis'in MS 3. yüzyılda hala Galatia Eyaleti içinde olduğunu gösteren bir miltası³⁹⁹ bulunmaktadır. Paphlagonia'nın kıyı bölgesi Bithynia-Pontos'un bir parçası olmuştur.⁴⁰⁰ Paphlagonia'nın batısındaki Caesarea Hadrianopolis, Galatia Eyaleti'ne dahildir.⁴⁰¹

³⁸⁹ Actium Savaşı'nı kazanan Augustus, kendi tarafına geçen Deiotaros Philadelphos'un krallığını elinden almamıştır. Philadelphos, ölene kadar Paphlagonia'da hüküm sürmüştür. Yaklaşık 30 yıllık krallık dönemi hakkında hemen hemen hiçbir bilginin bulunmadığı belirtilmektedir. Ölümünden sonra Augustus tarafından, yönetmiş olduğu Paphlagonia, Galatia Eyaleti'ne eklenmiş ve bölgenin en önemli kenti olan Gangra, metropolis yapılmıştır. Taşdöner, 2016:312.

³⁹⁰ Paphlagonia'nın eyalet yönetimi altına girmesi de bu tarihle başlamıştır. Paphlagonia'nın Galatia yönetiminde olduğu 3 yıla ait bir yazıt bulunmaktadır. IGR III 137; OGIS 532; ILS 8781. Sher, 1984:135.

³⁹¹ MÖ 6'da Deiotaros Philadelphos veya varisi ölünce, sadece doğu Paphlagonia değil, Phazemonitis de Galatia'ya eklenmiştir. Üç yıl sonra, bu bölgenin güneyinde ve Galatia'nın doğusunda (Sebastopolis şehri dahil), başka bir bölge ve Bithynia'nın iki katı kadar bir alan Galatia'ya dahil olmuştur. Ertesi yıl Amaseia, yerel hanedanın kontrolünden çıkarak Pontus Eyaleti'ne geçmiştir, ancak doğu Pontus, I. Polemon'un dul eşinde kalmıştır. Levick, 1996: 650-1.

³⁹² Pteria olarak, I.76, 79.

³⁹³ Texier, 2002:180.

³⁹⁴ Gangra dahil sadece doğu Paphlagonia değil, Pompeiopolis şehri ile Amnias vadisi ve Halys'in doğusundaki Phazimonitis Bölgesi de Galatia Eyaleti'nin bir parçası olmuştur. Magie, 1950:465. Gangra kenti için bkz. Texier, 2002:202.

³⁹⁵ Gruen, 1996:152-3.

³⁹⁶ Strabon, 12.3.41.

³⁹⁷ Mitchell, 1993:152.

³⁹⁸ 5.4.5.

³⁹⁹ CIL III. 14184.

⁴⁰⁰ Hornblower ve Spawforth, 1999:1108.

⁴⁰¹ IGR III 151.

Paphlagonia'nın eyalete eklenmesiyle doğu yönünde birçok başka alan da eyalete katılmaya devam etmiştir. Karanitis Bölgesi'nin hükümdarı Ateporiks⁴⁰² öldüğünde toprakları eyalete eklenmiş ve Sebastopolis (Sulusaray-Tokat) adında bir şehir kurulmuştur. MÖ 3/2'de Amaseia⁴⁰³, Pontos Galaticus'un metropolisi olarak eyalete eklenmiştir. Paphlagonia ve Phazimonitis'in ilhak edilmesinden üç yıl sonra Galatia eyaletine bir ilave daha yapılmıştır. Phazimonitis'in güneyinde ve Galatia'nın doğusunda, yukarı İris'te (Yeşilirmak) yer alan Pontos Krallığı'nın eski başkenti Amaseia ve Skylaks'ın (Çekerek Çayı) ana kıyılarındaki yakınında bulunan bölge de eyalete eklenmiştir. Bu eklenen bölge, sadece Amaseia'ya ait zengin ve verimli toprakları değil aynı zamanda Skylaks'ın sağ kıyısı boyunca uzanan dağ silsilesi (Buzluk Dağı) tarafından oluşturulan doğu sınırını da düzeltmiştir. Sebastopolis'in güneyi, eyaletin yeni güney sınırı olmuştur. Eyaletin bu eklemelerle Asia Eyaleti'yle aynı boyuta Bithynia'nın ise iki katından daha büyük alana sahip olduğu belirtilmektedir. Doğu Pontos, Polemon hanedanı tarafından yönetilmeye devam etmiştir.⁴⁰⁴

Komana Pontika, son yöneticisi Galat kökenli Dyteutus'un öldüğü MS 34/5'e kadar bağımsız kalmıştır.⁴⁰⁵ Pontos Polemoniacus'un⁴⁰⁶ Galatia Eyaleti'ne eklenmesiyle, kuzeydoğu yönünde en geniş sınırlara ulaşılmıştır. Bu bölge önce Pythodoris⁴⁰⁷ ve daha sonra MS 38'de İmparator Gaius döneminde ise Pythodoris'in torunu II. Polemon⁴⁰⁸ tarafından yönetilmiştir.⁴⁰⁹ 26 yıllık yönetimin ardından II. Polemon, tüm topraklarını Roma eyalet yönetimine bırakmak zorunda kalmıştır.⁴¹⁰

⁴⁰² Ateporiks'in toprakları için bkz. Mitchell, 1993:93-4.

⁴⁰³ Amaseia, MÖ 3/2'de Pontos Galaticus adı verilen bölgenin merkezi olarak Galatia Eyaleti'ne bağlanmıştır. Traianus, kenti MS 112 civarında Kappadokia'ya bağlamıştır. Hornblower ve Spawforth, 1999:69.

⁴⁰⁴ Magie, 1950:466.

⁴⁰⁵ Strabon, 12.3.32-7.

⁴⁰⁶ Pontos Galaticus ve Pontos Polemoniacus bölgeleri Traianus tarafından Kappadokia'nın bir parçası haline getirilmişlerdir. MS 3. yüzyılda ayrı bir Pontos Eyaleti ortaya çıkmıştır. Hornblower ve Spawforth, 1999:1220.

⁴⁰⁷ Kappadokia'nın Roma tarafından ilhak edilmesiyle Armenia Minor'un muhtemelen Pythodoris'e geçtiği belirtilmektedir. Mitchell, 1993:94. Pythodoris, Karadeniz'in güney kıyı bölgesi, Kolkhis toprakları, Pharnakeia (Kerasous-Giresun) maden bölgesi, Side (Polemonium-Fatsa), Lykus (Kelkit Çayı) vadisinde bulunan Niksar ve Euphrates Nehri'ne kadar bir alanı yönetmiştir. Magie, 1950:486.

⁴⁰⁸ Pythodoris'in ölüm tarihi bilinmese de toprakları MS 38/9'da torunu Polemon'a verildi. MS 64'e kadar durumun bu şekilde kaldığı sonra bu toprakların Pontos Polemoniacus olduğu belirtilmektedir. Bölgenin başkenti Kabeira-Diospolis/Sebaste, Neocaesarea (Niksar) olmuştur. Magie, 1950:94.

⁴⁰⁹ Dio, 59.12.2.

⁴¹⁰ Marek, 1993:62.

MS 64/5'teki Neocaesareia, Kerasus ve Trapezos sikkelerinden bu şehirlerin Galatia'ya eklendiği anlaşılmaktadır.⁴¹¹ Ptolemaios⁴¹², sikkelerle de kanıtlandığı üzere Sebasteia (Sivas) şehrini de Pontos Polemoniacus içinde göstermektedir.⁴¹³

Strabon'a göre⁴¹⁴ ise Pisidia kesinlikle Galatia Eyaleti'nin bir parçasıdır. Selge ve Sagalassos'un⁴¹⁵ eyalette bulunduğu bahsetmektedir. Pisidia'nın coğrafi olarak tanımlanmasının zor olduğu belirtilerek Strabon'un Ephesos'lu Artemidorus'a dayandırarak bazı bilgileri verdiği belirtilmektedir. Strabon'a göre⁴¹⁶ kentler; Selge, Sagalassos, Pednelissos, Adada, Tymbriada, Kremna, Tityassos, Amblada⁴¹⁷, Anabura, Isinda, Aarassos, Tarbassos ve Termessos'tur. Tarbassos hariç diğerlerinin yerleri lokalize edilmiştir. MS geç 1. yüzyıl ve 2. yüzyılın başlarından birçok yazıtın Pisidia'yı; Lykia, Pamphylia ve Phrygia'dan ayrı olarak Galatia-Kappadokia Eyaleti'nin⁴¹⁸ kurucu parçalarından biri olarak belirttiği ifade edilmektedir.⁴¹⁹

Dio'nun Pamphylia hakkında da yapıldığı ifade edilmektedir, çünkü Plinius, eyaletin başlangıcından beri takip edilebilecek bir liste olan Galatia toplulukları

⁴¹¹ Mitchell, 1993:153. Bu eklenen bölge, sadece Zela kenti ile iç Pontos'un dağ bölgesini değil aynı zamanda Amisos'tan Kolkhis'e kadar Karadeniz kıyılarını da içermektedir. Bu bölgenin Roma kontrolünde Galatia'ya eklenmesi, sadece Trapezus limanının kontrolünü değil Armenia'ya giden yolu ve aynı zamanda tüm deniz hattının kontrolünü de sağlamıştır. Böylece Thrakia Bosphorus (Pantikapaion) ile Karadeniz'in doğu ucundaki Phasis (Rioni Nehri-Gürcistan) Nehri'nin ağız arasındaki deniz taşımacılığı kontrol altına alınmıştır. Magie, 1950:561-2.

⁴¹² Ptolemaios, Galatia'yı batıda Bithynia ve Phrygia, güneyde Pamphylia, doğuda Kappadokia ile sınırlar ve Karadeniz'den Toroslar'a kadar uzatır. Ona göre Galatia'nın deniz kıyısı Kytorus'dan (Bartın'ın güneydoğusundaki dağlar) sonra başlar. Bu dağları Bithynia içinde gösteren Ptolemaios, Galatia'yı Halys'in ağızına ve Amisos'a kadar uzatır. Sinope de Galatia sınırlarına dahil edilmiştir. Geog. V. 3.

⁴¹³ 5.3.6, 8.

⁴¹⁴ XII.5.1.

⁴¹⁵ MS 1. yüzyıla tarihlenen yazıtta (SEG XIX 765), Galatia'daki Sagalassos'ta, İmparator Nero'dan gelen bir mektup üzerine eyalet görevlilerince sınırın belirlenmesinden bahsedilmektedir. Millar, 2002:276.

⁴¹⁶ XII 7.2.

⁴¹⁷ Pergamon ile siyasi ilişkileri olan kentin, önce bu krallığa, Amyntas zamanında Galatia Krallığı'na, sonra ise Lykaonia Eyaleti'ne bağlı olduğu ifade edilmektedir. Kentin, MS 1. yüzyıldan itibaren sikke basmaya başladığı ve İmparatorluk Dönemi'nde de Commodus'tan Philippus Junior'a kadar sikkelerinin takip edilebildiği belirtilmektedir. Baldiran, 2016:105.

⁴¹⁸ Galatia, kuzey Pisidia, Lykaonia, Paphlagonia, Kappadokia, Pontos Polemoniacus ve Armenia Minor bölgeleri dahil olmak üzere Galatia-Kappadokia birleşik eyaletinin neredeyse tüm Anadolu Merkez platosunda yaklaşık 112.000 mil² (290.000 km²) yer kapladığı belirtilmektedir. Bu alan günümüz Türkiye yüz ölçümünün yaklaşık %37'sine denk gelmektedir. Magie, 1950:574.

⁴¹⁹ Büyük Galatia-Kappadokia eyaletinin bileşenleri için bkz. CIL III 312, 318; JRS XIV (1924) 179 f.no.6; IGR IV 1509; JOAI VII (1904). CIL III 29I=JRS XIV 191, no.12; Ephesos III 120 f.no.33,34; IGR IV 390 ve CRAI 1929 p.89=AE.1929,98 gibi yazıtlarda Phrygia'nın da eyalet listesinde görüldüğü ancak burada kast edilen bölgenin açıkça Phrygia Paroreius olduğu belirtilmektedir. Magie, 1950: 1436.

listesinde Attalenses'ten⁴²⁰ (Antalya) söz etmektedir. Tiberius ve Claudius dönemlerinin güney Galatia açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir. Claudius döneminde Ikonion; Claudiconium, Laodikea Katakekaumene; Claudiolaodikea ve Derbe ise Claudioderbe adını almıştır. Derbe'nin Claudius dönemi öncesinde polis olmadığı belirtilmektedir. Kuzey Pisidia'daki Seleukeia Sidera, Claudiuseleukeia olmuştur. Toroslar'ın kuzeyinin tamamında ve orta plato bölgesinin güney yarısında, doğudaki Olba'dan batıdaki Seleukeia Sidera'ya kadar bu dönemde şehirlerin kurulduğu belirtilmektedir. Bu durumda Roma koloni bölgeleri arasındaki boşluğun doldurulduğu ifade edilmektedir.⁴²¹ Claudius tarafından Lykialıların özgürlüklerinin alınıp Dio'ya göre onları Pamphylia eyaletine eklediği MS 43'e kadar Pamphylia, ayrı bir idari yapılanma halinde değildir.⁴²² Daha sonra Lykialıların, muhtemelen Nero'un iktidarının ikinci döneminde özgür kıldıkları belirtilmektedir. MS 69'da Galba, Galatia ve Pamphylia'yı bir valinin yönetimi altında birleştirmiştir.⁴²³ Galba'nın Galatia'yı Pamphylia ile birleştirmesinin⁴²⁴, Galatia'yı Kappadokia ile birleştiren ve büyük bir doğu eyaleti yapan Vespasianus'un getirdiği büyük değişimin öncüsü olduğu belirtilmektedir.⁴²⁵

MS 43'te Claudius döneminde Lykia, Galatia Eyaleti'ne eklenmiştir.⁴²⁶ Pamphylia ve muhtemelen Kilikia Trakheia'nın Galatia'daki parçaları MS 49 yılında eyaletten ayrılmıştır.⁴²⁷ Pamphylia'nın, muhtemelen Julio-Claudian hanedanının geri kalan döneminde Lykia ile birleşik kaldığı düşünülmektedir. MS 57 tarihindeki vali Epius Marcellus'un sadece Lykia'yı⁴²⁸, fakat ardılı Licinius Mucianus'un ise iki bölgeyi de yönettiği belirtilmektedir.⁴²⁹ Nero döneminin sonlarında Galatia ve Kappadokia'nın tek bir vali yönetimi altında yönetildiği bilinmektedir. Romalı şair Statius, vali Ruttilius'un onuruna yaklaşık 40 yıl sonra yazdığı şiirinde onun

⁴²⁰ Attalia'da (Antalya) basılan MS 1. yüzyıl Galatia Eyaleti sikkeleri için bkz. Plant, 2007:128.

⁴²¹ Mitchell, 1993:94-5.

⁴²² Dio'nun ifadesinin (LIII.26), Likyalıların Pamphylia'ya geri verilmesi ile ilgili daha sonraki ifadeleri gibi (LX.17), muhtemelen Pamphylia Eyaleti'nin var olmadığını düşünmemesi nedeniyle sadece bir gaf olabileceği ifade edilmektedir. Jones, 1971:412.

⁴²³ Tact., Hist., II. 9.

⁴²⁴ Kaya, 2003:92.

⁴²⁵ Ramsay, 1926b:207.

⁴²⁶ Dio, 60.17.3; Suet. Claud. 25.

⁴²⁷ Mitchell, 1993:153.

⁴²⁸ Tact. Ann. 13.33; IGR III 553.

⁴²⁹ ILS 8816=IGR III 486;Plinius, NH 12.9;13.88.

yönettiği alanın Pamphylia'dan Armenia'daki Araxes'e (Aras) kadar uzandığını belirtmektedir.⁴³⁰ Bu durumda MS 60'ların sonlarında Pamphylia'nın tekrar Galatia'ya eklendiği kabul edilmelidir. Galba, MS 68'de Galatia ve Pamphylia'ya vali atamıştır.⁴³¹ Valinin MS 70 yılına kadar görevde kaldığı belirtilmektedir.⁴³² Lykia ve Pamphylia'nın bölünmesi kalıcı olmamıştır. Lykia'daki Oeonanda'dan bir yazıt, valinin iki bölgeyi de MS 70-2'de yönettiğini göstermektedir.⁴³³ Galatia Eyaleti'nin, Nero döneminde Kappadokia ile geçici olarak birleştirildiği tarihe kadar imparatorun praetor eyaleti olduğu, ikinci birleşmenin imparator Traianus tarafından yeniden bitirilmesiyle Galatia'nın yönetsel açıdan Nero dönemi öncesindeki durumuna döndüğü belirtilmektedir.⁴³⁴

Pisidia'nın, MS 43'e kadar Galatia'ya bağlı olduğu bilinmektedir. Daha sonra bilinmeyen bir tarihte güney ve orta kesimleri, Phrygia Paroreius'tan bağımsız olarak Lykia ve Pamphylia Eyaleti'ne eklenmiştir. Ptolemaios, iki eyaletin sınırın Seleuceia Sidera (Bayat-Atabey) ile Konana'nın (Bayat Köyü-Atabey) kuzeyinden geçtiğini belirtmektedir. Bu hat, Barla Dağı (2798 m.) ve batısındaki dağlık araziye denk gelmektedir. Ona göre Apollonia (Uluborlu) ve Antiokheia (Yalvaç), Galatia sınırlarında kalmaktadır.⁴³⁵

Vespasianus⁴³⁶ döneminde⁴³⁷, Galba tarafından birleştirilen Galatia ve Pamphylia ayrılmıştır.⁴³⁸ Vespasianus, Lykia-Pamphylia Eyaleti'ni kurduğu zaman Apollonia vadisi Galatia'da kalırken Konane, Seleukeia ve Baris'in bulunduğu vadi dışarıda kalmıştır. Doğuda Neapolis, Amblada ile Orondeislerin yaşadığı çevre, Mithia ve Pappa şehirleri Galatia'ya verilmiş, Beyşehir Gölü'nün güney doğusu,

⁴³⁰ Silvae, I.4.76-9.

⁴³¹ Tact. Hist.2.9.

⁴³² Mitchell, 1993:154.

⁴³³ EA 4 (1984), 27-36.

⁴³⁴ Kaya, 2005:25.

⁴³⁵ V.5.4, 4.9.

⁴³⁶ En geç Vespasianus döneminden itibaren Galatia Eyaleti'ne bağlı olan Pisidia'nın güney kesimlerinin Lykia-Pamphylia Eyaleti'ne bağlandığı, sonraki süreçte MS 147 yılında da Pisidia'nın orta ve kuzey kesimlerinin bu eyalete eklendiği belirtilmektedir. Daha önce Galatia'ya bağlı olan Pamphylia, MS 43'te Lykia Eyaleti'yle birleştirilmiştir. Pamphylia'nın MS 68/69 yılında yeniden Galatia'ya bağlanıp MS 72 yılında tekrar Lykia'ya verildiği ifade edilmektedir. Baz, 2012:580.

⁴³⁷ Vespasianus Dönemi Anadolu için bkz. Harita 11.

⁴³⁸ Griffin, 2000:39.

Kolybrassos, Lyrbe ve bu hattın güneyindeki bütün çevre Pamphylia'ya bırakılmıştır.⁴³⁹

Yine Vespasianus döneminde Lykialılar özgürlüklerini kaybetmişlerdir.⁴⁴⁰ “Lycia et Pamphylia” adı altında tek bir eyalet oluşturulmuştur.⁴⁴¹ Bu eyaletin muhtemelen, Kilikia Trakheia'nın batı kesimlerini⁴⁴² ve Pisidia'nın çoğunu içerdiği düşünülmektedir.⁴⁴³ Vespasianus⁴⁴⁴; Gaius veya Claudius tarafından Antiokhos'a⁴⁴⁵ verilen güney Lykaonia'yı⁴⁴⁶, tekrar Galatia Eyaleti'ne dahil etmiştir.⁴⁴⁷ Isinda (Korkuteli) ve Termessos'un Galatia Eyaleti'ne dahil oldukları ve eyaletin muhtemelen güney Milyas ve Kabalis⁴⁴⁸ bölgelerini de içerdiği ifade edilmektedir. Bu bölgeler, Vespasianus döneminde Lykia'ya dahil olmuşlardır.⁴⁴⁹ Resmi istatistikleri dikkate aldığı düşünülen Plinius, Galatia'da 195 halk ve tetrarkhia bulunduğunu belirtmektedir.⁴⁵⁰ Üç Galat boyu⁴⁵¹ (Tolistobogi, Tektosag ve Trokmi) hariç tutulduğunda kalan 192 Galatia topluluğunun tümünün Lykaonia⁴⁵², Isauria, Pisidia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia'nın Pamphylia'ya bağlı kısmında bulunması gerektiği ifade edilmektedir. Sikkelerden, bu bölgelerde altmıştan az şehir olduğu belirtilmektedir.⁴⁵³ Üç Galat boyunun⁴⁵⁴ Augustus dönemindeki sınırları ise şu şekildedir; bu boylar içinde en güçlüsü olarak nitelendirilen Tolistobogilerin⁴⁵⁵

⁴³⁹ Ramsay, 1960:277.

⁴⁴⁰ Suet., Vesp., 8.

⁴⁴¹ Dio, LX. 17; Suet., Claud., 25; Levick, 2000:605.

⁴⁴² Ptol. V. 5.3.8.

⁴⁴³ Lykia-Pamphylia'nın ne kadar kuzeye yayıldığı çok belirgin değildir. Ptolemaios'a göre (V.5.4.) Seleukia (Gönen) ve Konana (Bayat Köyü-Atabey) sınırları içindeydi. Ptolemaios; Apollonia (Uluborlu), Antiokheia (Yalvaç) ve Neapolis'i (Şarkikaraağaç) Galatia sınırlarında (V.4.9) göstermektedir.

⁴⁴⁴ Vespasianus döneminde Merkezi Isauria'nın Lykaonia ile birlikte Galatia'ya bağlandığı belirtilmektedir. Kurt, 2018:8.

⁴⁴⁵ Lykaonia'yı belirli bir süre yöneten IV. Antiokhos'a ait sikkeler için bkz. Plant, 2007:130.

⁴⁴⁶ Hadrianus ve Pius dönemleri ile MS 3. yüzyılda Lykaonia'nın durumu için bkz. Bahar, 2015:290.

⁴⁴⁷ Levick, 2000:605.

⁴⁴⁸ Ramsay, 1960:277.

⁴⁴⁹ Jones, 1971:143.

⁴⁵⁰ N.H. V. 146-7.

⁴⁵¹ Tolistobogi ve Tektosag boylarının aldıkları unvanları için bkz: Sebasteni Tolistobogii Pessinuntii için IGR III. 226; Sebasteni Tektosage için CIG 4010.

⁴⁵² MS 2. yüzyıl coğrafyacısı Ptolemaios, Geog. V.4,10,16'da Lykaonia ve çevresindeki yerleşimleri belirtmektedir: Petenissus, Gdanmaa, Savatra, Ardistama, Kinna, Congussus, Tetradiion (Tyriaeum), Laodicea Combusta, Vasada, Perta, Adopissus (belki de Koropassos), Kana, Ikonion, Parlais, Korna, Chusbia, Barata, Derbe, Laranda, Olbasa ve Mousbanda.

⁴⁵³ Jones, 1971:135.

⁴⁵⁴ En büyük ve önemli üç Galat boyunun oluşturduğu Galat Koinonu için bkz. CIG 4039.

⁴⁵⁵ Tolistobogilerin Galatia'daki toprakları için bkz. Sevin, 2013:217-8.

Pessinous⁴⁵⁶ çevresindeki topraklarının muhtemelen Sangarios'un kaynağına kadar (Çifteler yakınları) ulaştığı düşünülmektedir. Bölgelerinin Dindymus Dağı'nın batısına kadar uzandığı belirtilmektedir.⁴⁵⁷ Tektosagların⁴⁵⁸ kuzey sınırını belirlemenin zor olduğu belirtilse de Kirmir Çayı'nın ortalarına kadar olabileceği, güneyde ise Laodikea ve Ikonion'a kadar uzandığı ifade edilmektedir. Güney sınırlarının Helenistik Dönem'deki Tektosag Galatlarından miras olarak kaldığı düşünülmektedir. MÖ 2. yüzyılda Tektosagların Proseilemmene⁴⁵⁹ topraklarını ele geçirdikleri doğru olarak kabul edilirse bu mirasın gerçekleşme durumunun olduğu belirtilmektedir.⁴⁶⁰ Anadolu'daki Galat yerleşimleriyle ilgili temel açıklamaları Livius⁴⁶¹, Memnon⁴⁶², Strabon⁴⁶³, Iustinus⁴⁶⁴ ve Pausanias'tan⁴⁶⁵ öğrenmekteyiz.

MS 72'de Vespasianus, Galatia, Paphlagonia, Pontos Galaticus ile Polemoniacus⁴⁶⁶ ve Armenia Minor'ü Kappadokia ile birleştirmiştir. Traianus, Armenia Minor⁴⁶⁷ ve Pontos bölgelerini Kappadokia Eyaleti'nde kalacak şekilde bu devasa birleşik eyaleti ikiye bölmüştür. Bu düzenleme Diokletianus'un yeniden yapılanmasına kadar devam etmiştir.⁴⁶⁸ Galatia, kuzey ve kuzeydoğu⁴⁶⁹ yönünde yeni bölgelere sahip olarak alanını genişletmiştir, bu bölgeler; Paphlagonia, Pontos Galaticus ve Pontos Polemoniacus'dur. Amaseia⁴⁷⁰, Sebastopolis ve Komana'nın, muhtemelen Galatia Eyaleti'ne bağlanan ilk Pontos şehirleri oldukları için Pontus

⁴⁵⁶ Pessinous'un Galatia Krallık Dönemi sikkeleri, MÖ 1. yüzyılın ortalarından başlayarak MÖ 25 yılında Galatia Krallığı'nın sona ermesi ile bitmektedir. Bu tarihten sonraki sikkeler kentin Roma Galatia Eyaleti'ne bağlı olduğu dönemde ve İmparator Geta zamanına kadar basılmıştır. Yanmaz, 2016b:218. Septimius Severus döneminden sonra Pessinous sikkelerinde Galatia ve Tolistobogi unvanlarının görülmediği, bu durumun Pessinous halkının, eski kabile kimliklerinden uzaklaşmış Romalılaştırılmaya çalışılmasının bir sonucu olarak görüldüğü belirtilmektedir. Yanmaz, 2018:39.

⁴⁵⁷ RECAM II 20-1.

⁴⁵⁸ Tektosagların Galatia'daki yerleşimleri için bkz. Sevin, 2013:219-20.

⁴⁵⁹ Proseilemmene için bkz. Ramsay, 1960:276.

⁴⁶⁰ Mitchell, 1993:88.

⁴⁶¹ XXXVIII. 16.

⁴⁶² FHG III, 535-6.

⁴⁶³ XII. V.1.

⁴⁶⁴ XXV. 2.

⁴⁶⁵ I.IV.5.

⁴⁶⁶ Pontos Polemoniacus için bkz: Ptol, V. VI. 4, 9; CIL III 6818.

⁴⁶⁷ Armenia Minor için; Ptol, V. VI. 18.

⁴⁶⁸ Jones, 1971:181.

⁴⁶⁹ M. Antonius'tan M. Aurelius'a kadar Anadolu'nun kuzey bölgelerindeki yönetim şeması için bkz. Marek, 1993:80-1.

⁴⁷⁰ Amaseia'da basılan Hadrianus dönemi sikkelerinden kentin, Pontos Galaticus'un metropolü olduğu öğrenilmektedir. Erciyas, 2005:41.

Galaticus olarak bilindikleri belirtilmektedir.⁴⁷¹ Vespasianus'un Galatia Eyaleti ile birlikte bu bölgeler, yakın zamanda ilhak edilen Armenia Minor ve Kappadokia ile birleştirilmiştir. Bu düzenleme, Vespasianus'un eyaletini ikiye bölen Traianus'un son yıllarına kadar devam etmiştir. Gaius veya Claudius döneminde, güney Lykaonia'nın⁴⁷² Galatia'dan ayrıldığı ve Kilikya Trakheia'nın kralı IV. Antiokhos'a⁴⁷³ verildiği bilinmektedir. Antiokhos'un tahttan indirilmesi üzerine bu bölge Galatia ile tekrar birleştirilmiş ancak "Lykaonia Antiokhiana" olarak özgün adını korumuştur. Bölge, Traianus'un düzenlemeleriyle görünüşe göre döneminin sonlarına kadar Kappadokia'ya bağlı kalmıştır.⁴⁷⁴

Ptolemaios, sadece Neocaesarea, Zela, Sebasteia ve Polemonium'u Pontos Polemoniacus'a ait olarak gösterirken Kerasus ve Trapezus'u Pontos Kappadocicus'a eklemiştir⁴⁷⁵. Pontos Polemoniacus'u, Polemon'un eski krallık toprakları olarak değerlendirmenin doğru olacağı belirtilirken Kerasus ve Trapezus'un da Pontos Polemoniacus'a dahil edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Daha sonraki bir tarihte muhtemelen Nero ya da daha yüksek olasılıkla Vespasianus döneminde, Pontos Galaticus ve Polemoniacus'un iç bölgelerindeki şehirlerin tek bir bölgede yani, Pontos Mediterraneus'ta birleşmiş oldukları düşünülmektedir. Pontos Mediterraneus'un, metropolü Neocaesarea⁴⁷⁶ (Sebaste) olan altı şehirden meydana gelmiş bir koinon olduğu (sikkelerinde altı figürden oluşan bir grup yer almaktadır) ve muhtemelen Amaseia⁴⁷⁷, Komana, Sebastopolis (Galaticus) ve Neocaesarea'nın yanı sıra Zela ve Sebasteia'dan (Polemoniacus) oluştuğu ifade edilmektedir. Bu yönetsel birimin bölünmesine ise Amaseia ve Neocaesarea arasındaki rekabetin

⁴⁷¹ Jones, 1971:169.

⁴⁷² Güney Lykaonia Bölgesi için bkz. Harita 23.

⁴⁷³ Antik yazarlar arasında sadece Ptolemaios'un bilgi verdiği (V. 6. 15-16) Strategia Antiokhiane; Derbe, Laranda, Olbasa ve Mousbanda'yı içermekteydi. IV. Antiokhos'un MS 37-72 arasında tek bir ara dönem hariç bölgeyi kontrol ettiği bilinmektedir. Ptolemaios'un bahsettiği bu idari yapılanmanın Hadrianus döneminde MS 116/7-138 arasında olması gerektiği ifade edilmektedir. Dmitriev, 2000:366, 370.

⁴⁷⁴ Ptol., V. 6. 16.

⁴⁷⁵ V. VI. 5, 10.

⁴⁷⁶ CIL V 8660; IGR III 115.

⁴⁷⁷ MÖ 66'da Pompeius'un fethinden sonra, bölge Pontos Eyaleti'nin bir parçası olmuş ve daha sonra Galatia (MÖ 3/2-MS 114) ile Kappadokia (MS 114-198/230) eyaletlerinin bir parçası olmuştur. Haldon vd. 2017:378.

sebepe olduğu belirtilmektedir.⁴⁷⁸ Pontos'un kıyı şehirlerinin ise muhtemelen metropolü Herakleia olan başka bir koinona ait olduğu değerlendirilmektedir.⁴⁷⁹

Pontos Galaticus ve Pontos Polemoniacus bölgeleri Vespasianus ve Traianus dönemleri arasında birleşik Galatia-Kappadokia⁴⁸⁰ Eyaleti'ne dahildir. Birleşik Galatia-Kappadokia Eyaleti'nin bazı araştırmacılarca MS 90'da Domitianus tarafından bölündüğü ancak MS 96-99'da (Pomponius Bassus'un valiliği döneminde) yeniden birleştirildiği düşünülmektedir.⁴⁸¹ Daha sonra ise Kappadokia Eyaleti'nin sınırları içine alınmışlardır. Severuslar Dönemi'nin sonuna kadar da bu şekilde kalmışlardır. Tavion⁴⁸² civarındaki Doğu Galatia Trokmi topraklarının da Pontos'la birlikte Kappadokia yönetimine geçtiği belirtilmektedir.⁴⁸³ Galatia-Kappadokia Eyaleti ayrıldığında artık Galatia'nın birleşmeden önceki sınırlarına sahip olmadığı bilinmektedir. Pontos Galaticus ve Polemoniacus bölgeleri ve yüzyıllardır Trokmi Galatlarının kenti olan Tavion artık Kappadokia Eyaleti'ne bağlanmıştır. İmparator Gallienus döneminde⁴⁸⁴ Tavion, Pontos Polemoniacus ve Galaticus tekrar Galatia'ya dahil edilmiştir.⁴⁸⁵

3.2. MS İkinci Yüzyılda Galatia Eyaleti'ndeki Gelişmeler

Flavian Hanedanı ve Traianus dönemi Galat valileri unvanlarında düzenli bir şekilde Pisidia'yı da belirtmişlerdir. Fakat bunun, Pisidia Bölgesi'nin Phrygia Paroreius'a bitişik olan kuzey kesimleri anlamında kullanılmış olabileceği belirtilmektedir. Bununla birlikte Burdur Gölü'nün⁴⁸⁶ güneyindeki Pisidia'nın Galatia'ya ait olduğunu belirten ve Sagalassos⁴⁸⁷ (Ağlasun) ile Tymbrinassos (Yarıköy-Burdur) arasına dikilen sınır taşları da vardır. Bu durumda sınır, Burdur

⁴⁷⁸ Erciyas, 2005:45.

⁴⁷⁹ Jones, 1971:428.

⁴⁸⁰ Birincisi MS 54-68'de diğeri ise MS 72-112'de olmak üzere Kappadokia-Galatia eyalet birleşmesi iki kez olmuştur. Baz, 2012:581.

⁴⁸¹ Magie, 1950:1438. Araştırmacıların görüşlerine dayanak olan yazıt için bkz. CIL III 291 =JRS XIV p.191, no.12 (Sos[pe]s). Birleşik eyalet ayrıldıktan sonraki Galatia Eyaleti toprakları (Asıl Galatia, iç Paphlagonia, kuzey Pisidia ve Lykaonia bölgeleri) için bkz. Magie, 1950:575.

⁴⁸² MS 221'de Tavion ve civarı, Kappadokia Eyaleti'ne bağlanmıştır. Magie, 1950:582.

⁴⁸³ CIL III 14184; RECAM II 414.

⁴⁸⁴ Augustus'tan Gallienus'a Galatia Eyaleti'nin Değişimi için bkz. Harita 15.

⁴⁸⁵ Kaya, 2005:20.

⁴⁸⁶ Phrygia ve Galatia arasındaki sınırın muhtemelen Burdur Gölü (Askania) olabileceği belirtilmektedir. Sınırın, Lysinia ile Tymbrinassos ve Olbassa ile Ormeleis arasından geçmiş olmasının mümkün olabileceği ifade edilmektedir. Ramsay, 1960:187-8.

⁴⁸⁷ Kentin MS 43'te oluşturulan Lykia-Pamphylia Eyaleti'ne eklenmesiyle ilgili bkz. CIL III 6889, 6871, IGR III 344.

Gözü'nün güneyinden doğu istikametine doğru Sagalassos yönünde ilerlemiştir.⁴⁸⁸ Vespasianus döneminde Armenia Minor⁴⁸⁹, MS 71 ya da 72'de⁴⁹⁰ Galatia'ya eklenmiştir. Öncesinde Kappadokia Eyaleti de Galatia ile birleştirilmiştir.⁴⁹¹ Kappadokia ve Galatia⁴⁹², Vespasianus döneminde birleştirildiğinde bütün Lykaonia Bölgesi de yeni oluşturulan bu eyalete eklenmiştir. Ptolemaios'un Lykaonia'nın⁴⁹³ bir kısmını Galatia bir kısmını da Kappadokia içinde göstermesinin bir yanlışlık olduğu belirtilerek Strategia Antiochia hakkındaki bilgilerinin daha eski bir kaynaktan alındığı ifade edilmektedir. Roma Dönemi'nde bu bölgenin Strategia olarak yönetilmiş olmasının mümkün olmadığı da belirtilmektedir.⁴⁹⁴ Bu birleşik devasa eyalet MS 112'de ayrılmıştır. MS 116/17'ye tarihlenen bir yazıt⁴⁹⁵ ve ondan bir ya da iki yıl sonrasına ait başka bir yazıtta⁴⁹⁶ belirtilen vali unvanlarından Galatia'nın Pontos'taki topraklarını kaybettiği anlaşılmaktadır. MS 78-100 tarihleri arasında Galatia Eyaleti'nin Galatia, Kappadokia, Pontos, Pisidia, Paphlagonia ve Armenia Minor'den oluştuğu bilinmektedir.⁴⁹⁷ Isauria ve Phrygia'dan küçük bölge oldukları ve Galatia ile Pisidia'nın⁴⁹⁸ içinde yer aldıklarından dolayı bahsedilmediği ifade edilmektedir.⁴⁹⁹

Paphlagonia'nın batı sınırında yer alan Billaeos'un yukarı havzasında, Proseilemmentae'nin Caesarea'sı (Eskipazar), daha sonra Caesarea Hadrianopolis (ya da sadece Hadrianopolis) adını alan yeni bir şehir olarak ortaya çıkmıştır. Proseilemmentae adı, bulunduğu bölgenin daha sonra bazı idari birimlere eklendiğini göstermektedir. Şehir, MS 2. yüzyılda Galatia Eyaleti'ne ait

⁴⁸⁸ Mitchell, 1993:154.

⁴⁸⁹ Armenia Minor'deki Nikopolis, MS 71'e kadar yerel hanedanların elinde kalmıştır. Daha sonra Galatia-Kappadokia Eyaleti'ne bağlanmıştır. Nikopolis, bölgenin tek şehri olarak kalmıştır. Mitchell, 1993:94.

⁴⁹⁰ Magie, 1950:574.

⁴⁹¹ Ramsay, 1917:261.

⁴⁹² Kappadokia ile Galatia'yı ayıran hattın, Karasenir Dağı'nın Halys Nehri'ne yaklaştığı noktadan yani Çıkmağıl'ın yaklaşık 10 km kuzeyinden geçtiği belirtilmektedir. Sınır yaklaşık olarak Şereflidavutlu, Parlasan, Sadıklı hattı olarak değerlendirilebilir. Ramsay, 1960:281.

⁴⁹³ Hasan Dağı'nın büyük kısmının Kappadokia'da bulunduğu fakat batı kesimlerinin Lykaonia'da olup olmadığını belirsiz kaldığı ifade edilmektedir. Kybistra'nın kesin bir şekilde Kastabala'nın ise muhtemelen Kappadokia'da bulunduğu belirtilmektedir. Ramsay, 1960:348.

⁴⁹⁴ Ramsay, 1960:372.

⁴⁹⁵ ILS 1039.

⁴⁹⁶ ILS 1038; OGIS 535; IGR III 316.

⁴⁹⁷ CIL III 312, 318.

⁴⁹⁸ MS 100 civarında Asia Eyaleti ve Galatia'nın batı bölgeleri için bkz. Harita 12.

⁴⁹⁹ Ramsay, 1960:279.

olduğundan⁵⁰⁰ bölgenin, Bithynia'dan alınıp Galatia Eyaleti'nin bir bölümünü oluşturan Paphlagonia'ya eklenmiş olduğu düşünülmektedir. Şehrin Philadelphos tarafından veya ilhak edilme yoluyla Augustus tarafından kurulmuş olabileceği ve ilk olarak Traianus'un ilk yıllarında kentten bahsedildiği belirtilmektedir.⁵⁰¹

Antoninus Pius⁵⁰², Isauria ile birlikte Lykaonia Antiokhiana'yı Kilikia'ya bağlamıştır.⁵⁰³ Antoninus Pius döneminde Lykaonia'nın⁵⁰⁴ Galatia ve Kappadokia arasında bölündüğü düşünülürken, Severuslar Dönemi'nde ise Lykaonia Koinonu'nun⁵⁰⁵ oluşturulduğu ifade edilmektedir. Bu koinonun sikkeleri MS 161-169 (Derbe, Hyde, Barata, Ilistra, Dalisandos ve Laranda) ve MS 244-249 (son dört şehir) arasına tarihlenmektedir. İki dönemin farklı şehirler tarafından temsil edilmesinin, koinonun aynı kalmadığı veya uzun bir süre sonra yeniden dirildiği anlamına gelebileceği belirtilmektedir. Lykaonia'nın MS 244'te Galatia ve Kappadokia arasında bölünmüş olabileceği fakat ister koinon halinde kalmış isterse de eyaletler arasında paylaşılmış olsunlar her iki durumda da, Lykaonia şehirlerinin koinonun üyeleri olarak kendilerini sunarak etnik bağlılıklarını güçlendirmeye çalıştıkları düşünülmektedir. Lykaonia ile ilgili olan "On Birinci Strategia", "Lycaonia Tetrarkhiasi", "Strategia Antiokhiane" ve "Lykaonia Koinonu" hakkında sahip olunan kanıtların bu idari yapılanmaları, coğrafi ve tarihsel olarak farklı birimler şeklinde sunduğu düşünülmektedir. Daha sonra Galatia'ya bağlanan Lykaonia Tetrarkhiasi İkonion'u içerirken, Lykaonia Koinonu; İkonion, Laodikeia

⁵⁰⁰ IGR III. 148-50; no. 151.

⁵⁰¹ Jones, 1971:168.

⁵⁰² IGR III. 290.

⁵⁰³ Jones, 1971: 133.

⁵⁰⁴ Pius döneminde Lykaonia'nın güneyi üçlü eyalet yönetimi altına girerken kuzeyinin ise MS 3. yüzyıla kadar Galatia eyaleti yönetiminde kaldığı belirtilmektedir. Diokletianus dönemindeki yeni düzenlemelerde Lykaonia adından söz edilmediği çünkü bölgenin, Pisidia ve Isauria eyaletleri arasında taksim edildiği ifade edilmektedir. Bahar, 2012: 55.

⁵⁰⁵ Ramsay'in İkonion'un Lykaonia Koinonu'na değil de Galatia Eyaleti'ne ait olduğuna dair kanıtları şöyle sıralanmaktadır: MS 333'teki Acta S. Eustochii'nin, Lystra'nın Diokletianus döneminde Roma'nın Galatia valisi idaresi altında olduğunu göstermesi, İkonion'un Tres Eparkhia'ye dahil edilmesi durumunda Pisidia'daki Antiokheia ve Apollonia yerleşimlerinin tamamen Provincia Galatia'dan ayrı olacağı halbuki bu bölgelerin MS 2. ve 3. yüzyıl boyunca Galatia'ya ait olduğu ve son olarak ise 1904'te ve herhangi bir değişiklik olmadan tekrar 1905'te kendisi tarafından kopyalanan bir yazıtın, İkonion topraklarını MS 198'de Galatia'ya ait olarak göstermesi. Laodikea'nın, İkonion'la beraber Galatia'nın bir parçası olduğu fakat Parlais'in durumunun ise o kadar kesin olmadığı ifade edilmektedir. Ptolemaios'un, hem Mithia hem de Vasada'yı Galatia'ya yerleştirmesinde haklı olması durumunda (Vasada'yı şüpheli görmektedir) Parlais yerleşiminin de Galatia'da olması gerektiği belirtilmektedir. Ramsay, 1905:415.

Katakekaumene ve Savatra'yı kapsamamaktaydı. Strategia Antiokhiane içerisinde Ikonion yer almamaktaydı.⁵⁰⁶ Kronolojik olarak, bu bölgeler hakkında sahip olunan kanıtların farklı dönemlere ait olduğu belirtilmektedir. “On birinci strategia”nın en çok MÖ 64 ila 48 arasında sürdüğü, ancak muhtemelen yaklaşık MÖ 64 ila 62 arasında varlığını devam ettirebildiği düşünülmektedir. Plinius'un bilgi verdiği “Lykaonia tetrarkhiasi” hakkındaki kanıtlarının MÖ 25'ten MS 79'a uzanan geniş bir şekilde tarihlendirildiği, Ptolemaios'un “Strategia Antiokhiane”sine dair kanıtların büyük olasılıkla MS 116/7 ile 138 yılları arasını yansıttığı, Lykaonia koinonunun ise sikkelere göre MS 161-169 ve MS 244-249 arasına tarihlendirilebileceği ifade edilmektedir.⁵⁰⁷ Hadrianus döneminde Galatia ve Lykaonia'da 25 şehrin olduğu ve bunların 15 tanesinin sikke bastığı belirtilmektedir.⁵⁰⁸

MS 138-146 yılları arasında Galatia'nın güneyinde metropolisi Tarsus olan ve “Tres Eparkhia”⁵⁰⁹ olarak bilinen Kilikia, Lykaonia ve Isauria'dan oluşan yeni bir eyalet kurulmuştur.⁵¹⁰ Tres Eparkhia'nın muhtemelen Diokletianus dönemine kadar korunmuş olduğu belirtilmektedir.⁵¹¹ Laranda, Derbe, Dalisandos, Ilistra, Barata ve Hyde⁵¹², Eparchiae yönetiminde kalırken, Ikonion⁵¹³, Laodikea Catacecaumene ve Savatra ise Galatia Eyaleti'nde kalmıştır. Bu sınırın kabaca Phrygia ile Lykaonia arasındaki etnik sınırı işaret ettiği belirtilmektedir.⁵¹⁴ Güneybatı yönünde ise sınır, bir Pisidia şehri olan ve MS 2. yüzyılın sonları ya da 3. yüzyılda Galatia Eyaleti içinde yer alan Vasada⁵¹⁵ ile Tres Eparkhia'nın önemli kentlerinden birisi olan Isaura arasında yer almıştır. Beyşehir ve Suğla Gölleri ve çevresinin Galatia Eyaleti içinde

⁵⁰⁶ Dmitriev, 2000:372-4. Lykaonia için ayrıca bkz. Hornblower ve Spawforth, 1999:894.

⁵⁰⁷ Dmitriev, 2000:374-5.

⁵⁰⁸ Kaya ve Özcan, 2016:506.

⁵⁰⁹ Lykaonia Koinonu ve Tres Eparkhia için bkz. Ramsay, 1905:415. Tres Eparkhia için ayrıca bkz. Ramsay ve Ramsay, 1928:186.

⁵¹⁰ BCH 7 (1883), 325.

⁵¹¹ Kaya, 2005:22.

⁵¹² Strabon, Lykanoia Bölgesi'ni etrafındaki diğer bölgeleri söyleyerek sınırlandırmaya çalışan ilk antik yazardır. Plinius, Lykaonia'nın Ikonion dahil 14 şehri olduğunu söylemektedir. Antik yazarlar arasında en detaylı tanımlamayı yapan Plinius, Galatia-Kappadokia sınırını Thebase (Divle civarı?) ve Hyde (Akşehir civarı?) şehirlerinin çizdiğini belirtmektedir. Bizans Dönemi'nde Lykaonia, Anatolikon Themasi'nin, Galatia ise Bukellarion Themasi'nin parçası olmuşlardır. Kappadokia-Galatia sınırının, Konya'nın Emirgazi ilçesinin kuzeydoğusunda bulunan ve yaklaşık yüksekliği 1430 metre olan Arsama (Arısama) Dağı'ndan geçtiği ifade edilmektedir. Baldıran ve Pehlivan, 2015:909.

⁵¹³ Kentin, yaklaşık MS 297 yılına kadar Galatia Eyaleti'nde kaldığı belirtilmektedir. Ramsay, 1924:194.

⁵¹⁴ Mitchell, 1993:155.

⁵¹⁵ ILS 1135.

olduğu, sınırın Suğla Gölü'nün kuzeydoğusundan ilerleyerek Alacadağ'ın kuzeyinden geçip Lystra'yı Galatia'da bırakacak şekilde geçtiği düşünülmektedir. Bir yazıttan⁵¹⁶ bilindiğine göre Galatia Eyaleti sadece Galatia, Pisidia ve Paphlagonia'dan ibarettir. Bu listede Phrygia'dan bahsedilmemesine sebep olarak çok az bir kesiminin eyalet içinde yer aldığı bu küçük bölgenin ise Pisidia içinde sayılması gösterilmektedir. Lykaonia'dan bahsedilmemesi ise Pius tarafından, Kilikia, Lykaonia ve Isauria'nın birleştirilmiş olmasından dolayıdır.⁵¹⁷ MS 147 yılında Pisidia Bölgesi'nin⁵¹⁸ Galatia'dan ayrıldığı ve bölgenin Lykia-Pamphylia Eyaleti'ne eklendiği belirtilmektedir.⁵¹⁹

Bu gelişmelerle Antoninus Pius döneminden MS 3. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar Galatia Eyaleti stabil şekilde kalmıştır.⁵²⁰ Şehirleşme⁵²¹ ve nüfus artışının⁵²² yoğun olduğu MS 2. yüzyıl ortalarında Galatia ve Lykaonia bölgelerinde 20, Anadolu genelinde ise yaklaşık 130'a⁵²³ yakın şehir olduğu belirtilmektedir. MS 2. yüzyılda Ankyra⁵²⁴ ve Ikonion arasında 4 küçük şehrin oluşturulduğu bilinmektedir. Mitchell, MS 2. yüzyılda Ankyra çevresinin Phrygia ve Lydia'ya göre daha yavaş

⁵¹⁶ CIL III 6813.

⁵¹⁷ Ramsay, 1960:279.

⁵¹⁸ Pisidia'nın Komana (Şerefönü) kentini içine alan bir kesiminin, Lykia-Pamphylia Eyaleti'ne eklenmesinin Hadrianus'un halefi olan Pius döneminde yapılmış olabileceği de belirtilmektedir. Kaya ve Özcan, 2016:511.

⁵¹⁹ Kaya, 2005:20.

⁵²⁰ Mitchell, 1993:157.

⁵²¹ Galatia'da Augustus öncesi dönemde şehirleşmenin hemen hemen hiç olmadığı ifade edilmektedir. Ankyra bir kale yerleşimi Gordion ise çevresine göre biraz daha büyük bir köy olarak tanımlanmaktadır. Merkezi platonun güney kısmında da benzer durumun olduğu belirtilmektedir. Mitchell, 1993:81. İmparatorluk Dönemi'nde Tavion ticaret merkezi konumunda olmuştur. Strabon, XII.5.2. Livius, Pessinous için de aynısını söylemektedir XXXVIII. 18.10.12. Strabon, Isauria'daki iki Isaura yerleşimi için köy demektedir. XII.6.3. Ayrıca Philomelium, Antiokheia ve Synnada için şehir olarak bahseder. XII.8.14.

⁵²² Orta Anadolu'ya Helenistik Dönem'de seyrek yerleşilmiştir. Platonun kenarında yer alan Ikonion ve Philomelium gibi yerler hariç Galatların oldukça büyük bir nüfusa sahip oldukları belirtilmektedir. Asıl Galatia olarak adlandırılan bölgenin güneyinde kalan Proseilemmene gibi alanlarda Galatlar hızlı bir şekilde nüfus artışı yaşamışlardır. İmparatorluk Döneminde Ankara ve Konya arasındaki kentler ile Galatia'nın batısındaki Philomelium, Amorium, Nacolea ve Dorylaeum gibi Asia kentlerinden gelen yazıtların oldukça yoğun bir nüfus artışını gösterdiği ifade edilmektedir. Epigrafik buluntuların Sinanlı, Kerpiç, Atkafası, Beşkavak, Kütükuşağı, Kelhasan, Kuşçalı, İnsuyu, Cihanbeyli, Kuyulu Zebil ve Sultan Dağları etekleri boyunca tarımsal köylerin oluşturulduğu belirtilmektedir. Galatia kırsalındaki yerleşimlerin yayılmasının göçle değil yeni oluşturulan yerleşimlerden dolayı olduğu ve bu yerleşimlerin 19. Yüzyılda yerleşilen köylere lokalize edildiği belirtilmektedir. Bu köylere örnek olarak Cihanbeyli'den Yukarı Sakarya Havzası'na doğru giden yolun her iki tarafındaki Sülüklü, Sinanlı, Sarıkaya, Beşkavak, Kelhasan ve Böğrüdülük köylerinin Roma Dönemi köyleri olduğu bilinmektedir. Mitchell, 1993:148-9.

⁵²³ Bithynia: 13, Pontos: 11, Paphlagonia: 6, Phrygia: yaklaşık 45, Mysia: 11 ve Lydia: 20.

⁵²⁴ Galatia'nın merkezi olarak Ankyra için bkz. CIG 4011, 4020, 4030, 4042, 5396.

şehirleştğini belirtmektedir.⁵²⁵ En kuzeyde Tuz Gölü'nün kuzeybatısında Kinna (Karahamzalı Köyü) yer almaktadır.⁵²⁶ Diğer üç şehir ise Perta, Savatra ve Kana'dır. Bu şehirler Tuz Gölü'nün güneybatısında yer almaktadır. Bunlar arasında Perta⁵²⁷ (Giyim) en kuzeyde olanıdır. Savatra'dan ise Strabon bahsetmektedir.⁵²⁸ Özellikle Anadolu'nun merkezi bölgesinde 2. yüzyıl boyunca sadece kent ve nüfusu değil aynı zamanda köy yerleşimlerinin de sayısı ve nüfusu artmıştır. Bu durumun tarımsal üretimi⁵²⁹ artırdığı bilinmektedir. Bu duruma rağmen Lydia, Phrygia, Galatia ve Lykaonia'nın küçük şehirlerinin ticari bir merkez haline gelebilme ihtimallerinin düşük olduğu hatta bazılarının zar zor köyden ayırt edilebildiği ifade edilmektedir.⁵³⁰ Galat kökenli halkın yaşadığı köy yerleşmeleri Roma Dönemi sonrasında da devam etmiştir. Mitchell, MS 6. yüzyılda yaşayan Sykeon'lu⁵³¹ Aziz Theodore'nin kuzeybatı Galatia'da Iuliopolis⁵³², Lagania⁵³³ ve Mnizos civarlarında 24 köyün adını verdiğini belirtmektedir.⁵³⁴

Lykaonia'nın Antoninus Pius⁵³⁵ tarafından Kilikia'ya bağlanan kısmı ayrı bir koinon olarak düzenlenmiş ve başkenti de Laranda olarak seçilmiştir. Bu birliğin sikke basan diğer altı üyesi ise; Barata, Dalisandos, Derbe-Claudioderbe, Hyde⁵³⁶,

⁵²⁵ Mitchell, 1993:244.

⁵²⁶ RECAM II 21-2, 396-397-398.

⁵²⁷ MAMA VIII 13-4.

⁵²⁸ XII.6.1. Bir polisin varlığını kanıtlayan en erken yazıtların MS 2. yüzyıla ait olduğu belirtilmektedir. Yazıtlar için bkz. JHS 22(1902), 371 no.144, IGR III 1481. MÖ 1. yüzyılda sikke basan kent, ayrıca Traianus ve Antoninus Pius dönemlerinde de sikke basmıştır. Mitchell, 1993:96.

⁵²⁹ Galatia'nın Antik Dönem'deki tarım üretimine dair kanıtların yetersiz olduğu belirtilmektedir. Mitchell, 1993:145. Buna karşın MS 4. yüzyılda yazılan Expositio Totius Mundi, Galatia için kendi kendine yeten eyalet anlamında "Provincia optima sibi sufficiens" demektedir. Exp. Tot. Mundi 307. Historia Augusta, tahılın bol olduğu eyaletin kendi ihtiyaçlarını karşılayabildiğini yazmaktadır, Script. Hist. Aug. III Tyranni Triginta 18.8. Benzer ifadeler için bkz. Columella 2.9.8, 16.

⁵³⁰ Mitchell, 1993:243, 257-8.

⁵³¹ Sykeon, Galatia-Bithynia arasındaki sınır üzerinde bulunmaktadır (Beypazarı Kayabükü mahallesi civarı). Mitchell, 2015:180.

⁵³² Nallihan'ın biraz batısında, nehrin üstünde olduğu belirtilerek kentin on iki mil doğusunda, yolun Siberis Nehri'ni aştığı ifade edilmektedir. Siberis Nehri Plinius'ta Hierus, Itinerarium Burdigalense'de (Itinerarium Hierosolymitanum) ise Hycronpotamum olarak geçmektedir. Ramsay, 1960:265.

⁵³³ Lagania-Anastasiopolis'in Siberis Nehri'yle Beypazarı arasında konumlandırılması gerektiği belirtilmektedir. Ramsay, 1960:266

⁵³⁴ Mitchell, 1993:179.

⁵³⁵ Antoninus Pius'un, Lykaonia'nın kuzeyi Galatia'da kalacak şekilde güneyini Isauria ile birlikte Galatia'dan ayırıp MS 138-146 yılları arasında Kilikia Eyaleti'ne bağladığı belirtilmektedir. Lykaonia'nın kuzeyi ve Vasada'nın (Bostandere) Galatia'ya bırakıldığı ifade edilmektedir. Kurt, 2018:9.

⁵³⁶ Hyde hakkında fazla bilgiye sahip olunmadığı belirtilerek Lykaonia şehirlerinden biri olduğu ve Galatia ile Kappadokia sınırı üzerinde bulunduğu ayrıca Lykaonia Koinonu'nun üyesi olarak sikke

Ilistra ve Savatra⁵³⁷ idi.⁵³⁸ Sikke basmayan başka birlik üyesi şehirler de bulunmaktadır. Bunlar; Savatra ve Hyde arasındaki Kana ve Hyde'in güneyindeki Sidamarium'dur. Bu yerleşimlerin şehir olduğu yazıtlarıyla kanıtlanmıştır. Ayrıca Plinius'un resmi listesinde, Hyde'ın doğusunda yer alan Thebaseni adlı bir topluluk bulunmaktadır. Lykaonia'nın Galatia'da kalan bölümünde üç şehir sikke basmıştır bunlar; Augustus'un kolonisi olan Lystra, Ikonion⁵³⁹ ve Laodikea'dır.⁵⁴⁰ Son iki şehir "Claudio" ön ekini almış ve Ikonion, Hadrianus tarafından koloni seviyesine yükseltilmiştir. Lykaonia'nın kuzey kesiminde muhtemelen birkaç şehrin daha bulunduğu düşünülmektedir; Kinna ve Perta gibi. Her iki yerleşimin de epigrafik kanıtları bulunmaktadır. Hierokles⁵⁴¹ bunlardan çok daha fazla şehir bildirmiştir.⁵⁴² Kuzey sınırında, Kinna ve Perta'nın yanı sıra Strabon ve Ptolemaios'un bahsettiği Petnissus kentini de saymaktadır. Merkezi ovada Laodikea ve Ikonion⁵⁴³ haricinde güneyde sikke basan tüm şehirleri, Kana'yı ve ayrıca başka bir şehir olan Korna'yı da eklemektedir. Son iki şehir Ptolemaios tarafından kaydedilmiş ve her ikisi de MS 381'de piskoposluk merkezi olmuşlardır. Thebasa ya da Sidamarium'u ise listesine kaydetmemiştir.⁵⁴⁴

MS 2. yüzyılda İmparator Marcus Aurelius'un iktidarının ilk dönemlerinde Karadeniz Bölgesi'nden Amisos, Sinope ve Abonouteikhos kentleri Pontus-Bithynia Eyaleti'nden çıkarılarak Galatia Eyaleti'ne eklenmiştir. Ramsay, Ptolemaios'un

bastığı bilinmektedir. Ramsay, 1960:374. Plinius, Akçaşehir yakınlarına konumlandırılan Hyde kentinin Galatia ve Kappadokia sınırı üzerinde olduğunu belirtmiştir. NH V.25.

⁵³⁷ Roma İmparatorluğu Dönemi'nde oldukça büyüyüp zenginleşen kentin, Galatia-Lykaonia sınırının güvenliğini sağlayan önemli bir askeri üs olduğu belirtilmektedir. Işık, 2018:195.

⁵³⁸ Kilikia'ya Antoninus Pius tarafından eklenen Lykaonia Bölgesi'nin muhtemelen daha sonra oluşturulan Lykaonia Koinonuna ait olduğu ve Laranda, Barata, Ilistra, Derbe, Hyde, Dalisandus ve Savatra'yı içerdiği fakat Ikonion, Lystra ve Axylon'un dahil olmadığı belirtilmektedir. Jones, 1971:413.

⁵³⁹ Ikonion, MS 2. ve 3. yüzyıllarda Galatia Eyaleti'nin hem bir şehri hem de bölgesinin başkenti konumundadır. Ramsay, 1906:17.

⁵⁴⁰ Laodikea kenti aynı zamanda Merkezi Galatia'daki mülklerin yönetim merkezi olmuştur. Mitchell, 1993:164.

⁵⁴¹ Hierokles'e göre eyaletlerin şehir sayıları ve yüz ölçümleri için bkz. Koder, 2017:12.

⁵⁴² Hierokles'e göre eyaletlerin listesi için bkz. Talbert, 2000:1381.

⁵⁴³ Kutudelik'te (Akbaş köyü-Karatay), MS 198'de Galatia Valisi olan C. Atticius Strabo dönemine tarihlenen bir miltası bulunmuştur. Bu miltası, Ikonion'un o tarihe kadar Galatia Eyaleti'nde olduğunu kanıtlamıştır. Aynı Antiokheia ve Apollonia'da olduğu gibi, MÖ 25'ten yaklaşık MS 295'e kadar Ikonion'un bir Galatia kenti olduğunu göstermektedir. Ramsay, 1906:247.

⁵⁴⁴ Jones, 1971:135.

Galatia-Bithynia sınırında yer alan Iuliopolis, Lagania⁵⁴⁵, Dadastana, Dableis ve Tatavion kentlerini Bithynia içinde gösterdiğini aktarmaktadır.⁵⁴⁶

3.3. MS Üçüncü Yüzyılda Galatia Eyaleti'ndeki Gelişmeler

MS 3. yüzyıl Anadolu'da olduğu gibi İmparatorluğun geri kalan bölgelerinde de sıkıntılı dönemlerin olduğu bir zamandır. MS 3. yüzyıl krizi Anadolu dahil olmak üzere İmparatorluktaki şehir yapısını, organizasyonunu ve refah düzeyini keskin bir şekilde etkilemiştir. Kırsal kesimin⁵⁴⁷ bu etkilerden şehirlere göre daha az etkilendiği görülmektedir.⁵⁴⁸ MS 3 ve 4. yüzyıllar Galatia'da özellikle yazıtlar⁵⁴⁹ açısından oldukça önemlidir. Ankyra ve Ikonion arasındaki platoda 1000'den fazla yazıt olduğu bilinmektedir.⁵⁵⁰ Yazıtların en erkeni MS 1. yüzyılın ortaları ya da biraz önceye aittir. Belirli sayıda metin, bu bölgelerin imparatorluk mülkü⁵⁵¹ yapıldığı Hadrianus dönemine⁵⁵² ait olsa da çoğunluğunun MS 212⁵⁵³ ve sonrasına ait olduğu belirtilmektedir. Belirgin Hristiyan isimlerinin görüldüğü önemli bir miktar metin ise 4. yüzyıla aittir. Kesin tarihleme yapmanın oldukça zor olması sebebiyle kronolojik tasnifin yapılmasının sıkıntılı olduğu belirtilmektedir. Lykaonia ve Isauria arasındaki sınır bölgesi olan Çarşamba Vadisi'ndeki yazıtların⁵⁵⁴ çoğunun da 3. ve 4. yüzyıla ait olduğu ifade edilmektedir.⁵⁵⁵

Galatia, MS 3. yüzyılda İran'daki Sasani İmparatorluğu tehdidine karşı askeri⁵⁵⁶ hareketliliğin yaşandığı bölgelerden birisi olmuştur. Galatia, tıpkı Bithynia ve Kilikia gibi askeri trafik açısından doğal transit yol güzergahı üzerinde olmuştur.

⁵⁴⁵ Ramsay, Ptolemaios'un Lagania'yı Bithynia içinde göstermesine rağmen kentin Galatia'ya bağlı olduğunu düşünmektedir. Ramsay, 1960:214.

⁵⁴⁶ Ramsay, 1960:265.

⁵⁴⁷ Galatia ve çevresindeki bölgelerde kırsal yaşam hakkında bkz. Hendy, 1985:54-56.

⁵⁴⁸ Mitchell, 1993:4.

⁵⁴⁹ Galatia'da 706 adet Latince yazıtın olduğu bu sayıya günlük kullanıma ve hayata dair (instrumentum domesticum) yazıtların eklenmesiyle toplam yazıt sayısının 708 olduğu ifade edilmektedir. Lloris, 2015:138.

⁵⁵⁰ Bazıları için örneğin, MAMA I 1-383, MAMA VII 311-593, RECAM II 220-405, MAMA XI 201-387.

⁵⁵¹ Galatia'daki imparatorluk mülkleri ve özel mülkler için bkz. Mitchell, 1993:149-158.

⁵⁵² Hadrianus zamanında Anadolu'da altı eyalet bulunmaktaydı: Asia, Pontos ve Bithynia, Galatia, Lykia ve Pamphylia, Kilikia, Kappadokia. Hornblower ve Spawforth, 1999:191.

⁵⁵³ MS 211'de Anadolu için bkz. Harita 18.

⁵⁵⁴ MAMA VIII 52-210, 304-310; JHS 24 (1904) 200-292; JHS 25 (1905) 163-180; JRS 14 (1924) 43-95.

⁵⁵⁵ Mitchell, 1993:239.

⁵⁵⁶ İmparatorluk Dönemi boyunca Galatia'da lejyonlara asker toplanması için bkz. Mitchell, 1993:136-140.

Syria'daki orduların beslenmesinde Toros Dağları'ndaki küçük şehirlerin yanı sıra Bithynia ve Galatia eyaletlerinin de destek verdiği bilinmektedir.⁵⁵⁷ İmparator Maximinus'un döneminde, Roma ve Sasaniler arasında çatışmalar yaşanmıştır. Roma topraklarının Sasaniler tarafından işgal edilmesi nedeniyle özellikle Kappadokia ve Galatia'da askeri birlikler hazır hale getirilmiş ve "Cohors Maximiniana" gibi askeri birlikler kurulmuştur.⁵⁵⁸

İkinci Sasani istilasından sonra bir tepki ya da öncesinde bir önlem olarak şehir duvarları inşa etme durumunun sadece Caesaria'da değil Kappadokia ve Galatia'nın diğer şehirlerini de (özellikle Ankyra'da⁵⁵⁹) bir savunma yapısı inşa programına itmiş olabileceği ya da teşvik edebileceği düşünülmektedir. Kayseri'de bulunan metnin⁵⁶⁰ Galatia ve özellikle Ankyra'ya atıfta bulunması önemlidir. Roma Dönemi'ne ait birkaç halk ve kamu belgesinden en önemlisi olarak görülen ve Res Gestae Divi Saporis'te bahsedilen, I. Şapur'un istilaları dönemine ışık tutan birkaç belgeden birisi olarak değerlendirilmektedir. Metnin MS 250-260 yıllarına, I. Şapur'un 2. ve 3. seferleri arasına, tarihlendirilebileceği ifade edilmektedir. Bu dönem Roma imparatorları Philippus (MS 244-249) dönemi ile Valerianus'un esir edilişi (MS 260) arasına denk gelmektedir. MS 251/252 yıllarında Lykaonia ve Galatia sınırı üzerindeki Savatra gibi birçok şehir Sasani ordusu tarafından yağmalanmıştır.⁵⁶¹

Şapur'un MS 260'taki üçüncü saldırısı, Edessa yakınlarındaki İmparator Valerianus'un ele geçirilmesiyle sonuçlanmış ve sonrasında Syria, Kilikia ve Kappadokia ele geçirilmiştir. Hatta Sasani ordusunun Galatia'ya kadar ulaşmış olduğu belirtilmektedir.⁵⁶² Roma yenilgisi ile Sasaniler, Kilikia Pedias, Kilikia Trakheia, Kappadokia, Pontos'taki Sebasteia ve Lykaonia'daki Laranda ve Ikoion dahil birçok yeri ele geçirmiştir.⁵⁶³ Kayseri'deki bu metinle ilişkili olarak

⁵⁵⁷ Mitchell, 1993:253.

⁵⁵⁸ Şenocak, 2014: 126.

⁵⁵⁹ İmparator Valerianus Parthlara esir düştükten sonra Kaesareia kenti Parthların eline geçmiş ve ardından gelen Got akınları da (MS 260) Anadolu'da bir karmaşa durumu yaratmıştır. Palmyra kenti kraliçesi Zenobia, Ankyra'yı işgal etmiş ve kent MS 271'de Aurelianus'un kenti geri almasına kadar kısa bir süre işgal altında kalmıştır. Kadıoğlu vd., 2018:237.

⁵⁶⁰ Kayseri Müzesi envanter no:2090.

⁵⁶¹ Işık, 2018:195.

⁵⁶² Wilkes, 2005:221.

⁵⁶³ Res Gestae Divi Saporis II. 27-34.

Ankara'daki⁵⁶⁴ bir metinde de “Barbar Saldırısı” ifadesi geçmektedir. Bosch'un, bu yazıtı MS 257-284'e tarihlerken Magic'nin ise geç 4. ya da erken 5. yüzyıl olarak tarihledikleri belirtilmektedir.⁵⁶⁵ Zosimos, Palmyra kralı Odenatus öldükten sonra, yerine geçen Kraliçe Zenobia'nın⁵⁶⁶ Got istilalarından faydalanıp, krallığını Anadolu'nun ortasına kadar genişlettiğini, MS 270'lerin başlarında Kappadokia'yı ele geçirip Galatia'ya girdiğini ve eyaletin metropolisi olan Ankyra'yı sınırlarına kattığını belirtmektedir. Bithynia valisi Macrinus'un, Zenobia'yı geri çekilmeye zorladığı bilinmektedir.⁵⁶⁷ Zosimos ve Ammianus⁵⁶⁸, Nikomedia dahil Bithynia'nın birçok şehrinin yağmalandığını söylerken, Bizanslı yazar Syncellus⁵⁶⁹; Asia, Lydia ve Bithynia'nın istila edildiğini, Ionia'nın şehirlerinin yakılıp yıkıldığını, Troia'nın yağmalandığını ayrıca Phrygia, Kappadokia ve Galatia'ya saldırıldığını belirtmektedir. Mitchell'e göre bu açıklamaların gerçek olması imkansızdır.⁵⁷⁰

MS 3. yüzyılda (en geç MS 235⁵⁷¹ tarihlerinden itibaren) Amaseia, Zela, Neokaisareia, Pontus Komanası, Kerasus, Trapezus, Sinope ve Amisos gibi Pontos kentlerini içeren bir Pontos Eyaleti kurulduğu belirtilmektedir. Bu Pontos Eyaleti'nin MS 250 civarında Galatia Eyaleti'ne bağlandığı ifade edilmektedir.⁵⁷²

Decius döneminde Severus Alexander'ın son yıllarında oluşturulan Pontos Eyaleti, Galatia (MS 249-50) ile kısa bir süreliğine birleştirilmiş, ancak Probus döneminde eski haline getirilmiştir.⁵⁷³ Sinope ve Amisos dahil Pontos'un batısındaki kıyı şeridi MS 3. yüzyılda Bithynia'ya eklenmiştir. Bu bölgenin gerisindeki iç alan (Pompeiopolis ve Neoclaudiaopolis) ise Galatia Eyaleti'nin Paphlagonia Bölgesi'ne ait olmuştur.⁵⁷⁴ MS 3. yüzyılın ortasında Galatia'nın Pontos'la tekrar ama geçici⁵⁷⁵

⁵⁶⁴ Gotlar, Sasaniler ve Arapların hepsinin Ankyra'dan geçtikleri, ancak bunun bir işgal ve yıkıma yol açıp açmadığının net olarak bilinemediği ifade edilmektedir. Peschlow, 2017:349.

⁵⁶⁵ French, 2007:103-4.

⁵⁶⁶ Zenobia'nın Orta Anadolu'ya kadar ulaşması için bkz. Magic, 1950:716.

⁵⁶⁷ Zos. Hist. I. 50, 1.

⁵⁶⁸ Zos., Hist. I. 34-36, Amm. Marc. 31.5:16.

⁵⁶⁹ I. 700.

⁵⁷⁰ Mitchell, 1993:235.

⁵⁷¹ MÖ 25'ten MS 235'e kadar eyaletlerin sınırlarındaki değişim için bkz. Harita 14.

⁵⁷² Baz, 2012:579-80; Mitchell, 1998:59.

⁵⁷³ Wilkes, 2005:706.

⁵⁷⁴ Mitchell, 1993:158.

⁵⁷⁵ MS 279 ve MS 293-305 arasında Sinope, Neoclaudiopolis, Zela ve Amaseia'da dikilen mil taşlarından bu tarihlerde Pontos'un un ayrı bir eyalet olarak düzenlediği görülmektedir. ZPE 43 (1981), 161; EA (1986), 71-74; ZPE 43 (1981), 162-3; ZPE 43 (1981), 158 no.9. Bu dönemde artık Pontos valileri eski Bithynia-Pontos eyaletinin doğu kısımlarını ve Neoclaudiopolis civarındaki Galat

olarak yapılan birleştirilme işlemi, Ankyra'daki C. Iulius Senecio için dikilen yazıtlarla da desteklemektedir. MS 250'de Decius döneminde Galatia, Pontos ve görünüşe göre bir üçüncü bölgenin daha içinde olduğu geniş bir alanın tek bir vali yönetimi altında olduğu ifade edilmektedir. Bu üçüncü bölgenin Kappadokia ya da Paphlagonia olup olmadığı belli değildir. Fakat Kappadokia'nın M.S 251/2'de ayrı bir vali tarafından yönetildiği bilinmektedir.⁵⁷⁶

Asiana Diocesisinde eskisine göre oldukça küçültülen Asia Eyaleti, antik kraliyet başkenti Pergamon'da yaşayan bir prokonsül tarafından yönetilmeye devam etmiştir. MS 250'lerde Asia'dan toprak alınarak oluşturulan Phrygia-Karia Eyaleti üçe ayrılmıştır: Phrygia Prima, Phrygia Secunda ve Karia. Lydia ve Hellespontos eyaletleri Asia Eyaleti'nin kuzey bölgelerinde oluşturulmuştur. Hellespontos, eyalet olarak kurulmadan önce bölgede Insulae adıyla ayrı bir eyalet bulunduğu bilinmektedir. Lykia-Pamphylia, MS 4. yüzyılın ortalarında ayrılan kadar birleşik bir eyalet olarak devam etmiştir. Galatia'dan ayrılan üç eyaletten biri olan Pisidia, Asiana Diocesisine dahil edilmiş, ancak diğer ikisi, Galatia orijinal adını koruyan küçük çekirdek eyalet ve kuzey Galatia ile Bithynia'nın doğu kesiminden oluşan Paphlagonia, Pontika Diocesisine geçirilmiştir. Kappadokia, Armenia Minor ve Pontos Polemoniacus, Pontika Diocesisinde kalmıştır. Pontos Polemoniacus ayrı bir eyalet olarak kurulmuş, bu eyaletin adı daha sonra Diospontos⁵⁷⁷ ve ardından da Helenopontos olarak değiştirilmiştir.⁵⁷⁸

Ramsay, Apollonia'ya giderken, şehirden sekiz mil uzakta üç miltaşından oluşan bir grup bulduklarını belirterek bunlardan birinin MS 198'de Galatia eyaletinin valisi olan C. Atticius Strabo'nun⁵⁷⁹ adını içerdiğini belirtmektedir.⁵⁸⁰ Bu

Paphlagoniasını kontrol etmektedirler. Bu düzenlemelerin MS 3. yüzyıl sonlarına doğru yapıp yapılmadığını ya da MS 236-249 arasındaki görev yapan daha önceki valilerin dönemlerinde de aynı olup olmadığını belirlemenin zor olduğu belirtilmektedir. Mitchell, 1993:159.

⁵⁷⁶ JHS 20 (1900) 161-2 No.3; CIL III 14184.

⁵⁷⁷ Perrot'a göre Diospontos, Pontos Amasia ve Helenopontos'dan oluşmaktaydı. Perrot, 1867:62.

⁵⁷⁸ Wilkes, 2005:709.

⁵⁷⁹ Vali Atticius Strabo tarafından dikilen miltaşlarının, MS 2. yüzyılın sonunda Galatia'nın güney kısmını en iyi gösteren kanıtlar olduğu belirtilmektedir. Güney Galatia'nın birçok yerinde, özellikle Ikonion'un kuzey kesimlerinde bulunmaktadır. Ramsay, 1926a:105. Mil taşları için ayrıca bkz. Ballance, 1958:231.

⁵⁸⁰ Ikonion yakınlarındaki Bozdağ'ın güney yamaçları civarındaki Salarama'da bulunan miltaşı MS 198 yılında, Galatia Eyaleti valisi C. Atticius Strabo'nun emriyle dikilmiştir. Bu miltaşının orijinal olarak Galatia topraklarında yer aldığı tartışmasız olduğu belirtilmektedir. Greenhalgh, 2013:739.

mil taşının, Apollonia'nın (aynı zamanda yüksek ihtimalle Antiokheia'nın⁵⁸¹) en azından MS 198'e kadar Galatia Eyaleti'nde olduğunu kesinlikle kanıtladığı belirtilmektedir. Ramsay, her iki şehrin, Diokletianus'un⁵⁸² yaklaşık MS 295 tarihinde idari yapılanmayı yeniden organize ettiği döneme kadar Galatia içinde yer aldığını da eklemektedir. Bu bilginin Marquardt tarafından da kabul edildiği ancak Marquardt'ın gönülsüz bir şekilde Waddington'ın görüşünü⁵⁸³ de benimsediği ifade edilmektedir. Ramsay, Waddington'un görüşünün dayandığı MS 222 tarihli Apollonia yazıtının Galatia Eyaleti içinde sayılması gerektiğini belirtmektedir.⁵⁸⁴ Galatia valisi C. Atticius Strabo'nun adını içeren MS 198 tarihli mil taşına göre⁵⁸⁵ Lykaonia'nın yeniden Galatia Eyaleti'ne bağlandığı ifade edilmektedir. Ancak MS 202 yılında Septimius Severus'un⁵⁸⁶, Isauria ve Lykaonia'yı içeren geniş bir Kilikia Eyaleti oluşturduğu bilinmektedir.⁵⁸⁷ Anadolu'daki eyaletlerde köklü bir değişime gittiği bilinen Diokletianus, İmparatorluğun kurucusu Augustus'un yasal olarak belirlediği Senato ve İmparatorluk Eyaletlerini ortadan kaldırmıştır. Bu eyaletleri yönetsel açıdan bir araya getirerek 12 tane diocese oluşturmuştur. Eskisi gibi yine her eyaletin bir valisi olmakla beraber her diocesenin de "vicarius" denen bir valisi vardır. Bu 12 diocese içinde Anadolu topraklarında Asiana, Pontos ve Oriens dioceselerinin toprakları bulunmaktadır.⁵⁸⁸

Isauria Eyaleti MS 230'lu yıllarda ayrı bir eyalet olarak düzenlenmiştir. Calycadnus Nehri'nin (Göksu Nehri) ağzına yakın bir yerdeki Seleukeia'dan muhtemelen Vasada bile topraklarına dahil edilmiştir. Çarşamba Vadisi'ndeki Zosta'da (Losta) bulunan III. Gordianus dönemine ait bir yazıt, eyaletin ayrı bir idari yapı olarak kurulmasının en erken izlerini MS 3. yüzyılın ilk yarısında III. Gordianus dönemine, götürmektedir.⁵⁸⁹ MS 371'de uzun zamandır Galatia Eyaleti'nin bir

⁵⁸¹ Antiokheia'nın, idari anlamda Galatia içinde yer alsa da coğrafi olarak Pisidia değil Phrygia'da olduğu belirtilmektedir. Taşdöner, 2016:308.

⁵⁸² Diokletianus Dönemi Anadolu için bkz. Harita 19.

⁵⁸³ MS 3. yüzyıl boyunca Apollonia halkının, kentlerinin kuruluş tarihini Asia Eyaleti'nin başlangıç tarihine göre ayarladıkları görüşü.

⁵⁸⁴ Ramsay, 1906:234.

⁵⁸⁵ AE, 1906: 7 no. 21; AE, 1907: 19 no. 58.

⁵⁸⁶ Septimius Severus Dönemi Galatia sınır ve yolları için bkz. Haritalar 26a ve b.

⁵⁸⁷ Kurt, 2018:10.

⁵⁸⁸ Baytak, 2014:623-5.

⁵⁸⁹ CIL III 6783.

parçası olan Lykaonia⁵⁹⁰ Bölgesi, metropolisi Ikonion olacak şekilde ayrı bir eyalet olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme yapılırken yeni eyalet Pisidia, Galatia ve Isauria'dan toprak almıştır.⁵⁹¹ Bu yeni eyaletin batıda Mistea ve Vasada'ya kadar uzandığı da ifade edilmektedir.⁵⁹² MS 381'deki Konstantinapolis Konsili⁵⁹³, MS 451'deki Khalkedon Konsili ve Synekdemios, Lykaonia eyaletinin kuzeyde Gdanmaa, kuzeydoğuda Perta, Savatra ve Kana, güneydoğuda Laranda, Derbe ve Hyde, güneybatıda ise Homonad toprakları dahil Lystra, Vasada, Mistea ve Isaura'ya uzandığını belirtmektedir.⁵⁹⁴ MS 297'de Pisidia'nın tarihte ilk defa Antiokheia metropolis olmak üzere ayrı bir eyalet olarak düzenlendiği belirtilmektedir. Galatia'nın güney kesimleri, Lykia-Pamphylia'nın kuzey Bölgeleri ve Asia Eyaleti'ne bağlı Apameia Kibotos ve Lykaonia'nın yeni kurulan Pisidia Eyaleti'ne eklendiği ifade edilmektedir.⁵⁹⁵

3.4. MS Dördüncü Yüzyılda Galatia Eyaleti'ndeki Gelişmeler

Eski Galatia eyaletinin güney kesimleri başkenti Antiokheia olan Pisidia Eyaleti'ne eklenmiştir. Bu gelişmenin Diokletianus döneminde gerçekleştiği belirtilmektedir. Pisidia Eyaleti, Verona Listesi'nde⁵⁹⁶ Asia Diocesisinde bir eyalet olarak belirtilmiştir. Fakat bu tarihten önce de oluşturulmuş olabileceğine dair düşünceler de bulunmaktadır. MS 325'teki Nikaea Konsili listesinde, önceden Galatia'ya ait olan Ikonion, Neapolis, Amblada ve Pappa; Asia Eyaleti'ne ait olan Hadrianopolis, Metropolis ve Apameia⁵⁹⁷ ile Lykia-Pamphylia'ya ait olan Baris ve Seleukeia Sidera, Pisidia Eyaleti içinde gösterilmektedir. Bu eyaletin güneyi Isauria Eyaleti'ne sınır olmuştur.⁵⁹⁸ Pisidia ilk kez 4. yüzyılın başlarında ayrı bir vali ile yönetilen bağımsız bir eyalet olmuştur. MS 325'teki Nikeia konsilinde Pisidia'nın

⁵⁹⁰ MS 4. yüzyılda Pisidia Eyaleti'nin içinde yer alan Ikonion, müstakil bir Lykaonia Eyaleti kurulunca eyalet merkezi olmuştur. Bahar, 2012: 198.

⁵⁹¹ Basil, Epistulae. 132.2.

⁵⁹² Basil, Epis., 188 c. 10.

⁵⁹³ JTS 15 (1914), 161-78.

⁵⁹⁴ JRS 16 (1926), 212-13.

⁵⁹⁵ Özden, 2007:9.

⁵⁹⁶ Verona Listesi'ne göre eyaletleri görmek için bkz. Talbert, 2000:1379-80.

⁵⁹⁷ CIL III 13661.

⁵⁹⁸ Diokletianus'un eyaletleri de kendi içinde daha küçük parçalara ayırdığı bilinmektedir. Asia Eyaleti: Hellespontos, Asia, Lydia, Phrygia, Galatia ve Adalar olarak 6'ya; Galatia Eyaleti: Paphlagonia, Galatia ve Pisidia olarak 3'e; Kappadokia Eyaleti: Pontos, Pontos Polemoniacus, Kappadokia ve Armenia olarak 4'e ve Kilikia Eyaleti ise Isauria ve Kilikia olarak 2'ye bölünmüştür. Baytak, 2014:129.

şehirlerinin; Metropolis Antiokheia, Neapolis, Amblada, Metropolis, Apamea, Baris, Seleukia Sidera, Pappa, Hadrianapolis, Ikonion, Misthia ve Vasada⁵⁹⁹ olarak belirtildiği ve son beş şehrin ise yeni kurulan Lykaonia Eyaleti'ne⁶⁰⁰ ait olduğu belirtilmektedir. Pisidia'nın bilgi sahibi olunan 54 şehri olduğu, bunların 46'sının adlarının bilindiği ve az çok lokalize edildikleri bilinmektedir. Antik Dönem'deki adları bilinmeyen muhtemel 6 yerleşimden bahsedilmektedir. Bunlar; Çaykenarı, Melli, İlyas, Kepez Kale, Kesme ve Dikmen'dir. Üç tane antik yer adının ise lokalize edilmeyi beklediği belirtilmektedir: Palaiupolis, Tarbassos ve Dyrzela/Zorzela. Kesme'nin Zorzela olması gerektiğine dair ifadeler vardır.⁶⁰¹ Ayrıca Palaiupolis'in Gavur Ören olma ihtimalinden de bahsedilmektedir. Bu şehirlerin birçoğunun MS 4.ve 6. yüzyıllar (Geç Antik Dönem)⁶⁰² arasında büyük nüfuslu şehirler olduğu ifade edilmektedir.⁶⁰³

İmparator Maximinus döneminde özellikle Anadolu'nun bazı eyaletlerindeki şehirlerin Hristiyanlara düşmanlıklarını göstermeleri için teşvik edildiği belirtilmektedir. Hristiyanlık karşıtı olduğu bilinen valilerin Galatia, Pisidia ve Lykia'da görevlendirildiği ifade edilmektedir.⁶⁰⁴

Nikaea Konsili'nde (MS 325) Galat piskoposları sadece doğu ve güney⁶⁰⁵ şehirlerinden gelenlerle temsil edilmişlerdir. Bu şehirler Ankyra⁶⁰⁶, Tavion, Gdanmaa, Kinna ve Iuliopolis⁶⁰⁷'dir. Bu şehirler daha sonra Galatia Prima⁶⁰⁸ adındaki eyalete dahil olmuşlardır. Bu durum eyaletin batı ve güneybatı yönündeki varlığına dair kanıt sunmamaktadır. Nikaea Konsili'nde sonradan oluşturulan Galatia Salutaris'ten⁶⁰⁹ piskoposların olmamasının, eyalatin Diokletianus döneminde zaten

⁵⁹⁹ Vasada'nın önceleri Galatia'da olduğu sonraki süreçte Pisidia Eyaleti'ne eklendiği belirtilmektedir. Ramsay, 1960:421.

⁶⁰⁰ Yeni kurulan Lykaonia Eyaleti için bkz. Belke ve Restle, 1984:55. Ayrıca detaylı bilgi için bkz. <https://tib.oeaw.ac.at/>. Erişim Tarihi: 04/06/2020, Erişim Saati: 14:30.

⁶⁰¹ TIB VII 299-300.

⁶⁰² Geç Antik Dönem'de eyalet sınırları için bkz. Haritalar 21 ve 22.

⁶⁰³ Mitchell, 2000:139-41.

⁶⁰⁴ Ergin, 2019:179.

⁶⁰⁵ Gdanmaa.

⁶⁰⁶ MS 4. yüzyıl ve Geç Antik Dönem'de Ankyra için bkz. Foss, 1977:28-87.

⁶⁰⁷ MS ilk iki yüzyılda Bithynia'ya ait olsa da daha sonra Galatia'ya dahil edilmiştir. Bu durum sadece Verona Listesi'nde değil Itinerarium Burdigalense'de de ifade edilmektedir. Mitchell, 1993:160.

⁶⁰⁸ Galatia Prima ve Galatia Secunda hakkında detaylı bilgi için bkz. Yanmaz2016a:288.

⁶⁰⁹ Phrygia, Filistin ve Galatia'da bazı bölgelere verilen Salutaris isminin, bu yerlerin Hristiyanlığın "kurtarıcı" hakikatleriyle ilgili olduklarını gösterdiği ve Aziz Paul'un o bölgeleri ziyaretine işaret ettiği belirtilmektedir. Ramsay, 1960:488.

bölünmüş olduğunu göstermeyeceği ifade edilmektedir. MS 343/4'teki Serdica (Sofya) konsilinde temsil için giden piskoposların bölünmemiş Galatia Eyaleti adına gittikleri belirtilmektedir.⁶¹⁰ Galatia Salutaris'in⁶¹¹ oluşturulması ile ilgili ilk bilgiler Notitia Dignitatum'dan⁶¹² gelmektedir. Ayrıca Romalı şair Claudius'un In Eutropium⁶¹³ adlı eserindeki şiirindeki bir cümlede MS 399'da Galatia'nın bölünmesini kast ettiği düşünülmektedir. Ayrıca Malalas⁶¹⁴ da Galatia'nın I. Theodosius döneminde bölündüğünü ifade etmektedir. İmparator I. Theodosius MS 386-395 arasında, Galatia'nın güney batısındaki Germa, Myrika, Eudokias, Pessinous ve Petinessos-Pitnissos'a Phrygia Salutaris'ten alınan Amorion, Orkistos, Klaneos ve Troknades'i ekleyerek Galatia Salutaris'i⁶¹⁵ oluşturmuştur. Ramsay, Salutaris kelimesi için başka bir yorum getirirse de (Hristiyanlık açısından) ayrıca batı Galatia ve doğu Phrygia'da oldukça bol olan ve pek çok hastalığın tedavisinde kullanılan sıcak su kaynaklarına⁶¹⁶ atıfta bulunmaktadır.⁶¹⁷

MS 5. yüzyıldan bilgiler Galatia Prima'nın kentleri⁶¹⁸ hakkında bizi aydınlatmaktadır. Khalkedon Konsili'ne (MS 451) katılan piskoposların listesine göre Galatia Prima kentleri; Ankyra⁶¹⁹, Aspona, Iuliopolis, Kinna, Laganian, Mnizon ve Tabia'dır. Galatia Secunda ya da Salutaris ise; Pessinous, Amorion, Eudoxias, Therma, Orkistos⁶²⁰, Petenissos ve Troknades⁶²¹ şehirlerinden oluşmaktaydı. Galatia Prima'nın coğrafî olarak dağılımının Nikaea Konsili'ndeki ile hemen hemen aynı

⁶¹⁰ CSEL, 65 (1916), 74-8; 132-9.

⁶¹¹ Galatia Salutaris şehir listesi için bkz. Ramsay, 1960:244.

⁶¹² Yaklaşık olarak MS 297'ye tarihlenen Notitia Dignitatum'da Pisidia, Lykaonia, Isauria, Pontos Polemoniachus, Diospontos ve Paphlagonia, Galatia içinde sayılmaktadır. RE VII.1, 532.

⁶¹³ 2. 585.

⁶¹⁴ 348.

⁶¹⁵ Galatia Prima ve Galatia Salutaris'in şehirlerinin farklı kaynaklara göre listesi için bkz. Jones, 1971:533.

⁶¹⁶ Texier, 2002:430.

⁶¹⁷ Ramsay, 1960:243.

⁶¹⁸ Yaklaşık MS 450'lerde Balkanlar ve Anadolu'daki yerleşimlerin dağılımını gösteren harita için bkz. Hendy, 1985:71.

⁶¹⁹ Ankyra, Geç Roma Dönemi'nde de önemini koruyan bir kent olmayı başarmıştır. Theodosius'un ölümünden sonra, MS 383'ten beri Augustus olan Arcadius, sürekli olarak Konstantinopolis'te yaşasa da, Galatia'daki Ankyra'ya kısa yaz ziyaretleriyle sık sık gelmiştir. Mitchell, 2015: 94.

⁶²⁰ Orkistos'un (Ortaköy-Çifteler/Eskişehir) MS 331'de Asia piskoposluğundaki Phrygia'ya bağlı olduğu fakat MS 386-395 döneminde Galatia Salutaris'e geçirildiği ve MS 451'de hala oraya bağlı olduğu belirtilmektedir. Orkistos'un Phrygia dağlarının (Yazılıkaya Platosu) doğusuna kadar uzanmakta olduğu ve eski adı Petera olan Bağlıca'da bulunan bir yazıt eğer başka bir yerden oraya getirilmemişse burasının da Orkistos'a ait olduğu ifade edilmektedir. Ramsay, 1960:251.

⁶²¹ MS 386 ve 395 arasında Troknades (Kaymaz, Sivrihisar), Klaneos (Turgut?-Yunak) ve Orkistos'un yeni kurulan Galatia Salutaris'e verildiği düşünülmektedir. Ramsay, 1960:253.

olduğu bilinmektedir. Galatia Salutaris'e ise eyaletin ikinci ve üçüncü yüzyıllardaki topraklarının batı kesimlerinin yanında eski Asia Eyaleti'ne ait olan Orkistos⁶²², Petenissos⁶²³, Amorion ve Troknades⁶²⁴'in de eklendiği görülmektedir.

Galatia'nın tek bir eyalet şeklinde olduğu Diokletianus ve I. Konstantinus⁶²⁵ dönemlerindeki Roma eyaletlerinin listesini veren *Laterculus Veronensis*'ten⁶²⁶ (bu liste sadece MS 7. yüzyıldaki el yazmasında yayınlanmıştır) Asiana'nın⁶²⁷ şu eyaletleri içerdiğini öğreniyoruz: Asia, Hellespontos, Insulae, Lydia, Karia, Phrygia I, Phrygia II, Pamphylia ve Pisidia. Sloopjes, Mommsen ve Bury'nin de listede Lykia'nın eksik olduğunu ifade ettiklerini belirtmektedir. Fakat Lykia'nın, *Laterculus Veronensis*'in kopyasını yapan kişi tarafından listeden yanlışlıkla çıkarıldığı için eklenmesinin gerektiği belirtilmektedir.⁶²⁸ Pontika⁶²⁹ ise şu eyaletlerden oluşmaktadır: Kappadokia, Galatia, Paphlagonia, Diospontos (Pontos Galaticus'dan dönüştürülmüştür, daha sonra I. Konstantinus tarafından annesi Helena'nın anısına Helenopontos olarak adı değiştirilmiştir. Adı *Notitia Dignitatum*'da yer almaktadır), Pontos Polemoniachus, Armenia Minor ve Armenia Major. MS 4. yüzyılın sonlarına doğru *Notitia Dignitatum*'da⁶³⁰ (Doğu ve Batı imparatorluklarının idari organizasyonu hakkında detaylı bilgiler içeren Geç Roma İmparatorluğu belgesidir. Roma İmparatorluğu'nun günümüze ulaşan az sayıdaki belgesinden biri olarak benzersizdir ve imparatorluk mahkemesinden eyalet yönetimlerine, diplomatik görevlere ve ordu birimlerine kadar birçok tanımlama

⁶²² MAMA VII. 305.

⁶²³ RE XIX (1937), 1127-8.

⁶²⁴ Pessinous'un batısında Kaymaz yerleşimine lokalize edilmiştir. CIL III 6997; RE VIIa (1939), 152.

⁶²⁵ Konstantin dönemine kadar Galatia'nın temel yapısını yönetsel anlamda devam ettirdiği düşünülmektedir. Smith, 1854:927.

⁶²⁶ İmparatorluğun diocese ve eyaletlerinin bir listesini içeren *Laterculus Veronensis*'in, MS 314 tarihli olduğunun kanıtlandığı belirtilmektedir. Sloopjes, 2015: 180. Buna karşın L. Veronensis'in tarihlendirmesinde MS 297 yılını kabul eden araştırmacılar da bulunmaktadır. Belgenin MS 296 ile 342 arasında tarihlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Keyes, 1916:196.

⁶²⁷ *Laterculus Veronensis*, fol. 255, Vol. 05.

https://www.trismegistos.org/geo/authors_allgeoref_list.php?tm=2712. Erişim tarihi: 20.06.2020, Erişim Saati: 16:00.

⁶²⁸ Sloopjes, 2015: 183.

⁶²⁹ *Laterculus Veronensis*, fol. 255, Vol. 01.

https://www.trismegistos.org/geo/authors_allgeoref_list.php?tm=2712. Erişim Tarihi: 20.06.2020, Erişim Saati: 16:00.

⁶³⁰ *Notitia Dignitatum*'da belirtilen bazı doğu eyaletlerinin (Galatia Salutaris dahil) MS 395'ten sonra oluşturulamayacağı öne sürülmektedir. Düzenlemelerin, MS 350 ve 391 gibi daha erken tarihlerde yapıldığı da ifade edilmektedir. Kelly, 1998:164.

yapılmaktadır), Asiana'nın eyalet topraklarına, Lykaonia Eyaleti'nin eklendiği (Laterculus Veronensis'ten farklı olarak Asia Eyaleti yer almamaktadır.) görülmektedir.⁶³¹

Notitia Dignitatum'a göre Orientem praefecti praetorio'su içinde yer alan Asiana Diocesisinde; Pamphylia, Hellespontos, Lydia, Pisidia, Lykaonia, Phrygia Pakatiana, Phrygia Salutaris, Lykia, Karia ve Insulae eyaletleri bulunurken Pontika⁶³² Diocesisinde ise; Galatia, Bithynia, Honorias⁶³³, Kappadokia Prima, Kappadokia Secunda, Pontos Polemoniacus, Helenopontos, Armenia Prima, Armenia Secunda ve Galatia Salutaris, eyaletler olarak sayılmaktadır.⁶³⁴

Asiana Diocesisini temsil eden eyaletlerin, eyalet sayısında önemli bir artışa yol açan reformlar nedeniyle piskoposluk bölgesinin oluşturulmasından önceki dönemde önemli değişiklikler geçirdiği ifade edilmiştir. Resmi olarak Diokletianus'a atfedilse de bu özel eyalet reformlarının yani eyalet topraklarının daha küçük birimlere bölünmesinin, imparatorluk genelinde aynı anda gerçekleşmemiş uzun süreli bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Üçüncü yüzyılın baskı ve sorunlarının, örneğin Aurelianus gibi imparatorları, İmparatorluğu daha yönetilebilir hale getirmek için belirli eyalet bölgelerini bölmeye ittiği düşünülmektedir. Diokletianus, iktidara geldiğinde imparatorluğun belirli bölgelerinde yeni eyaletler kurmak yerine sadece eyaletlerin status quo'sunu onaylamıştır. Ayrıca, bu uygulamanın daha çok Diokletianus'un egemenliğinin sona ermesiyle bittiği düşünülse de MS 4. yüzyıl boyunca hala bazı eyaletlerin (yukarıda belirtilen Lykaonia gibi) kurulduğu görülmektedir. Asiana'nın eyaletlerinin eski Asia, Galatia, Lykia ve Pamphylia eyaletlerinden oluştuğu bilinmektedir. Bu durumun, oldukça idari bir operasyon olsa da çoğunlukla bu eyaletlerin bölünmesindeki karar alma sürecinin nasıl geliştiği ile ilgili bilgilerin eksik olduğu ifade edilmektedir. Bu bölünmelere kimin karar verdiği, bölünme sınırlarını daha açık hale getirecek örneğin nehir gibi doğal sınırların olup olmadığı, mevcut şehir sınırlarının yeni eyalet sınırları oluşturulmasında yol gösterici

⁶³¹ <https://www.notitiadignitatum.org/>, <http://www.thelatinlibrary.com/notitia2.html>. Erişim Tarihi: 31.05.2020, Erişim Saati: 20:28.

⁶³² Hierokles'in Pontika Diocesis ve eyaletleri ile ilgili vermiş olduğu bilgileri için bkz Synekdemnos, 690-703.

⁶³³ I. Theodosius döneminde kurulan Honorias, Anadolu'daki Bithynia ve Paphlagonia'nın bazı bölümlerini kapsayan ve başkentinin Claudiopolis (Bolu) olduğu geç bir Roma eyaletidir. Cramer, 1832:210.

⁶³⁴ <http://www.thelatinlibrary.com/notitia2.html>. Erişim Tarihi 19.05.2020, Erişim Saati: 18:18.

olarak kullanılıp kullanılmadığı ya da bu sınırların göz ardı edilip edilmediği gibi durumların yanıtlanması gereken önemli hususlar olduğu düşünülmektedir. Asiana diocesisinde yer alan Pisidia'nın kurulmasında, özellikle kuzeydoğu sınırlarında (önceki Galatia Eyaleti'nin bir parçası olan bölgeler), sınırların belirlenmesinin diğer eyaletlere göre daha karmaşık görüldüğü ifade edilmiştir.⁶³⁵

MS 4. yüzyılda dioceselerle ilgili eski kaynaklara bakıldığında, Laterculus Veronensis'in⁶³⁶ dioceselerin ilk resmi tasdikini verdiği söylenebilir. Yazılı kaynaklardaki⁶³⁷ bazı referansların yanı sıra, yasa metinleri ve özellikle Codex Theodosianus, dördüncü yüzyıldaki dioceselerin durumu için en önemli kaynakları temsil etmektedir. Dioceselerden biri olan Asiana'ya atıfta bulunan en eski yasal düzenlemeler MS 330 yılına⁶³⁸ tarihlenirken, yasa metinlerinin çoğu MS 370'ler ve sonraki yıllara tarihlenir.⁶³⁹ Bu durumun dioceselerin yönetsel yapı içinde dördüncü yüzyılın ortalarından sonlarına kadar iyi bir şekilde kurulmuş olduklarının bir göstergesi olarak görülebilecekken, aynı zamanda dioceselerin resmi yönetim hiyerarşisine dahil edilmesinin “yavaş başlamasına” da işaret edebileceği ifade edilmektedir.⁶⁴⁰

Aşağıda verilen MS 4 yüzyıl belgelerinin, dioceselerin sınırlarını daha iyi anlayabilmek için oldukça önemli olduğu belirtilmektedir. Bu belgeler; Tabula Peutingeriana⁶⁴¹, Itinerarium Burdigalense⁶⁴², Itinerarium Egeriae, ve anonim olan Expositio Totius Mundi et Gentium'dur. Itinerarium Burdigalense, MS 333 yılında Bordeaux'dan Kutsal Topraklar'a seyahat eden bir hacının vermiş olduğu bilgileri içermektedir. Bir Itinerarium (yol rehberi) olarak, yolculukta kısmen atların değiştirilebileceği (mutationes) ve geceyi geçirebileceği (mansiones) yerlerin bir

⁶³⁵ Slootjes, 2015:184-6.

⁶³⁶ Laterculus Veronensis, Diokletianus'un MS 3. yüzyılın sonunda eyaletlerin yeniden düzenlenmesi ile ilgili ana kaynak durumundadır. Wilkes, 2005:706.

⁶³⁷ Euseb. Vit. Const. 3.19, 3.36.

⁶³⁸ CTh 2.26.1.

⁶³⁹ CTh 1.5.13 (MS 389); 1.15.12 (MS 386); 6.13.1 (MS 413); 7.6.3 (MS 377); 7.10.1 (MS 405); 10.19.7 (MS 370-3); 10.19.12 (MS 392); 12.1.97 (MS 383); 12.12.9 (MS 382); 16.1.3 (MS 381). Detaylı bilgi için bkz. <http://ancientrome.ru/ius/library/codex/theod/index.htm> ve https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Codex_Theod.htm. Erişim Tarihi 20.06.2020, Erişim Saati: 16:30.

⁶⁴⁰ Slootjes, 2015:180.

⁶⁴¹ Tabula Peutingeriana'ya Göre Roma Dönemi Anadolu yolları için bkz. Harita 28.

⁶⁴² Itinerarium Antonini ve Itinerarium Burdigalense'ye (Pilgrim's Road) göre Roma Dönemi Anadolu yolları için bkz. Harita 27.

listesi verilmektedir. Listede bu yerler arasındaki mesafeler aktarılmaktadır. Metne bakıldığında hem eyalet hem de diocese sınırlarının tanımlandığı görülebilmektedir. Metinde, Bithynia⁶⁴³ ve Galatia eyaletleri arasındaki sınır⁶⁴⁴ ve Galatia ile Kappadokia arasındaki sınır⁶⁴⁵ belirtilmektedir. Burada seyyah, Bithynia Eyaleti'nden Galatia Eyaleti'ne veya Galatia'dan Kappadokia Eyaleti'ne geçerken, eyalet sınırlarını açıkça belirtmiştir.⁶⁴⁶

Bir diğer kayıt, Itinerarium Egeriae'de, MS 380'lerde İmparatorluğun batı kısmından Kutsal Topraklara kadar olan yolculuk anlatılır. Egeria, sınırları geçerken herhangi bir sorun yaşamadan bir şehirden diğerine, bir eyaletten öbürüne seyahat etmiştir. Seyahatinin onu Kilikia⁶⁴⁷, Kapadokya, Galatya ve Bithynia⁶⁴⁸ eyaletlerine nasıl yönlendirdiğinden bahsetmektedir.⁶⁴⁹

Üçüncü metin, muhtemelen MS 350'ler civarında yazılan bir tür "breviarium" veya coğrafi özet türüne ait olan Expositio Totius Mundi et Gentium'dur. Itinerarium Burdigalense ve Itinerarium Egeriae'nin hac seyahatlerinin yol güzergahı olması aksine, bu üçüncü metin ise Hristiyan yerleşimlerine değil, geleneksel kültlere bağlı olan yerlere atıfta bulunan bir çalışmadır. Expositio Totius Mundi et Gentium'un ilk bölümünde anonim yazar, Roma İmparatorluğu'nun sınırlarının ötesindeki dünyayı tanımlarken⁶⁵⁰, ikinci bölümde ise Imperium Romanum'un önemi anlatılır⁶⁵¹. Metinde yazarın, imparatorluğun yönetimi içindeki resmi eyaletlerin isimleri belirtilirken, aynı isimlerin hem bölge hem de eyalet adları olarak açıklamasının, karışıklığa sebep olduğu ifade edilmektedir. MS 3. yüzyıl sonlarında Galatia'nın üç eyalete (Paphlagonia, Galatia ve Pisidia) bölünmesinin ardından MS 386-395 arasında I. Theodosius, Galatia'yı ikiye bölüp Phrygia'nın bir kısmını da alarak,

⁶⁴³ Galatia ve Bithynia arasındaki sınır kentlerinden birisi de İmparator Iovianus'un MS 364'te aniden öldüğü kent olan Dadastana'dır. Romalı yazar Ammianus Marcellinus XX.X.12-13'de Iovinaus, XXVI.VIII.4'te ise İmparator Valens hakkında bilgi verirken Dadastana'dan bahsetmektedir. Zosimus (3.35.3 ve 3.36.3) da İmparator Iovianus'un Dadastana'da kendini öldürdüğünü yazmaktadır. Dadastana, Nallıhan'daki İslamalan Köyü civarına konumlandırılmaktadır.

⁶⁴⁴ Itin. Burd. 574.3.

⁶⁴⁵ Itin. Burd. 576.3.

⁶⁴⁶ Slootjes, 2015:187-8.

⁶⁴⁷ Itin. Eger. 22.

⁶⁴⁸ Itin. Eger. 23. Detaylı bilgi için <https://www.thelatinlibrary.com/egeria.html>. Erişim Tarihi: 10/06/2020, Erişim Saati: 17:15.

⁶⁴⁹ Slootjes, 2015:190.

⁶⁵⁰ Exp. Tot. Mundi, 4-21.

⁶⁵¹ Exp. Tot. Mundi, 22-67.

Pessinous merkezli batı eyaletini oluşturmuştur. Galatia'nın bu şekilde bölünmesi bazen birinci ve ikinci bazen de büyük ve küçük tanımlayıcı adlarıyla yapılmıştır. Salutaris kelimesi doğu Phrygia'da yapıldığı gibi Galatia'da Pessinous ve çevresinde de kullanılmıştır.⁶⁵² Galatia, Arcadius döneminde Galatia I ve II olarak ayrılmıştır.⁶⁵³ Bunun yanında Galatia'nın, Arcadius'un babası I. Theodosius döneminde MS 381'de Prima ve Secunda olarak ayrıldığı da belirtilmektedir.⁶⁵⁴

⁶⁵² Slootjes, 2015:191-2.

⁶⁵³ Perrot, 1867:62.

⁶⁵⁴ RE VII.1, 532. Ayrıca bakınız Belke ve Restle, 1984:87; Sargın, 2012:38.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GALATIA'NIN TARİHİ COĞRAFYASI

4.1. Galat Boyları ve Toprakları

Grekle ve Latin dillerinde “Galatia” kelimesi “Galatların yaşadığı yer” anlamına gelmektedir.⁶⁵⁵ Antik Çağ’da bu bölge merkezi Ankara (Ankyra) olacak şekilde Sakarya ile Kızılırmak arasındaki topraklara verilen isimdir. Kuzeyde Paphlagonia ve Bithynia, doğuda Kappadokia ve Pontos, batıda Phrygia, güneyde Lykaonia ve Pisidia bölgeleriyle çevrelenmiştir. Antik yazarların Keltler’i; Keltoi (Keltler), Galli (Gall’ler) ve Galatai (Galatlar) olmak üzere üç şekilde belirttikleri ifade edilmektedir.⁶⁵⁶

Galatia, Orta Anadolu’nun tipik karasal ikliminin hüküm sürdüğü kurak, ağaçsız⁶⁵⁷ platolarla kaplı, kışları soğuk, yazları sıcak bir iklime ve buna paralel olarak çoğunlukla step bitki örtüsüne sahiptir. Tuz Gölü (Tatta), kendisinden oldukça küçük birkaç gölü saymazsak bölgedeki tek göldür. Bölgenin genel manzarası uçsuz bucaksızmış gibi görünen ova ve platolardır. Topografik olarak bölge genelde tek düze bir yapı sergilemektedir.⁶⁵⁸ Bölgede iki büyük ırmak Karadeniz’e dökülür: Sakarya ve Kızılırmak. Orta Anadolu Bölgesi konumu gereği batıyı doğuya bağlayan bütün önemli kara ticaret ve ulaşım yollarının geçtiği bir yerdedir.⁶⁵⁹ Anadolu’nun coğrafyası, Antik Dönem boyunca çok az değişim geçirmiştir. Sınırları belirlemede etkileyici bir jeomorfolojik değişim yaşanmamıştır. İç bölgelerin bitki örtüsü Erken Helenistik Dönem’den Geç Antik Çağ’ın sonuna kadar hemen hemen aynı kalmıştır.⁶⁶⁰

⁶⁵⁵ Galatia kelimesi ve Bölgenin kapsamı için bkz. Yanmaz, 2016b:216-7.

⁶⁵⁶ Arslan, 2004:22.

⁶⁵⁷ Phrygia ve Galatia'nın çoğu kısmının, tuzlu ve volkanik toprak ve kayaç yapısına sahip olduğu bu sebeplerden dolayı da neredeyse ıssız ve تنها olduğu belirtilmektedir. Cramer, 1832:10.

⁶⁵⁸ Galatia'nın yer aldığı Anadolu'nun orta kesimlerinin tarihi coğrafyası hakkında Leake, 1824:51-92 ve Cramer, 1832:1-79'a bakılabilir.

⁶⁵⁹ Yanmaz, 2016a:15-6.

⁶⁶⁰ Mitchell, 1993:5-7.

Galatia⁶⁶¹, bir bölge adı olarak Helenistik Dönem’de MÖ 3. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bölge, iki eski antik bölge olan Phrygia ve Kappadokia’nın toprakları üzerinde konumlanmıştır. Galatia Bölgesi’nin kuzeybatısında Bithynia, kuzeydoğusunda Paphlagonia⁶⁶², doğusunda Pontos, güneydoğusunda Kappadokia, güney ve batısında ise Phrygia Epiktetos bölgeleri yer almaktadır.⁶⁶³ Roma İmparatorluk Dönemi’ne kıyasla Helenistik Dönem’de Galatia’nın sınırlarını belirlemek, yazılı ve arkeolojik belgelerin az ve eksik olmasından dolayı zordur.⁶⁶⁴ Galatlar hakkında bilgi eksikliğinin başlıca nedeninin mevcut yazılı literatürün kökeni olduğu belirtilerek temeli sözlü edebiyata dayalı Galat kültürü ile ilgili bilgilerin Galatlara karşı genellikle düşmanca ve önyargılı olan Grek ve Roma yazarlarınca verildiği ifade edilmektedir. Bilgi eksikliğinin bir diğer nedeni ise, sınırlı kazı ve dolayısıyla son yıllara kadar bölgedeki arkeolojik kanıtların azlığı olarak gösterilmektedir. Bulguların bazılarının Geç Phryg, Helenistik veya Roma kalıntıları ile karıştırıldığı, Galatlarla ilgili olan kanıtların ise çok nadir ve tam olarak tespit edilememiş olduğu belirtilmektedir.⁶⁶⁵ Galatia adı yönetim biriminin adı olarak Bizans Dönemi’nde de varlığını sürdürmüştür.⁶⁶⁶ Iustinianus döneminde Galatia eyalet adı olarak varlığını korumuştur.⁶⁶⁷

Antik kaynaklar diğer bölgelerde olduğu gibi Galatia’dan bahsederken de sınırlar hakkında detaylı ve kesin bilgi vermemektedir. Pausanias⁶⁶⁸ Galatların Ankyra kentini ele geçirdiklerini ve Sangarios⁶⁶⁹ Nehri’nin öte (doğu) tarafındaki

⁶⁶¹ Asıl Galatia olarak adlandırılan bölgenin sınırları kuzeyde Bithynia ve Paphlagonia, doğuda Pontos, güneyde Kappadokia ve Lykaonia batıda ise Phrygia ile sınırlıdır. RE VII.1, 532.

⁶⁶² Strabon, XII.3.12’de Halys Nehri’nin Galatia ve Paphlagonia arasında sınır olduğunu belirtmektedir. Bu sınır, Halys Nehri’nin özellikle Çankırı ve Çorum’daki güzergahında geçerlidir.

⁶⁶³ Sevin, 2013: 213-5.

⁶⁶⁴ Galatia Bölgesi’nin sınırları dönemlere göre büyük farklılıklar göstermektedir. Sınır ve mil taşlarına şüpheyle yaklaşılması gerektiğinden kesin sınırların tanımlanmasının zor olduğu ifade edilmektedir. Yörükan, 2009:133.

⁶⁶⁵ Yörükan, 2009:1-2.

⁶⁶⁶ Galatia’nın yönetsel bir bölge olarak MS 7. yüzyılda ortadan kalktığı belirtilmektedir. Arslan, 2004:23.

⁶⁶⁷ Iustinianus dönemindeki yönetim birimleri olan Praetorian prefectureler, dioceseler ve eyaletler için bkz. Mitchell, 2015:186.

⁶⁶⁸ I. 4. 5.

⁶⁶⁹ Sangarios Nehri’nden İlyada efsanesinde (III.187-XVI.719) bahsedilir. Hesiodos, Theogonia eserinde (344) bahseder. Sagraphos, Sangaris, Sagaris gibi değişik adlar almıştır. Adoreos Dağları’ndan (Seyitgazi’nin güneybatısındaki dağlık alan) kaynağını alır. Smith, Sangia şehri yakınlarından doğduğunu ifade etmektedir. Irmağın kaynağı Galatia sınırına çok yakındır. Nehir kuzeye doğru döndükten sonra Phrygia ve Bithynia sınırını çizer. Belli başlı kolları Alander, Bathys, Tembris (Porsuk) ve Gallus olarak belirtilmektedir. Smith, 1872: 902.

topraklara yayıldıklarını belirtir. Pausanias tarafından belirtilen Sangarios Nehri'nden itibaren doğuya doğru üç Galat boyunun bölgeye yerleştikleri bilinmektedir. Üç boy arasında en önemli etnik birim olarak gösterilen Tolistobogiler, Sangarios Nehri'nin doğusundaki geniş bölgede (Gordion dahil), Tektosaglar, Halys Nehri'nin batı kıyısından Ankyra ve civarına kadar, Trokmiler ise eski Anadolu kaynaklarında Tawiniya olarak geçen Tavion merkezli olarak Halys Nehri'nin doğu kıyıları ile Kappadox Irmağı'nın aşağı havzası ve civarında bulunmaktaydılar.⁶⁷⁰ Magie⁶⁷¹, Phrygia'nın doğu sınırı boyunca, Sangarios Nehri'nin kaynaklarının ötesinde, Pessinous⁶⁷² Tapınak Devleti ve Galat kabilelerinin yurdu olan bitki örtüsü cılız bir bölge uzandığını ifade etmektedir.⁶⁷³

Bu alanın en batısındaki Galat boyu olan Tolistobogilerin, Phrygia⁶⁷⁴ ile olan sınırı, Livius⁶⁷⁵ tarafından lokalizasyonu yapılamayan Abbasion yerleşimi olarak belirtilmektedir. Plinius⁶⁷⁶, kuzeybatı sınırı olarak ise Sangarios Nehri'nin kollarından birisi olan Hieros (Siberis-Aladağ) Çayı'nı⁶⁷⁷ göstermektedir. MÖ 1. yüzyılda Tolistobogi topraklarının Siberis Çayı'nın batısına kadar uzandığına dair kanıtlar bulunmaktadır.⁶⁷⁸ Güneyde sınırın Cihanbeyli Platosu'na kadar devam ettiği belirtilmektedir. Diğer iki boya göre daha az toprağa ve kente sahip olan Tektosaglar

⁶⁷⁰ Strobel, 2002:7.

⁶⁷¹ Galat boylarının yerleştikleri bölgeler için Magie, 1950: 1688'deki haritaya bakılabilir.

⁶⁷² Pessinous, Dindymos-Agdistis (Sivrihisar Dağları) Dağı'nın güney eteğinde Sangarios'un sol tarafında yer alır. Pausanias'a göre (I. 4. 5.) nehrin kaynağından 15 mil (24 km) mesafede yer almaktadır. Itinerarium Antonini'ye (201-202) göre Germa'nın 16 mil (26 km) güneyinde Ankyra-Amorium yolu üzerinde bulunan kenti I. Konstantinus, Galatia Salutaris'in başkenti yapmıştır. Smith, 1872: 581.

⁶⁷³ Magie, 1950:39.

⁶⁷⁴ Cicero, Leg. Agr. 2.50'de Galatia ile Phrygia arasındaki sınır hakkında bilgi vererek Oroandeisliler'in toprağının, Karalis Gölü'nün doğusundaki Beyşehir'deki Pappa ile Mistea arasında olması gerektiğini ifade etmektedir. Liv. XXXVIII 18.2;19.1;37.11 ve Polyb. XXI.42.2'de Oroandeislilerin, Galatia'nın Phrygia sınırında oturduklarından bahsedilmektedir. Beyşehir Gölü'nün batısındaki Kireli civarındaki Oroandei, en azından MS 4. yüzyıla kadar imparatorluk mülkü olmuştur, MAMA VIII.341. Pappa ve Mistea, Oroandei koinonunun üyeleri olmuşlardır. Pappa, Tiberius döneminde polis olmuş ve Tiberiopolis adını almıştır, MAMA VIII.331. Az bir süre sonra ise Mistea, Claudiocaesareia adını almıştır. Mitchell, 1993:95.

⁶⁷⁵ XXVIII. 15. 15.

⁶⁷⁶ N.H. V. 43.

⁶⁷⁷ Plinius (V. 149) tarafından Siberis/Hieros (Aladağ Çayı, sonra Kocaçay adını alır. Seben Gölü'nden doğup, Seben ilçe merkezinden geçerek Nallıhan ilçesine bağlı Davutoğlan yakınlarında Sakarya Nehri'ne karışmaktadır) Çayı'nın Galatia sınırı olarak verilmesinin çok doğru olmayacağı çünkü eyalet sınırları, Aladağ Çayı ve Kocaçay'ın en fazla yakınlarından geçebileceği ifade edilmektedir. Ramsay, 1960:348.

⁶⁷⁸ Darbyshire vd., 2000:79.

ise doğuda Halys⁶⁷⁹ Nehri, kuzeyde Gangra, güneyde ise Tatta⁶⁸⁰ Gölü'ne kadar uzanmaktadır. Ptolemaios'un⁶⁸¹, Tatta Gölü'nün batısındaki bölge için "ek toprak" anlamına gelen Proseilemmene ifadesini kullandığı ve böylece muhtemelen Tektosagların Lykaonia'daki tetrarkhiasını kastettiği belirtilmektedir.⁶⁸²

Plinius⁶⁸³, Tektosagların MÖ 2. yüzyılda güney yönünde bölgelerini büyütüp Lykaonia'nın büyük bir kısmına hakim olduklarını ifade etmektedir. Ele geçirdikleri bu bölgeyi yönetimsel yapıları gereği tetrarkhia halinde düzenlemişlerdir.⁶⁸⁴ Bir diğer Galat boyu olan Trokmiler ise Halys Nehri'nin doğusundan Amaseia ve Zela'ya kadar doğuya uzanmaktaydı.⁶⁸⁵

Trokmiler, Kappadox'un⁶⁸⁶ (Delice Irmağı) orta kesimlerindeki Tavion, nehrin aşağısındaki Kılıçözü, kuzeybatıda Ekkobriga (Bıyıkaydın/Balışeyh/Kırıkkale), güneydoğuda Ceritkale ve kuzeydoğuda Kerkenez Dağı civarına kadar yayılmışlardır. Pompeius,⁶⁸⁷ Brogitaros Trokmilerin hükümdarıyken lokalizasyonu yapılamayan Mithridation⁶⁸⁸ yerleşiminin yanında MÖ 65-64 yıllarında⁶⁸⁹ Alaca ve civarını da Trokmlere vermiştir. Tektosagların sınırları olarak kuzeyde Sirkeli, merkezde Oğulbey/Gorbeus, güneybatıda Güzelcekale (Haymana) ve güneydoğuda Odunboğazı (Şereflikoçhisar) olarak verilmektedir. Tolistobogilerin sınırları için ise, merkezde Tabanlıoğlu Kalesi-Peion, Yenikaya, kuzeybatıda Bolu-Karacasu,

⁶⁷⁹Pontos ve Armenia Minor arasından doğan nehir, rotasının son kısmında batıdaki Paphlagonia ile doğudaki Galatia ve Pontos arasındaki sınırı oluşturur. Nehrin asıl önemi Anadolu'yu tarih boyunca Asia trans Halys (Halys ötesi Asia) ve Asia cis (yakın Asia) olarak ikiye bölmektedir. Smith, 1872:1029.

⁶⁸⁰Stephanos Byzantinos'un Botieum adlı yerleşimin yakınında olduğunu belirttiği ve Attaea olarak adlandırdığı gölün muhtemelen Tatta Gölü olduğu düşünülmektedir. Smith, 1872:1108.

⁶⁸¹ V.4.10.

⁶⁸² Kaya, 1998:172.

⁶⁸³ N.H. V.75.

⁶⁸⁴ Kaya, 1998:172.

⁶⁸⁵Sevin, 2013:216.

⁶⁸⁶ Plinius'un da belirttiği gibi (NH 6. 9) Kappadox Nehri, Galatia ve Kappadokia arasında sınırı oluşturmaktadır. Strobel, 2002:6.

⁶⁸⁷ Pompeius'un Deiotaros'un kontrolüne verdiği bölge Tolistobogilerin toprakları, Amisos'un batısındaki Gazelonitis Bölgesi, Amisos kent sınırlarının doğusundan Trapezos'u da içine alan kıyı kesimi, Kolkhis Bölgesi ve Armenia Minor'dü. Brogitaros'a ise Trokmilerin toprakları ile Karanitis Bölgesi'nin verildiği ifade edilmektedir. Kaya, 2009:222.

⁶⁸⁸Sevin, MS 457 ve 491 yıllarında kurulmuş olan Verinopolis ile önceleri Euagina ve sonraları ise Mithridation adını taşıyan üç kentin aslında tek bir kent olduğunu ve Yozgat'ın Yerköy ilçesi civarında bulunduğu inanıldığını belirtmektedir. Sevin, 2013: 220.

⁶⁸⁹Ramsay, Pompeius'un Brogitaros'u MÖ 63 ya da 62 yılında kral yaptığını ve kendisine verilen Mithridation yerleşiminin Galatia-Pontos sınırı üzerinde olması gerektiğini belirtmektedir. Ramsay, 1960:507.

kuzeydoğuda Karalar/Blukion⁶⁹⁰, güneybatıda Gordion⁶⁹¹ ve Basri Kale, güneyde Phrygia sınırında Çanakçı⁶⁹² ve Axylos'da yer alan Veteston/Vetisso (Sülüklü yakınları) yerleşimi de dahil edilmiştir. Tolistobogilerin kuzeybatıdaki sınırını teşkil eden Karacasu MÖ 3. yüzyıl Galat kale yerleşimidir. Yerleşimin yer aldığı Bolu havzası MÖ 180/179'da Bithynia'ya verilmiştir. Tolistobogi topraklarında yer alan Modicus Mons, Abdüselam Dağı olarak lokalize edilmektedir. Tolistobogilerin güney sınırında yer alan Ortakışla'da (Yunak-Konya) müstahkem bir yerleşim olduğu belirtilerek burasının Galat kalesi Cuballum⁶⁹³ olduğu düşünülmektedir. Burada Galat süvarileri ilk kez karşılaştıkları Manlius'a karşı MÖ 189'da başarılı bir saldırı yapmışlardır. Bu saldırıda Manlius, Sangarios Nehri'nin ötesine itilmiştir. Livius⁶⁹⁴, bu Galat başarısını dönemin Roma tarih anlatım geleneğinden dolayı saklamıştır. Strobel, Manlius'un Galatları yendiği Olympos⁶⁹⁵ Dağı'nı Gordion'un yaklaşık olarak 20 km. kuzey doğusunda bulunan Çile Dağı olarak lokalize etmiştir. Olympos dağında yapılan ilk Roma-Galat savaşının Gordion'a yaklaşık iki günlük yürüyüş mesafesinde olduğu da belirtilmektedir.⁶⁹⁶ Tolistobogi tetrarkhialarından birisinin lideri olan Eposognatus, Pergamon ile dostça ilişkilerini sürdürmüş ve III. Antiokhos'un yanında yer almamıştır. Böylece Manlius tarafından yapılan cezalandırma seferinden de zarar görmemiştir. Savaşın yapıldığı bu dağ eski Anadolu dağ ve hava tanrısının Helenize olmuş şekli olan Zeus kültüyle bağlantılı bir dağdır.⁶⁹⁷ Antik yazarlar ve arkeolojik malzemenin, üç Galat boyunun yerleştikleri bölgeleri net bir şekilde ortaya koymasına rağmen Galat boylarının yerleştikleri

⁶⁹⁰ 1930'larda Remzi Oğuz Arık tarafından yapılan ve yayınlanan Karalar araştırmalarının sonucunda yerleşimin şüphe götürmeyecek bir şekilde Galatlara ait olduğu tanımlanmıştır. Yerleşimde üç tümülüs ve akropol vardır. Yine de bu kanıtların oldukça yetersiz olduğu belirtilmektedir. Arif Müfid Mansel, özellikle Karalar'daki oluklu mezarın Thrakia ve Makedonia örnekleriyle olası bağlantılarıyla ilgilenmiştir. Nixon, 1977:4. 1930'larda Arık tarafından yapılan Karalar kazısının önemli olduğu çünkü bu yerleşim Galatia yerleşimi olduğu kanıtlanan ilk yerdir. Yörükan, 2009:44.

⁶⁹¹ Helenistik bir yerleşim olan Gordion, MÖ 189 yılında Galatlara karşı Manlius'un Roma seferi sırasında yok edilmiştir. Strabon'un zamanında bölgede sadece bir köy olduğu belirtilmektedir. Hornblower ve Spawforth, 1999:642.

⁶⁹² Çanakçı'nın muhtemelen Galat kalesi Cuballum olduğu belirtilmektedir. Talbert, 2000:977.

⁶⁹³ Sivrihisar'daki Çandır'ın antik dönemdeki adıdır. Texier, 2002:433.

⁶⁹⁴ XXXVIII. 18. 5-8.

⁶⁹⁵ Smith, Galatia'nın kuzeyinde ve onu Bithynia'dan ayıran bir dağ olduğunu belirterek, modern adının Aladağ olduğunu ifade etmektedir. Bu durumda Olympos Dağı'nın Köroğlu Dağları üzerinde bir noktada olması gerekmektedir. Galatlar'ın Manlius'a yenilgisi hakkında Livius, XXXVII.19 ve Polybios'a XXII.20-21 bakılabilir. Smith, 1872: 480.

⁶⁹⁶ Kaya, 1996:225.

⁶⁹⁷ Strobel, 2002:30-35.

bölgelerin merkezi kentleri ile ilgili farklı tek bilgi, Memnon⁶⁹⁸ tarafından verilmiştir. Trokmileri Ankyra'ya, Tolistobogileri Tavion'a ve Tektosagları ise Pessinous'a yerleştiren Memnon'un yanıldığını Roma Dönemi yazıt ve sikkelerinin kesin bir şekilde kanıtladığı ifade edilmektedir.⁶⁹⁹

MÖ 1. yüzyılda Tektosagların topraklarının Pisidia'nın bazı parçaları da dahil olmak üzere güneybatıya doğru yayıldığı, Galatia'nın bütün kuzey kısmının Tolistobogilere ait olduğu ve Güney Paphlagonia'daki kaleler ve müstahkem noktaların Galatlara ait olabileceği ifade edilmiştir. Çorum'un kuzeyinde Trokmilere ait yerleşim olmadığı da belirtilmektedir.⁷⁰⁰

Asıl Galatia'nın merkezi konumundaki Ankyra'nın⁷⁰¹, birçok ayrı boy veya topluluğun birleşerek bir büyük birim ya da devleti oluşturması anlamına gelen bir "sympolitia" merkezi olduğu belirtilmektedir. Araştırmalar çok sayıda Helenistik Dönem Galat kalesi ve müstahkem mevkiinin inşa edildiğini ortaya çıkarmıştır. Bazı Helenistik höyüklerin Galatlar tarafından kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunlar: Yalınca, Hasanoğlan, Bağlum Hisartepe, Yenimahalle Yuva Kalesi, Kazan Karalar, Kınık-Hamamdere, Karaviran, Cimşit, Çerkeshhöyük, Oğulbey, Yurtbeyi Kalesi, Yenikayı, Akçaören, Esenler, Ayaş Tikse, Çanılı, Karalar, Ilıca-Asarcık, Basrikale, Hisarlıkaya, Malıköy, Çanakçı, Çağlık, Oğuzlar Kalesi, Güreş Kalesi, Şeyhali Kalesi, Beyobası Kalesi, Kargalıkale, Yüzükbaşı, Tolgeri, Sirkelikale, Eskiçöte, Tabanlıoğlu, Tahirler, Yalnızçam, Güzelcekale, Karacaören, Çalış Kalesi, Gölbek, Şedithöyük, Afşar, Suyugüzel Köyü, Gökhöyük, Yaraşlı, Çeltikçikale, Yukarıhöyük, Güzelçiftlik, Yeşilöz, Edige, Yukarıbağdere'dir.⁷⁰²

Helenistik Dönem Galatia Bölgesi sınırlarını belirlerken Galat kale⁷⁰³ ve müstahkem yerleşimleri önemli bir kriterdir. Bu kale ve yerleşimlere göre değerlendirildiğinde üç Galat boyunun yerleştiği alan; dere ve ırmaklarla yarılmış ova ve platolar⁷⁰⁴ ile çoğunlukla yüksekliği ve eğimi fazla olmayan ve hafif dalgalı

⁶⁹⁸ 19.5.

⁶⁹⁹ Yanmaz, 2016a:28.

⁷⁰⁰ Strobel, 2002:6.

⁷⁰¹ Ankyra'nın Galat ve Roma Dönemi için bkz. Erdoğan vd. 2007:50-79.

⁷⁰² Sargın, 2012:27.

⁷⁰³ Kuzey Galatia kale ve kent yerleşimleri için bkz. Harita 8.

⁷⁰⁴ Bölgedeki temel bitki örtüsü bozkırdır (step). Köroğlu Dağları hariç bölgedeki dağlık alanlarda genel olarak Meşe (Quercus sp.) türleri küçük ormanlık alanlar oluşturur. Great Britain Admiralty, 1919:153.

bir arazi yapısı içeren Eskişehir⁷⁰⁵ ilinin güneydoğusu ve doğusu, Bolu'nun güneyi, Konya'nın⁷⁰⁶ kuzeyi, Ankara ilinin neredeyse tamamı, özellikle doğusu dağlık olan Kırıkkale ilinin tamamı, Çorum'un güneybatısı ve Yozgat'ın batısı (Tavion'un kuzeyi dağlıktır) olarak belirlenebilir. Bu alanın, özellikle Bolu'nun güneyi ve Ankara'nın kuzeyinde daha engebeli ve ormanlık bir araziye sahip olduğu bilinmektedir. Belirtilen bu engebeli arazi yaklaşık 400 km. uzunluğunda olan Köroğlu Dağları'dır (en yüksek noktası 2400 m. ile Köroğlu Tepesi). Bu dağ sırası Galatia'nın kuzey sınırını oluşturmaktadır. Ankara ve Kırıkkale illeri arasında güneyde Elmadağ (1862 m.) kuzeyde ise İdris Dağı (1995 m.) yer almaktadır. Elmadağ, Manlius'un seferi sırasında Galatlar'ın Romalılarla savaştıkları dağlardan birisi olarak Magaba⁷⁰⁷ Dağı'na lokalize edilmektedir.⁷⁰⁸ Magaba Dağı'na, antik yazar Rufus Festus'a göre sonraları Modiscus/modiacus adı verilmiştir.⁷⁰⁹ Magaba Dağı 1980 metre rakımlı olarak Elmadağ'a lokalize edilse de Elmadağ'ın en yüksek noktasının 1862 metre olduğu bilinmektedir. Fakat İdris Dağı'nın yüksekliği ise yaklaşık 1995 metredir. Bu durumda Magaba Dağı'nı İdris Dağı'na konumlandırmak daha doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilmelidir.⁷¹⁰

Özellikle Helenistik Dönem Galat yerleşim coğrafyası hakkında bizlere önemli bilgiler sunan ve çok önemli fonksiyonları olan kaleler, askeri mimarisi açısından iki tür kategoriye ayrılmaktadır: İlki Orta Avrupa'daki La Tène Kültürü ile bağlantılı olanlar, ikincisi ise Anadolu-Helenistik tipine ait olanlar. Galat tetrarkhia liderleri tarafından yaptırılan krali kaleler ve müstahkem hale getirilmiş yerleşimlerin, en azından MÖ 2. yüzyıldan sonra Anadolu-Helenistik kale ve yerleşim geleneğinden ilham aldığı ifade edilmektedir. Bazı Galat kalelerinin aksine büyük bir saray yapısına sahip Tabanlıoğlu Kale ile daha küçük saray yapısı içeren Yenikaya, tipik

⁷⁰⁵ Mihaliççik ve çevresine lokalize edilen Khoris Konsidiana, Phrygia Bölgesi'nin kuzeydoğu kesiminde yer almasına rağmen, muhtemelen MÖ 3. yüzyılın ikinci çeyreğinde bölgeye ulaştıktan sonra Galatlar tarafından kontrol edilmiştir. Güney, 2016:125. Bu bölge Roma Dönemi'nde İmparatorluk mülkü olarak değerlendirilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Pearce, 1997:32.

⁷⁰⁶ Ankyra'yı metropolis olarak seçen Galatların Konya ile Ankara arasında yayıldıkları ve bu bölgenin uzunca bir süre "Galatia" adı ile anıldığı ifade edilmektedir. Bahar, 2017:29.

⁷⁰⁷ Halys Nehri'nin batısı ve Ankyra'nın doğusunda, kente 10 Roma mili uzaklıkta yer almaktadır. Smith, 1872: 245.

⁷⁰⁸ Smith tarafından Elmadağ olarak lokalize edilen ve Ankara'nın doğusunda olduğu belirtilen Magaba Dağı'nın lokalizasyonu için kentin tam olarak doğusunda yer alan İdris Dağı'nın daha uygun olduğu düşünülmektedir.

⁷⁰⁹ Breviarium Rerum Gestarum Populi Romani, 11.

⁷¹⁰ RE VII.1, 532.

Tümülüs tipi mezar yapılarıyla bağlantılı değildir. Galat kale yerleşimleri her zaman iyi sulanan bereketli topraklara hakim dağlık ve kayalık yerlere inşa edilmiştir. Bu kaleler⁷¹¹ aynı zamanda komşu tetrarkhiaların sınırlarını da kontrol ederlerdi. Her yerleşim mutlaka bir kale ile bağlantılıydı. Kaleler⁷¹² ticaret rotalarını da kontrol etmekteydi. Ayrıca önemli stratejik noktaları emniyete almak ya da ekonomik olarak önemli sınır bölgelerini kontrol etmekle görevli olan kalelerin⁷¹³ olduğu da bilinmektedir.⁷¹⁴

Boylar halinde teşkilatlanan ve o şekilde Anadolu'da yerleşik halde bulunan Galatlar, ancak MÖ 1. yüzyılın ortalarında bir krallık yapısı altında birleşmişlerdir. Galat Krallığı'nın oluşmasında, MÖ 1. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen Roma ve Pontos Krallığı arasındaki Mithridates Savaşları ile Romalı Pompeius'un katkıları oldukça fazladır.⁷¹⁵ III. Mithridates Savaşı sonrasında Pompeius, Pontos'da yer alan, ortak amaçları kapsamında bir araya getirilen ve on bir şehirden oluşan bir idari düzenleme gerçekleştirmiştir. Bu kentler; Amastris, Sinope, Amisos, Neapolis, Pompeiopolis, Magnopolis, Amaseia, Cabeira-Diospolis, Zela, Megalopolis ve Nicopolis'dir.⁷¹⁶ Bu kentlerin çoğu M. Antonius döneminde yerel yöneticilere tekrar verilse de Erken İmparatorluk Dönemi'nde, Skylax ve Iris nehirleri ile Amaseia ve Sebastopolis arasındaki bölge olan Pontos Galaticus ve Pontos Polemoniacus⁷¹⁷ adıyla Roma eyalet rejimine entegre edilmişlerdir.⁷¹⁸ Pompeius, VI. Mithradates'ten ele geçirdiği bölgeleri yerel krallara dağıtırken en büyük payı Deiotaros'un⁷¹⁹ aldığı

⁷¹¹Karacasu, Karalar, Karahisar, Yenikaya, Basrikale, Çanakçı, Sirkeli, Güzelcekele, Gorbeus ve Odunboğazi kaleleri.

⁷¹²Yenikaya, Karalar, Karahisar, Basrikale, Çanakçı, Sirkeli, Gorbeus, Karaahmetli, Güzelcekele ve Odunboğazi kaleleri.

⁷¹³Pessinous ve Phrygia Epiktetos sınırındaki Karacakaya/Soman Hisar ve Ankara Gölbaşı'ndaki Taşlıkale/Selametli gibi. Çanlı-Asartepe de bu kategoride yer alan kalelere örnektir.

⁷¹⁴Strobel, 2002:30-3.

⁷¹⁵ Arslan, 2004:25.

⁷¹⁶Sırasıyla; Amasra, Sinop, Samsun, Vezirköprü, Taşköprü, Erbaa'nın kuzeybatısında Yeşilirmak ve Kelkit Çayının kesiştiği bölgede, Amasya, Niksar, Zile, Sivas (?), Suşehri.

⁷¹⁷ Pontos Galaticus, Pontos Polemoniacus ve Armenia Minor Bölgeleri için bkz. RE VII.1, 551.

⁷¹⁸ Hornblower ve Spawforth, 1999:1220.

⁷¹⁹ Deiotaros'un dört bölgeden oluşan krallığının birinci bölgesi Tolistobogi ülkesi olmuştur. Diğer bölgeler ise; Amisos'un batısında Halys Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü yerde bulunan verimli Gazelonitis Bölgesi, Amisos'un kent sınırlarının doğusundan itibaren Pharnakeia (Giresun) ile Kolkhis ve Armenia Minor'e kadar Trapezus'u (Trabzon) da kapsayan kıyı kesimi ve son olarak da Armenia Minor'dür. Deiotaros'un bu toprakları Ankara Beypazarı ilçesinde olan Peion (Tabanoğlu Kalesi) ve Kazan ilçesindeki Blukion (Karalar Kalesi) kalelerinden yönettiği bilinmektedir. İlk kalenin kraliyet sarayını barındırırken ikincisinin ise hazinelerin saklandığı kale olduğu belirtilmektedir. Arslan, 2004:26.

görülmektedir. Amisos'un doğusundaki Pharnakeia (Kerasos/Giresun) ve Trapezus kentlerini de içeren ve Kolkhis'e kadar uzanan Karadeniz kıyıları ile Armenia Minor'deki büyük bir alan Deiotaros'a verilmiştir. Ayrıca Halys Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü yer ile Amisos arasındaki Gadilonitis⁷²⁰ adı verilen bir bölgenin de kendisine verildiği bilinmektedir.⁷²¹

M. Antonius,⁷²² MÖ 39 yılında I. Polemon'a güneyde Ikonion⁷²³'u, bundan üç yıl sonra ise Galatia⁷²⁴ ve Lykaonia⁷²⁵ Bölgesi'nin bir kısmını Amyntas'a⁷²⁶ vermiştir.⁷²⁷ Magie, MÖ 37/6'da Galatia ve Paphlagonia hükümdarı Kastor'un ölmesi ya da tahttan indirilmesiyle, Galatia'nın Amyntas'a verildiğini, başkenti Gangra olan Paphlagonia⁷²⁸ toprakları, bölgenin kuzey kesimindeki Pompeiopolis (Taşköprü)⁷²⁹ şehri ile Amnias Nehri (Gökırmak) havzası ve Halys'in doğusundaki Phazimonitis Bölgesi'nin ise Neapolis (Vezirköprü) şehri de dahil olmak üzere Kastor'un oğlu Deiotarus Philadelphos'a verildiğini ifade etmektedir.⁷³⁰ Amyntas'ın bölgedeki

⁷²⁰ Halys ile Amisos arasındaki bölgeye Gazelonitis olarak da adlandırılmaktadır. Ramsay, 1960:209.

⁷²¹ Marek, 2019:302-3.

⁷²² MÖ 38'de Pisidia'nın dağlık olan kuzey kesiminin ve Ikonion dahil olmak üzere Lykaonia'nın bir bölümünün Galatia kralı Amyntas'a; Lykaonia'nın Kilikia Trakheia'ya kadar olan kesiminin Polemon'a; Kilikia Trakheia'nın, tapınak devleti Olba hariç, Kleopatra'ya; doğuda Amanos Dağları'na sınırı olan bölgenin ise, Tarkondimotos adında bir krala verildiği belirtilmektedir. Antonius, MÖ 37 ya da 36'da yaptığı ikinci düzenlemeyle Polemon'un önceki topraklarını elinden alıp onu Pontos'ta Iris Nehri'nin kaynağını da içine alan bir bölgeye kral yapmıştır. Polemon'a ait olan güneydeki topraklar ve Side dahil Pamphylia'nın bir bölümü ise Galatia kralı Amyntas'a verilmiştir. Ayrıca bkz. Magie 1950, 376, 383, 418, 433 vd. Kaya, 2005:19.

⁷²³ MÖ 1. yüzyılda Galat boylarından Tolistobogilerin Konya ve çevresine kadar yayıldıkları bilinmektedir. Bahar, 2017: 37.

⁷²⁴ Galatia, Kastor'un mirasçısına değil Antonius tarafından Amyntas'a verilmiştir. Belki de Amyntas, daha değerli bir destekçi olarak görülmüş olabilir. Magie 1950:434.

⁷²⁵ Lykaonia Bölgesi, MÖ 80 yılı civarında yeni kurulan Kilikia Eyaleti'ne bağlanmadan önce MÖ 100 yılına kadar Asia Eyaleti'nin bir parçası olmuştur. Hornblower ve Spawforth, 1999: 894.

⁷²⁶ MÖ 39/38 yılında Antonius'un, Kilikia Trakheia ve Ikonion dahil Lykaonia'nın bir bölümünü Amyntas'a verdiği belirtilmiştir. MÖ 37/36 yılında yapılan ikinci düzenlemeyle de önceden Zenon'un oğlu Polemon'a verilen Lykaonia'nın, Kilikia Trakheia'ya kadar olan güney kısmı ile Side dahil Pamphylia'nın bir kesimini Amyntas'a verdiği ifade edilmektedir. Bu durumda Amyntas'ın krallığının Akdeniz'e ulaşmış olduğu görülmektedir. Antonius'un, daha önce Amyntas'a verdiği Kilikia Trakheia'yı, Olba Tapınak Devleti hariç olmak üzere Kleopatra'ya armağan ettiği bilinmektedir. Taşdöner, 2017:103-4.

⁷²⁷ Baldıran ve Pehlivan, 2015:909.

⁷²⁸ Bilgi için bkz. Ramsay, 1960:210.

⁷²⁹ Pompeiopolis'in Galatia Eyaleti'ne eklenen ilk Paphlagonia kenti olduğu bilinmektedir. Kent MÖ 64 yılında kurulmuştur. Galatia Eyaleti'ne bağlanan Paphlagonia'nın metropolisi yapılmıştır. Taşdöner, 2017:172-3.

⁷³⁰ Magie, 1950:434.

egemenliği, Galatia'nın güneyinde yer alan; Pisidia⁷³¹, Lykaonia, Isauria ve Kilikia'nın batısına yayılmıştır.⁷³² Kabalia Bölgesi şehirleri⁷³³ MÖ 82'de Lykia Birliği'ne aitken MÖ 42 ya da sonraki yıllarda muhtemelen Kilikia'ya eklenmiş, sonrasında ise Amyntas'ın krallığına ve böylece Galatia'ya geçmiştir. Olympos ve Phaselis kentleri de muhtemelen Lykia⁷³⁴ Birliği'nden ayrılmaları veya atılmaları nedeniyle Kilikia'ya eklenmiş ve benzer şekilde Galatia'nın yönetimine geçmiştir.⁷³⁵

Trokmilerin batı sınırı sikkelerinde⁷³⁶ de görülebileceği gibi Halys'e kadar uzanmaktadır. Toprakları kuzeyde Amaseia'ya, güneyde ise Kappadokia'ya kadar uzanmaktaydı. Pontos topraklarının iç kesiminin, Tavion⁷³⁷ çevresindeki Trokmi toprakları ve Kappadokia Krallığı'na sınırı olduğu belirtilmektedir.⁷³⁸ Tektosagların toprakları kuzeyde Gangra ve Mnizus'un bölgesi ile sınırlanmıştır. Ptolemaios, Gangra'yı Paphlagonia'ya, Mnizus'un bölgesini ise doğuda Halys Nehri taraflarına yerleştirmiştir. Güneyde sınırlar, Kappadokia ile sınırı olan Tatta Gölü'nün kuzey ucuna kadar uzanmaktadır. Bu yönde Aspona (Sarihüyük-Bala) yerleşimi de Tektosagların sınırları içindedir. Aspona daha sonra bağımsız bir şehre dönüştürülmüştür. Aspona kenti, MS 333'te Itinerarium Burdigalense'de bir şehir olarak belirtilmiştir. Tektosag ve Tolistobogiler arasındaki sınırın belirlenmesinin mümkün olmadığı fakat Tolistobogilerin batı sınırının oldukça kesin olduğu ifade edilmektedir. Sınırın Pessinous'un⁷³⁹ çok batısında olmadığı, Trokna (Kaymaz-Sivrihisar) ve Amorion'un Asia'da yer aldığı belirtilmektedir. MÖ 49 yılında Galatia

⁷³¹ Amyntas'ın MÖ 36'da kralı olduğu Pisidia Bölgesi Roma tarafından, doğrudan kontrol edilmek yerine tek tek şehirlerle anlaşmalar yapılarak idare edilmeye çalışılmıştır. Bölge Galatia Eyaleti'ne dahil edilene kadar tam olarak kontrol altına alınmamıştır. Hornblower ve Spawforth, 1999: 1186.

⁷³² Bury, 1893:108.

⁷³³ Güneydeki Kabalia kentleri Murena (MÖ 105-22) tarafından Lykia'ya eklenmiştir. Jones, 1971:395.

⁷³⁴ Plinius, Galatia'nın Lykia ve Pamphylia yönündeki güneye doğru yayılmasını açıklamaktadır. NH V.32.

⁷³⁵ Jones, 1971:404-5.

⁷³⁶ Tavion'da Traianus döneminden sonra kent adıyla sikke basılmaya başlandığı belirtilmektedir. Kentte basılan sikkelerde MÖ 20 yıllarından Traianus dönemi sonuna kadar Roma İmparatorlarının büstlerine yer verilmediği ancak ön yüzlerde Zeus tasvirinin yer aldığı görülmektedir. Sikkeler üzerinde CEBACTHNON ya da TPOKMQN ifadelerinin yer almasının kent in kült merkezi olduğunun bir göstergesi olduğu ifade edilmektedir. Yine sikkelerde hexastyle olarak betimlenen tapınağın olasılıkla kentteki "Zeus Tavianus" tapınağının betimi olduğu düşünülmektedir. Akarsu, 2016:76.

⁷³⁷ Tavion'dan güney yönünde 21 mil (34 km) mesafede Kappadokia'ya girildiği belirtilmektedir. Ramsay, 1960:292.

⁷³⁸ Jones, 1971:152.

⁷³⁹ Pessinous (Ballıhisar) ve Gordion'a (Yassıhöyük) en azından MÖ 3. yüzyıl boyunca Tolistobogiler tarafından yerleşilmediği belirtilmektedir. Yanmaz, 2016a:28.

Krallığı ile Asia Eyaleti arasındaki sınır üzerinde eski adının muhtemelen Leonton Kephale olduğu düşünülen Afyonkarahisar Kalesi'nin bulunduğu belirtilmektedir.⁷⁴⁰ Kuzeyde Tolistobogi toprakları Germa ve ayrıca Tembris (Porsuk) vadisini de içermekteydi. Böylece sınırı Bithynia'ya uzanmıştır. Güneyde Axylon⁷⁴¹ tarafında ne kadar yayıldığı bilinmemektedir.⁷⁴²

Anadolu ve Galatia hakkında detaylı coğrafi bilgiler paylaşan Plinius, bölgede yetişen bazı bitki ve malzemeler hakkında bilgiler vermektedir. Galatia'daki Kırmız Böceğinden (Ağaçta yaşayan bir tür kabuklu bit) bahseder ve Lusitania'daki (Portekiz topraklarındaki Roma idari bölgesi) biri hariç muhtemelen hepsinin en hatırı sayılı olduğunu belirtir.⁷⁴³ O dönemde bu böcekten kırmızı renk elde edildiği bilinmektedir. Galatia ve Kappadokia'nın sınır bölgelerinde "Selgicum" adı verilen ve kırsal alanlardaki otlardan yapılan bir tür yağdan bahsetmektedir. Bu yağın tendonların güçlendirilmesinde oldukça faydalı olduğu da belirtilir.⁷⁴⁴ Mor renk elde edilen bir tür salyangozdan bahsedilerek bu türün Galatia'da da üretiminin yapıldığı belirtilmektedir.⁷⁴⁵ Sedef otunun özellikle Galatia'da panzehirlerde kullanılan başlıca maddelerden birisi olduğu belirtilir.⁷⁴⁶ Abrotonum adı verilen ve acı olan bir tür bitkiden bahsedilir. Bu bitkinin Galatia'da yetişenlerinin hemen hemen Sicilya'da yetişenler kadar iyi olduğu belirtilir.⁷⁴⁷ Galatia'da yetişen ve sakız elde edilen bir bitki türünden bahseder. Ürünün çok kalitesiz olduğunu da belirtir.⁷⁴⁸ Greklerce hyoscyamos olarak adlandırılan Kara Banotu bitkisinden bahsedilir. Bu bitkinin birkaç çeşidi olduğu, siyah tohumlu olanının Galatia'da bulunduğu anlatılır.⁷⁴⁹ Bir mantar türünden bahsederek tedavi amaçlı nasıl kullanılacağı anlatılır. Galatia'da yetişen türün çok etkili olmadığına dair düşünceler olduğunu da ekler.⁷⁵⁰ Eğir otundan (*Acorus calamus*) bahseder, köklerinin bazı göz hastalıkları ve yılanların

⁷⁴⁰ Taşdöner, 2017:94.

⁷⁴¹ Axylon için bkz. Texier, 2002:430. Axylon Bölgesi'nin detaylı bir haritası için bkz. Crowfoot, 1971:50.

⁷⁴² Jones, 1971:121-2.

⁷⁴³ NH IX.65.

⁷⁴⁴ NH XV.7.

⁷⁴⁵ NH XVI.12.

⁷⁴⁶ NH XX.51.

⁷⁴⁷ NH XXI.92.

⁷⁴⁸ NH XXIV.67.

⁷⁴⁹ NH XXV.17.

⁷⁵⁰ NH XXV.57.

neden olduğu yaralanmalarda kullanıldığı aktarılır. En iyi köklerin Pontos'ta olduğu, ikinci sırada da Galatia'dakilerin geldiği ifade edilmektedir.⁷⁵¹ Yünlerden bahsederek en iyi yünün hayvanın boyun kısmından elde edileceğini belirtir. En iyi yün çeşitlerinin Galatia, Tarentum (Taranto), Attica ve Milet'de olduğunu söyler.⁷⁵² Castpreum'dan (Kunduz yağı) bahsederek en etkili olanların Pontos ve Galatia'da olduğunu söyler.⁷⁵³ Opal taşının Galatia'da da üretildiğinin söylendiğini belirtmektedir.⁷⁵⁴ Ametist taşından bahsederek, bulunduğu yerlerden birisinin de Galatia olduğunu ifade etmektedir.⁷⁵⁵ Yine koyu siyah renkli değerli bir taşın Galatia'da da bulunduğu anlatılmaktadır.⁷⁵⁶

4.2. Üç Galat Boyunun Merkezi Kentleri

Galatia'daki ilk kentlerin, Galatia Krallığı'nın Roma Dönemi'nde Augustus tarafından eyalet olarak ilhak edilmesiyle oluşturulduğu bilinmektedir. Bu ilk kentler; Ankyra, Pessinous ve Tavion'dur. Bunlar, üç Galat boyunun kendilerine merkez olarak seçtikleri yerleşim yerleridir.⁷⁵⁷

4.2.1. Ankyra

Tektosag Galatlarının en önemli kenti Ankyra'ydı.⁷⁵⁸ Kentin sınırları batıda Sangarios Nehri, doğuda Halys Nehri, kuzeyde Gangra ve Mnios Bölgesi, kuzeybatıda Siberis Çayı (Kirmir Çayı), güneyde ise Laodikeia Katakekaumene ve Ikonion ile Tatta Gölü'nün kuzey ucuna kadar genişlemiştir. Tolosotbogi yöneticisi olan Deiotaros'a ait olan Peion ve Blukion kaleleri de Ankyra sınırına dahil edilmişlerdi.⁷⁵⁹ Geç Roma Dönemi yol ağlarını gösteren birçok önemli belgede Ankyra, yolların kesiştiği ve birçok yöne doğru ulaşımın sağlandığı önemli bir kavşak noktası olarak belirtilmiştir.⁷⁶⁰ Kent, önemini⁷⁶¹ Geç Antik Dönem'e kadar

⁷⁵¹ NH XXV.100.

⁷⁵² NH XXIX.9.

⁷⁵³ NH XXXII.13.

⁷⁵⁴ NH XXXVII.22.

⁷⁵⁵ NH XXXVII.40.

⁷⁵⁶ NH XXXVII.63.

⁷⁵⁷ Kaya, 2000c:158.

⁷⁵⁸ Plinius NH V.42'de Galatia'nın şehirlerini sayarken Ankyra'yı Tektosagların yerleşimi olarak belirtmektedir.

⁷⁵⁹ Kaya, 2000c:159.

⁷⁶⁰ Kadroğlu vd., 2018:24.

⁷⁶¹ Livius, Ankyra'dan soylu bir şehir olarak bahsetmektedir XXXVIII.24.1.

korumuş ve Roma İmparatorluğu Dönemi boyunca eyalet metropolisi olarak kalmıştır. İlk kez Phrygler tarafından kurulan kentin, MÖ 3. yüzyılın ortalarına⁷⁶² doğru Galatların egemenliğine geçtiği belirtilmektedir. Manlius'un Galat seferinde terk edilmiş bir halde bulunduğu ifade edilmektedir. Manlius'un MÖ 188'de yapılan Apameia Antlaşması'yla Ankyra'yı Pergamon Krallığı'nın kontrolünde Galatlara bıraktığı bilinmektedir.⁷⁶³ MS 2. yüzyılın ortalarına doğru en geniş yayılımına kavuşan ve refah dönemini yaşayan kent, 3. yüzyıldan itibaren önemini kaybetmeye başlamıştır.⁷⁶⁴ Bununla birlikte MS 4. yüzyılda kentin, Doğu Roma İmparatorluğu'nun en önemli merkezlerinden birisi olduğu belirtilmektedir.⁷⁶⁵ MS 3. yüzyılda Ankyra, Palmyra kraliçesi Zenobia'nın istilasını yaşamış ve daha sonra tekrar Roma egemenliğine alınmıştır.⁷⁶⁶

Ankyra'nın yazılı kaynaklarda ilk kez geçtiği dönem MÖ 4. yüzyıldır. Antik yazar Arrianus, Paphlagonialı yöneticilerin Büyük İskender'e Kappadokia'ya ilerlemeden önce Ankyra'da teslim olduğunu belirtmektedir.⁷⁶⁷ Ankyra adının kökenine dair Stephanos Byzantinos ilk bilgileri vermektedir. Yazar, Aphrodisias'lı Apollonias'a dayandırarak verdiği bilgilerde kentin Galatlar tarafından kurulduğunu belirtmektedir. Byzantinos, Pontos Krallığı'nın yanlarında savaşan Galatlara armağan olarak verdikleri hediyeler arasında Ptolemaioslara ait bir gemi çapasının⁷⁶⁸ da bulunduğunu, Galatların bu çapayı Mên tapınağına sunduklarını anlatmaktadır.⁷⁶⁹ Kentin ilk adı Grekçe "ANKYPA" Latince ise "ANCYRA"dır. Kelime anlamı ise gemi çapasıdır. Pausanias'a göre ise kent Galatlarca değil Phryg kralı Gordios'un oğlu Midas tarafından kurulmuştur. Yazar kentin kuruluşu ve adının anlamı ile ilgili efsanevi bilgiler vermektedir.⁷⁷⁰ Bazı kaynaklar ise Ankyra adının, bir kişi ya da Anadolu tanrılarında olan Mên'in bir kült adından geldiğini belirtmektedir. Tanrı Mên'in bazı tasvirlerinde omuzları üstünde ay benzeri bir fûgürü andıran boynuz

⁷⁶² Akurgal, MÖ 3. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren yerleşimin, Galat egemenliğine girdiğini belirtmektedir. Akurgal, 2007:435.

⁷⁶³ Sargin, 2012: 24.

⁷⁶⁴ Sevin, 2013:219.

⁷⁶⁵ Kadioğlu vd., 2018:21.

⁷⁶⁶ Zosimos I.59.

⁷⁶⁷ 2.4.1.

⁷⁶⁸ Gemi çapası kentin sembolü haline gelmiş ve MS 2. ve 3. yüzyıllarda basılmış olan sikkelerde betimlenmiştir. Kadioğlu vd., 2018:19.

⁷⁶⁹ Steph. Byz., Ethnica 33.

⁷⁷⁰ Paus. I.4.5.

betimlemelerinin olduğu, bu şeklin Ankyra sözcüğünün –Ank kökünün manası olan çengel, kıvrıntı, bükük kol gibi anlamlara geldiği ifade edilmektedir.⁷⁷¹ Bizanslı tarihçi Malalas, Augustus'un, eski adı Arsine olan bir köyü surlarla güçlendirerek bir kente çevirdiğini ve iki denizin yani Karadeniz ve Akdeniz'in ortasında yer aldığı için de adını Ankyra olarak değiştirdiğini anlatmaktadır.⁷⁷²

MÖ 281'de Korupedion Savaşı'nda Seleukosların Lysimakhos'u yenmesi sonucunda Ankyra Seleukosların egemenliğine geçmiştir. MÖ 240'lı ya da 230'lu yıllarda gerçekleştiği düşünülen ve Seleukosların iç savaşı olan Ankyra Savaşı'nda Galatlar önemli bir konumda yer almışlardır. Apameia Antlaşması ile Galatlara bırakılan Ankyra, MÖ 183'te Pergamon Krallığı'nca istila edilmiştir. MÖ 180'de ise Pontos Krallığı Galatlarla işbirliği yaparak kenti istila etmiştir. Roma'nın Pergamon Krallığı ortadan kaldıktan sonra Ankyra'nın da içinde olduğu Phrygia'yı, Pontos Krallığı'na verilmiştir. Sonraki süreçte Pontos ile Roma arasındaki savaşlarda Roma'nın yanında yer alan Galatlar, Ankyra'nın kontrolünü ele geçirirler.⁷⁷³ Galatlar Avrupa'da yaptıkları gibi Anadolu'ya geldiklerinde de yamaçları dik ve savunmaya elverişli olan bölgelere yerleşmişlerdir. Ankara Kalesi de Galatlar tarafından bu şekilde kurulan bir yerleşim birimi olmuştur. Ankara Kalesi'nin tam olarak ne zaman yapıldığı bilinmese de Romalılar MÖ 2. yüzyılın başlarında buraya geldiklerinde Tektosag kabilesinin kaleye sığındığı bilinmektedir.⁷⁷⁴ Strabon, Ankyra'dan kale yerleşimi olarak bahseder ve Tektosaglara ait olduğunu söyler.⁷⁷⁵ Kentte, Galatlarca tanrılaştırılmış Augustus adına inşa edilen Sebasteon Tapınağı bulunmaktaydı. Bu tapınağın, daha önce aynı yerde bulunan in antis planlı ve podiumlu Mên Tapınağı'nın üstüne inşa edildiği belirtilmektedir.⁷⁷⁶

Ankyra'nın yaklaşık olarak iki yüz yıl kadar süren Galat Dönemi'nde kentleşmesini tamamlayamadığı, birçok boy veya topluluğun birleşmesiyle oluşan büyük bir birim olarak (sympoliteia) kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Roma Dönemi'nde ise Ankyra gerçek bir polis görünümüne kavuşmuştur. İmparator Traianus zamanında askeri açıdan önemli bir stratejik ve lojistik öneme sahip

⁷⁷¹ Arslan, 2004:24.

⁷⁷² IX.13.

⁷⁷³ Sargın, 2012:22.

⁷⁷⁴ Erdoğan vd., 2007:50-1.

⁷⁷⁵ XII.5.2.

⁷⁷⁶ Arslan, 2004:24.

olmuştur. Hadrianus zamanında ise Metropolis unvanı almıştır. Hadrianus Dönemi'nin sonlarında kent 12 mahalle ya da semte (phyle) bölünmüştür. Diokletianus zamanında askeri ve ekonomik olarak önemini koruyan kent, MS 314 ve 358 yıllarında konsillere ev sahipliği yapmıştır. I. Theodosius zamanına kadar refah ve huzur dönemi yaşayan kent, bu dönemde ikiye ayrılan Galatia Eyaleti'nin Galatia Prima olarak ayrılan kısmının merkezi olarak kalmıştır.⁷⁷⁷

4.2.2. Pessinous

Pessinous kenti, Ankara-Eskişehir yolunun güneydoğusunda ve yola yaklaşık olarak 16 km. uzaklıktadır. Kentin mimari yapıları, kurumları ve görevlilerinin unvanlarının burasının Helenistik yapısını ortaya çıkardığı ifade edilmektedir. Kent Geç Roma Dönemi'nde Galatia Salutaris'in merkezi konumunda yer alarak önemini uzunca bir süre devam ettirmiştir.⁷⁷⁸ Stephanos Byzantinos kentin adını bir Galat komutanından aldığını belirtmektedir.⁷⁷⁹ Ayrıca antik yazarlarca Pessinous'da bulunan ve Ana Tanrıça'yı temsil eden Kara Taş'ın gökten indirilmiş bir taş olduğu belirtilmiş bu sebeple de Pessinous adının düşmek anlamına gelen "pesein" kelimesinden doğmuş olabileceği de ifade edilmektedir. Kentte tahıl, yün, dokuma, post ve deri ticaretinin yapıldığı, bu ekonomik hareketliliğin Gordion'dan bile daha yüksek bir seviyeye ulaştığı belirtilmektedir. Önemli yolların üzerinde olması sebebiyle özellikle Roma Dönemi'nde hem dini hem de ekonomik olarak önemini koruduğu bilinmektedir.⁷⁸⁰

Anadolu'ya yerleşen üç Galat boyundan Tolistobogların merkezi Pessinous (Ballıhisar) kentiydi. Kentin, Manlius'un seferi sırasında bile bir Phrygia yerleşimi olduğu belirtilmektedir.⁷⁸¹ Tolistoboglar, Sangarios Nehri'nin⁷⁸² Tembris Çayı (Porsuk) ile birleştiği bölgeden, Tembris'in doğduğu bölgelere kadar uzanan bir alana yerleşmişlerdir. Pessinous kentinin hemen batısı Tolistobogların topraklarının da batı sınırını oluşturmaktaydı. Güney yönünde ise Cihanbeyli Yaylası'nın

⁷⁷⁷ Sargın, 2012:28-38.

⁷⁷⁸ Kaya, 2000c:163.

⁷⁷⁹ Ethnica 33.

⁷⁸⁰ Yanmaz, 2016a:41,44.

⁷⁸¹ Kaya, 2000c:35.

⁷⁸² Strabon, Sangarios Nehri'nin kaynaklarının Pessinous'tan 150 stadion kadar uzaklıkta bulunan Sangia Köyü yakınlarında olduğunu belirtmektedir XII.3.7.

Lykaonia ile olan sınırı oluşturduğu belirtilmektedir.⁷⁸³ Livius, Pessinous'un Phrygia ile olan güneybatı sınırının Abbasion kenti yakınlarında olduğunu belirtmektedir.⁷⁸⁴ Kuzeyde sınır, Roma kolonisi olan Germa (Babadad) ve Tembris Çayı vadisi boyunca Bithynia'ya doğru uzanmaktaydı. Plinius, Bithynia ile olan sınırın Hieros ya da diğer adıyla Siberis Çayı (Aladağ) olduğunu ifade etmektedir.⁷⁸⁵ Ammianus Marcellinus, kuzey yönünde Galatia ve Bithynia arasındaki sınırın Dadastana'dan geçtiğini belirtmektedir.⁷⁸⁶

Pessinous kenti, Tolistobog topraklarında olsa da idari anlamda bağımsız bir yapıya sahip olmuştur. Strabon, Pessinous'un bölgesindeki en büyük ticaret merkezi olduğunu ve büyük saygı gören "Tanrılar Anası"na (Kybele) ait tapınağın burada bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca Kybele adının Kybelon Dağı'ndan geldiğini de ifade etmektedir.⁷⁸⁷ Kent dini önemini Roma İmparatorluk Dönemi boyunca korumuştur. Birçok imparator kenti ziyaret etmiştir.⁷⁸⁸

Kenti yöneten rahip ailesi kendi sikkelerini basma yetkisine sahipti.⁷⁸⁹ Pergamon ile iyi ilişkilere sahip olan bu rahipler Galatia sınırı içinde olsalar da Galatlardan ayrı hareket edebilme özgürlüğünü de ellerinde bulundurmuşlardır. Kentin, MÖ 58 yılında tamamen Tolistobog Galatlarının eline geçtiği bilinmektedir.⁷⁹⁰ Pessinous kentinde basılan sikkelerde Galatların izlerine ilk kez Galatia Krallığı Dönemi'nde kral Deiotaros'a ait bir monogramda rastlanıldığı ifade edilmektedir.⁷⁹¹

MÖ 3. yüzyılda kenti yönetenler ile Galatlar arasındaki ilişkinin gelişim ve şekline dair hiçbir bilginin bulunmadığı belirtilmektedir. Bununla beraber bu dönemde Galatların düşmanı olan Pergamon ile Pessinous arasında ilişkilerin giderek arttığı da bilinmektedir. Manlius'un seferi sırasında bölgeye gelen Roma orduları rahipler tarafından iyi bir şekilde karşılanmış ve zaferi Roma'nın kazanacağı kehanetinde bulunulmuştur. MÖ 2. yüzyılın ortalarına doğru Galatların Pessinous

⁷⁸³ Sevin, 2013:216.

⁷⁸⁴ XXVIII, 15.15.

⁷⁸⁵ V.43.

⁷⁸⁶ XXV 10.12.

⁷⁸⁷ XII.5.3.

⁷⁸⁸ Livius, XXIX 11.7-8;Amm. Marc. XII 9.5.8.

⁷⁸⁹ Kaya, 2000c:72.

⁷⁹⁰ Sevin, 2013:218.

⁷⁹¹ Yanmaz, 2016c:718.

kentine ilk kez saldırdıkları ve Pessongoi denilen bölgeyi ele geçirdikleri belirtilmektedir.⁷⁹² MÖ 2. yüzyılda Pergamon kralları II. Eumenes ve II. Attalos'un Pessinous rahibi Attis'e yazdıkları mektupların özel ve gizli yazışmalar olduğu ifade edilmektedir. Manlius'un seferi sırasında rahiplerin Phrygialılar olduğu fakat yukarıda belirtilen iki Pergamon kralının yazışmaları yaptıkları dönemlerde Galat kökenli seçkin ailelerin üyelerinin de rahip⁷⁹³ olarak görev yaptıkları ve sadece dini değil siyasi güçlerinin de olduğu belirtilmektedir.⁷⁹⁴ II. Attalos'un Pessinous rahibiyle yaptığı son yazışmayla beraber artık Pergamon'un gerginlikten uzak ve daha uzlaşmacı bir tavır sergilenmeye başladığı ifade edilmektedir.⁷⁹⁵

4.2.3. Tavion

Halys Nehri'nin doğusunda bulunan Tavion kenti (Büyüknefes), Trokmi Galatlarının merkeziydi. Trokmilere ait olan toprakların büyük ihtimalle Pontos kralı Mithridates tarafından verildiği belirtilmektedir. Trokmi toprakları batıda Halys Nehri'nden kuzeydoğuda Amaseia ve Zela kentlerine, güneyde Kappadoks (Delice) Çayı'nın kıyılarına kadar uzanmaktaydı. Tavion kenti MS 4. yüzyılın sonlarına doğru kurulan Galatia Prima (Consularis) eyaletine bağlanmıştır.⁷⁹⁶ Stephanos Byzantinos'a göre Tavion adı Galat bir komutanın adından gelmiştir.⁷⁹⁷ Tavion kentinin basmış olduğu sikkelerden burasının MÖ 22-20 yılları arasında kurulduğu ifade edilmektedir. Tavion kentinin Antiokheia (Yalvaç) ve Lystra kolonilerinin kardeş kenti olduğu da belirtilmektedir.⁷⁹⁸

Strabon, Tavion'un bölgesindeki ticaret merkezi olduğunu ve burada Zeus'un tunçtan yapılan anıtsal bir heykeliyle kutsal bir alanın olduğunu belirtmektedir.⁷⁹⁹ Kentteki bir yazıtta da Zeus Tavianos ve Iupiter Tavianos adı geçmektedir.⁸⁰⁰ Tavion kenti hem dini hem de ticari olarak öne çıkan bir kentti.⁸⁰¹ Bunun yanında Tavion

⁷⁹² Kaya, 2000c:72-3.

⁷⁹³ Akurgal, kentin beş Phryg beş de Galat kökenli rahiple birlikte bir başrahip tarafından yönetildiğini belirtmektedir. Akurgal, 2007: 429.

⁷⁹⁴ Arslan, 2019:174-5.

⁷⁹⁵ Kaya, 2000c: 75.

⁷⁹⁶ Sevin, 2013:216.

⁷⁹⁷ Ethnica 33.

⁷⁹⁸ Kaya, 2000c:113, 162.

⁷⁹⁹ XII.5.2.

⁸⁰⁰ CIL III 860.

⁸⁰¹ Sargın, 2012:26.

kenti sosyal ve kültürel etkinlikler açısından da önemli bir konumdaydı. Ankyra ile birlikte Tavion'da da koinon oyunları yapılmaktaydı. Tavion ve etrafındaki bölgenin üzüm bağları ve hayvancılık açısından oldukça uygun topraklara sahip olduğu belirtilmektedir. Kent ve çevresinin MS 3. yüzyılın başlarında Kappadokia Eyaleti'ne dahil olduğu MS 250'den itibaren ise tekrar Galatia Eyaleti'ne bağlandığı bilinmektedir.⁸⁰²

4.3. Galatların Sosyo-Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Arkeolojik ve filolojik çalışmaların Keltlerin⁸⁰³ en eski yurdu olarak Ren Nehri'nin doğusunu gösterdiği bilinmektedir. MÖ 8. yüzyılda Homeros ve Hesiodos'un doğrudan Keltlerden bahsetmeseler de Kelt kelimesi olduğu düşünülen "kassiteros" ifadesini kullandıkları belirtilmektedir.⁸⁰⁴ Onlarla ilgili ilk tarihi bilgiler, Miletos'lu Hekataios'un Periodos Ges (Yeryüzünün Tasviri) adlı kayıp eserin iki parçasından öğrenilmektedir. Daha sonra ise Herodotos⁸⁰⁵, Keltlerle ilgili bilgiler vermektedir. MÖ 3. yüzyılda yaşayan Rodoslu Apollonius Keltlerden bahsetmektedir.⁸⁰⁶ Keltler⁸⁰⁷ MÖ 1. binde çeşitli göçler yaşamışlardır. İlk göçleri, Hallstaat⁸⁰⁸ Kültürü Dönemi'nde (MÖ 900-500) yurtlarından kuzeybatı yönüne doğru yani Britania ve Ivernia (İrlanda) adalarına doğru olmuştur. İkinci göçleri, La Tène Kültürü Dönemi'nde (MÖ 500-280) Güneybatı Fransa ve İber Yarımadası'na doğru yapılmıştır. Bu dönemde İtalya, Keltler tarafından istila edilmiştir.⁸⁰⁹ La Tène Dönemi'nin son göçü ise MÖ 3. Yüzyılın ilk çeyreğinde gerçekleşen Balkan Yarımadası, Yunanistan, Thrakia⁸¹⁰ ve Anadolu'yu etkileyen göçtür.⁸¹¹

⁸⁰² Kaya, 2000c:38, 135, 163, 199.

⁸⁰³ Eski İrlanda dilinde Galatia'nın -gal- kökünün, savaş ateşi, cesaret, duman, bulut, buhar veya "Yapabilmek" fikri ya da kavramı anlamlarına geldiği belirtilmektedir. Yörük, 2009:123; Darbyshire vd., 2000:77.

⁸⁰⁴ Freeman, 1996:12.

⁸⁰⁵ II. 33 - IV. 49.

⁸⁰⁶ Argonautica, IV. 611, 635, 646.

⁸⁰⁷ Keltlerin Avrupa ve Anadolu'daki karşılaştırmalı kronolojisi için bkz. Yörük, 2009:47.

⁸⁰⁸ Hallstatt Kültürünün çöküşünden bu yana, çeşitli faktörlerin göç dalgalarına sebep olduğu, bunlardan birisinin de Kelt kabilelerinin Anadolu'ya girmesine yol açtığı belirtilmektedir. Yörük, 2009:116.

⁸⁰⁹ Livius, V. 34.

⁸¹⁰ Thrakia'ya birçok Galat akını yapılmıştır. Bölgedeki Galat faaliyetleri için bakınız: Kaya, 2000:11.

⁸¹¹ Kaya, 2000: 2-4.

Antik yazarlar Anadolu Keltleri için farklı adlandırmalar ve bilgiler vermektedir. Diodoros⁸¹² onların Greklerle karışıklarını söylerken Livius ise Anadolu'daki Galatları işaret ederek farklı etnik topluluklarla⁸¹³ karışıklarından bahsetmektedir. Strabon⁸¹⁴, Greklerin Galatlara Keltoi⁸¹⁵ (Κέλτας-Κελτοῦς) dediklerini belirtir. Pausanias'a göre⁸¹⁶ ise onların Anadolu'ya geçenlerine⁸¹⁷ hem Grekler hem de Romalılar Galatlar (Γαλάτας) diyordu. Antik kaynaklar ayrıca Anadolu Keltleri için "Helenogalatai" ya da "Gallagraeci", yaşadıkları toprakları ise "Gallograecia" olarak adlandırıldığını ifade etmektedirler.⁸¹⁸ Livius'un aktardığı satırların Polybios'tan alınmış olması durumunda ise Galatlara en azından MÖ 2. yüzyıl ortalarında "Gallograeci" denildiğinden kuşku duyulamayacağı belirtilmektedir.⁸¹⁹ Kaya⁸²⁰, Galatai, Galli ve Keltoi sözcüklerinin kökenine ilişkin tarihi açıdan dikkate değer hiçbir bilginin olmadığını belirtmektedir. Caesar, Galya'yı; biri Belgae, diğeri Aquitani ve üçüncüsü ise Galli olarak adlandırılan ve kendilerine Celtae diyen insanlar tarafından yaşanan üç bölüme ayrılmıştır. Bütün bu bölgeler dil, kurumlar ve yasalar⁸²¹ bakımından birbirinden farklıdır. Galli, Aquitani'den Garonne Nehri ile Belgae'den ise Marne ve Seine Nehirleri'yle ayrılmaktadır.⁸²²

⁸¹² Diodorus, (V. 21-33) Keltika Bölgesi'nden bahseder. Bölgenin hükümdarının kızından oğlu olan kahraman Herakles'in bölgeyi ziyaret ettiğini anlatır. Oğlunun ismi Galates'dir. Kendisinden sonra ona tabi olanlarca Galatai olarak adlandırılır. Daha sonra bütün bölgenin adı Galatia olur (V. 24.1-3). Galatia, Latince Gallia veya Gaul'un Grek dilindeki karşılığıdır. Diodorus, Galya'nın, en büyüğü yaklaşık iki yüz bin ve en küçüğü ise elli bin insandan oluşan farklı büyüklükteki birçok kabile tarafından yaşanan bir yer olduğunu belirtir. Romalıların, bütün Galyalıları Galatai (V.32.1. Γαλάτας-Galatlar) dediklerini ifade eder. Renfrew, 1989: 222.

⁸¹³ Anadolu'daki özellikle de Phrygia, Lykaonia, Isauria, Pisidia ve Kilikia'daki Grek olmayan halklar için bkz. Strabon XII 4.4, 8.3, 8.10 ve XIII 4.10-12.

⁸¹⁴ IV.1.14.

⁸¹⁵ Kaya, 2000:1.

⁸¹⁶ Periegesis tes Helledas I.4.1.

⁸¹⁷ Galatların Anadolu'ya geçtikleri dönemdeki sayıları için bkz. Livius, XXXVIII 16, 2.9.

⁸¹⁸ Livius, Ab Urbe Condita XXXVIII 17.9, 18.5; Iustinus, Epitome XXX 2.11; Strabo, Geographika XII 5.1; Diodoros, Bibliotheka V. 32.5.

⁸¹⁹ Kaya, 2004:36. Hellonogalatia

⁸²⁰ Kaya, 2000c:1.

⁸²¹ Galat yasaları için bkz: Gaius, Inst., I. 55; Caesar, Bell. Gall., VI. 19. Galat kabileleri arasında babanın çocukları üzerindeki gücünün (Patria Potestas-Babanın hakimiyeti) onları öldürme hakkını bile kapsadığı, Gaius (I -55) tarafından kaydedilmiştir. Caesar, B.G. VI. 19'da, aynı geleneğin Galia kabileleri arasında da var olduğunu ve bu durumdan ötürü, bölgelerini gasp edip yerleştikleri Phryg halkının değil Galatia'daki Galialı yerleşimcilerin geleneği olduğu sonucunu çıkardığını ifade etmektedir. Ramsay, 1906: 374.

⁸²² Caesar B.G. I, 1.

Romalıların Galli (Gall'ler) ya da Galyalıları adını verdikleri halkın⁸²³, Yunanistan ve Thrakia üzerinden Anadolu'ya geçtikten sonra Galatyalılar adını aldıkları belirtilmektedir. Keltlerle ilgili ilk yazılı kaynak, Miletoslu Hekataeus'un MÖ 6. yüzyılda Grek dilinde yazmış olduğu eseridir. Yazar, Keltler'in Güney Fransa'da yaşadığını söylemektedir. Keltler'in MÖ 4. yüzyıldan itibaren Grek dünyasında paralı askerler olarak kullanıldıkları bilinmektedir.⁸²⁴

4.3.1. Galatların Dili

Hieronymus⁸²⁵, MS 4. yüzyılda Galatyalılar ve Rhein Bölgesi'ndeki Trier kentine adını veren Belgae'deki Kelt topluluğu olan Treveri kabilesinin aynı dili konuştuğunu belirtmiştir.⁸²⁶ Amédée Thierry, (1797-1873) 3 ciltlik "Histoire des Gaulois" eserinde Tolistobogi ve Volcae⁸²⁷ Tektosaglarının Kymri dilini (Galce, Kelt dillerinin Britonik koluna ait bir dildir. Çoğunlukla Galler'de konuşulur) konuştuklarını ve Belgae'den yani kuzeyden Gallia'nın güneyine geldiklerini belirtir.⁸²⁸ MS 4. yüzyılda Galatların hala Lorraine'de (Fransa'nın kuzeydoğusunda bölge) aynı tarihte konuşulana benzer bir dil konuştukları ifade edilmektedir.⁸²⁹ Bunun yanında Galat dilinin⁸³⁰, MS 6. yüzyılın⁸³¹ sonlarında Orta Anadolu'nun kırsal bölgelerinde hala duyulabildiği ifade edilmiştir.⁸³² Galatlar, üstün kültüre sahip halkların etkisine rağmen ulusal geleneklerini ve dillerini uzun süre korumuşlardır.⁸³³

Galat dilinin en azından MS 5. yüzyılın sonuna kadar hayatta kaldığı düşünülmektedir. Dillerinin korunmasının, Doğu'daki tek Kelt devleti olan Galatia'nın varlığını da sembolize ettiği düşünülmektedir. Galat dillerinin sürdürülmesinin, etnik kimliklerini korumak ve Galia ile olan bağları ile Keltlerin Galatiasının, Helenleşmiş bir dünyada yok olmasını önlemek için gerekli olduğu

⁸²³ Kaya, 2000c:1

⁸²⁴ Arslan, 2002:41-2.

⁸²⁵ Hieronymus, MS 360'lardan 370'lere kadar Trier'de yaşadığı için kişisel deneyimine dayanarak bilgileri verdiği düşünülmektedir. Comm. in Ep. Gal., II. 134. Ayrıca bkz. Smith, 1854:931.

⁸²⁶ Renfrew, 1989: 233.

⁸²⁷ Volcae Tektosagları için bkz. Darbyshire vd., 2000:77-8.

⁸²⁸ Avrupa Keltleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Thierry, 1835: Cilt I-III.

⁸²⁹ Great Britain Admiralty, 1919:165.

⁸³⁰ Galatların dillerini MS 5. yüzyıla kadar kısmen de olsa kullanabildikleri belirtilmemiştir. Arslan, 2004:23. Galat dilinin Geç Antik Dönem'de de konuşulduğuna dair bkz. Marek ve Frei, 2016:206.

⁸³¹ Galatia'da yapılan dilbilimsel çalışmaların Galat dilinin MS 6. yüzyıla kadar bölgede konuşulduğunu kanıtladığı belirtilmektedir. Yörükân, 2009:6.

⁸³² Price ve Thonemann, 2010:212. Ayrıca bkz. Hornblower ve Spawforth, 1999:307.

⁸³³ RE VII.1, 533.

belirtilmektedir. Böylelikle, dillerinin uzun süreli kullanımının, Galatlıların Kelt mirasının vurgulanmasına yardımcı olduğu ifade edilmiştir. MS 487'de ölen Aziz Euthymius'un mucizesi şeklinde belirtilen bir olayda, Galatlı bir keşişin zihinsel bazı problemler yaşadığı fakat aziz tarafından tedavi edildiği belirtilir. Aziz, keşişin kendi dilinde ve anlayamadığı bazı ifadeler kullandığını belirtmektedir.⁸³⁴

Galat dilinin, Hieronymus zamanına kadar kırsal alanlarda konuşulduğu fakat Aziz Paul'un konuştuğu Galatlıların, eski Keltler'in soyundan olup olmadığını ya da çoğu Helenistik-Roma kentinde bulunan etnik karışımı⁸³⁵ temsil edip etmediklerinin bilinmediği aktarılmaktadır. Hieronymus'un açıklamasının iki önemli gerçeği açıklığa kavuşturduğu belirtilmektedir. Birincisi, Galatlıların dilini açık bir şekilde Batı Avrupa'daki Kelt dili ile ilişkilendirmesi, ikincisi ise Galatlıların, Kelt dillerini Helenistik ve Roma İmparatorluk Dönemleri'nde kullanmaya devam ettikleridir. Kelt dilinin hiçbir yazıyla yazılmamış olduğu bilinmektedir.⁸³⁶ Galatlar'ın genel meclisinin bütün kararlarının Grek dilinde yazıldığı ve İmparatorluk makamına ait genel yazışmalar, askeri kanunlara ilişkin yazışmalar ile askeri makamlar ve yollara ait bütün yazıların dilinin ise Latince olduğu belirtilmektedir. Bazen Latincenin yanında, Grekçe çevirisinin de eklendiği yazıtlar görülmektedir.⁸³⁷

4.3.2. Galat Göçleri

Helenistik Dönem, Galat topluluklarının Thrakia ve Anadolu'ya geldikleri dönem olmasının yanında birçok savaşta önemli rol oynayan Galatlar'ın Anadolu'da yerleştikleri ve kalıcı oldukları bir dönem olmuştur. Galatların Anadolu'ya gelmeden önce Balkanlar'da görülmesinin nedenleri arasında Güneydoğu Avrupa'daki siyasi düzenin yıkılması ve ortaya çıkan boşluğun özellikle Galatlar tarafından büyük bir

⁸³⁴ Jones, 1971: 120-121.

⁸³⁵ Helenistik Dönem kentlerindeki etnik karışım konusunun, idari düzenlemelere dair bir talepte yer alması açısından, Tyriaion kenti sakinlerinin istekleri dikkat çekicidir. Tyriaion (İlgin), Doğu Phrygia'da, Asya Minor'un ana askeri yolu üzerinde yer alan ve muhtemelen Seleukoslar yönetiminin ilk yıllarında inşa edilen küçük bir kalenin hakim olduğu bir yerleşimdir. Tyriaionlular, II. Eumenes'e elçi göndermişler ve farklı etnik grupların yaşadığı (Grekler, Makedonlar, eski Seleukos garnizonunun Galatlıları ve yerli Phryg nüfusu) küçük karma Tyriaion topluluğunun bir polis statüsüne yükseltilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Thonemann, 2013:5.

⁸³⁶ Anadolu'da MS 6. yüzyıla kadar konuşulan Keltçenin hiçbir zaman yazı dili olarak kullanılmadığı belirtilmektedir. Kaya, 2000c:90.

⁸³⁷ Texier, 2002:412.

fırsat olarak görülmesinin yattığı belirtilmektedir. Bu hareketlilik sonucunda Galatlar, ilk kez Makedonia ve Thrakia topraklarının kuzeyine gelmişlerdir. MÖ 270'lerde Anadolu'ya gelen Galat göçmenlerinin Latène kültürü sahibi olmadıkları ve onlara atfedilen tek bir objenin dahi bulunmadığını belirtilmektedir.⁸³⁸

Galat göçlerinin sebeplerine⁸³⁹ dair bilgileri Livius ve Iustinus'tan öğrenmekteyiz. Livius⁸⁴⁰; toprakların yetersizliği, ganimet arayışı ve kendilerini üstün savaşçılar olarak görmelerinden dolayı; Iustinus ise aşırı nüfus artışından dolayı Galat göçlerinin gerçekleştiğini belirtmektedir.⁸⁴¹

Iustinus'un neden olarak öne sürdüğü aşırı nüfus artışının Livius'un belirttiği toprak yetersizliği nedeniyle örtüştüğü fakat toprak yetersizliğinden kaynaklanan bir göç hareketinin Galatları çok uzun mesafeli bir yolculuğa sevk etmesinin mümkün olamayacağı ifade edilmektedir. Kuzeyden gelen farklı kabile ve boyların baskısıyla bir göç hareketine başladıkları, hareketlilikleri yüzünden yolları üzerinde bulunan diğer Galat topluluklarının da harekete geçtiği ve böylece kitlesel bir göç hareketinin başladığı düşünülmektedir. Bununla beraber Galatları Aşağı Tuna⁸⁴² ve Balkanlar'a getiren sebeplerle Anadolu'ya geçmelerine sebep olan etkenlerin farklı olduğu belirtilmektedir. Livius'a⁸⁴³ göre, özellikle Anadolu'nun batısının zenginliği onları bölgeye çekmiştir. Ona göre Galatlar, Byzantion kenti yakınlarındaiken Anadolu kentlerinin çok zengin olduklarını öğrenmiş ve bölgeye geçme istekleri artmıştır. Herakleia Pontikalı (Karadeniz Ereğlisi) Memnon,⁸⁴⁴ Galatların göçlerindeki en önemli neden olarak açlığı belirtmiştir. Pausanias'a⁸⁴⁵ göre Galatların çoğunluğu gemilerle Anadolu'ya geçti ve kıyı bölgelerini yağmaladı. Galatların boğazlar yoluyla geçmiş oldukları konusunda Pausanias dışında tüm antik edebi kaynakların hem fikir oldukları belirtilmektedir. Fakat iki boğazdan hangisini tercih etmiş

⁸³⁸ Coşkun, 2019:148-9.

⁸³⁹ Galatların göçlerindeki sebepler; aşırı nüfus artışı ve yetersiz topraklar, savaşçı özellikleri ve ganimet arayışı, başka kavim ya da kavimlerin baskısı ve iklimsel koşullar olarak sayılmaktadır. Kaya, 2000c:13.

⁸⁴⁰ XXXVIII.16.1

⁸⁴¹ Kaya, 2012:9.

⁸⁴² Galatların Anadolu'da ortaya çıkışlarının, MÖ 4. ve 3. yüzyıllarda Yukarı Tuna Bölgesi'ndeki yurtlarından göç etmeleri ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Darbyshire vd., 2000:77.

⁸⁴³ XXXVIII.16.4.5.

⁸⁴⁴ 8.8.

⁸⁴⁵ I.4.5.

oldukları konusunda Livius⁸⁴⁶ dışında hiçbir antik yazardan bilgi alınmamaktadır. Memnon,⁸⁴⁷ Galatlarla I. Nikomedes arasında Byzantion'da yapılan sözleşmenin koşullarını şu şekilde vermektedir: Barbarlar (Galatlar), Nikomedes ve çocuklarını her zaman destekleyecekler, Nikomedes izin vermezse başka bir devletle ittifak kuramayacaklar, Nikomedes'e müttefik olanlarla dost, düşmanlarıyla düşman olacaklardır, Byzantionluların müttefiki olarak ve gerektiğinde Khalkedon (Kadıköy), Kios (Gemlik), Tieion (Tios=Filyos) ve Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğlisi) halkının ve diğer bazı yöneticilerin müttefikleri olarak hizmet edeceklerdir.⁸⁴⁸

Iustinus⁸⁴⁹, Nikomedes'in, topraklarını kardeşine karşı savaşında destekleyen Galatlarla paylaştığını ve krallığının Galatların payına düşen bölümüne ise "Gallograecia" denildiğini belirtmektedir. Iustinus'un bahsettiği Gallograecia'nın, Hellespontos Phrighya'sı olduğu ifade edilmektedir. Fakat Galatların kendilerine bırakılan bu topraklara yerleşme niyetinde olmadıkları, Anadolu'ya geçmelerindeki asıl nedenin yerleşebilecekleri bir ülkeden ziyade, Anadolu'nun batı kıyılarındaki zenginliği yağmalamak olduğu aktarılmaktadır.⁸⁵⁰

Bu durumun Galat kabile yaşam biçiminin bir gereği olduğu, servete değer verilmeyen ve kahraman ile din adamlarına çok büyük saygının gösterildiği Galat toplumsal yapısına da uygun olduğu belirtilmektedir. Galatların, kendilerine verilen toprakta tarım⁸⁵¹ ve hayvancılıkla uğraşmaktansa çok daha kolay ve hızlı olabilecek yağmayı tercih ettikleri düşünülmektedir. Tektosagların⁸⁵² diğer iki Galat boyuna sonradan katılmasının, Leonnorios ve Luturios'un askerlerinin Zipoitias'a karşı kazanmış oldukları zaferden hemen sonra olduğu düşünülmektedir. Boğazlardan geçmeden önce yirmi bin kişi olan Galatların, Zipoitias'a karşı kazanmış oldukları zaferden sonra da yirmi bin kişi oldukları, bu sebeple de Tektosagların, zaferin hemen ardından Boğazları geçtikleri değerlendirilmektedir. Tektosagların katılımıyla

⁸⁴⁶ XXXVIII.16.3.

⁸⁴⁷ 11.2-3.

⁸⁴⁸ Kaya, 2012:4-8.

⁸⁴⁹ 25.2.

⁸⁵⁰ 13.

⁸⁵¹ Tarımı küçümsedikleri belirtilmektedir. Arslan, 2002:43.

⁸⁵² Pirene Dağları ile Cevennes Bölgesi civarına yerleşen Tektosaglar önemli, güçlü ve kalabalık bir Kelt topluluğudur. Trokmi ve Tolistobogi adlarının Alpler'in hem kuzey hem de güneyinde bir yer adı olarak bilinmediği ifade edilmektedir. Smith, 1854:926.

toplam Galat sayısının otuz bin olduğu ifade edilmektedir. Galatların, Anadolu'nun batısından ayrılıp, Kuzey Phrygia'ya ne zaman geçtikleri konusunda günümüze ulaşmış güvenilir bir bilginin bulunmadığı belirtilmektedir.⁸⁵³

4.3.3. Galatların Fiziki ve Kültürel Özellikleri

Galatlar, antik yazarlarca; tenleri beyaz ve uzun boylu⁸⁵⁴, sarı uzun saçları olan, görünüşleri korkunç ve bıyıklarının ağızlarını örttüğü şeklinde betimlenmiştir.⁸⁵⁵ Galat kadınlarının çocuk yetiştirmede çok iyi oldukları da belirtilmektedir.⁸⁵⁶ Kadın ve erkeklerin süse düşkün oldukları,⁸⁵⁷ yatay ve dikey çizgileri olan kumaş tipinde elbiseler giydikleri aktarılmaktadır.⁸⁵⁸

Galatların, ünlü cesaret ve dövüş deneyimleri nedeniyle Helenistik krallar tarafından her zaman paralı asker olarak işe alındıkları ifade edilmektedir. Galatia'nın, fetihler sonucu değil Helenistik krallarla yapılan düzenlemeler sonucunda ortaya çıkan bir siyasi oluşum süreci geçirdiği belirtilmektedir.⁸⁵⁹ Galatların Antik Dönem'de diğer toplumlarca da bilinen bir diğer özellikleri ve uğraşları ise köle ticaretine olmuştur. Gezici Galatyalı köle tüccarlarının Afrika gibi uzak yerlere gidip köle ticareti yaptıkları belirtilmektedir.⁸⁶⁰ MS 4. yüzyıl Romalı yazar A. Marcellinus⁸⁶¹, Gotlar'ın Galat köle tüccarlarınca ele geçirildiklerinden bahsetmektedir.⁸⁶²

Polybios'un, Kuzey İtalya Keltlerinin yaşam tarzıyla ilgili şu ifadeleri kullandığı belirtilmektedir; *“tahkimatsız köylerde yaşadılar, saman üzerinde uyudular ve et yediler, tek meslekleri savaş ve tarımdı, tek mülkleri ise sığır ve altındı”*.⁸⁶³ Galatların surlu ve korunaklı yerlerde değil açık alanlarda savaşmayı

⁸⁵³ Kaya, 2012:9-12.

⁸⁵⁴ Galatların fiziki özellikleri için bkz. Pausanias X.20; Livius XXXVIII 17.21.

⁸⁵⁵ Diod. Bibl. V.28.1-3; Livius, XXXVIII.17.3.

⁸⁵⁶ Diod. Bibl. V.32.2; Strabon, IV.4.3.

⁸⁵⁷ Diod. Bibl. V.27.3; Strabon, IV.4.5.

⁸⁵⁸ Diod. Bibl. V.30.1-2.

⁸⁵⁹ Arslan, 2002:46.

⁸⁶⁰ Scheidel, 2011:301.

⁸⁶¹ XXII.7.8; XXIX.4.4; XVI.7.5.

⁸⁶² Grey, 2011:495.

⁸⁶³ Jones, 1971: 117.

sevdiği, saldırıdan önce düşmanı teke tek savaşa çağırıp silahlarını birbirine vurmak kaydıyla psikolojik bir üstünlük kurmak için gürültü çıkardıkları bilinmektedir.⁸⁶⁴

Sakatlanan Galatların intihar ettikleri ifade edilmektedir. Onların, cömert ve misafirperver bir toplum olduğu, savaşta kahramanlığı ile öne çıkan birisinin lider pozisyonuna yükseldiği ve elde ettiği ganimetleri halka verilen büyük ziyafetlerde harcadığı düşünülmektedir. Bu gibi toplumsal özelliklerinin onların tek bir hanedan altında birleşip devlet kuramamalarının altında yatan en önemli nedenlerden olduğu ifade edilmektedir. Galatların tarih boyunca toplumlara korku salan vahşi savaşçılar olarak anıldıkları belirtilmektedir. Savaşta öldürdükleri düşmanlarının kafataslarını kapılarına astıkları ve misafirlerine gururla gösterdikleri bunun yanında insan kurban ettikleri ifade edilmektedir. Bu gibi uygulamalarının çağdaşları olan Grekler ve diğer halkları korkuttuğu bilinmektedir. Hayır işlemenin Galatia kültürünün geleneksel bir özelliği olduğu belirtilerek kamu ziyafetlerinin Galatyalı liderlere kendilerine bağlı olan halka güç ve kaynaklarını gösterme açısından bir fırsat olarak görüldüğü ifade edilmektedir. Ayrıca bu tür geleneklerin Galat savaş kültürünün de önemli bir unsuru olduğu açıklanmaktadır.⁸⁶⁵

4.3.4. Galatların Günlük Yaşam Özellikleri ve Sosyo-Ekonomik Yapısı

Galat evlerinin uzun bir mimariye sahip olduğu, çatılarının ise kubbe biçimli inşa edildiği belirtilmektedir. Yapı malzemesi olarak ahşap ve ince dalların, üst kısımlarda ise saz ya da samanın kullanıldığı ifade edilmektedir. Yerde uydukları, yemeklerini yerken içi samanla doldurulan yastık ya da minder olarak kullanılan köpek ya da kurt derisi üzerine oturarak yemeklerini yedikleri aktarılmıştır. Uygun yaşa gelmiş kız ya da erkek çocuklarının yemek servisi yaptığı da bildirilmektedir.⁸⁶⁶

Galatia'da evcil hayvan olarak at çok önemli bir hayvan olmuştur. At yetiştiriciliğinin özellikle geniş merkezi platoda yoğunlaştığı belirtilmektedir. Galatlı atlıların Helenistik krallar ve Romalı generallerce çokça kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle nehir vadileri ve ovalarda at yetiştiriciliğinin yaygın olduğu ifade edilmektedir.⁸⁶⁷ Yine antik yazarlarca evcil hayvan olarak domuz ve koyun

⁸⁶⁴ Kaya, 2000c:216-221.

⁸⁶⁵ Kadioğlu vd., 2018:27.

⁸⁶⁶ Diod. Bibl. V.28.4; Strabon, IV.4.3.

⁸⁶⁷ Pearce, 1997:130.

besledikleri⁸⁶⁸, koyun yününden⁸⁶⁹ “sagus” dedikleri kaba ve kalın kumaşı dokudukları, etleri tuzlama yöntemiyle korudukları,⁸⁷⁰ şarabı sevdikleri ve “zythos” adını verdikleri arpadan yapılan bir tür bira içtikleri bilinmektedir.⁸⁷¹

Üzüm de Galatia’da yetişen bir diğer önemli bitkidir. Özellikle Kuzey Galatia’da yetiştirildiği belirtilmektedir. Bunun yanında Sultan Dağları etekleri ve özellikle Laodikea Katakekaumene ile Ankyra arasındaki alanda yer alan mezar taşları ve adak metinlerinde üzüm ve şarap ile ilgili birçok betimin yer aldığı belirtilmektedir.⁸⁷² Plinius⁸⁷³ Skylites adında Galatia ya da Pamphylia’ya⁸⁷⁴ ait olan bir şaraptan da bahsetmektedir. Galatia’ya özgü bir diğer ürün ise tuzdur. Antik kaynaklar Tatta Gölü’nün tuzundan bahsetmektedir.⁸⁷⁵

Galatların önceleri suru olmayan köylerde oturan ve kent yaşantısıyla pek de ilgilenmeyen, tarımla uğraşan savaştı bir topluluk olduğu bilinmektedir. Birçok savaşta paralı asker olarak görev almışlardır. Galat ekonomisinin en önemli ürünlerinin tahıl (ünlü Galat ekmeği), küçükbaş hayvancılığı (kurutulmuş et), içki üretimi ve tiftik yünü olduğu belirtilmektedir.⁸⁷⁶

Roma Dönemi’nde tüccar, iş sahibi ve orta düzeyde toprak sahibi olan “curial” sınıfının Galatia’daki Ikonion, Ankyra⁸⁷⁷ ve Antiokheia gibi şehirlerdeki tahıl üretimi yapılan toprakların çoğunu elinde bulundurduğu bilinmektedir.⁸⁷⁸

4.3.5. Galatların Dini Yapısı

Galatların dini yapısıyla ilgili bilgilerin nerdeyse tamamının Avrupa’daki soydaşları olan Keltlerden elde edildiği, antik yazarların vermiş olduğu bilgilerin ise

⁸⁶⁸ Galatların çobanlık özellikleri, koyunlardan elde ettikleri ürünler hakkında bkz. Texier, 2002:414-5.

⁸⁶⁹ Galatia’da tahılın yanında yün de çok önemli ve meşhurdur. Mitchell, 1993:146. Exp. Tot. Mundi 41 ve Plinius NH 29.33’te Galatia yünlerinden bahsedilmektedir. Strabon XII.6.1’de Amyntas’ın koyun sürülerini anlatmaktadır.

⁸⁷⁰ Strabon, IV.4.3. Strabon ayrıca Amblada yerleşiminde üretilen şaraptan da bahsetmektedir. XII.7.2.

⁸⁷¹ Diod. Bibl. V.26.2.

⁸⁷² Mitchell, 1993:147.

⁸⁷³ NH 14.80.

⁸⁷⁴ Plinius, Pamphylia’yı Galatia içinde gösteren bir kaynağı kullandıysa, bu şarabın ait olduğu bölge hakkında bir çelişki olmayacağı belirtilmektedir. Mitchell, 1993:147.

⁸⁷⁵ Strabon, XII. 6.4; Plinius, NH 31.84.

⁸⁷⁶ Sargın, 2012:26.

⁸⁷⁷ Roma Dönemi’nde Ankyra, Σεβαστη onursal adını almıştır, CIG 4011. Bunun yanında eyalet halkı olan Galatlıların ise Σεβαστηνοί onursal unvanını aldıkları bilinmektedir, CIG 4010, 4085.

⁸⁷⁸ Mitchell, 1993:244.

yetersiz kaldığı belirtilmektedir.⁸⁷⁹ Özellikle Galia'daki Keltlerin dini yapıları, mitolojileri, panteonları, dini ritüelleri gibi konularda Caesar'ın *Bellum Gallicum* adlı eseri bilgiler vermektedir.⁸⁸⁰

Dini inançlarında ölümden sonra yeniden dirilmenin olduğuna inanan Galatların bu sebepten dolayı ölümden korkmadıkları düşünülmektedir. Sakat kalıp bu şekilde yaşamaktansa sağlam olarak ölüp yeniden dünyaya bu halleriyle gelmeyi tercih ettikleri belirtilmektedir.⁸⁸¹ Druid⁸⁸² denen Galat rahiplerinin kuşların uçuşları ve hayvanların iç organlarına bakarak kehanette buldukları ve Galat halkının ölümden sonra yaşama inandığı ifade edilmektedir.⁸⁸³

Druidlerin Galatların seçkin kesimi olduğu ve Galat inancında Druizmin oldukça önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Fakat bu inancın öğretisi ve ritüelleri hiçbir zaman yazıya dökülmemiştir. Caesar, eserinde öğretilerin yazıya geçirilmesinin günah sayıldığını, bu durumun sebepleri olarak ise Druid rahiplerinin öğretilerini halkın bilmesini istememelerini ya da öğretiler yazıya geçirildikten sonra buna güvenerek insanların hafızalarını geliştirmeyi bırakmalarını belirtmiştir.⁸⁸⁴ Druizmde ruhun ölümsüzlüğü ve ölümden korkmama inancı gelişmiştir. Ayrıca dini tören ve kültlere bağlı kalma ve teslimiyet Galatlarda oldukça önemlidir.⁸⁸⁵ Diodoros, Galatların tanrılara kurban olarak sundukları insanların seçimi, kurban etme işleminin nasıl ve ne tür araçlarla yapıldığına dair bilgiler vermektedir.⁸⁸⁶

Anadolu'daki Galatların dini inançları hakkında hiçbir bilginin bulunmadığı ifade edilmektedir. Yeri tam olarak bilinmeyen ve Galatların meclisi konumundaki Drynemeton'un kelime anlamının Druidlerin kutsal koruluğu/alanı olduğu bilinmektedir. Galatia, Anadolu'nun çok çeşitli inançlarına da ev sahipliği yapmıştır. Ay tanrısı Mên, Magna Mater (Kybele), Artemis kültü, Ma kültü ve Galatlar arasında

⁸⁷⁹ Kaya, 2000c:225.

⁸⁸⁰ Detaylı bilgi için bkz. Bell. Gall. VI 17-18.

⁸⁸¹ Kadioğlu vd., 2018:27.

⁸⁸² Galatia'daki koinon, Galatlar'ın eski meclisi Drynemeton'un yerine geçerken, Ankyra'daki Roma ve Augustus kültürünün de Galatlar'ın eski dini druidizmin yerini aldığı düşünülmektedir. Taşdöner, 2017:184-5.

⁸⁸³ Tekin, 2007:139.

⁸⁸⁴ Bell. Gall. VI.14.

⁸⁸⁵ Kaya, 2000c:226-7.

⁸⁸⁶ Bibliothek, V 31.4-32.6.

en çok saygı gördüğü belirtilen Zeus kültü bunların arasında sayılabilir. Ayrıca birçok Helen tanrı ve tanrıçası Galatia yerleşimlerinde saygı görmüştür.⁸⁸⁷

Galatia'da zamanla en yaygın inanç haline gelen din ise Hristiyanlık olmuştur. Aziz Paul'un, Galat kiliselerini fakir ve eğitimsiz değil, Helenistik-Roma şehir nüfusu arasında kurduğu düşünülmektedir. Nüfusun bu kesiminin görece eğitilmiş ve en azından mütevazı finansal araçlara sahip oldukları belirtilmiştir. Aziz, Galatlıların yaşam tarzında meydana gelen bazı değişikliklere dikkat çekmektedir; putperest tanrılara ve şeytanlara tapınmayı bıraktıkları⁸⁸⁸; dualarını şimdi tek tanrılı bir dinin tanrısına gönderdikleri⁸⁸⁹ söylenmektedir. Aziz Paul'un mektubunu gönderdiği Galat kiliseleri hakkında bilgiler son derece azdır. Bu bilgilerin hiçbiri, Galat kiliselerinin nerede bulunduğunu, ne zaman kurulduğunu veya ne tür insanlardan oluşturduğunu kesin olarak söylememektedir.⁸⁹⁰ Aziz'in, MS 1. yüzyılın ortalarında Galatia Bölgesi'nin güney kesimini Hristiyanlaştırdığı ifade edilmektedir. Aynı dönemde Galatia'nın en dikkate değer özelliğinin ise oldukça genişlemiş büyük sınırlara sahip bir eyalet olduğu belirtilmektedir.⁸⁹¹

Galatia'nın Roma İmparatorluğu'na ilhak edilmesiyle bölgede imparatorluk kültü oluşturulmuştur. Augustus ya da Tiberius dönemlerinde Ankyra, Pessinous ve Antiokheia'da imparatorluk kültüne adanan tapınaklar inşa edilmiştir. Yine Tiberius döneminde İkonion'daki Roma kolonisinde imparatorun kültünü temsil eden bir rahibin olduğu bilinmektedir. Bu sürecin sonraki süreçte de devam ettiği Traianus ve Hadrianus dönemlerinde Lykaonia'nın kuzey sınırlarında yer alan Kana ve Perta'da imparatorluk tapınakları yapılmıştır. İmparatorluk kültü ile ilgili pek çok epigrafik ve numizmatik kanıtlar bulunmaktadır.⁸⁹²

İmparator Iulian'ın Galatia yüksek rahibi Arsacius'a⁸⁹³ yazdığı mektuplardan⁸⁹⁴ MS 4. yüzyılda Galatia'da "pagan uygulamaları"nın var olduğunu

⁸⁸⁷ Kaya, 2000c:228-232.

⁸⁸⁸ Galatyalılara Mektup, 4:8-10.

⁸⁸⁹ Galatyalılara Mektup,3:20, 4:6.

⁸⁹⁰ Betz, 1979:1-3.

⁸⁹¹ Yanmaz, 2016c:718.

⁸⁹² Mitchell, 1993:100-117.

⁸⁹³ İmparator bu mektuplarda ayrıca Galatia Eyalet Rahibi Arsacius'un bölgesindeki tüm kentlerde hastaneler kurmasının emredildiği ve bu tür kurumların yaşamasını devam ettirmesi için 30000 modii (262.000 Lt) buğday ve 60000 sextarii (32.760 Lt) şarap bağışladığını belirtmiştir. Çoban, 2016:104.

öğrenmekteyiz.⁸⁹⁵ Galatia'nın metropolisi olan Ankyra kenti Roma'nın Hristiyanlık Dönemi ile beraber önemli bir konuma gelmiştir. MS 313 ve 316 konsilleri kentte toplanmıştır.⁸⁹⁶ Ankyra Ortodoks piskoposluk hiyerarşisinde dördüncü sırada yer almıştır. MS 4. yüzyılın üç kilise konseyi Ankyra'da gerçekleşmiş ve MS 325'te İznik'te yapılan İlk Ekümenik Konsil'in de orada yapılması planlanmıştır.⁸⁹⁷ Galatia'nın metropolisi olan kentte MS 314 ve 358 yıllarında da konsillerin toplandığı belirtilmektedir.⁸⁹⁸

4.3.6. Galatlarda Helenizasyon-Romanizasyon Süreci ve Galatia'nın Yerleşim Yapısı

Özellikle Phrygia, Lykaonia ve güney Galatia'daki halkların Grek-Anadolu tarzı bir yaşam biçimleri olduğu ve yaşadıkları şehirlerin Helenistik yapı içerisinde yer aldığı belirtilmektedir. Bu yerleşimlerin yarı Helenistik yaşama biçimlerinin, kabile yaşantısından kaynaklanan olumsuzlukları bertaraf etmede Roma'ya yardımcı olduğu düşünülmektedir.⁸⁹⁹ Anadolu'nun kıyı kentleri ve özellikle Güney Galatia'nın bazı bölgelerinin sosyal ve politik yapılarının, imparatorluk kültürünün şehir yaşamına dahil edilmesini kolaylaştırdığı belirtilmektedir. Bununla beraber, kuzey Galatia'nın iç bölgelerinde, Helenistik kültürün Augustus döneminde çok az nüfuz ettiği ifade edilmektedir.⁹⁰⁰

Galatların, MÖ 1. yüzyılda Helenize olmalarının ivme kazandığı düşünülmektedir.⁹⁰¹ Galat yöneticilerinin Grek dili ve kültürüne aşina oldukları, Galat kadınlarının Grek seçkin ailelere gelin olduğu bilinmektedir. Galatların, Roma İmparatorluk Dönemi'nde kırsal kesimde yaşayanlar dışında kesin bir şekilde Helenize olduğu ifade edilmiştir.⁹⁰² Augustus'un üç büyük Galat kentinde kendinden

⁸⁹⁴ İmparator mektuplarında rahibe, eski pagan inancının umulduğu kadar iyi bir biçimde geri gelmediğini, rahibin bu konuda halka daha çok yardım etmesi için yardımsever bir kurum kurmasının gerektiği ve ancak bu şekilde kilise ile rekabet edilebileceğini belirtmektedir. Potter, 2004:511.

⁸⁹⁵ Iulian, III.22. http://www.tertullian.org/fathers/julian_apostate_letters_1_trans.htm. Erişim Tarihi 20/06/2020, Erişim Saati: 20:15.

⁸⁹⁶ Mitchell, 2015:284.

⁸⁹⁷ Peschlow, 2017:349.

⁸⁹⁸ Texier, 2002:414.

⁸⁹⁹ Arslan, 2011:100.

⁹⁰⁰ French, 2003:26-7.

⁹⁰¹ Buna rağmen Anadolu Platosu ve Kafkas Dağları'nın yaşanması zor arazisinin, toplulukları kimliklerini korumaya sevk ettiği ve Anadolu'nun orta ve doğu bölgelerinde kültürel Helenizasyonun derecesinin oldukça az olduğu belirtilmektedir. Goodman, 1997:14.

⁹⁰² Kaya, 2004b:38-39.

öncekiler gibi Helenleştirme değil Romalılaştırma politikası izlediği belirtilmektedir.⁹⁰³

Galatlar kısmen Helenize olsalar da kendi maddi kültürlerini, kendilerine özgü politik ve sosyal organizasyonlarını⁹⁰⁴ ve Geç Antik Dönem'e kadar dillerini korumuşlardır. Strabon, Romalıların Galatların inanç ve geleneklerini sürdürmelerine izin vermediğini belirtmektedir.⁹⁰⁵ İnsan ve hayvan kurbanlarının Gordion'daki iskelet buluntularında doğrulandığı belirtilmektedir. Bununla beraber Galatlıların maddi kültür örneklerinin Avrupa'daki La Tène Kültürü'nün başarısını yansıtmadığı da ifade edilmektedir.⁹⁰⁶ Galatlar'ın yönetim sisteminde 12 tetrarkh ile birlikte soyluların yönettiği 183 akraba grubunun bulunduğu, Galatia siyasi yapısının, güçlü Helenistik-Anadolu etkilerine rağmen Anadolu'dan ziyade Kelt/Avrupalı olduğu belirtilmektedir. Bu sosyal ve siyasi örgütün (tetrarkh) beraberinde Avrupa'dan getirilen göç öncesi geleneğin bir özelliği mi yoksa Anadolu'ya yerleştikten sonra gelişen bir yapı biçimi mi olduğu sorusu halen tartışılmaktadır. MÖ 189'da Galatia'nın Manlius tarafından işgali sırasında tetrarkh sistemine ait bir kaydın bulunmadığı belirtilmektedir.⁹⁰⁷

MS 2. yüzyılda, üst sınıfların Helenizasyonunun neredeyse tamamlanmış olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte Anadolu halklarının Roma İmparatorluğu ile özdeşleşmesinin, Helenizasyon ve kentleşmenin boyutuna rağmen MS 180 civarında sadece kısmen gerçekleştirilebildiği ifade edilmektedir. Galatia'da şehirleşmenin asla başarılı olmadığı, bölgede gücün baskın bir ya da iki liderin etrafında toplandığı bir kabile sisteminin etkili olduğu belirtilmektedir. Anadolu'nun içlerinde şehirleşmenin eksikliği ve Galatia'da genel olarak yerleşimlerin azlığı, yerleşim hiyerarşisini daha az belirgin hale getirmiştir. Ancak MS 3. yüzyılın başlarında kırsal bölgelerde nüfusun artmasının, her türlü kırsal yerleşimin büyümesinin, tarımsal üretimin artmasının, kolonileşme süreci ve kırsal

⁹⁰³ Taşdöner, 2017:170.

⁹⁰⁴ Galat boyları ve kabile örgütlenmeleri için bkz. Strobel, 2002:4-5.

⁹⁰⁵ IV.4.5.

⁹⁰⁶ Scott, 1997: 131.

⁹⁰⁷ Yörükkan, 2009:130.

topluluklardaki kamu yapılarının büyümesinin sonucu olarak yerleşim hiyerarşisinin az çok fiziki bir görünüme sahip olduğu belirtilmektedir.⁹⁰⁸

Galatia'da yaşayan halkın, Roma ve Augustus eyalet kültürünün merkezi olan Ankyra gibi şehirler kurulmasına rağmen, eyaletin kurulduğu MÖ 25'ten⁹⁰⁹ oldukça uzun bir süre sonra dahi kabileleri üzerinden kendilerini tanımlamaya devam ettiği belirtilmektedir. Ancak MS 2. yüzyıldaki yazıtların kabile isimlerini görmezden gelip sadece şehirlere atıfta bulunduğu görülmektedir.⁹¹⁰ Ankyra'nın Galat soylularının, MS 2. yüzyıla beraber toplumu savaşçı bir kültürden saygın ve gösterişsiz Grek-Roma vatandaşlığında ifadesini bulan bir sisteme dönüştürdükleri belirtilmektedir.⁹¹¹

Bu dönemde Galat isimlerinin artık kullanılmadığı, boğa dövüşleri ve vahşi hayvan avları gibi geleneklerin duyulmadığı ifade edilmektedir. Eski Galat geleneğinin sadece aile hukuku alanında hala hayatta kaldığı, üst sınıflarca kullanılan kabile resmi dili olan Galat dilinin Grekçe'ye dönüştüğü belirtilmektedir. Ancak Helenleşme üst sınıflarla sınırlı kalmıştır ve kırsal kesim, uzun süre eski dillerini konuşmaya devam etmiştir.⁹¹²

Aziz Paul'un⁹¹³ mektubunda belirttiği "Galatyalı"larla Anadolu'nun merkezi platosunda yaşayanları kast ettiği ve mektubundaki hiçbir şeyin Galatların Kelt kökenine işaret etmediği belirtilmektedir. Kendisinin, Galatia Eyaleti'nin Phrygia Bölgesi'nde yer alan iki şehir hariç Phrygia'ya gitmediği belirtilmektedir. Bu şehirler Ikonion ve Antiokheia'dır.⁹¹⁴ Kültürel olarak Galatlar kısa sürede Helenleşmiş ve sonra Romalılaştırmıştır. Bu durumun öncelikle iktidardaki aristokrasi ve daha refah koşullarda yaşayan şehir sakinleri arasında olduğu düşünülmektedir. Bazı yazarların kullandığı Gallograeci isminin, Helenleşme eğilimini ifade ettiği ve Galat kişi isimlerinin Grek isimlerine dönüştüğü belirtilmektedir.⁹¹⁵ Hieronymus'un yaşadığı MS 4. ve 5. yüzyılda hala dillerini korumayı başarmış olmalarının etnik kimliklerini,

⁹⁰⁸ Pearce, 1997:10-11, 67.

⁹⁰⁹ Dio, eyaletin kuruluş tarihini MÖ 25 olarak vermektedir (LIII.26.2)

⁹¹⁰ Goodman, 1997:240.

⁹¹¹ Kadioğlu vd., 2018:51.

⁹¹² Jones, 1971: 120-121.

⁹¹³ MS 1. yüzyıl ortalarında Aziz Paul, Galatia'nın güney kesimini Hristiyanlaştırmıştır. Arslan, 2004:23.

⁹¹⁴ Ramsay, 2017:46.

⁹¹⁵ Kırşehir Müzesinden MS 1. ya da 2. yüzyıla tarihlenen (env. no. 86-207) bir mezar yazıtındaki Βελλων isminin ve bu ismin Güney Galatia'da bulunan Canımana'daki bir metinde (RECAM 2. 296) geçen Bella kelimesi ile olan ilişkisi için bkz; French, 2007:76-77.

Galia'daki Kelt soylarıyla sıkı sıkıya bağılı oldukları için aktif olarak benimsedikleri ve korudukları anlamına geldiği ifade edilmiştir.⁹¹⁶

⁹¹⁶ Betz, 1979:1-3.

SONUÇ

Adını, MÖ 3. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'ya giren Galat (Kelt) topluluklarından alan Galatia, özellikle MÖ 3. ve 2. yüzyıllar boyunca Galat topluluklarının yerleştikleri ve kendilerinden önce burada yaşayan yerli halkla kaynaştıkları bölge konumunda olmuştur. Bu dönemde bölgeye yerleşen Galat toplulukları, önceleri Anadolu'da birbirlerine karşı sonradan ise Roma'yla mücadele eden Helenistik Krallıklar arasında bölgede var olma mücadelesi vermişlerdir. Kıta Yunanıstanı ve Thrakia topraklarında yağma ve savaşlarla geçen yılların ardından Anadolu'nun zengin kentleri ve verimli toprakları Galatlar'ı bölgeye yöneltmiştir.

Helenistik Krallıklar'ın kendi aralarında verdikleri mücadelede önemli roller üstlenen savaşçı ve cesur Galat halkı yine bu krallıkların yardımı ile Anadolu'ya geçmişlerdir. Anadolu topraklarına geçtiklerinde ilk hedeflerinin yerleşmek ve kalıcı olmak mı yoksa sadece yağma faaliyetleri mi olduğu kesin olarak bilinemese de özellikle bölgedeki ilk yıllarının oldukça şiddet dolu olduğu bilinmektedir. Batı Anadolu'nun zengin kentlerine yönelik yaptıkları saldırılar hem antik yazarlarca hem de günümüze ulaşan epigrafik kaynaklarca doğrulanmaktadır. Yerli Anadolu halklarının belleğinde korkutucu bir Galat algısının oluşmasında ve uzun yıllar devam etmesinde belli ki bu ilk yıllarda yapılan yağma ve talan faaliyetlerinin payı bulunmaktadır. Bunun yanında bu algının oluşmasında dönemin büyük güçlerinin propagandasının da etkili olmuş olabileceği göz ardı edilmemelidir. Anadolu'nun yerli halklarıyla kaynaşan Helenleşme ve Romalılaşma süreçlerinden geçen Galatlar, uzunca bir süre kendi inanç, gelenek, yaşam biçimi ve dillerini korumuşlardır. Kendi dillerinde hiçbir yazılı eser bırakmasalar da konuşma dili olarak Geç Antik Dönem'e kadar Anadolu'da Galat dilinin konuşulduğu bilinmektedir. Galatlar ve Anadolu tarihi açısından önemli olan ve bir kırılma noktasını yaratan olay Magnesia Savaşı'dır. Bu savaşta Seleukoslar'ı destekleyen Galatlar, Roma tarafından acımasızca cezalandırılmış fakat sonraki süreçte Galatlar ve Roma oldukça iyi müttefikler olmuşlardır.

Yönlerini Orta Anadolu'nun kuzey kesimlerine çeviren Galatlar, artık yavaş yavaş burada kalıcı olmaya başlamışlardır. Bu bölge "Asıl Galatia" olarak da anılan

bölgedir. Eskişehir, Ankara, Kırıkkale, Çankırı ve Yozgat illeri ile çevrelerindeki topraklarda yerleşen Galatlar özellikle ilk dönemlerinde kale ve korunaklı yapıların olduğu yerleri yerleşim alanları olarak seçmişlerdir. Üç Galat boyunun Asıl Galatia Bölgesi'nde yerleştikleri merkezi şehirler; Tolistobogiler için Pessinous, Tektosaglar için Ankyra ve Trokmiler için ise Tavion kentleri olmuştur. Bu kentlerden Ankyra daha sonra Roma Dönemi'nde uzun bir süre boyunca Galatia eyaletinin metropolisi olma konumunu devam ettirmiştir. Bölgede Galatlara atfedilen arkeolojik olarak fazla malzeme bulunmamaktadır. Bu durum şu an için geçerli olup yüzey araştırması ve yapılacak yeni kazılarla çok daha fazla Galat buluntusunun gün yüzüne çıkacağı aşikardır. Bahsi geçen Asıl Galatia yani Kuzey Galatia Bölgesi, genel olarak jeomorfoloji, iklim ve bitki örtüsü açısından tek düze bir yapı sergilese de özellikle kuzey yönündeki Bithynia ve Paphlagonia sınırlarına doğru arazi daha engebeli, yüksek ve bitki örtüsü açısından daha yoğun bir orman görünümü almaktadır.

Özellikle Helenistik Dönem boyunca üç ana Galat topluluğu bölgede yerleşmiştir. Bu topluluklar, Asıl Galatia Bölgesi'nde batıdan doğuya doğru; Tolistobogiler, Tektosaglar ve Trokmiler'dir. Boylar halinde teşkilatlanmış Galatlar uzunca bir süre tek bir lider altında toplanamamış ve devlet kuramamıştır. Geç Helenistik Dönem'de yani MÖ 1. yüzyılda Galat şefi Deiotaros liderliğinde Roma'nın uzunca bir süredir müttefiki olan Galatlar bir krallık çatısı altında nispeten birleşmişlerdir. Galatia Bölgesi'ni yönetenlerin topraklarını Asıl Galatia'nın ötesine taşıdıkları dönem de MÖ 1. yüzyıldır. Galatların belki de en tanınan krallarından birisi olan Amyntas, oldukça geniş bir bölgede hüküm sürmüştür. Helenistik Dönem'in sonunu getiren ve Roma için Principatus Dönemi'ni aralayan Actium Savaşı, Galatlar ve Galatia için bir diğer dönüm noktası olarak görülmektedir.

Savaşta kendi geleceği için çok önemli bir karar veren Amyntas taraf değiştirmiş ve bunun ödülünü oldukça büyük bir Galatia'yı yöneterek almıştır. Amyntas'ın yönettiği bölge Anadolu'nun orta kesimlerinden Akdeniz kıyısına kadar uzanan oldukça farklı coğrafi alanları içermiştir. Amyntas'ın ölümüyle toprakları Augustus tarafından MÖ 25'te Roma'ya ilhak edilmiş ve Galatia Krallığı Dönemi sona ererken Roma'ya bağlı Galatia Eyaleti Dönemi başlamıştır. Eyaleti kuran Augustus'un iktidarı boyunca Galatia, birçok yönde topraklarını genişletmiştir. MÖ. 1. yüzyılın son çeyreği, Galatia eyaletinin toprak kaybettiği ilk dönem de olmuştur.

Eyaletin kurulmasından 5 yıl sonra Kilikia Trakheia Kappadokia Krallığına verilmiştir. Sırasıyla Paphlagonia, Pontos Galaticus ve Pontos Polemoniacus eyalete eklenmiştir. Augustus dönemi için Galatia açısından diğer önemli gelişmeler ise bölgede kurulan Roma kolonileri ve Via Sebaste adı verilen önemli yol ağıdır. Galatia, MS 1. yüzyıl içinde hem Akdeniz hem de Karadeniz’de kıyısı olan bir eyaletken toprak kayıpları sonucunda Akdeniz kıyılarını kaybederken MS 2. ve 3. yüzyıllarda Karadeniz’e kıyısı olan bir eyalet konumunu korumuştur.

MS 1. yüzyıl Galatia açısından oldukça hareketli geçmiştir. Bu dönemde sınırlarında oldukça sık değişimler yaşanmıştır. Kuzey Lykaonia, Galatia Eyaleti’nin ilk dönemlerinden Lykaonia’nın bağımsız bir eyalet yapıldığı MS 371-372 yılına kadar eyalette kalmıştır. MS 43’te Claudius döneminde Lykia, Galatia Eyaleti’ne eklenmiştir. Pisidia MS 43’e kadar Galatia’ya bağlı kalmıştır. Pamphylia ve muhtemelen Kilikia Trakheia’nın Galatia’daki parçaları MS 49 yılında eyaletten ayrılrsa da MS 60’ların sonlarında Pamphylia tekrar Galatia’ya eklenmiştir. Galatia Eyaleti Kappadokia ile iki kez birleştirilmiş bunlardan ilki Nero döneminde olmuş ve kısa bir süre sürmüştür. İkinci ve daha uzun süreli birleşme ise İmparator Vespasianus döneminde olmuştur. MS 72’deki bu birleşmede Galatia, Paphlagonia, Pontos Galaticus ile Polemoniacus ve Armenia Minor, Kappadokia ile birleştirilmiştir. Traianus, Armenia Minor ve Pontos bölgelerini Kappadokia eyaletinde kalacak şekilde bu devasa birleşik eyaleti ikiye bölmüş ve bu düzenleme Diokletianus’un eyaletleri yeniden yapılandırmasına kadar devam etmiştir. “Lycia et Pamphylia” adı altında yeni oluşturulan eyalet Galatia’dan toprak almıştır. Vespasianus; Gaius veya Claudius tarafından Antiokhos’a verilen güney Lykaonia’yı, tekrar Galatia Eyaleti’ne eklemiştir. Vespasianus döneminde, Galba tarafından birleştirilen Galatia ve Pamphylia ayrılmıştır. Bu dönem oldukça hareketli geçse de MS 1. yüzyılın sonu ve 2. yüzyılın başlarında eyalet en geniş haline ulaşmıştır. Eyaletin ulaştığı en geniş dönemlerinde coğrafi yapı da oldukça farklılaşmıştır. Galatia Eyaleti, Akdeniz kıyısından Karadeniz’e, Orta Anadolu’nun kurak ve tuzlu toprak örtüsünden Karadeniz’in yoğun ormanlı ve bol yağışlı bölgelerine kadar oldukça farklı coğrafyaları kapsamıştır. MS 2. yüzyılda özellikle Galatia Eyaleti’nin güneyinde değişimler yaşanmıştır. Hadrianus ya da Antoninus Pius dönemlerinde eyaletin güney kesiminde geniş bir alan Tres Eparkhia olarak

bilinen Kilikia, Lykaonia ve Isauria'dan oluşan bağımsız bir eyalet olarak ayrılmıştır. Bu gelişmelerle Antoninus Pius döneminden MS 3. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar Galatia Eyaleti stabil şekilde kalmıştır.

Galatia ve Anadolu için MS 3. yüzyıl krizi oldukça farklı sonuçlar doğurmuştur. Isauria Eyaleti MS 230'lu yıllarda ayrı bir eyalet olarak düzenlenmiştir. Galatia; Got, Sasani ve Palmyra akınları ile savrulmuş ve Galatia kısa süreliğine işgallere uğramıştır. İmparator Gallienus döneminde daha önce Galatia'dan ayrılan Tavion, Pontos Polemoniacus ve Pontos Galaticus tekrar Galatia'ya dahil edilmiştir. MS 3. yüzyılda Pontos Eyaleti kurulmuş, bu eyalet MS 250 civarında Galatia Eyaleti ile kısa bir süreliğine birleştirilmiştir. MS 3. yüzyılda Galatia ve diğer eyaletler için yapılan en önemli değişim Diokletianus döneminde olmuştur. Bu yeniden yapılanma sürecinde Anadolu, dioceselere ayrılmış, Galatia'nın da içinde olduğu bölge Pontika Diocesis olarak belirlenmiştir. Diokletianus ve I. Konstantinus dönemlerinde Galatia tek parça halinde organize edilmiştir. MS 297'de Pisidia ilk kez ayrı bir eyalet olarak düzenlenmiş ve bu yeni eyalet Galatia'dan toprak almıştır. MS 4. yüzyıla yapılan bu düzenlemelerle girilmiş ve Galatia, Arcadius ya da babası I. Theodosius döneminde Galatia I ve II yani Galatia Prima ve Galatia Secunda olarak ikiye ayrılmıştır. Galatia adı, Erken Bizans Dönemi boyunca kullanılmaya devam etmiştir.

Anadolu'ya geldikleri ilk dönemlerde çok daha kapalı bir toplum olarak kalan Galatlar, kendi kültürel, yaşamsal ve dini özelliklerini korumayı başarmıştır. Avrupa'daki ana yurtlarından beraberlerinde getirdikleri sosyo-kültürel özelliklerini uzun bir süre boyunca devam ettirdikleri bilinmektedir. Zamanla kendi kültürel özelliklerini kaybederek Helen ve Roma kültürü etkisine giren Galatlar, özellikle dillerini Geç Antik Dönem'e kadar korumuşlardır. Savaşçı özellikleriyle bilinen ve cesur bir halk olarak tanımlanan Galatlar Helenistik ve Roma Dönemlerinde paralı asker olarak yoğun bir şekilde kullanılmışlardır. Roma İmparatorluğu Dönemi'nde Hristiyanlık Galatlar arasında ve Galatia Bölgesi'nde oldukça hızlı bir şekilde yayılma imkanı bulmuştur.

KAYNAKÇA

ANTİK KAYNAKLAR

Albert of Aachen, *Albert of Aachen's History of the Journey to Jerusalem, Vol. 2: Books 7-12. The Early History of the Latin States 1099-1119*, (Çev: S. B. Edgington). Farnham, (2013).

Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi*, (Çev. Samet Özgüler). İstanbul: Historia Yayınevi, (2019).

Arrianus, *İskender'in Seferleri*, (Çev. Meriç Mete). İstanbul: İdea Yayınevi. (2005).

Apollonius Rhodius, *Argonautica*, (Çev. William H. Race). Cambridge: Harvard University Press, (2009).

Appianos, *Appian, The Civil Wars*, (Çev. H. White). Cambridge: Harvard University Press, (1913).

_____*Mithradatic Wars*, (Çev. H. White). Cambridge: Harvard University Press, (1913).

Augustus, *Res Gestae Divi Augusti*, (Çev. F. W. Shipley). London: William Heinemann Ltd, (1924).

Basil, *The Letters, in Four Volumes*, (Çev. Roy J. Deferrari). New York: William Heinemann, (1926).

Caesar, *Bellum Civile, The Civil Wars*, (Çev. A.G. Peskett). Cambridge: Harvard University Press, (1914).

_____*Bellum Gallicum*, (Çev. John Henderson). Toronto: The Copp. Clark Company Ltd, (1887).

Cassius Dio, *Roman History*, (Çev. E. Cary). Cambridge: Harvard University Press, (1927).

Cicero, *Letters to Atticus*, (Çev. D.R. Shackleton Bailey). Cambridge: Harvard University Press, (1999).

_____*Pro Flacco*, (Çev. C. MacDonald). Cambridge: Harvard University Press, (1976).

Claudius, *In Eutropium*, (Çev. Maurice Platnaeur). New York: William Heinemann, (1922).

Columella, *On Agriculture, Volume I: Books 1-4*, (Çev. Harrison Boyd Ash). Cambridge: Harvard University Press, (1941).

Curtius Rufus, *The History of Alexander*, (Çev. John Yardley). London: Penguin Classics. (1984).

Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, (Çev. C. H. Old Father). Harvard University Press, (1989).

Eusebius, *Church History*, (Çev. P. Shaff ve H. Wace). Massachusetts: Hendrickson Publishers. (1890).

- _____Life of Constantine, (Çev. Averil Cameron ve Stuart Hall). Oxford: Clarendon Press, (1999).
- Expositio Totius Mundi et Gentium, (Çev. Tibor Grüll). Pécs: The University of Pécs, (2013).
- Gaius, Institutes (Texts in Roman Law), (Çev. W. M. Gordon ve O. F. Robinson). London: Duckworth, (1997).
- Georgios Synkellos, The Chronography of George Synkellos, A Byzantine Chronicle of Universal History From The Creation, (Çev. W. Adler ve P. Tuffin). Oxford: Oxford University Press, (2002).
- Herodotos, Tarih, (Çev. Müntekim Ökmen). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (2012).
- Hesiodos, İşler ve Günler-Tanrıların Doğuşu, (Çev. Furkan Akderin). İstanbul: Say Yayınları, (2012).
- Hierocles, Synecdemus, (Çev. A. Burckhardt). Leipzig: Teubner, (1893).
- Hieronymus, The Fathers of The Church, Commentary on Galatians, (Çev. Andrew Cain). Washington: The Catholic University of America, (2010).
- Historia Augusta, Vol III. (Çev. David Magie). Cambridge: Harvard University Press, (1932).
- Homeros, İlyada, (Çev. A. Erhat ve A. Kadir). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (2014).
- Itinerarium Antonini Augusti, (Çev. G. Parthey ve M. Pinder). Berlin: F. Nicolai, (1848).
- Itinerarium Burdigalense, (Çev. A. D. White). London: The library of the Palestine Pilgrims Text Society, (1832-1918).
- Itinerarium Egeriae, The Pilgrimage of Egeria: A New Translation of the Itinerarium Egeriae with Introduction and Commentary, (Çev. A. McGowan ve P. F. Bradshaw). Collegeville: Liturgical Press Academic, (2018).
- Iustinus, Justinus, Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus, (Çev. J. S. Watson). London: Henry G. Bohn Publishing. (1853).
- İncil, İstanbul:Yeni Yaşam Yayınları. (2010).
- Ksenophon, Anabasis, (Çev. Ari Çokona). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (2017).
- Livius, Livy, History of Rome, (Çev. B.O. Foster vd.). Cambridge: Harvard University Press, (1919-1959).
- Malalas, The Chronicle of John Malalas, (Çev. E. Jeffreys, M. Jeffreys ve R. Scott). Melbourne: Australian National University, (1986).
- Memnon (434), Die Fragmente der Griechischen Historiker Part I-III, (Çev. Felix Jacoby ve Pierre Bonnechere), Leiden: Brill, (1999).

- Orosius, *Historiarum adversum Paganos Libri VII.* (Çev. Carolus Zangemeister). Teubner, (1889).
- Pausanias, *Description of Greece*, (Çev. W. H. S. Jones). London: Harvard University Press, (1918).
- Parthenios, *Mythographi graeci.* (Çev. Edgar Martini), Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri. (1902).
- Philostratus, *Vitae Sophistarum, The Lives of The Sophists*, (Çev. W.C. Wright). Cambridge: Harvard University Press, (1922).
- Plinius, *Pliny, Natural History*, (Çev. H. Rackham). Cambridge: Harvard University Press, (1938).
- Polyaenus, *Stratagems of War*, (Çev. Peter Krentz). Chicago: Ares Publishing. (1994).
- Polybius, *Histories*, (Çev. W. R. Paton). Cambridge: Harvard University Press, (1922).
- Plutarkhos, *Antony*, (Çev. B. Perrin). Cambridge: Harvard University Press, (1920).
- _____ *Moralia*, (Çev. F.C. Babbitt vd.) Cambridge: Harvard University Press, (1927-2004).
- Ptolemaios, *Claudius Ptolemy, Geography*, (Çev. Edward Luther Stevenson). Cosimo Classics. (2011).
- Rufus Festus, *Breviarium Rerum Gestarum Populi Romani*, (Çev. W. Foerster). Vienna, (1874).
- Sapor, *Res Gestae Divi Saporis*, (Çev. Ernest Honigmann ve André Maricq), *Revue des Études Anciennes Année*, (1955).
- Stadius, *Silvae*, (Çev. D. R. Shackleton Bailey). Cambridge: Harvard University Press, (2015).
- Stephanos Byzantios, *Ethnika*, (Çev. A. Westermann). Lipsiae, 1839.
- Strabon, *Geography*, (Çev. H. L. Jones). Cambridge: Harvard University Press. (1917).
- Suetonius, *Claudius*, (Çev. J. C. Rolfe). Cambridge: Harvard University Press, (1914).
- _____ *Vespasianus*, (Çev. J. C. Rolfe). Cambridge: Harvard University Press, (1914).
- Tacitus, *Annals*, (Çev. C. Moore). Cambridge: Harvard University Press, (1931).
- _____ *Histories*, (Çev. J. Jackson). Cambridge: Harvard University Press, (1937).
- Velleius Paterculus, *Compendium of Roman History*, (Çev. F. W. Shipley). Cambridge: Harvard University Press, (1924).
- Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap*, (Çev. S. Güven). İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, (1993).

Zosimus, *Historia Nova*, (Çev. J. Buchanan ve H. T. Davis). San Antonio: Trinity University Press, (1967).

MODERN KAYNAKLAR

Akarsu, B. M. (2016). Tanrılar Kenti Tavium. I. Uluslararası Bozok Sempozyumu/I. International Bozok Symposium. (05-07 Mayıs/May 2016). Bildiri Kitabı Cilt 1, 75-80.

Akurgal, E. (2007). *Anadolu Uygarlıkları*. İstanbul: Net Yayınları.

Anderson, J. G. C. (1971). Exploration in Galatia Cis Halym Part II. *The Journal of Hellenic Studies XIX*, 52-134, 280-310.

Arslan, M. (2002). The Impact of Galatians in Asia Minor. *OLBA VI*. Mersin: Kaam Yayınları, 41-55.

_____ (2004). *Galatya Krallığı ve Roma Dönemi Ankyra Şehir Sikkeleri*. Ankara: Ankara Ticaret Odası.

Arslan, M. (2011). Homonadlar Savaşı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, Cilt 14, Sayı 1-2*, 79-96.

_____ (2016). *Amblada Mektupları*. (Ed: Sedat Şimşek). *Amblada'nın (Yeniceköy) Deşifresi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası. 34-46.

_____ (2019). *Anadolu'da Helenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Atlan, S. (1975). Side'de Basılan Amyntas Sikkeleri. *Belleten*, Sayı 156, 575-612.

Avcı, M. (2014). *Paleocoğrafya*. (Ed: A. Güner ve T. Ekim). *Resimli Türkiye Florası Cilt 1*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları. 50-75.

Bahar, H. (1994). Konya Çevresi Tarih Araştırmaları 1: Hititlerden Romalılara Kadar Isauria Bölgesi. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı 9*, 219-246.

_____ (2012). *Roma ve Bizans Tarihi*. Konya: Kömen Yayınları.

_____ (2015). *Eskiçağ'da Konya*. (Ed: Hasan Bahar). *Şehirlerin Sevdalısı İbrahim Hakkı Konyalı Armağanı*. Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları. 271-298.

_____ (2016). *Tarih Öncesinden Helenistik (MÖ 330) Dönem Yenice Köyü ve Seydişehir Kültürleri*. (Ed: Sedat Şimşek). *Amblada'nın (Yeniceköy) Deşifresi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası. 5-33.

_____ (2017). *Türkler'den Önce Konya Tarihi*. (Ed: Alaattin Aköz ve Doğan Yörük). *Konya Araştırmaları Göç ve İskan*. Konya: Palet Yayınları. 29-44.

Baldıran, A. ve Pehlivan, E. (2015). Historical Geography of Lykaoina Region. *World Academy of Science, Engineering and Technology, Vol:9, No:3*, 908-912.

Baldıran, A. (2016). *Amblada Antik Kenti ve Civar Köylerdeki Helenistik-Roma Dönemi Arkeolojik Materyaller*. (Ed: Sedat Şimşek). *Amblada'nın (Yeniceköy) Deşifresi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası. 104-149.

Ballance, M. (1957). The Site of Derbe: A New Inscription. *Anatolian Studies*, Vol. VII, 147-151.

_____ (1958). Roman Roads in Lycaonia. *Anatolian Studies*, Vol. VIII, 223-234.

Bardakçı, K. (2018). Antikçağ'da Dağlık Kilikia Bölgesinin Doğal Kaynakları ve Sosyo-Ekonomik Durumu. *The Journal of Social Science*. Cilt 2, Sayı 3, 12-19.

Baytak, İ. (2014). Kabalis (Kibyrtis) Bölgesi Tarihi Coğrafyası ve Çağlar Boyu Yerleşim Modelleri-Urbanizasyon. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Baz, F. (2012). Galatia Eyaletinin Roma Devlet Teşkilatı İçerisindeki Yönetimine İlişkin Gözlemler. Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu, (25-26 Ekim 2011), Ankara, 577-598.

Belke, K. ve Restle, M. (1984). Galatien Und Lykaonien: Vol. 4. (Ed: Herbert Hunger). *Tabula Imperii Byzantini*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Belke, K. ve Mersich, N. (1990). Phrygien und Pisidien: Vol. 7. (Ed: Herbert Hunger). *Tabula Imperii Byzantini*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Betz, H.D. (1979). *A Commentary on Paul's Letter to The Churches in Galatia*. Philadelphia: Fortress Press.

Breytenbach, C ve Zimmermann, C. (2018). *Early Christianity in Lycaonia and Adjacent Areas*. Leiden: Brill.

Bury, J. B. (1893). *A History of The Roman Empire: From Its Foundation to The Death of Marcus Aurelius*. New York: Harper & Brothers Publishers.

_____ (1923). *History of the Later Roman Empire: From the Death of Theodosius I to the Death of Justinian*. London: Macmillan & Co. Ltd.

Can, B. (2007). Antik Kaynaklar Işığında Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi Tarihi ve Kültürel Coğrafyası. (Ed: Birol CAN ve Mehmet IŞIKLI). Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları. İstanbul: Zero Production Ltd. 189-206

Chrubasik, B. (2013). The Attalids and The Seleukid Kings, 281-175 BC. (Ed: Peter Thonemann). *Attalid Asia Minor*. London: Oxford University Press. 83-120.

Coşkun, A. (2019). Galat Krallıkları. (Ed: Oğuz Tekin). *Helenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 146-163.

Cramer, J. A. (1832). *Description of Asia Minor Vol. I-II*. Oxford: Oxford University Press.

Crowfoot, J. W. (1971). Exploration in Galatia Cis Halym Part I. *The Journal of Hellenic Studies XIX*, 34-201.

Çetik, R. (1985). *Türkiye Vejetasyonu 1: İç Anadolu'nun Vejetasyonu ve Ekolojisi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.

Çoban, H. (2016). Roma Dönemi Hastaneleri, Asklepionlar ve Sarıkaya Roma Hamamı. I. Uluslararası Bozok Sempozyumu/I. International Bozok Symposium. (05-07 Mayıs/May 2016). Bildiri Kitabı Cilt 1, 98-109.

Çoban, A. (2017). Türkiye'nin Fiziki Coğrafyası. (Ed: Asım Çoban). Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği. İstanbul: Lisans Yayıncılık. 33-142.

Darbyshire, G. Mitchell, S. ve Vardar, L. (2000). The Galatian Settlement in Asia Minor. *Anatolian Studies* 50, 75-97.

Demirsoy, A. (2002). Genel Zoocoğrafya ve Türkiye Zoocoğrafyası. Ankara: Meteksan.

Dmitriev, S. (2000). Observations on the Historical Geography of Roman Lycaonia. *Greek, Roman, and Byzantine Studies* 41, 349–375.

Dowler, A. (2019). Bithynia Krallığı. (Ed: Oğuz Tekin). Helenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 90-101.

Erciyas, D. B. (2005). Wealth, Aristocracy and Royal Propaganda Under The Hellenistic Kingdom of The Mithradatids in The Central Black Sea Region of Turkey. *Colloquia Pontica* 12. Leiden: Brill Academics Publishers.

Erdoğan, A. Günel, G. ve Kılıcı, A. (2007). Tarih İçinde Ankara. Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi.

Ergin, G. (2019). Anadolu'da Roma Hakimiyeti Direniş ve Düzen. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ergürer, E. (2007). Burdur Arkeoloji Müzesinden Bir Kremna Heykeli. (Ed: Birol CAN ve Mehmet IŞIKLI). Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları. İstanbul: Zero Production Ltd. 433-442.

Errington, R.M. (1989). Rome Against Philip And Antiochus. (Ed: A. E. Astin vd.). *The Cambridge Ancient History Vol. VIII*. Cambridge: Cambridge University Press. 244-289.

Evans, R. (2012). *A History of Pergamum Beyond Hellenistic Kingship*. Norfolk: Continuum International Publishing.

Freeman, P. M. (1996). The earliest Greek sources on the Celts. *Études Celtiques* 32, 11–48.

French, D. (2003). *Roman, Late Roman Byzantine Inscriptions of Ankara. A Selection*. Ankara: Turkey Republic Ministry of Culture.

_____ (2007). Inscriptions From Cappadocia II. *Epigraphica Anatolia* 40, 67-108.

_____ (2016a). *Roman Roads and Milestones of Asia Minor. Vol. 3 Milestones Fasc. 3.9*. Ankara: British Institute at Ankara.

_____ (2016b). *Roman Roads and Milestones of Asia Minor. Vol. 4 The Roads Fasc. 4.1*. Ankara: British Institute at Ankara.

- Foss, C. (1977). Late Antique and Byzantine Ankara. *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 31, 28-87.
- Georgacas, D. J. (1971). The Names for The Asia Minor Peninsula. Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag.
- Goodman, M. (1997). The Roman World 44 BC-AD 180. London: Routledge.
- Grainger, J.D. (2015). The Seleukid Empire of Antiochus III 223-187 BC. South Yorkshire: Pen and Sword Books Ltd.
- Great Britain Admiralty Naval Intelligence Department. (1919). A Handbook of Asia Minor. United Kingdom.
- Greenhalgh, M. (2013). From The Romans to The Railways. Leiden: Brill.
- Grey, C. (2011). Slavery in The Late Roman World. (Ed: Keith Bradley ve Paul Cartledge). The Cambridge World History of Slavery Vol 1: The Ancient Mediterranean World. New York: Cambridge University Press. 482-509.
- Griffin, M. (2000). The Flavians. (Ed: Alan K. Bowman vd.). The Cambridge Ancient History Vol. XI. Cambridge: Cambridge University Press. 1-83.
- Gruen, E. S. (1996). The Expansion of The Empire Under Augustus. (Ed: A. K. Bowman vd.). The Cambridge Ancient History Vol. X. Cambridge: Cambridge University Press. 147-197.
- Habicht, C. (1989). The Seleucids And Their Rivals. (Ed: A. E. Astin vd.). The Cambridge Ancient History Vol. VIII. Cambridge: Cambridge University Press. 324-387.
- Haldon, J. Elton, H. ve Newhard, J. (2017). Euchaïta. (Ed: Philipp Niewöhner). The Archaeology of Byzantine Anatolia: From The End of Late Antiquity Until The Coming of The Turks. New York: Oxford University Press. 375-388.
- Hendy, M. F. (1985). Studies in the Byzantine Monetary Economy C.300-1450. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hind, J.G.F. (1992). Mithridates. (Ed: J. A. Crook vd.). The Cambridge Ancient History Vol. IX. Cambridge: Cambridge University Press. 129-164.
- Hornblower, S. ve Spawforth, A. (1999). The Oxford Classical Dictionary. New York: Oxford University Press.
- Humphries, M. (2007). International relations. (Ed: Philip Sabin vd.). The Cambridge History of Greek And Roman Warfare Vol II: Rome from the late Republic to the late Empire. New York: Cambridge University Press.
- Işık, İ. (2018). Lykaonia Bölgesi Kuzeydoğu Kesimi Tarihi ve Yerleşim Yerleri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 40, 191-206.
- Jones, A.H.M. (1971). The Cities of The Eastern Roman Provinces. London: Oxford University Press.
- Kadıoğlu, M. ve Görkay, K. (2007). Yeni Arkeolojik Araştırmalar Işığında ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΑΤΙΑΣ: Ankyra. *Anatolia* 32, 21-153.

- Kadıoğlu, M. Görkay, K. ve Mitchell, S. (2018). Roma Döneminde Ankyra. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kampen, N. (2005). Roman Art and Architecture in the Provinces And Beyond The Roman World. (Ed: Clemente Marconi). The Oxford Handbook of Greek and Roman Art and Architecture. New York: Oxford University Press. 395-417.
- Kaya, M. A. (1996). III. Makedonya Savaşına Kadar Roma'nın Anadolu Politikası. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XI, 211-236.
- _____ (1998). Anadolu'da Roma Egemenliği ve Pompeius'un Siyasal Düzenlemeleri. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XIII, 163-173.
- _____ (2000a). Batı Anadolu'da Galat Terörü. *Tepekule Tarih*, Sayı 1, 79-85.
- _____ (2000b). Ankyra (Ankara) ve Galatlar. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 77-95.
- _____ (2000c). Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi. İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- _____ (2003). Anadolu'daki Roma Garnizonları. *Tarih İncelemeleri Dergisi Cilt XVIII, Sayı 2*, 83-94.
- _____ (2004a). Hellonogalatia. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı 4, 36-42.
- _____ (2004b). Anadolu'da Keltler. *Toplumsal Tarih*, 36-39.
- _____ (2005). Anadolu'da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 11-30.
- _____ (2009). Anadolu'da Roma Egemenliği (İ.Ö. 205-25). *Doğu Batı*, 195-233.
- _____ (2012). Keltler'in Anadolu'ya Göçü: Göç Nedenleri, Yolları ve İlk On Yıl. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Sayı 13, 1-16.
- Kaya, M. A. ve Özcan, K. T. (2016). Roma İmparatoru Hadrianus ve Anadolu: Geziler, Eyaletler ve Kentler. (Ed: Burak Takmer vd.). Studies in Memory of Sencer Şahin: Sencer Şahin Anısına Yazılar. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık. 494-513.
- Kelly, C. (1998). Emperors, Government and Bureaucracy. (Ed: A. Cameron ve P. Garnsey). The Cambridge Ancient History Vol. XIII. Cambridge: Cambridge University Press. 138-183.
- Keyes, C. W. (1916). The Date of the Laterculus Veronensis. *Classical Philology*, Vol. 11, 196-201.
- Koder, J. (2017). Historical Geography. (Ed: Philipp Niewöhner). The Archaeology of Byzantine Anatolia: From The End of Late Antiquity Until The Coming of The Turks. New York: Oxford University Press. 9-27.
- Kolb, F. (2019). Lykia ve Pamphylia Eyaleti. (Ed: Oğuz Tekin). Helenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 314-331.
- Kurt, M. (2010). Roma Cumhuriyetinin Anadolu Politikası ve Pergamon (Pergamon) Krallığının Rolü. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 23, 97-111.

_____ (2015). Antik Lykaonia'da Yönetim ve Şehirleşme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 28, 119-132.

_____ (2018). Roma'nın Principatus Dönemi Anadolu Politikaları ve Eyalet Düzenlemeleri Çerçevesinde Dağlık Kilikia Bölgesi. *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, Sayı 6, 1-16.

Leake, W. M. (1824). *Journal of A Tour in Asia Minor*. London: John Murray.

Levick, B. M. (1967). *Roman Colonies in Southern Asia Minor*. London: Oxford University Press.

_____ (1996). *Greece and Asia Minor From 43 B.C. to A.D. 69*. (Ed: A. K. Bowman vd.). *The Cambridge Ancient History Vol. X*. Cambridge: Cambridge University Press. 641-675.

_____ (2000). *Greece and Asia Minor*. (Ed: Alan K. Bowman vd.). *The Cambridge Ancient History Vol. XI*. Cambridge: Cambridge University Press. 604-634.

Lloris, F. B. (2015). The "Epigraphic Habit" in the Roman World. (Ed: Christer Bruun ve Jonathan Edmondson). *The Oxford Handbook of Roman Epigraphy*. New York: Oxford University Press.

Ma, J. (1999). *Antiochos III and The Cities of Western Asia Minor*. New York: Oxford University Press.

_____ (2013). *The Attalids: A Military History*. (Ed: Peter Thonemann). *Attalid Asia Minor*. London: Oxford University Press. 49-82.

Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor*. Princeton: Princeton University Press.

Malay, H. (1987). Batı Anadolu'da Aristonikos Ayaklanması (MÖ 133-129). *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Sayı 3, 13-48.

Marek, C. (1993). *Stadt, Ära und Territorium in Pontus-Bithynia und Nord-Galatia*. Tübingen: Ernst Wasmuth Verlag.

_____ (2019). Anadolu'daki Roma Eyaletlerine Genel Bakış. (Ed: Oğuz Tekin). *Helenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 262-273.

_____ (2019). Pontus et Bithynia, Paphlagonia, Pontus Galaticus, Pontus Polemoniacus, Ora Ponti Polemoniani, Pontus Mediterraneus. (Ed: Oğuz Tekin). *Helenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 302-313.

Marek, C. ve Frei, P. (2016). *In the Land of a Thousand Gods: A History of Asia Minor in the Ancient World*. Princeton: Princeton University Press.

Millar, F. (2002). *Rome, The Greek World and The East*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

Mitchell, S. (1993). *Anatolia Land, Men, and Gods in Asia Minor Vol-I-II*. New York: Oxford University Press.

_____ (1998). *The Cities of Asia Minor in The Age of Constantine*. (Ed: Samuel Lieu ve Dominic Montserrat). *Constantine*. London: Routledge.

_____ (2000). Pisidia in Late Antiquity. (Ed: Belke vd.). Byzanz Als Raum Zu Methoden und Inhalten der Historischen Geographie des Östlichen Mittelmeerraumes. Graz: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. 139-152.

_____ (2015). A History of the Later Roman Empire, AD 284–641. Chichester: John Wiley & Sons, Inc.

Niewöhner, P. (2017). Germia. (Ed: Philipp Niewöhner). The Archaeology of Byzantine Anatolia: From The End of Late Antiquity Until The Coming of The Turks. New York: Oxford University Press. 342-348

Nixon, L.F. (1977). The Archaeological Record of The Galatians in Anatolia 278-63 BC. Master Thesis. The University of British Columbia The Faculty of Graduate Studies, Vancouver.

Nossov, K. (2009). Greek Fortifications of Asia Minor 500-130 BC. New York: Osprey Publishing.

Özden, S. (2007). Pisidia Bölgesi'nde Yunan ve Roma Dönemlerine Ait Kültür Varlıkları. (Ed: S. Özden ve M. Aksan). TAY- Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri-7: Yunan-Roma Dönemi/Pisidia ve Karia Bölgeleri. İstanbul: Ege Yayınları.

Özman, R. (1999). Eski Anadolu Tarihinde Galatlar. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Öztürk, H. S. (2006). MÖ II-MS IV Yüzyıllarda Likya-Pamfilya Bölgesinde Kırsal Alan Güvenliği. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özüdoğru, Ş. (2018). Geç Antikçağ'da Kibyra. *Cedrus VI*, 13-64.

Pastor, L.B. (2019). Pontos Krallığı. (Ed: Oğuz Tekin). Helenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 104-117.

Pearce, G. A. (1997). Village society in Helenistic and Roman Asia Minor. Doctoral Thesis. Columbia University Graduate School of Arts and Sciences, Michigan.

Pelling, C. (1996). The Triumviral Period. The Cambridge Ancient History Vol. X. Cambridge: Cambridge University Press. 1-69.

Perrot, G. (1867). De Galatia Provincia Romana. Paris: Thorin.

Peschlow, U. (2017). Ancyra. (Ed: Philipp Niewöhner). The Archaeology of Byzantine Anatolia: From The End of Late Antiquity Until The Coming of The Turks. New York: Oxford University Press. 203-216.

Plant, R. (2007). A Numismatic Journey Through the Bible. London: Rotographic International.

Potter, D. S. (2004). The Roman Empire at Bay AD 180-395. London: Routledge.

Price, S. ve Thonemann, P. (2010). The Birth of Classical Europe: A History from Troy to Augustine. London: Penguin Books.

Ramsay, W. M. (1905). Lycaonian and Phrygian Notes. *The Classical Review*, Vol. 19, 413-429.

_____ (1906). Preliminary Report to The Wilson Trustees on Exploration in Phrygia and Lycaonia. (Ed: W. M. Ramsay). *Studies in The History and Art of The Eastern Provinces of The Roman Empire*. Aberdeen: Aberdeen University Press. 231-277.

_____ (1917). Studies in the Roman Province Galatia: I. The Homanadeis and the Homanadensian War. *The Journal of Roman Studies*, Vol. 7, 229-283.

_____ (1922). Studies in the Roman Province Galatia: İmperial Government of The Province Galatia. *The Journal of Roman Studies*, Vol. 12, 147-186.

_____ (1924). Studies in the Roman Province Galatia: Some Inscriptions of Colonia Caesarea Antiochea. *The Journal of Roman Studies*, Vol. 14, 172-205.

_____ (1926a). Studies in the Roman Province Galatia: Pisidia. *The Journal of Roman Studies*, Vol. 16, 102-119.

_____ (1926b). Studies in the Roman Province Galatia: The Romans in Galatia. *The Journal of Roman Studies*, Vol. 16, 201-215.

_____ (1960). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası. (Çev: Mihri Pektaş). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

_____ (2017). *The Letters to The Seven Churches of Asia*. Ontario: Devoted Publishing.

Ramsay, W. M. ve Ramsay, A. M. (1928). Roman Garrisons and Soldiers in Asia Minor. *The Journal of Roman Studies*, Vol. 18, 181-190.

Renfrew, C. (1989). *Archaeology and Language*. Harmondsworth: Penguin Books Ltd.

Roller, L.E. (2004). *Ana Tanrıçanın İzinde*. (Çev: Betül Avunç). İstanbul: Homer Kitapevi.

_____ (2013). *Religions of Greece and Asia Minor*. (Ed: Michele Renee Salzman ve Marvin A. Sweeney). *The Cambridge History of Religions in The Ancient World: From The Bronze Age to The Hellenistic Age*. New York: Cambridge University Press. 295-320.

Russell, T. (2017). *Byzantium and The Bosphorus*. London: Oxford University Press.

Sargın, H. (2012). *Antik Ankara*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Sayar, M.H. (2019). *Helenistik ve Roma Dönemlerinde Thrakia*. (Ed: Oğuz Tekin). *Helenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 52-67.

Scheidel, W. (2011). *The Roman Slave Supply*. (Ed: Keith Bradley ve Paul Cartledge). *The Cambridge World History of Slavery Vol 1: The Ancient Mediterranean World*. New York: Cambridge University Press. 287-310.

Schuler, C. (2019). *Küçük Asya'da Seleukoslar Egemenliği*. (Ed: Oğuz Tekin). *Helenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 14-25.

_____ (2019) Kırılğanlık ve Direnç: Helenistik Küçük Asya'da Helen Kent Devletleri. (Ed: Oğuz Tekin). Helenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.224-239.

Scott, J. A. (1997). Anatolia From Alexander to the Rise of Islam. (Ed: Eric M. Meyers). The Oxford Encyclopedia of Archaeology In the Near East. New York: Oxford University Press. 131-135

Sevin, V. (2013). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sherk, R.K. (1984). Rome and The Greek East to The Death of Augustus. New York: Cambridge University Press.

Sherwin-White, A.N. (1992). Lucullus, Pompey and The East. (Ed: J. A. Crook vd.). The Cambridge Ancient History Vol. IX. Cambridge: Cambridge University Press. 229-273.

Slootjes, D. (2015). Late Antique Administrative Structures: On the Meaning of Dioceses and their Borders in the Fourth Century AD. (Ed: L. Brice ve D. Slootjes). Aspects of Ancient Institutions and Geography. Leiden: Brill. 177-198.

Smith, W. (1854). Dictionary of Greek and Roman Geography Vol 1. Boston: Little, Brown and Company.

_____ (1872). Dictionary of Greek and Roman Geography Vol 2. London: John Murray.

Speidel, M. A. (2019). Helenistik Kappadokia Krallığı. (Ed: Oğuz Tekin). Helenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.118-131.

Strobel, K. (2002). State Formation by the Galatians of Asia Minor. *Anatolica*, XXVIII, 1-46.

Şenocak, M. B. (2014). Anadolu'da Roma Lejyonları ve Askeri Birlikleri. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Talbert, R. J. A. (1985). Atlas of Classical History. London: Routledge.

_____ (2000). Barrington Atlas of The Greek And Roman World: Map by Map Directory. Princeton: Princeton University Press.

Taşdöner, K. (2016). Anadolu'nun Galat Kökenli Kralları: Amyntas ve Sonrası. *International Journal of Social Science*, Sayı 53, 305-315.

_____ (2017). Anadolu'da Roma Eyaletleri Augustus Dönemi. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Tekin, O. (2007). Eski Anadolu ve Thrakia: Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğunun İkiye Ayrılmasına Kadar. İstanbul: İletişim Yayınları.

Tekocak, M. (2016). Helenistik ve Roma Dönemi'nde Yenice Köyü ve Çevresi. (Ed: Sedat Şimşek). Amblada'nın (Yeniceköy) Deşifresi. Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası. 47-69.

Texier, C. (2002). Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi. (Çev: Ali Suat). Ankara: Anformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.

- Thierry, A. (1835). *Histoire Des Gaulois I-III*. Paris: Librairie Classique et Elementaire.
- Thonemann, P. (2011). *The Meander Valley: A Historical Geography From Antiquity to Byzantium*. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____ (2013). *The Attalid State, 188-133 BC*. (Ed: Peter Thonemann). *Attalid Asia Minor*. London: Oxford University Press. 1-48.
- Turan, A.Y. (2007). *Roma İmparatorluk Dönemi'nde Tavium Kentinde Darp Edilen Sikkelerin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, D. (2006). *Archaeology of The Galatians at Ancyra From The Hellenistic Period Through The Roman Era*. Master Thesis. Middle East Technical University The Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Ünsal, V. (2006). *Doğu Karadeniz'in Tarihi Coğrafyası*. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 8, Sayı 2*, 129-144.
- Üreten, H. (2003). *Neşredilmiş Yazıtlar Işığında Hellenistik Dönem'de Pergamon Kenti Tanrı ve Kültleri*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Vermeule, C. C. (2013). *Roman Imperial Art in Greece and Asia Minor*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wilkes, J. (2005). *Provinces and Frontiers*. (Ed: Alan K. Bowman vd.). *The Cambridge Ancient History Vol. XII*. Cambridge: Cambridge University Press. 212-268.
- _____ (2005). *Appendices to Chapter 8*. (Ed: Alan K. Bowman vd.). *The Cambridge Ancient History Vol. XII*. Cambridge: Cambridge University Press. 704-767.
- Wroth, W. (1899). *Catalogue of The Greek Coins of Galatia, Cappadocia and Syria*. London: Oxford University Press.
- Yamauchi, E. M. (1980). *The Archaeology of New Testament Cities in Western Asia Minor*. Michigan: Baker Book House.
- Yanmaz, H. K. (2016a). *Galatia (Galatya) Bölgesi Pessinous Darplı Sikkeleri*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- _____ (2016b). *Galatia Krallık (Tolistoboglar) Dönemi Pessinous Darplı Sikkeleri*. *OÜSOBİAD Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Temmuz 2016*, 215-235.
- _____ (2016c). *Galatlar ve Galatia Bölgesi Pessinous Darplı Sikkelerinde Galatların İzleri*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 9, Sayı 44*, 716-737.
- _____ (2018). *Roma İmparatorluk Dönemi Pessinous Sikkeleri Işığında Pessinous'un Romalılaşma Süreci*. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı 12*, 33-65.

Yörükan, G. (2009). A Study on Celtic/Galatian Impacts on The Settlement Pattern in Anatolia Before The Roman Era. Doctoral Thesis. Middle East Technical University The Graduate School of Natural and Applied Sciences, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://ancientrome.ru/ius/library/codex/theod/index.htm> (erişim tarihi 20.06.2020)

https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Codex_Theod.htm (erişim tarihi 20.06.2020)

<http://maps.cga.harvard.edu/darmc/> (erişim tarihi 17.06.2020)

<https://www.notitiadignitatum.org/> (erişim tarihi 31.05.2020)

http://www.tertullian.org/fathers/julian_apostate_letters_1_trans.htm (erişim tarihi 20.06.2020)

<https://tib.oeaw.ac.at/> (erişim tarihi 04.06.2020)

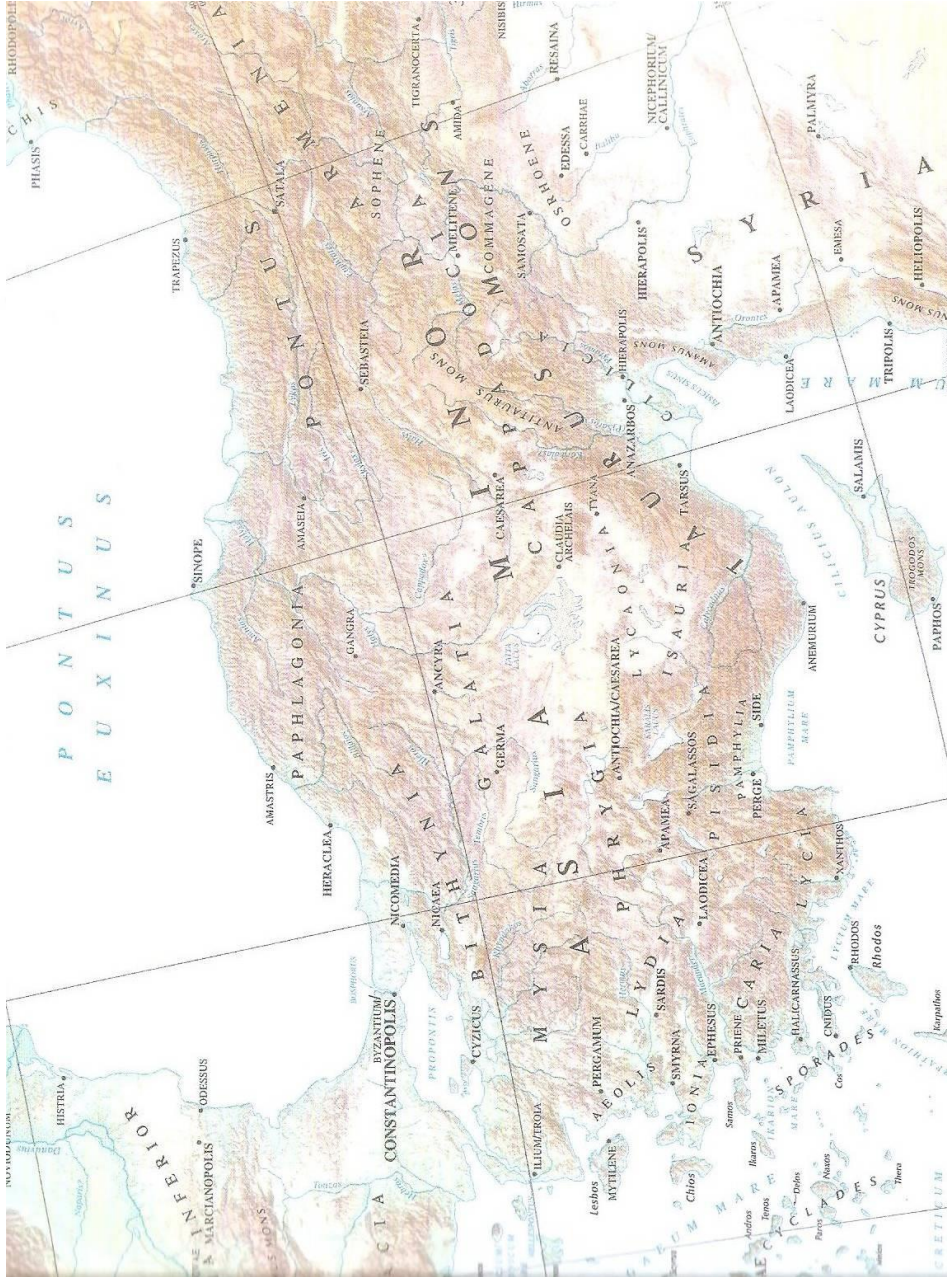
<http://www.thelatinlibrary.com/notitia2.html> (erişim tarihi 31.05.2020)

<https://www.thelatinlibrary.com/egeria.html> (erişim tarihi 10.06.2020)

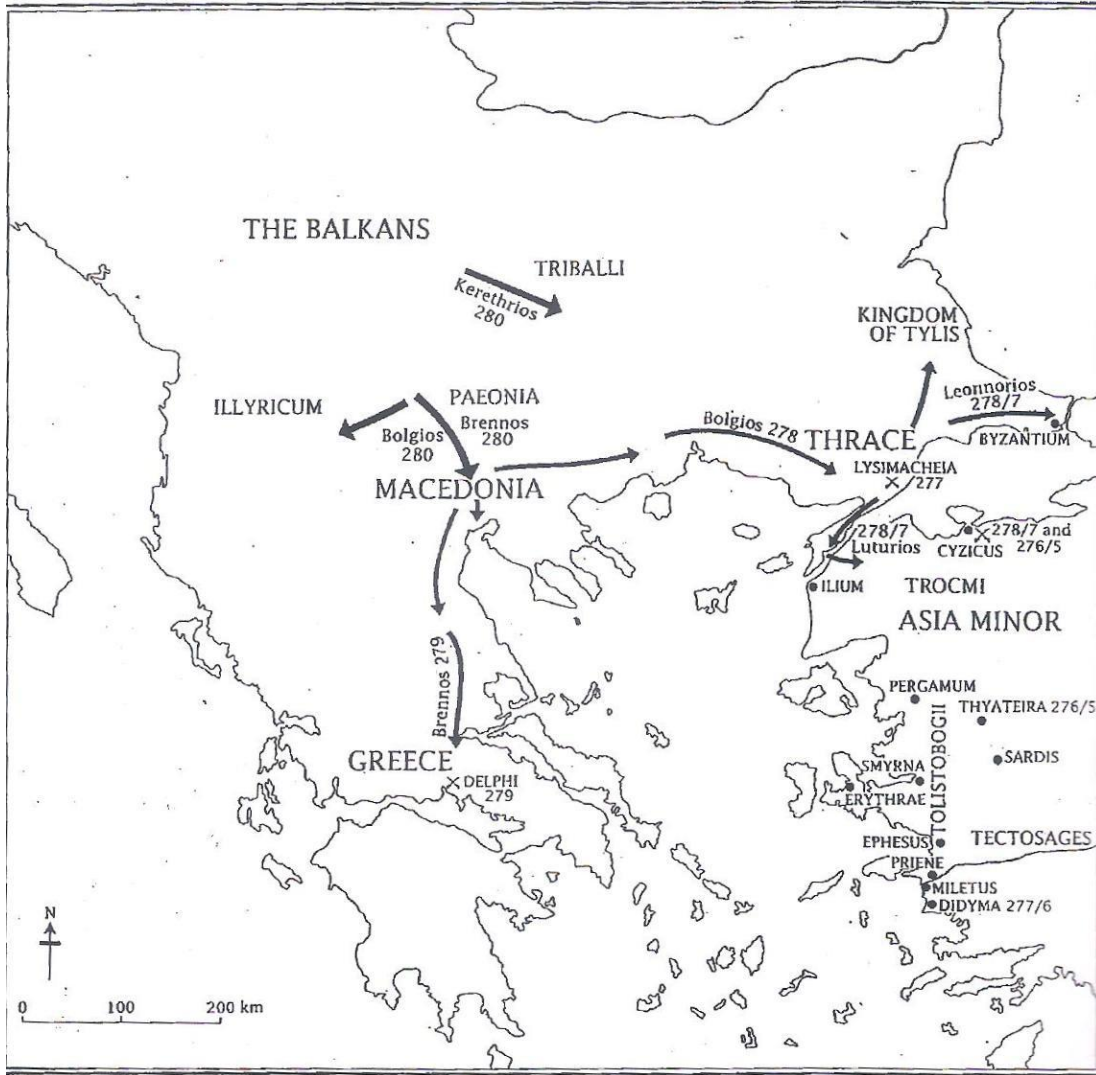
https://www.trismegistos.org/geo/authors_allgeoref_list.php?tm=2712 (erişim tarihi 20.06.2020)

EKLER

HARİTALAR

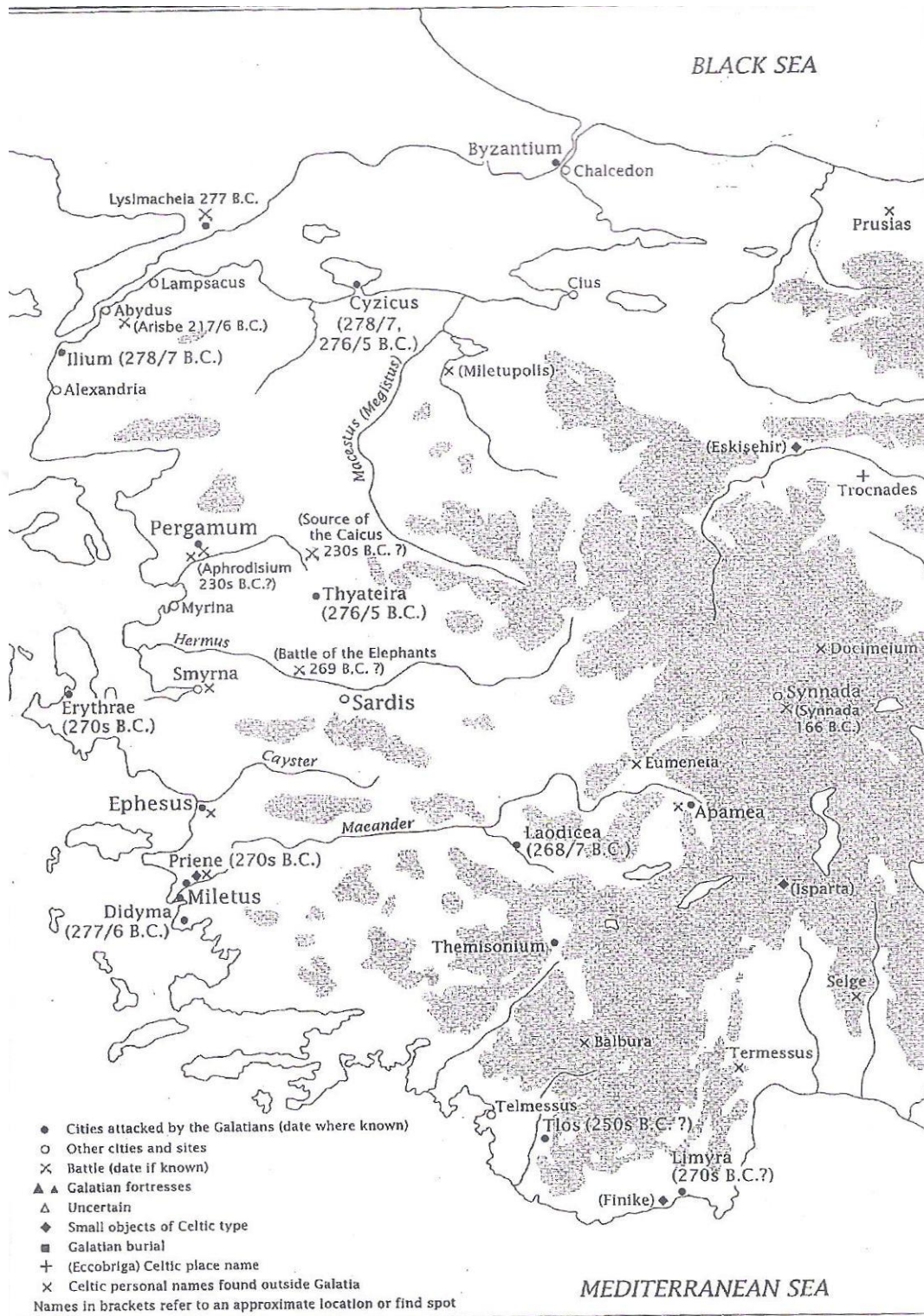
Harita-1: Anadolu Fiziki Haritası. Speidel, 2019:119.

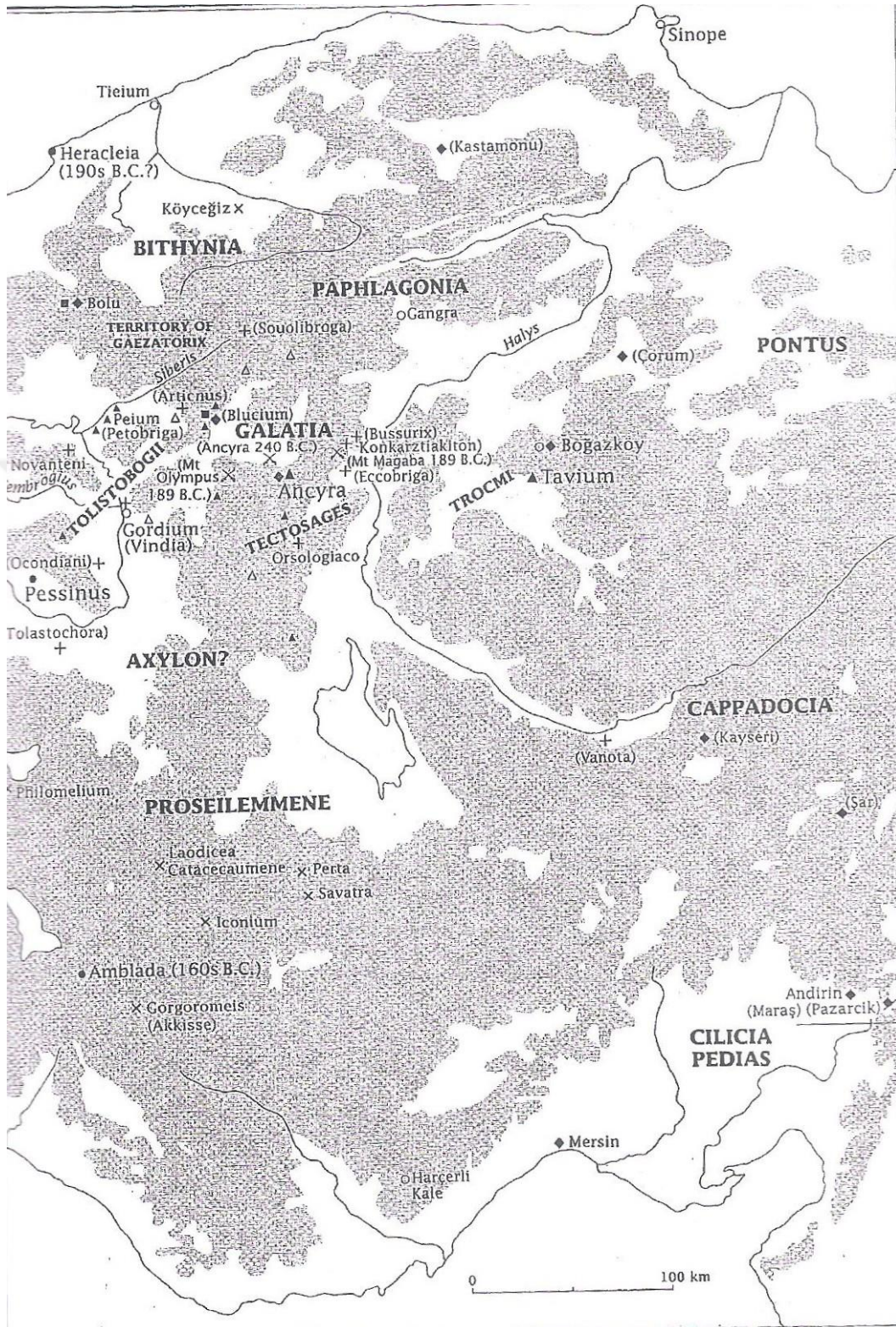
Harita-2: Galatlar'm Yunanistan ve Anadolu'yu İstilaları. Mitchell, 1993:14.

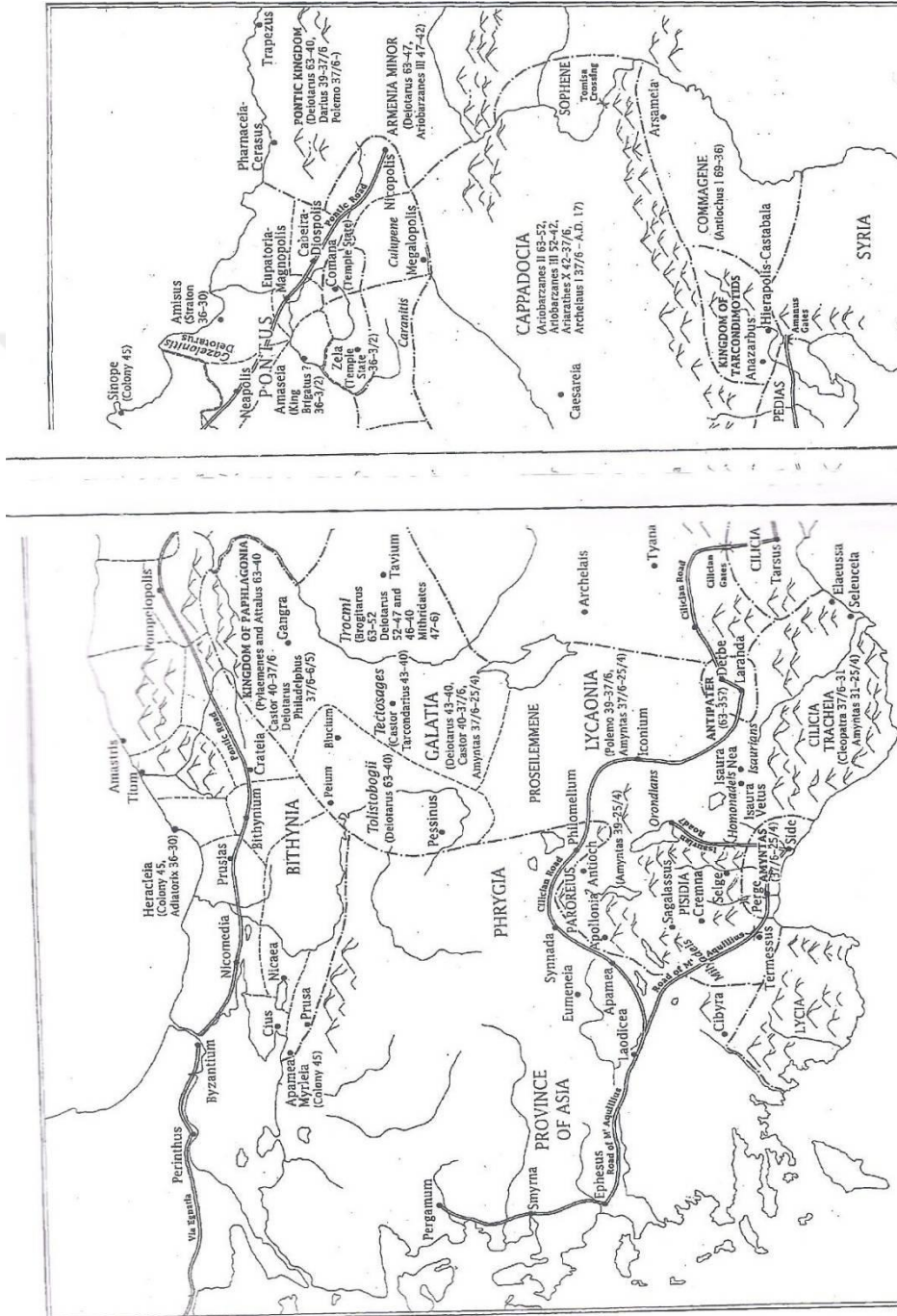
Harita-3: Üç Galat Boyunun Batı Anadolu'daki Yağma Bölgeleri. Kaya, 2000c:49.

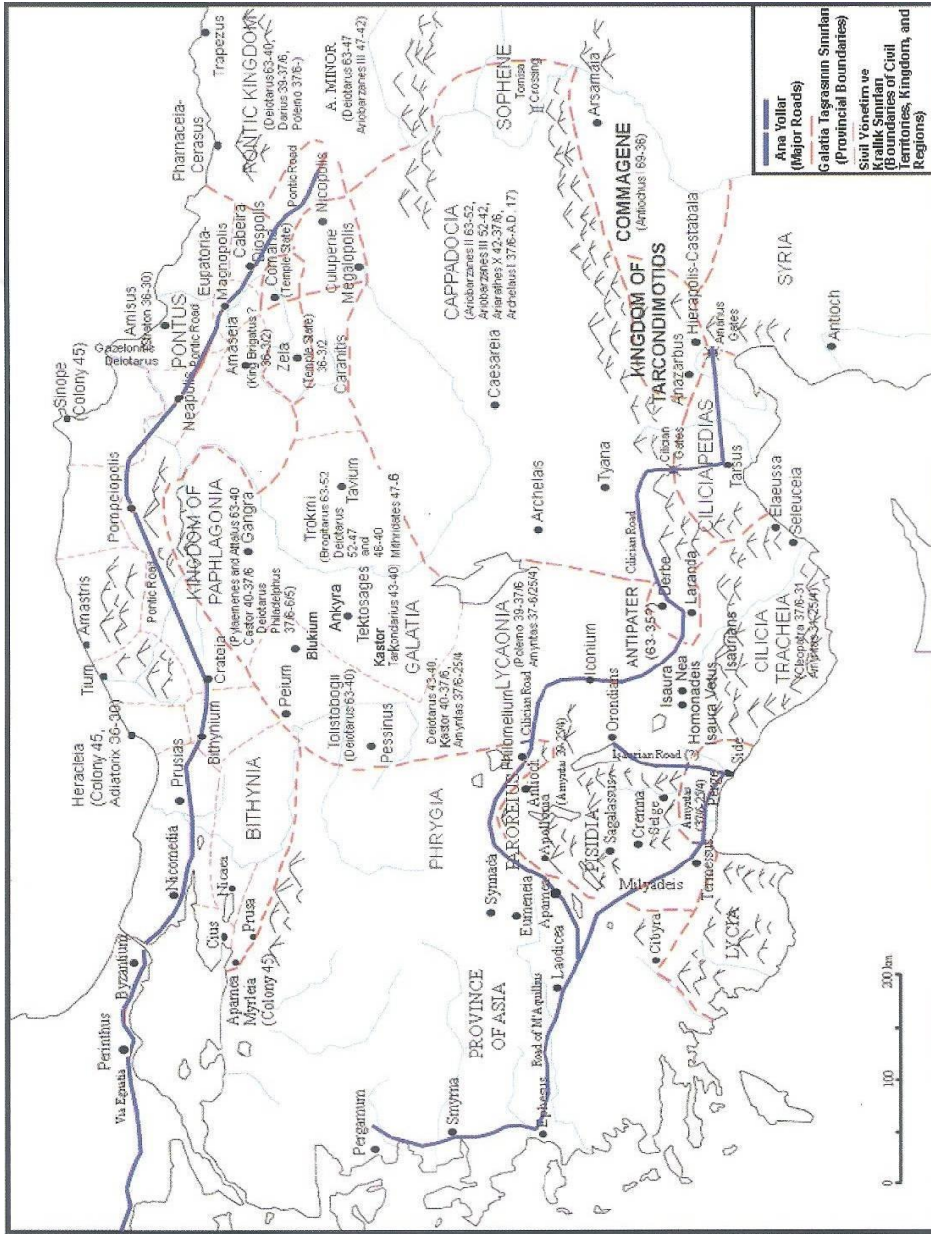
Harita-4a: Batı Anadolu'daki Galat Saldırıları ve Galatlar'a Ait Buluntu Yerleri. Mitchell, 1993:52.

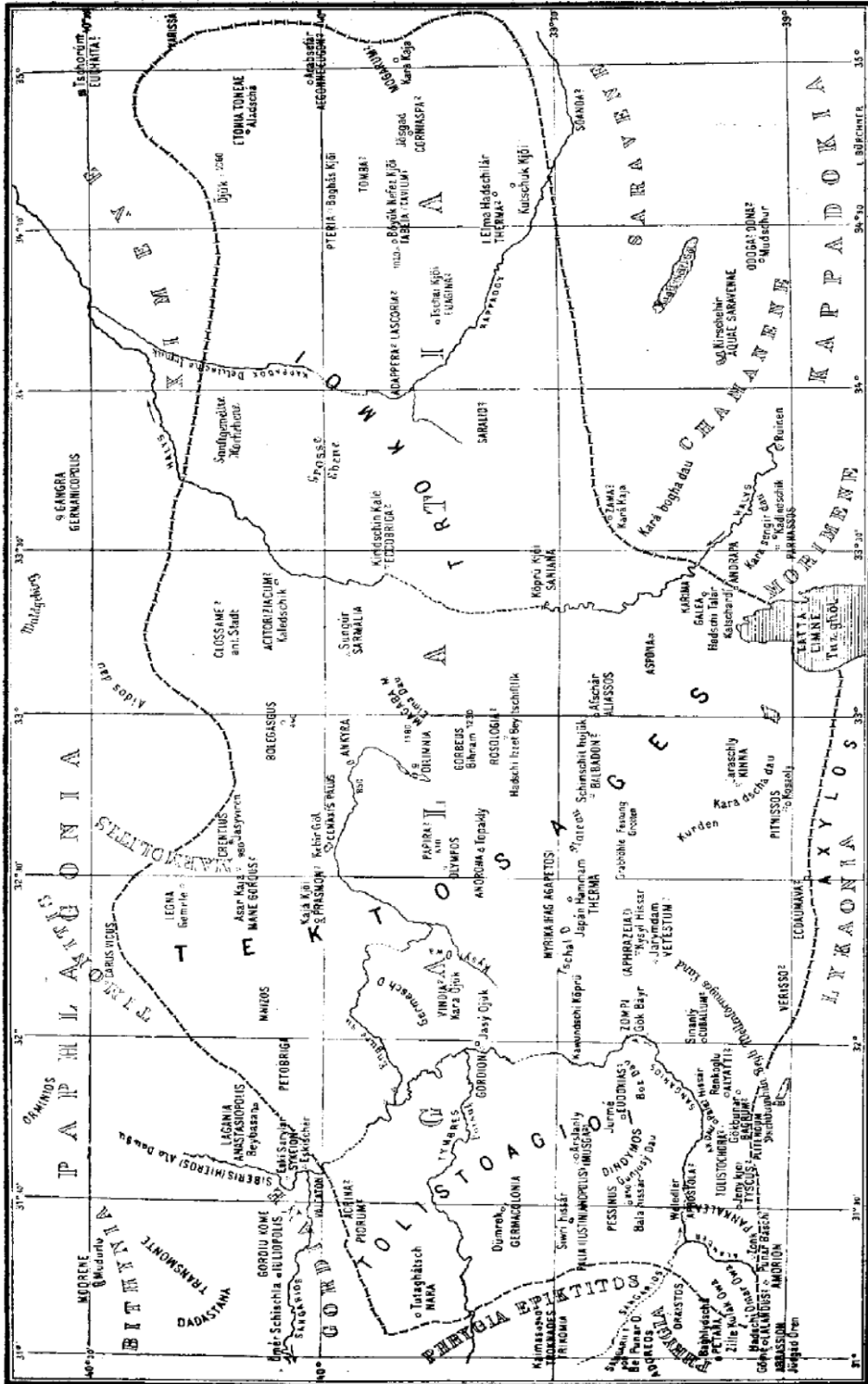
Harita-4b: Orta Anadolu'daki Galat Saldırıları ve Galatlar'a Ait Buluntu Yerleri. Mitchell, 1993:53.

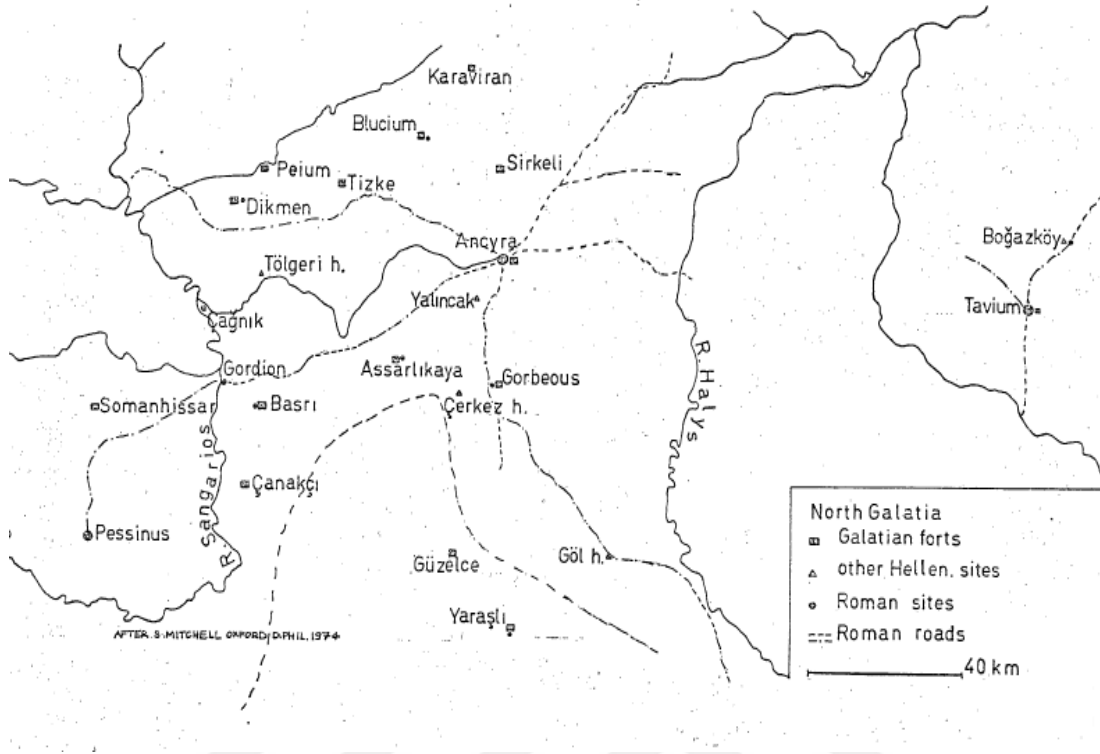
Harita-5: MÖ 1. Yüzyılda Anadolu'daki Krallıklar ve Roma Eyaletleri. Mitchell, 1993:268-269.

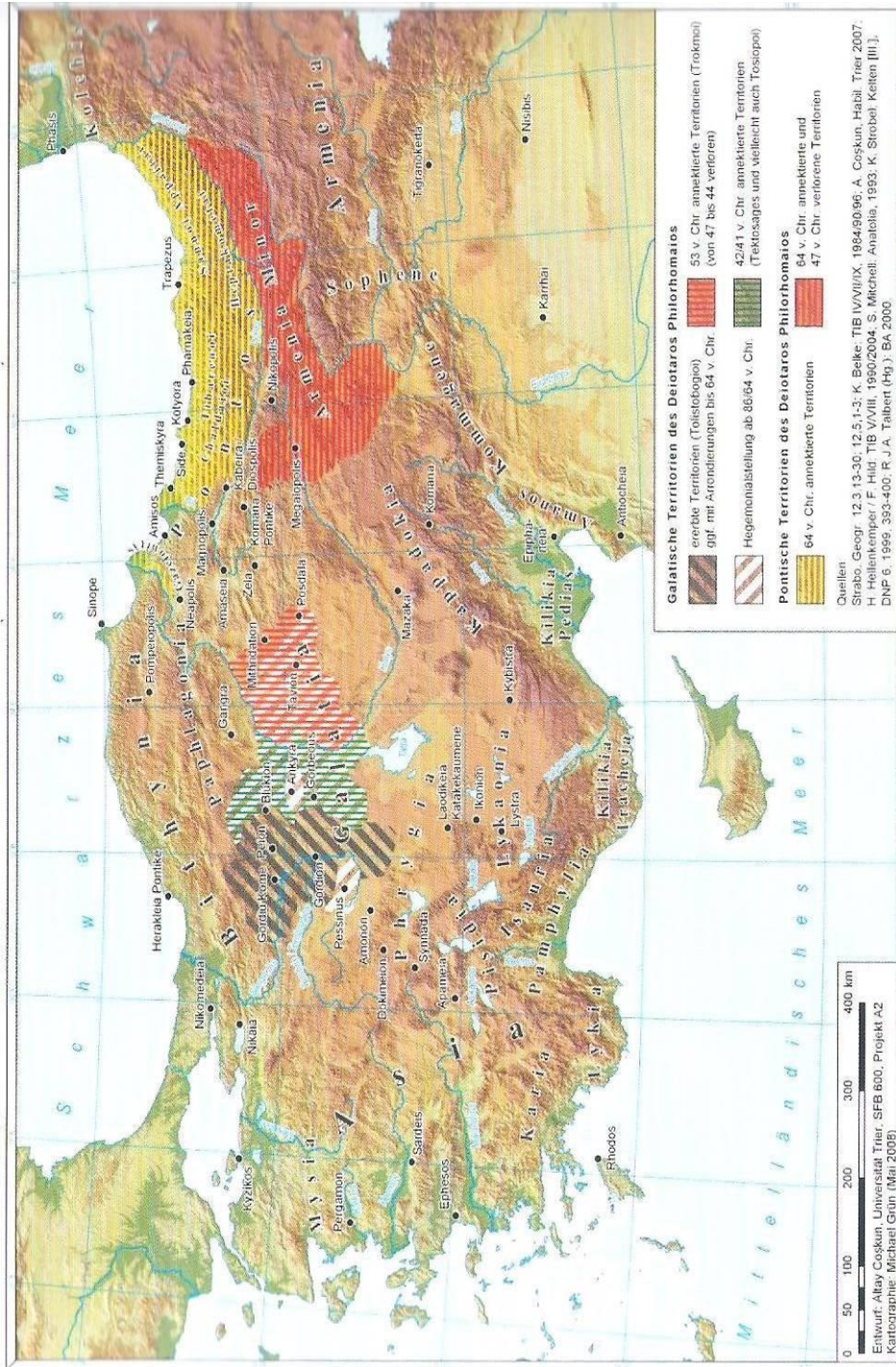
Harita-6: MÖ 1. Yüzyılda Anadolu Krallıkları, Roma Eyaletleri ve Yollar. Arslan, 2004:20.

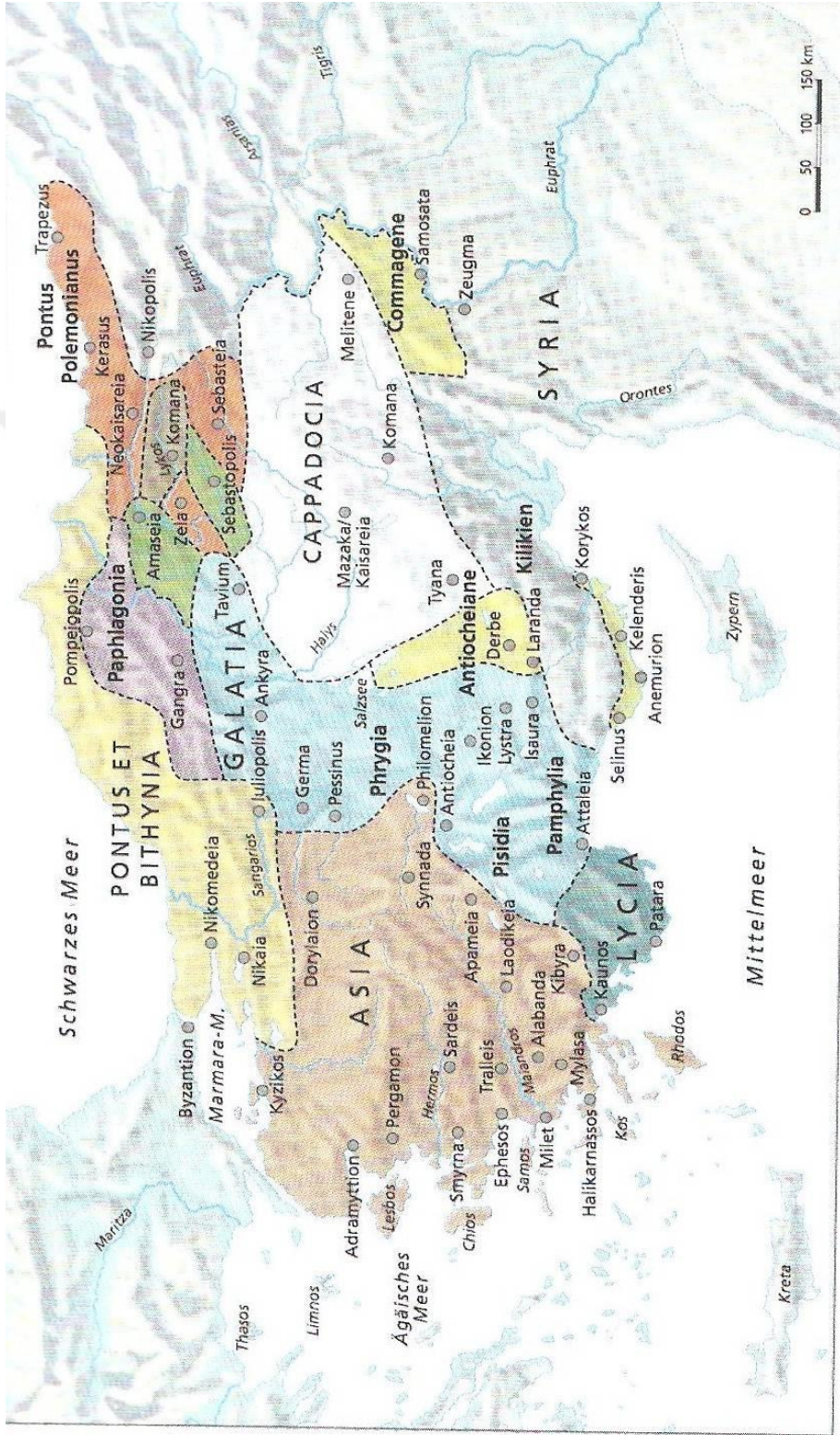
Harita-7: Tolistobogi, Tektag ve Trokmi Galatların Asıl Galatia (Kuzey Galatia) Bölgesindeki Dağılımları. RE VII.1. 1910:529-30.

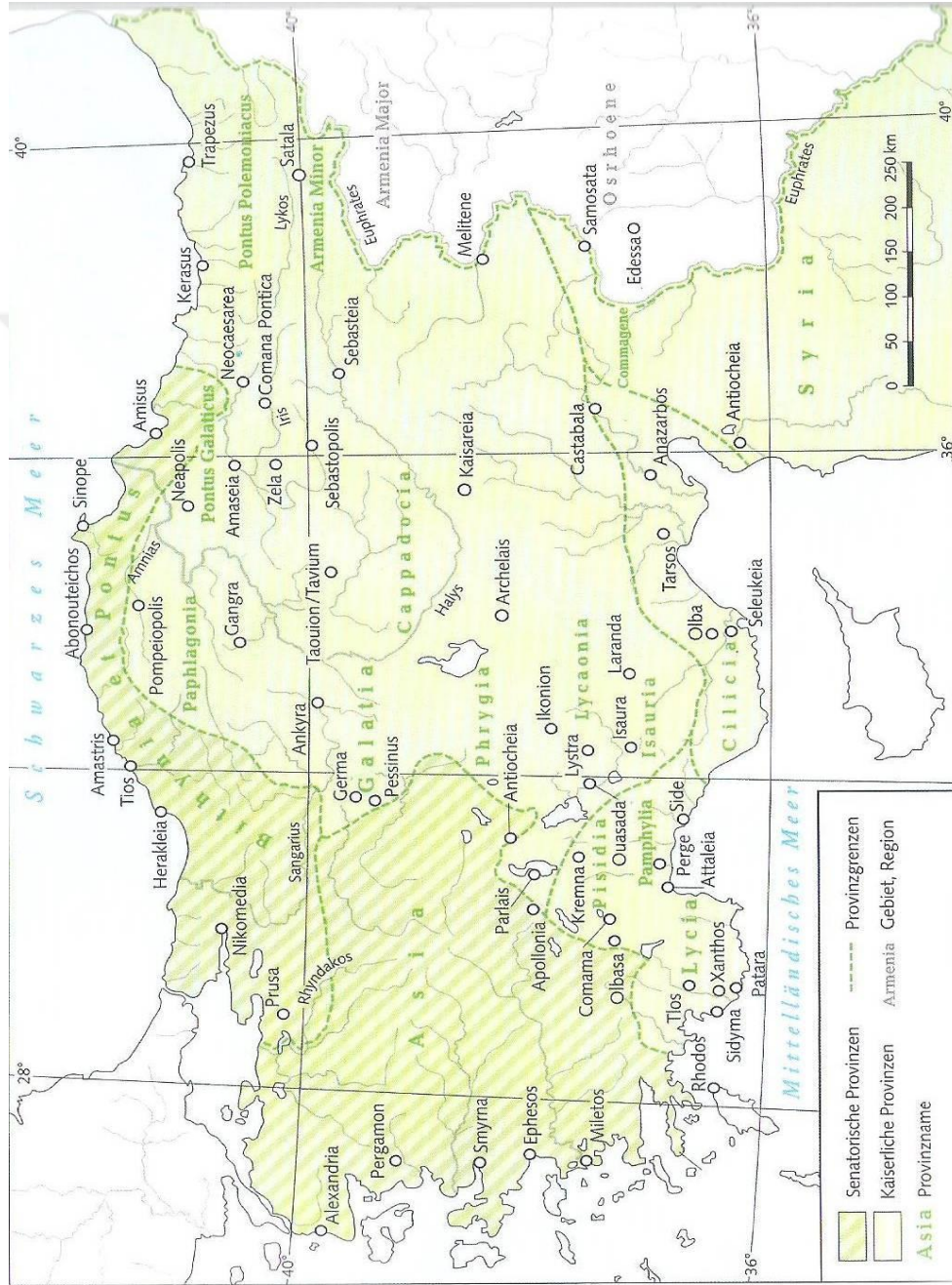
Harita-8: Kuzey Galatia Kale ve Kent Yerleşimleri. Nixon, 1977:103.

Harita-9: Deiotaros Philorhomaioi Dönemi Toprakları. Coşkun, 2019:156.

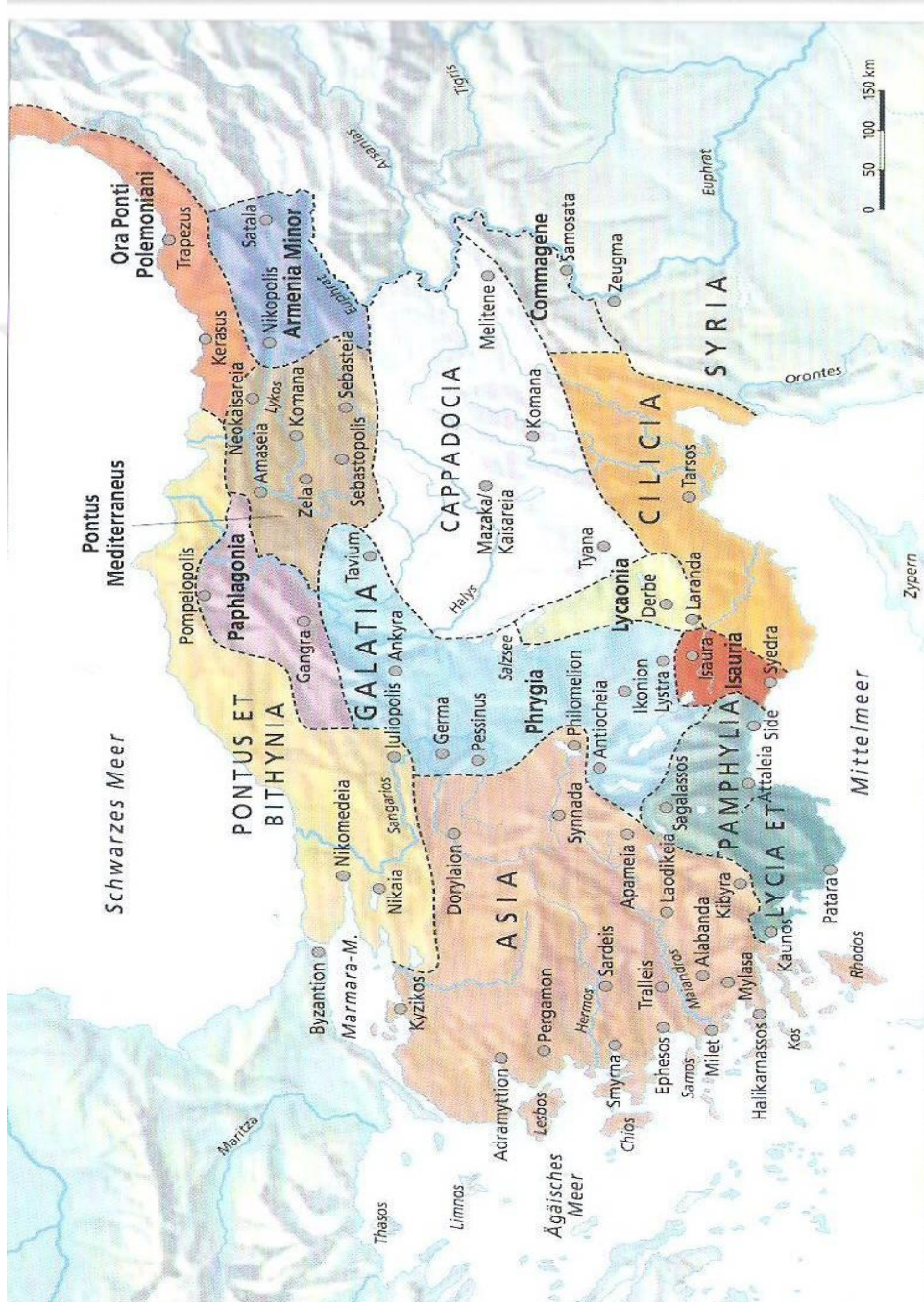
Harita-10: MS 1. Yüzyıl Ortalarında Anadolu. Marek, 2019:309

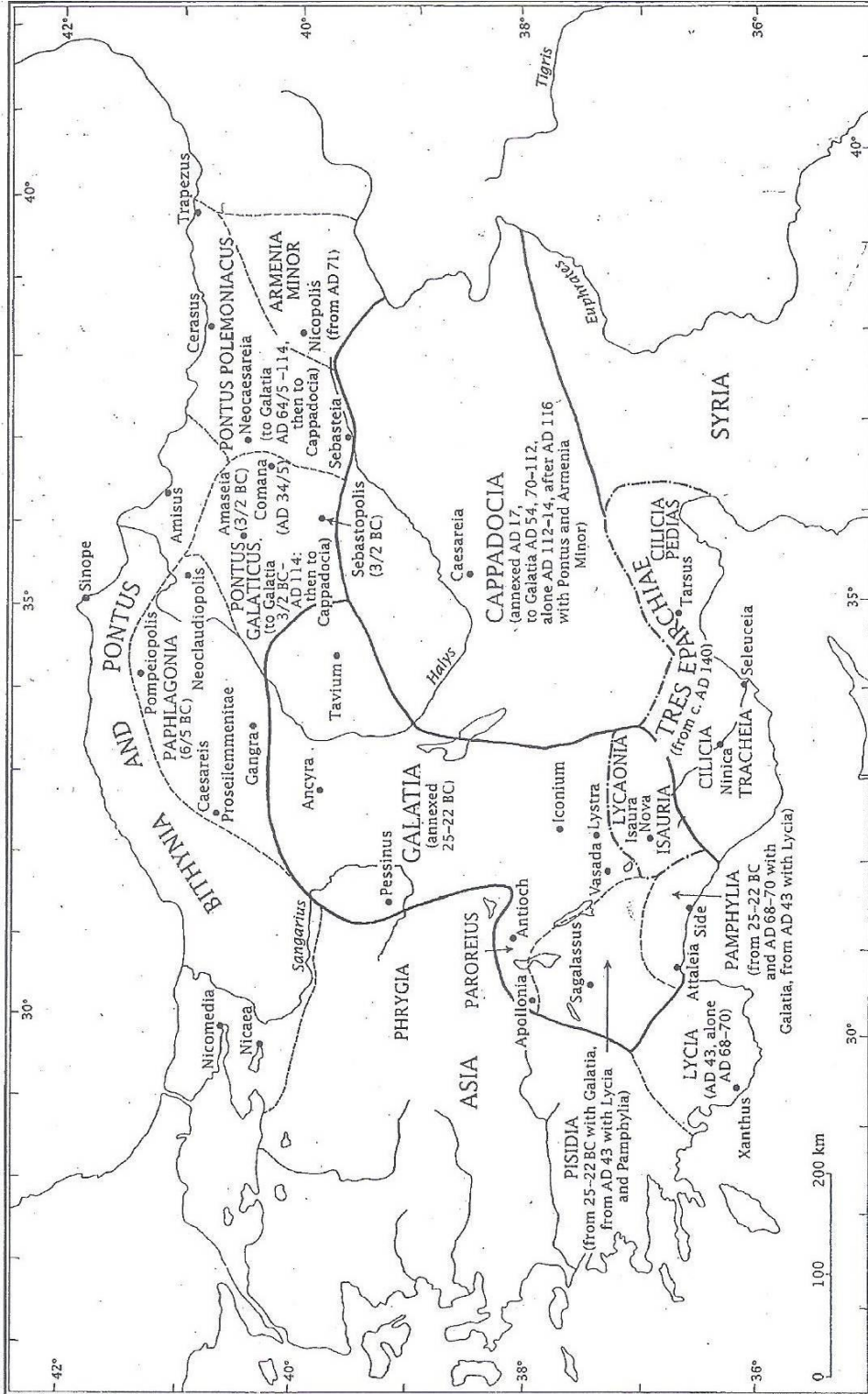
Harita-11: Vespasianus Dönemi Anadolu. Kolb, 2019:316.

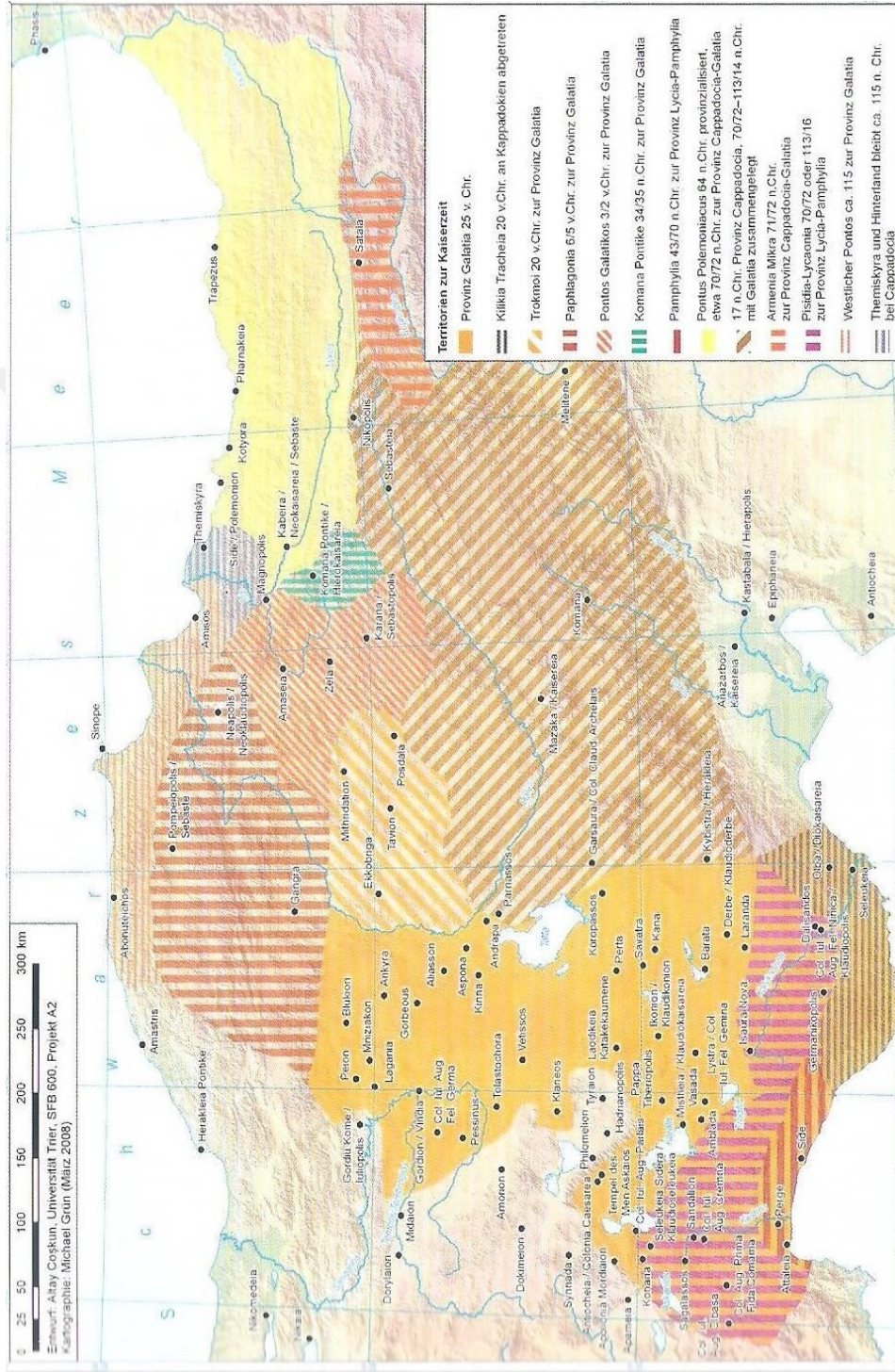
Harita-12: MS 100 Civarında Asia Eyaleti ve Galatia'nın Batı Bölgeleri. Talbert, 1985:158.

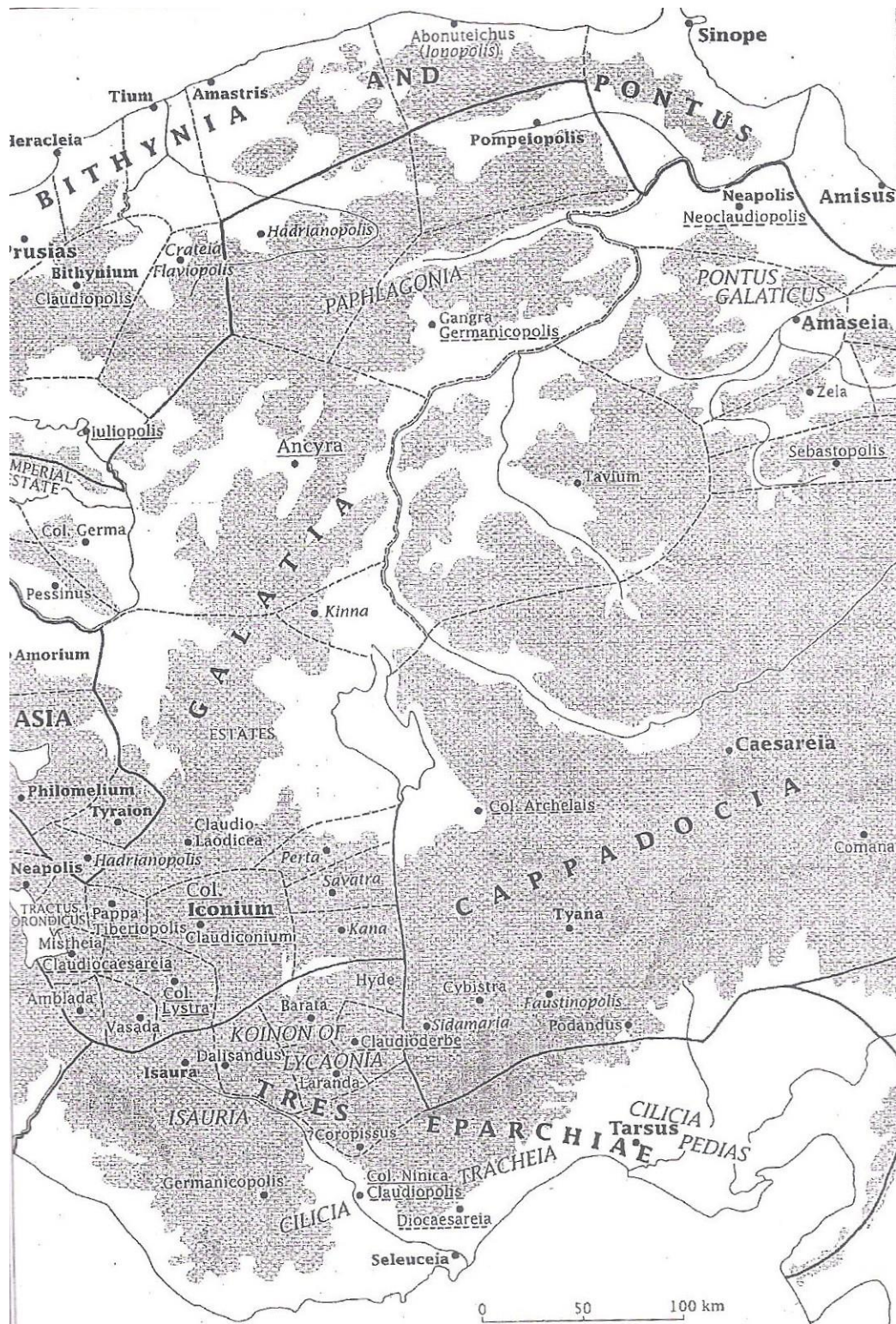
Harita-13: Hadrianus Dönemi Anadolu. Marek, 2019:270.

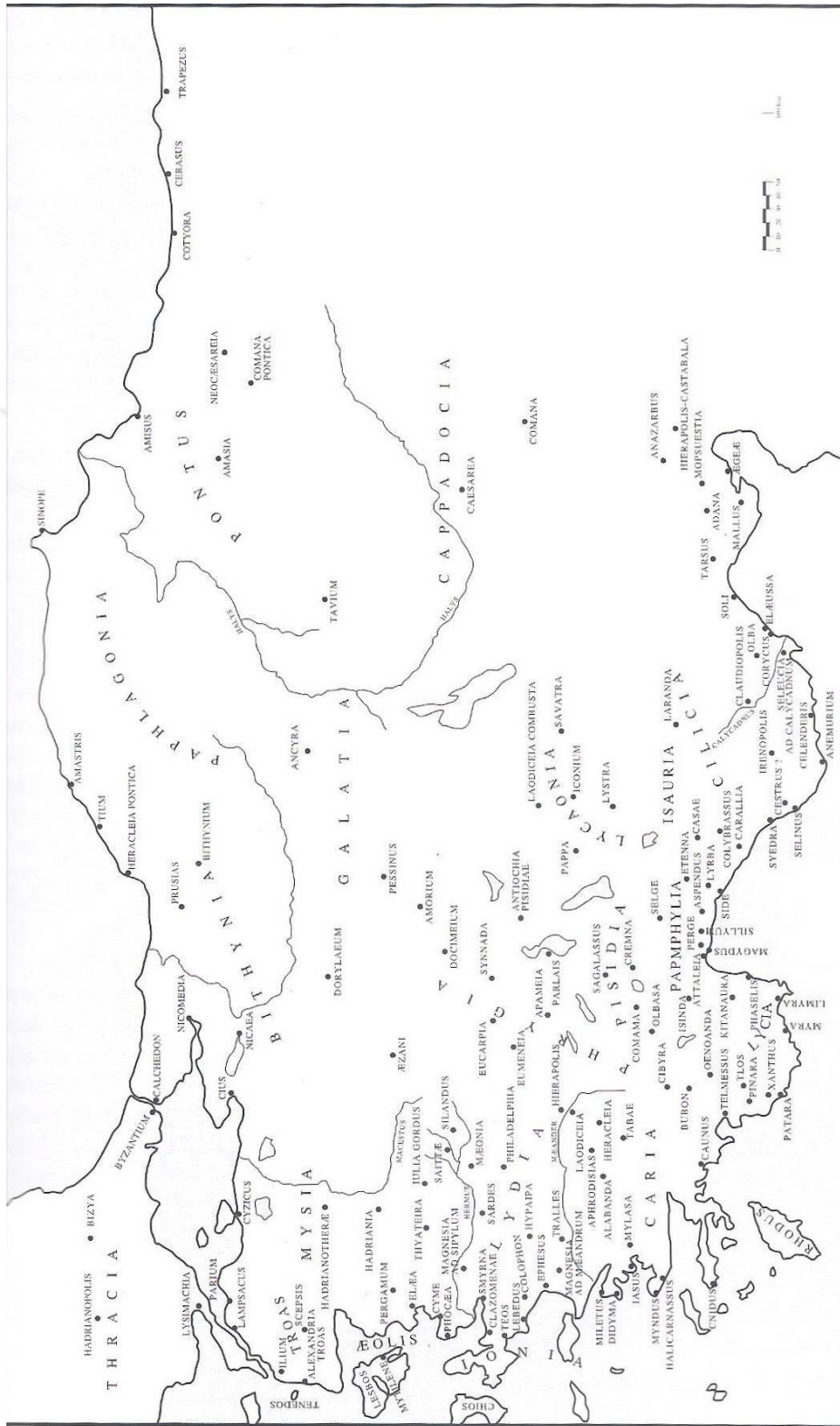
Harita-14: MÖ 25'ten MS 235'e kadar Eyaletlerin Sınırlarındaki Değişim. Mitchell, 1993:156.

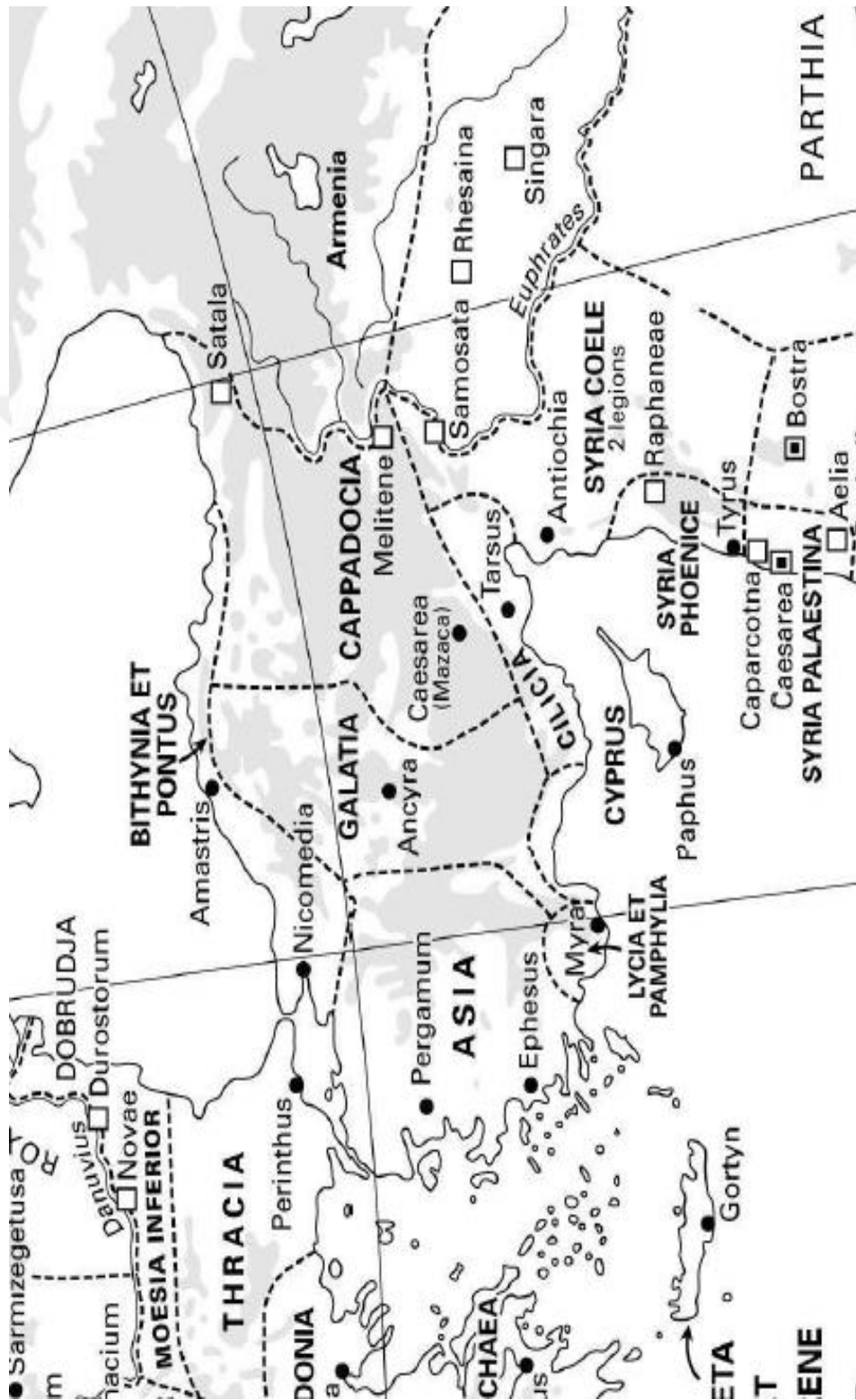
Harita-15: Augustus'tan Gallienus'a Galatia Eyaleti'nin Değişimi. Coşkun, 2019:147.

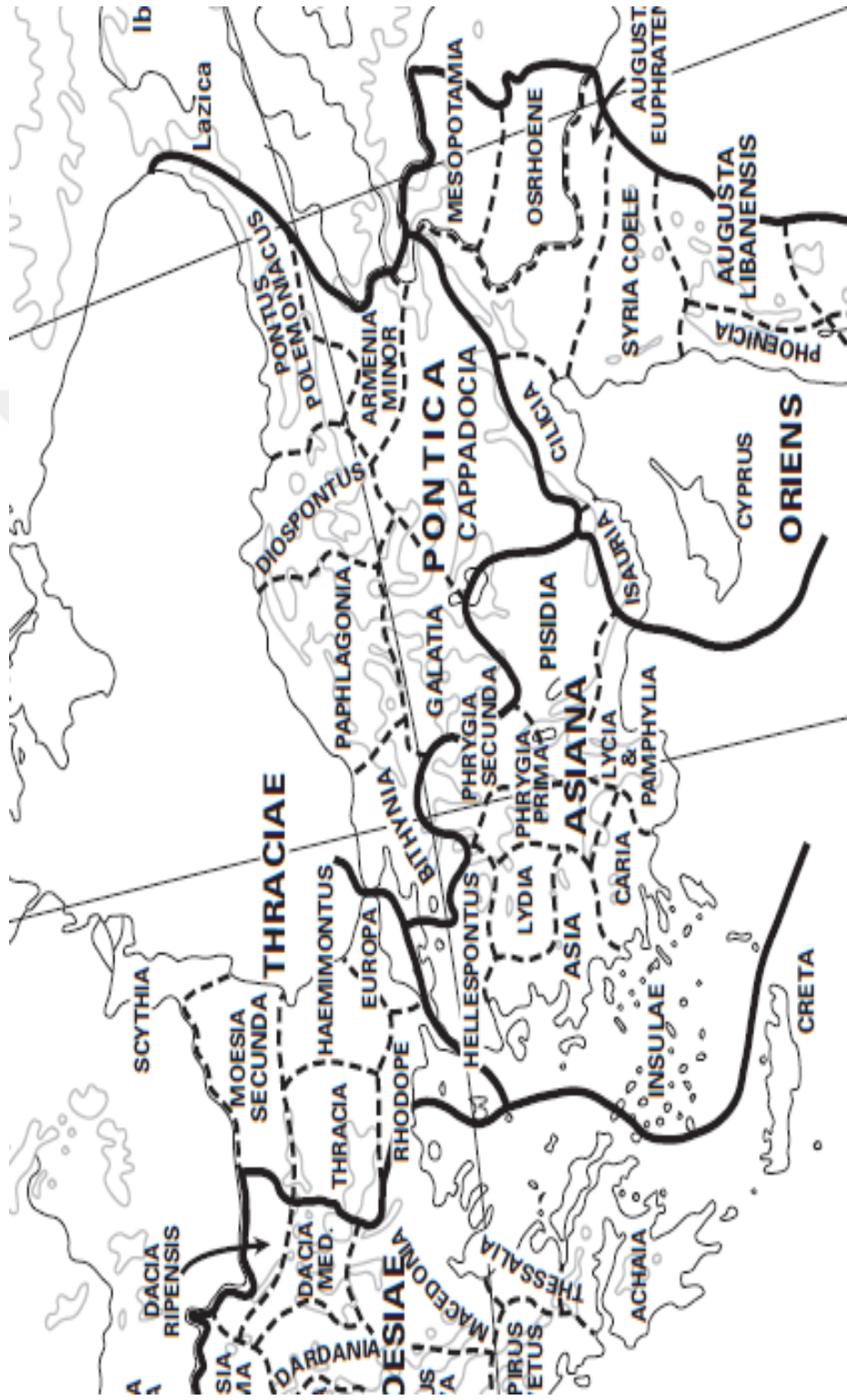
Harita-16: Augustus'tan Hadrianus'a Orta Anadolu'nun Şehirleri. Mitchell, 1993:99.

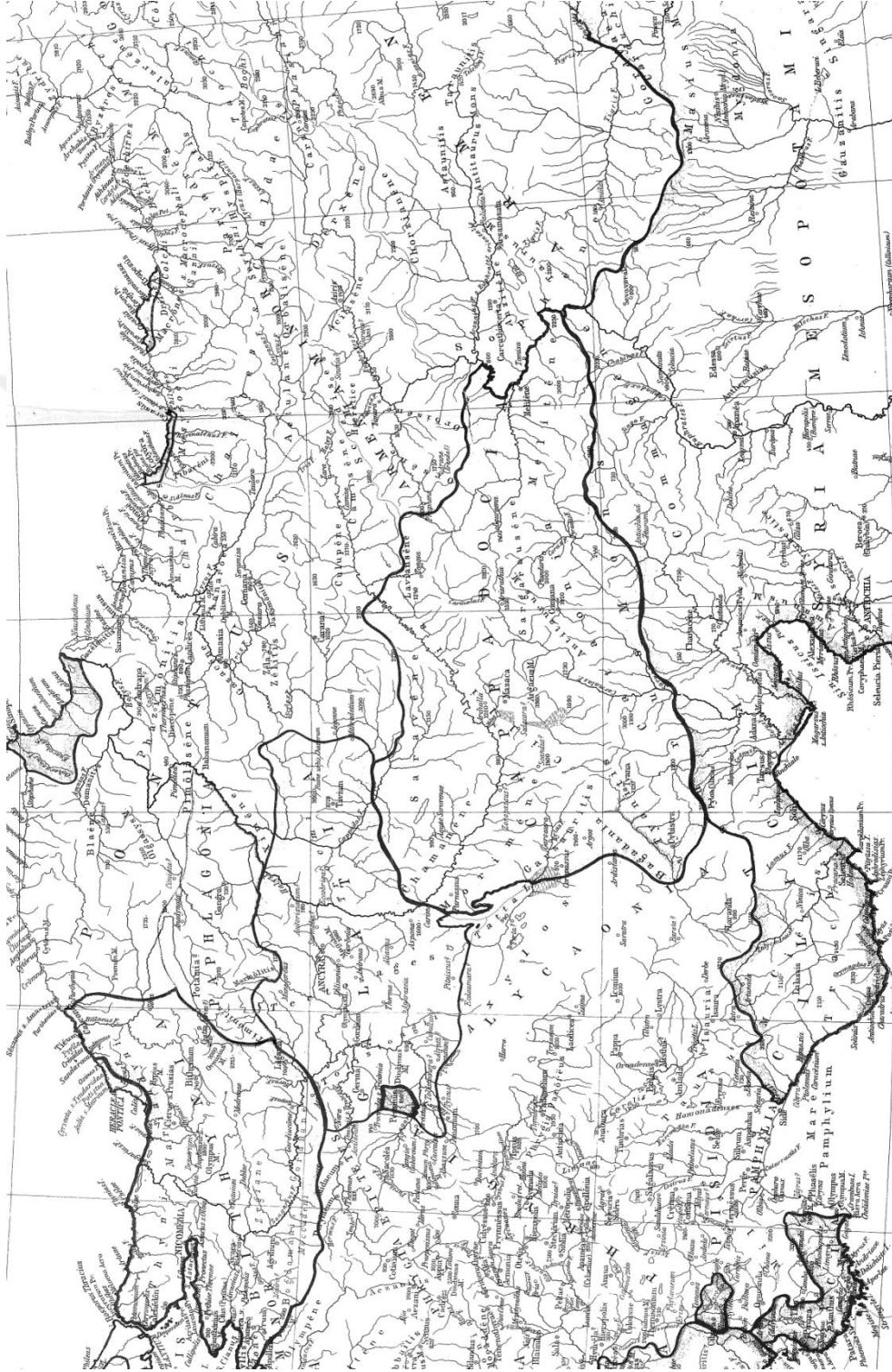
Harita-17: Thrakia ve Anadolu'da Sikke Basan Kentler, 2004:21

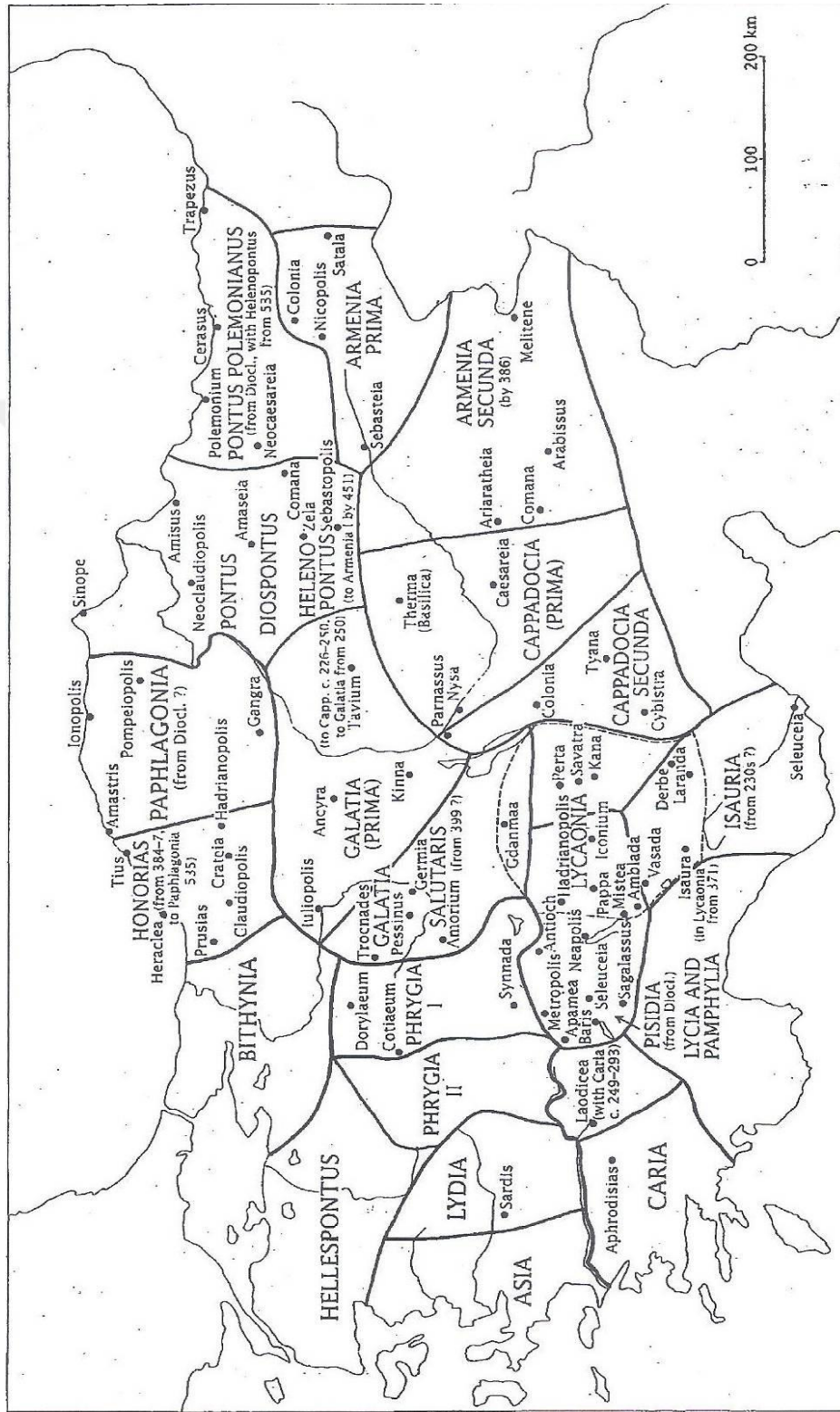
Harita-18: MS 211'de Anadolu. Wilkes, 2005:209.

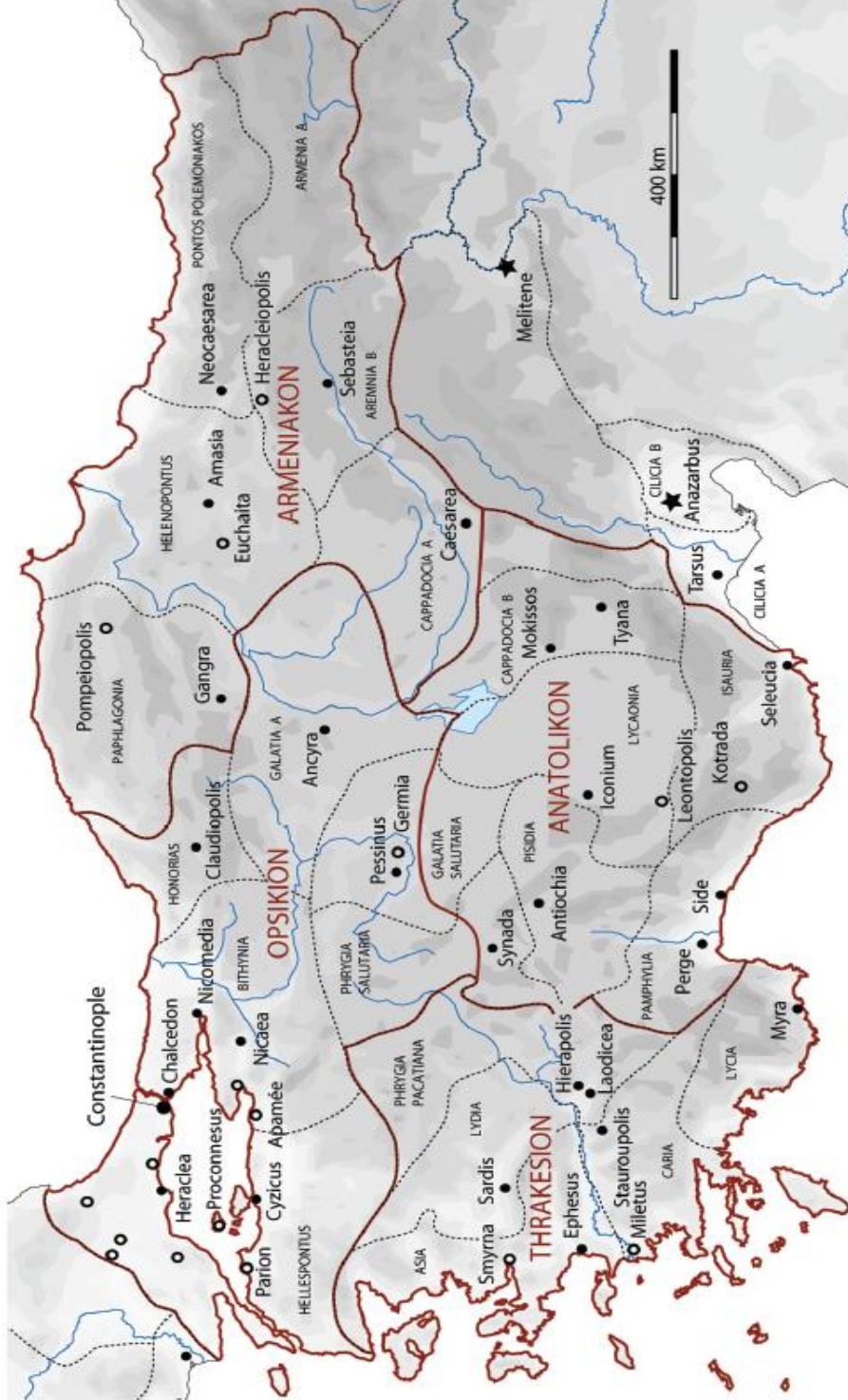
Harita-19: Diokletianus Dönemi Anadolu. Humphries, 2007:234.

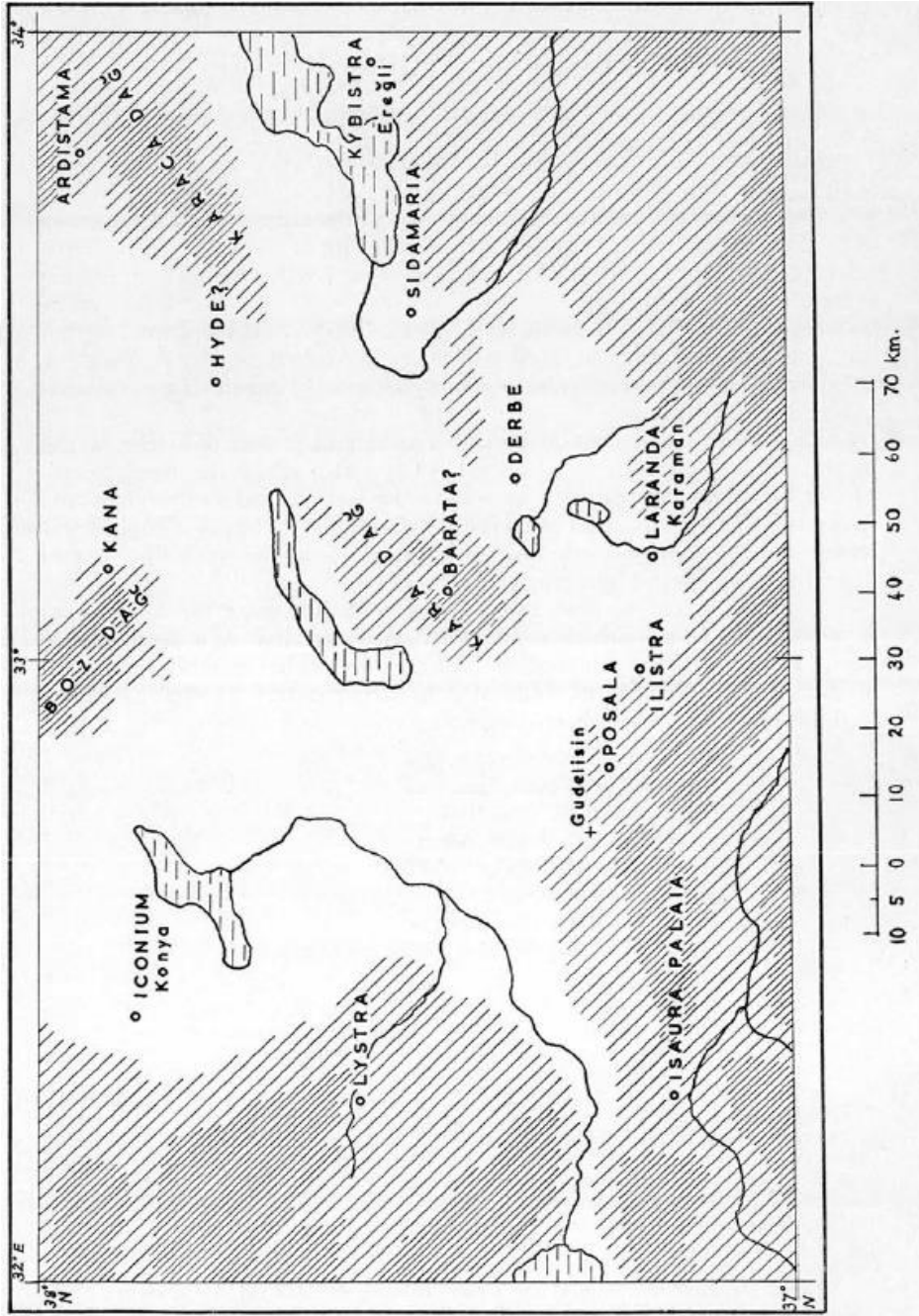
Harita-20: Asıl Galatia ve Anadolu'daki Diğer Eyalet ve Bölgeler. Magie, 1950:1688.

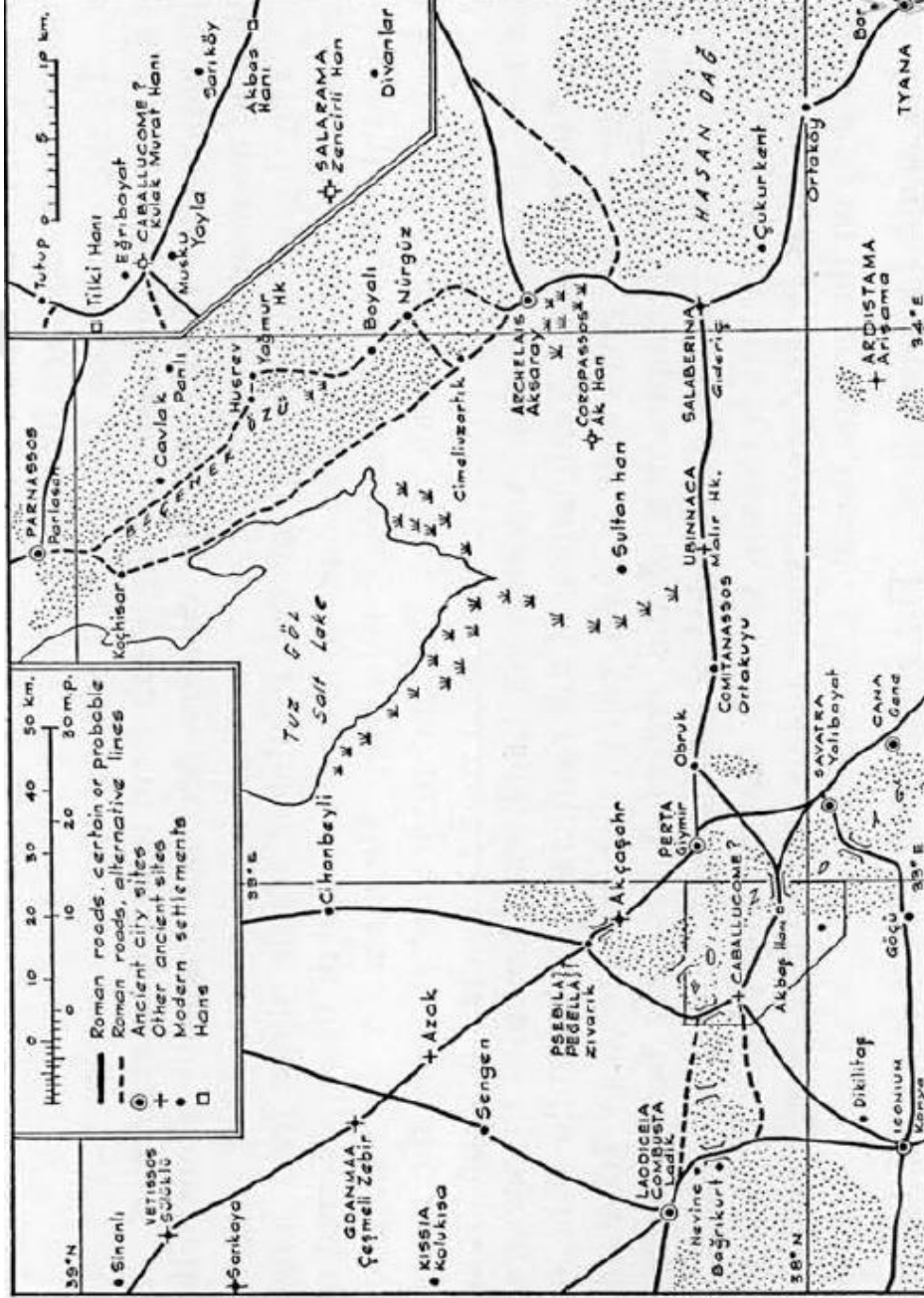
Harita-21: Geç Antik Dönem'de Eyalet Sınırları. Mitchell, 1993:162.

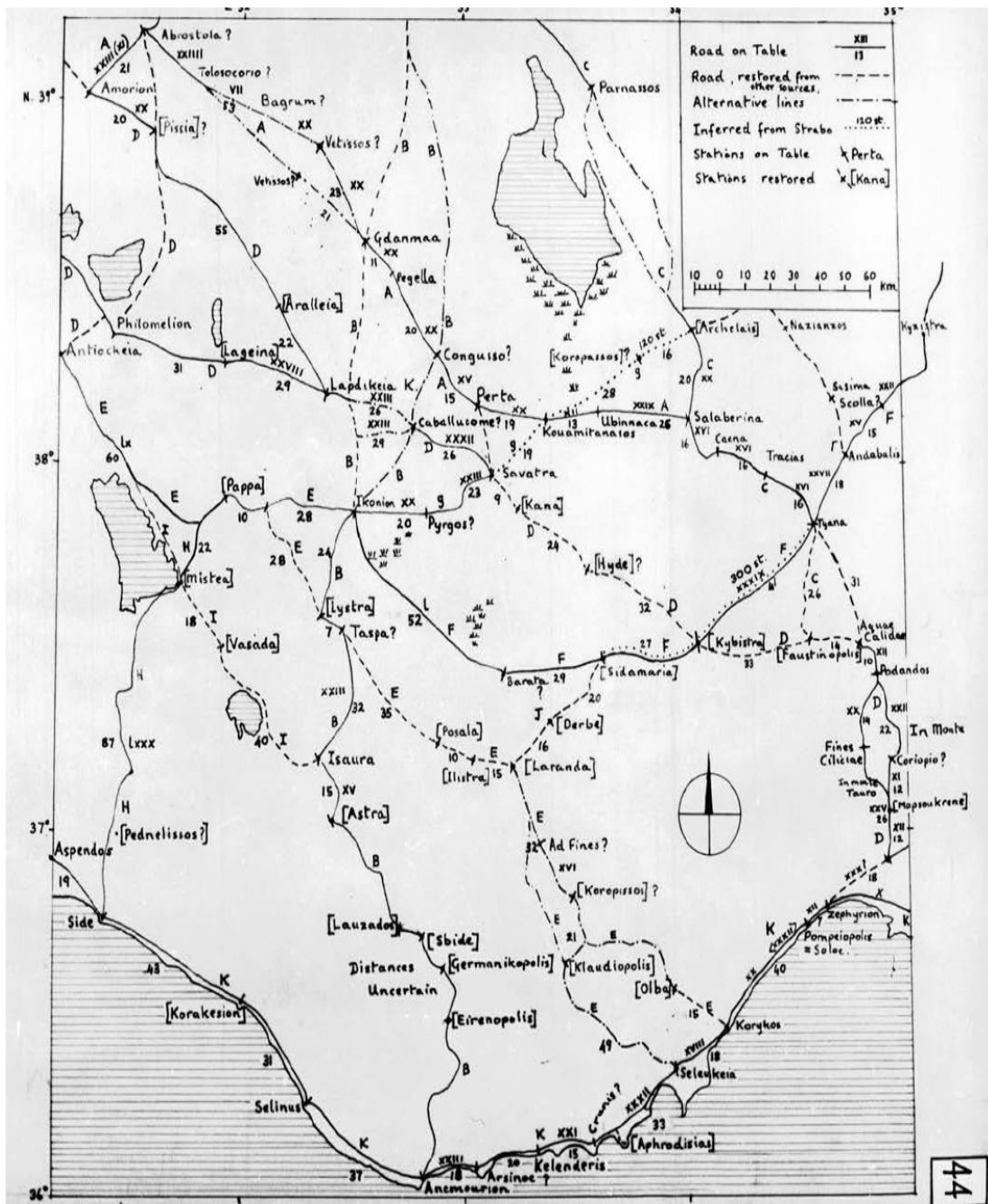
Harita-22: Erken Bizans Eyaletleri ile Geç Bizans Dönemi Themaları. Koder, 2017:15.

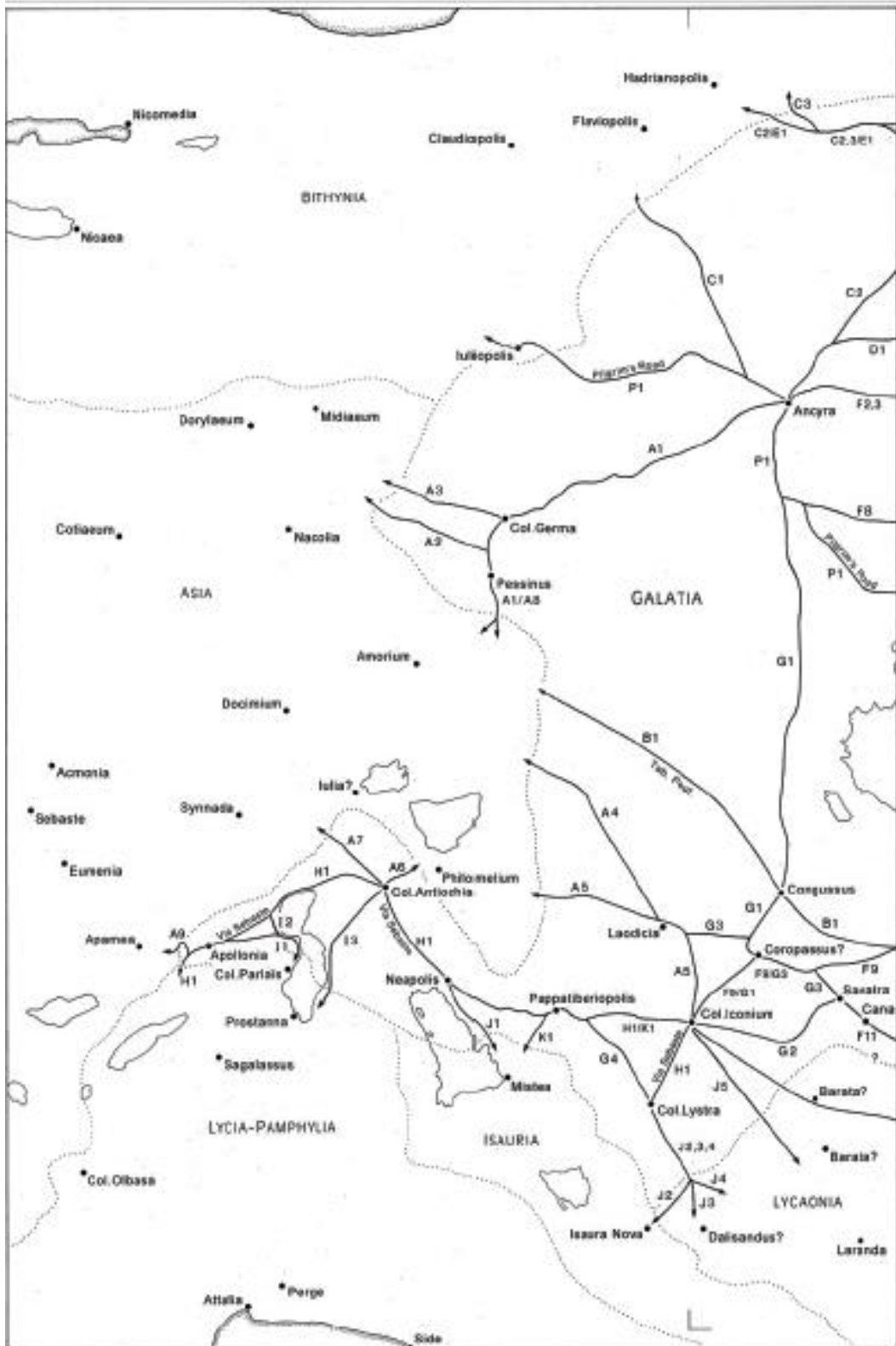
Harita-23: Güney Lykaonia Bölgesi. Ballance, 1957:148.

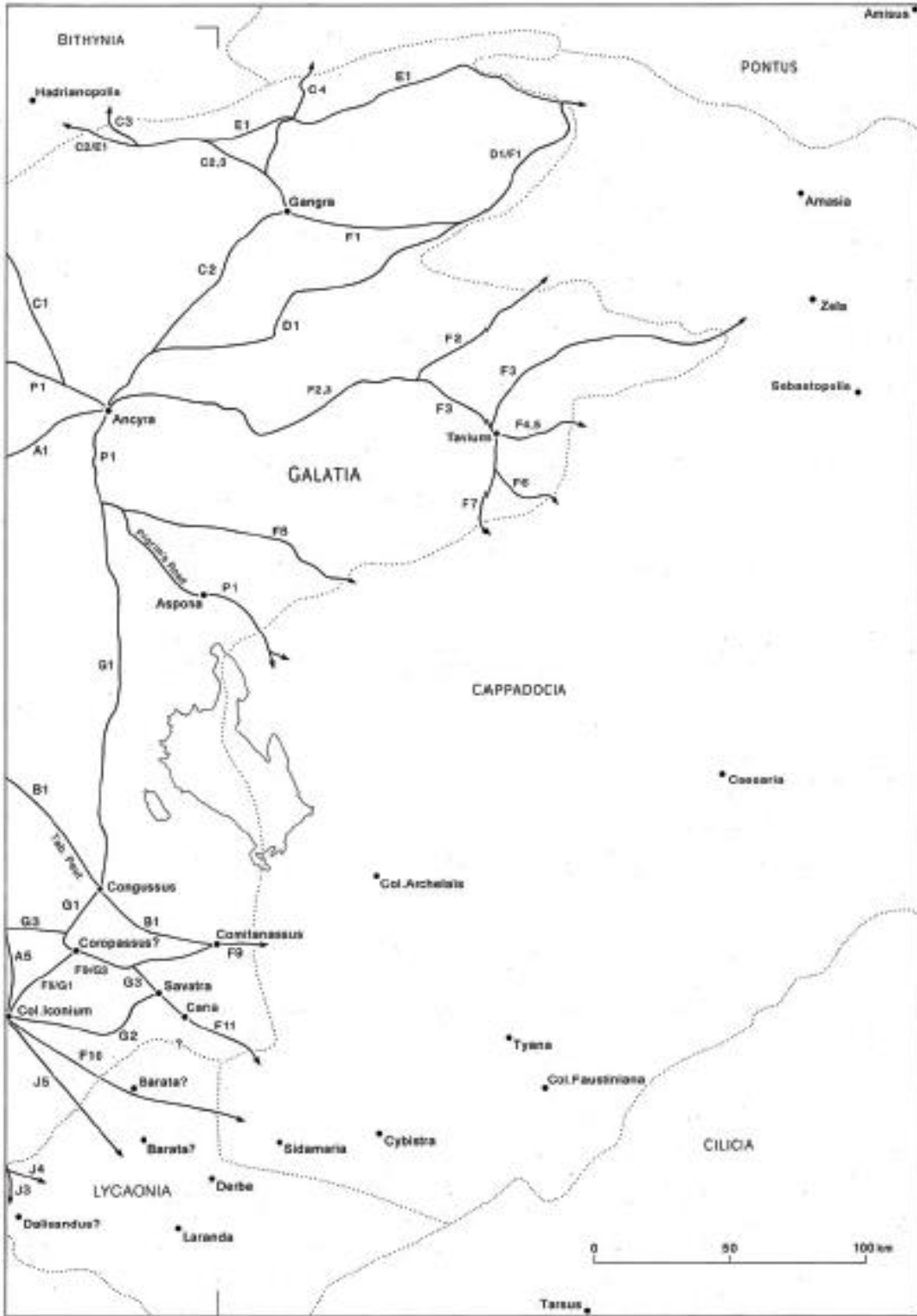
Harita-24: Kuzey Lykaonia ve Roma Yolları. Ballance, 1958:223.

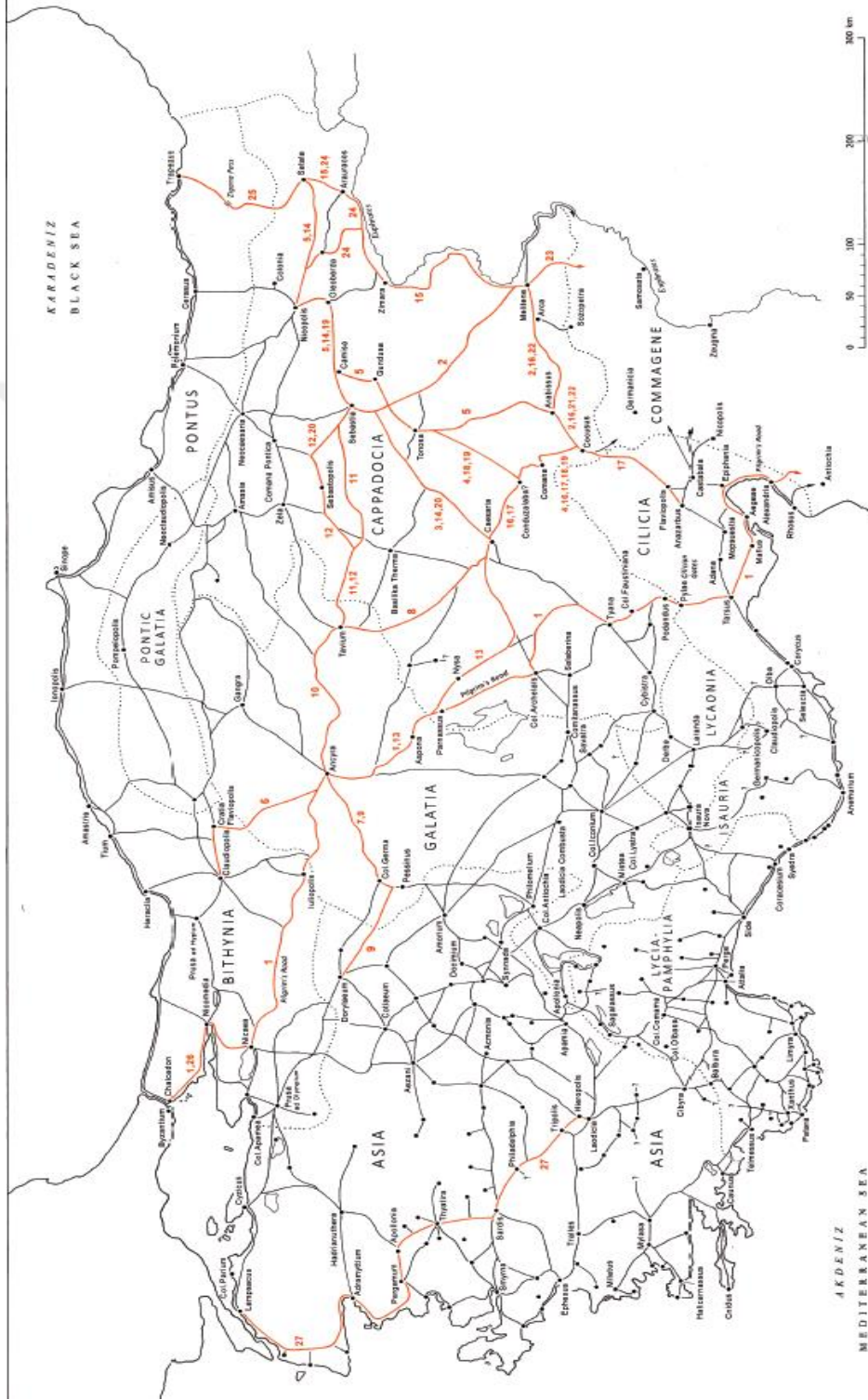
Harita-25: Lykaonia, Isauria ve Kilikia Trakheia'daki Roma Yolları. Ballance, 1958:44.

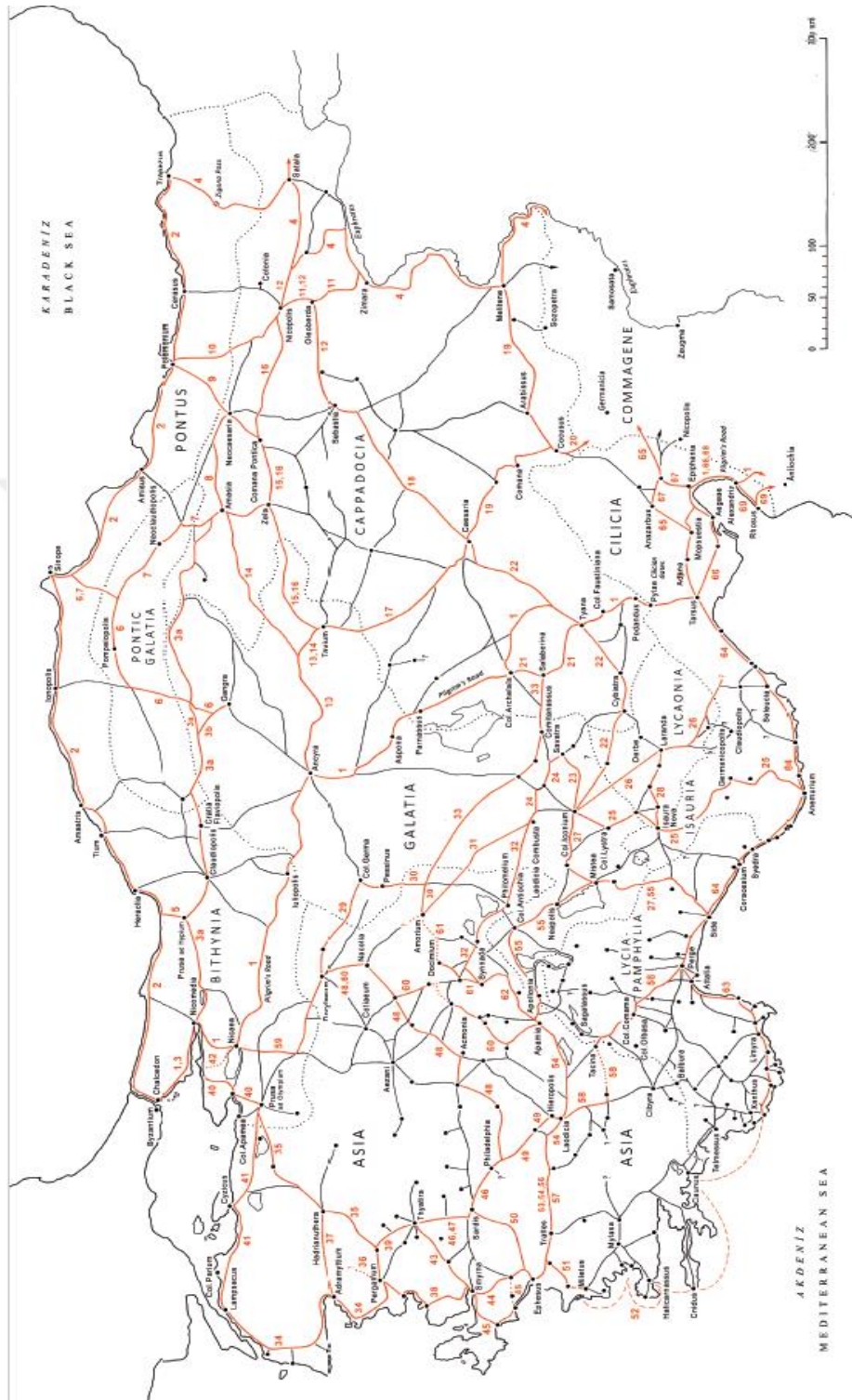
Harita-26a: Septimius Severus Dönemi Batı Galatia Sınır ve Yolları. French, 2012:15.

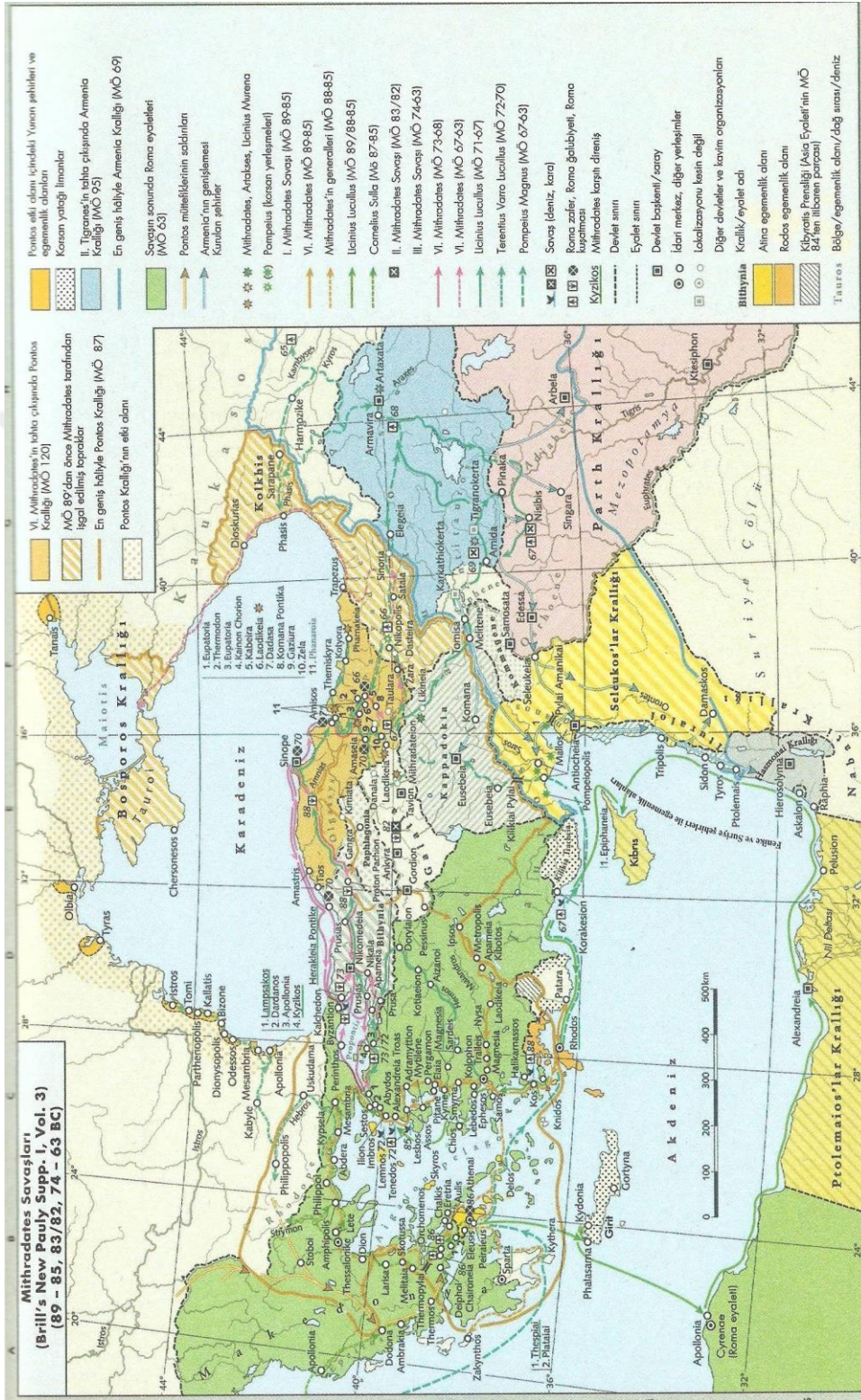
Harita-26b: Septimius Severus Dönemi Doğu Galatia Sınır ve Yolları. French, 2012:16.

Harita-27: Itinerarium Antonini ve Itinerarium Burdigalense'ye (Pilgrim's Road) Göre Roma Dönemi Anadolu Yolları.
French, 2016b:84

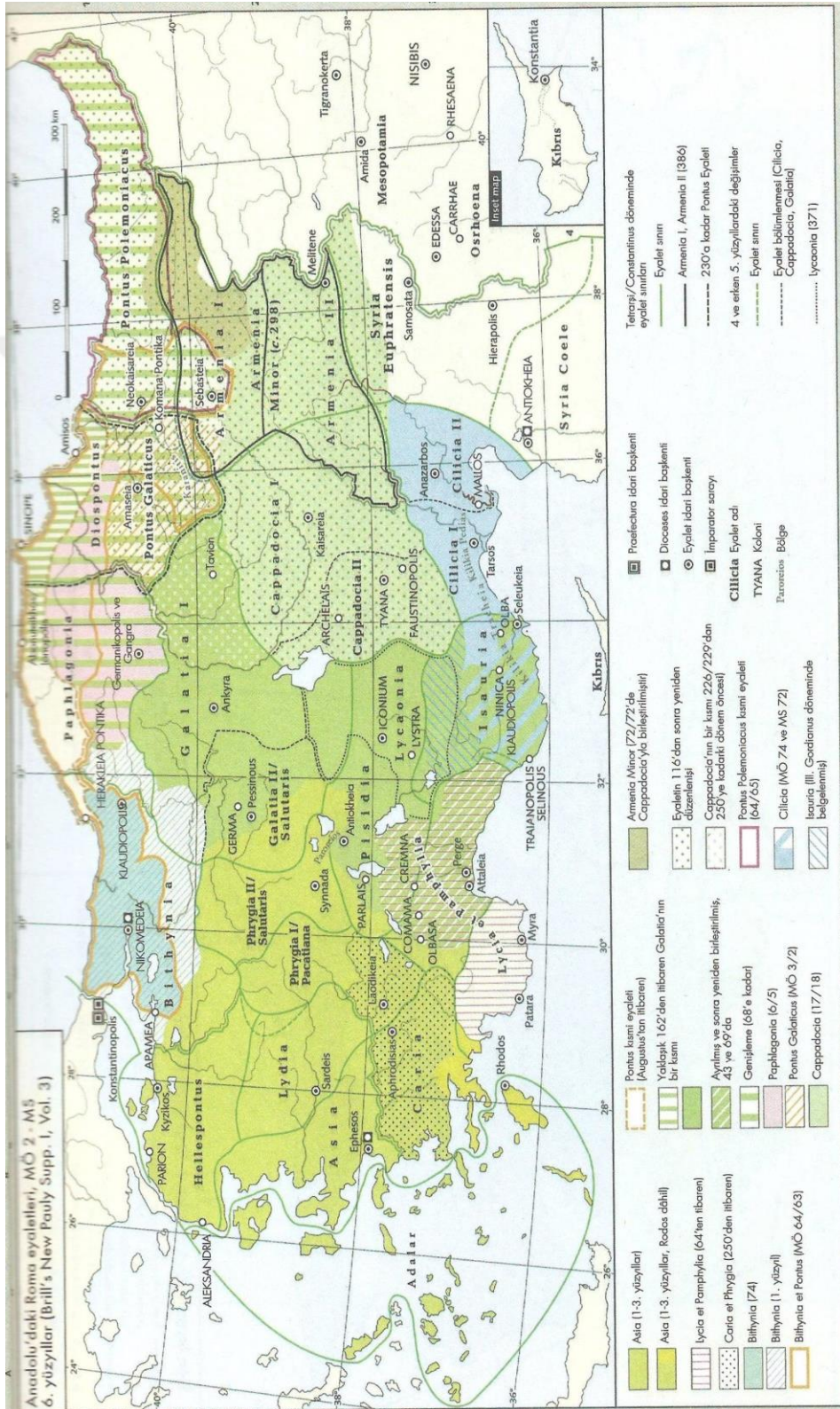
Harita-28: Tabula Peutingeriana'ya Göre Roma Dönemi Anadolu Yolları. French, 2016b:86.

Harita-30: Mithradates Savaşları. Ergin, 2019:XIII.

Harita-31: Pompeius'un Doğu'daki Düzenlemeleri. Ergin, 2019:XIV.

Harita-32: MÖ2.-MS6. Yüzyıllar Arasında Anadolu'daki Roma Eyaletleri. Ergin, 2019:XV.